

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

**Ekoturismus a udržitelnost v CHKO
České republiky**

*Kompatibilita ekoturismu s dlouhodobou udržitelností z hlediska
destinačního managementu chráněného území – případová studie
CHKO Slavkovský les*

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Michal Jonák, BA

Vedoucí práce: PhDr. Ivan Rynda

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil pouze uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům. Závěrem stvrzuji, že tato práce nebyla získána k získání jiného akademického titulu.

V Praze dne 16. května 2014

Bc. Michal Jonák, BA

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce a současně vedoucímu katedry sociální a kulturní ekologie PhDr. Ivanu Ryndovi, za jeho vždy otevřený přístup ke studentům, skutečnou odbornost a trpělivost při dlouhých konzultacích nad pracovní verzí této diplomové práce. Velký dík zároveň patří doc. PaedDr. Jiřímu Štýrskému, CSc., z Fakulty informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové, který mi věnoval skutečně hodně času především s profilací tématu a s odbornými záležitostmi z cestovního ruchu.

Zároveň se na tomto místě rozhodně sluší poděkovat všem respondentům, kteří mi věnovali svůj volný čas k tomu, abych mohl získat skutečně zajímavý materiál ke své diplomové práci. Jmenovitě se jedná o:

Ing. Jaromíra Beránka – jednatele firmy Mag Consulting

Ing. Eleny Hávovou – pověřenou zastupující vedoucího oddělení cestovního ruchu při krajském úřadu Karlovarského kraje

Ing. Jindřicha Horáčkova, PhD. – ředitele správy CHKO Slavkovský les

Bc. Jiřího Loskota – manažera Geoparku Egeria

Ing. Martinu Páskovou, PhD. – pracovníci MŽP a odbornou asistentku na FIM UHK

Kamilu Prchalovou – majitelku biofarmy Belina

Ing. Jiřího Silovského – pracovníka Regionální rozvojové agentury Šumava

Ing. Jiřího Šindeláře – správce Bečovské botanické zahrady

RNDr. Jiřinu Vargovou – členku pracovní skupiny místní Agendy 21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj České republiky

Abstrakt

Předmětem zkoumání této diplomové práce je rozkrytí vazeb mezi ekoturismem a udržitelností. Konkrétně se tato práce zaměřuje na teoretický potenciál ekoturismu a jeho schopnost vytvářet podmínky pro dlouhodobou udržitelnost. Teoretický potenciál ekoturismu je konfrontována s názory odborníků v rámci polostrukturovaných rozhovorů, které jsou následně analyzovány metodou rámcové analýzy. Kompatibilita ekoturismu a udržitelnosti je poté detailněji zkoumána v případové studii CHKO Slavkovský les, jež ukazuje, že je možné za určitých podmínek očekávat rozvoj udržitelnosti prostřednictvím ekoturismu (turismu). Z této případové studie také vyplývá, že je možné vytvořit zjednodušený teoretický model, který je při vhodných úpravách možné aplikovat na vhodná chráněná území České republiky. Detailnější výzkum jednotlivých aspektů udržitelnosti v ekoturismu by mohl pomoci vytvořit přesnější a konkrétnější model udržitelnosti ekoturismu pro chráněná území. Tento model by následně mohl poskytnout spolehlivější rámec k analýze potenciálu jednotlivých chráněných oblastí využít ekoturismus jako rozvojový nástroj.

Klíčová slova: turismus, ekoturismus, udržitelný cestovní ruch, udržitelnost, udržitelný rozvoj, chráněná území, rámcová analýza

Abstract

The main research objective of this master thesis paper is discovering links between ecotourism and sustainability. The paper is specifically focusing on theoretical potential of ecotourism and its ability to create conditions for long-term sustainability. The theoretical potential of ecotourism is confronted with opinion of experts within semi-structured interviews, which are analysed using framework analysis. The compatibility of ecotourism and sustainability is then closely examined in a case study of Slavkovsky les protected area. The case study shows that development of sustainability through ecotourism (or tourism) can be expected under certain conditions. The case study results also indicate that it is possible to create a simplified theoretical model, which can be applied to other suitable protected areas in the Czech Republic if appropriate modifications take place. More detailed research of individual sustainability aspects recognized in ecotourism could possibly deliver a more precise and specific model. This model could then provide a more reliable framework to estimate the potential of individual protected areas to use ecotourism as its development tool.

Key words: tourism, ecotourism, sustainable tourism, sustainability, sustainable development, protected areas, framework analysis

Seznam zkratk

AT – alternativní cestovní ruch

CHKO – chráněná krajinná oblast

CR – cestovní ruch

ČSOP – Český svaz ochránců přírody

GŽBS – globální životadárné biosférické systémy

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

NP – národní park

OSN – Organizace spojených národů

TUR – trvale udržitelný rozvoj

UNWTO – Světová organizace cestovního ruchu (United Nations World Tourism Organisation)

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Výzkumné otázky.....	4
3	Metodologie.....	6
3.1	Výběr zkoumané oblasti	6
3.2	Zvolené metody zkoumání.....	7
3.3	Vlastní průběh výzkumu	10
3.4	Závěrečné zpracování rozhovorů, vyhodnocování a interpretace.....	11
4	Teoretická část	14
4.1	Obecný potenciál – teoreticky vhodná území pro realizaci daného záměru (ekoturismu)	14
4.1.1	Charakteristika turismu pro potřeby této práce.....	14
4.1.2	Typologie forem a druhů turismu.....	21
4.1.3	Ekoturismus	27
4.1.4	Typologie turistů – jaký je typický ekoturista?.....	45
4.1.5	Ideál ekoturismu na základě literární rešerše této diplomové práce	47
4.1.6	Udržitelný rozvoj a udržitelnost v turismu	50
4.1.7	Stipulativní definice pro potřeby této práce.....	59
4.2	Konkrétní potenciál – CHKO Slavkovský les	61
4.2.1	Vznik a funkce CHKO v České republice	61
4.2.2	Charakteristika CHKO Slavkovský les a okolních dotčených oblastí	62
4.2.3	Hodnocení předpokladů území případové studie z hlediska ekoturismu	69
5	Empirická část	82
5.1	Představení respondentů	83
5.1.1	Respondenti pro hodnocení obecného potenciál ekoturismu v České republice	83

5.1.2	Respondenti z oblasti případové studie CHKO Slavkovský les.....	85
5.2	Analýza rozhovorů odborníků – jaký je potenciál turismu a ekoturismu pomoci nastolit trvale udržitelný rozvoj	86
5.2.1	Ekonomický pilíř	87
5.2.2	Sociální pilíř	92
5.2.3	Environmentální pilíř	99
5.2.4	Lidský pilíř	106
5.2.5	Další důležitá témata.....	111
6	Návrhy řešení pro destinační management CHKO Slavkovský les.....	119
7	Diskuse k možnosti vytvoření obecného teoretického modelu.....	126
8	Závěr.....	128
9	Bibliografie	131
10	Přílohy.....	139

1 Úvod

Turismus¹ je jedno z vedoucích hospodářských odvětví na světě, které v roce 2012 vygenerovalo 1,1 trilionu amerických dolarů (UNWTO 2013a). Jeho význam může být současně vyjádřen počtem osob, které se minulý rok turismu zúčastnily. Jak uvádí Světová organizace cestovního ruchu (angl. *United Nations World Tourism Organisation – UNWTO*), počet mezinárodních příjezdů přenocujících turistů (ukazatel UNWTO – International Tourist Arrivals) stoupl v roce 2013 meziročně o 5 % na 1,085 bilionu (UNWTO 2014). Hospodářský úspěch turismu je ovšem často vykoupen vysokou cenou, kterou musí společnost zaplatit v podobě jeho nezřídka značného dopadu na místní i globální životní prostředí a další oblasti. Externality, které turismus může generovat, mohou být často jen obtížně internalizovány. Taková selhání lze zřetelně vidět na několika příkladech turistických destinací, které bohužel doplatily na chybějící efektivní plánování a regulaci. V konkrétních případech Karibských ostrovů (Walker, Salt 2006: 64-73) či Keni (Holden 2008: 77-77) se jednalo hlavně o špatně regulovaný masový cestovní ruch.

Pokud je ovšem turismus alternativou hospodářského odvětví, které je z hlediska vlivu na životní prostředí (těžké strojírenství, těžba uhlí, zemědělství atp.), ještě náročnější pak může být jednoznačně hodnocen kladně. Navíc má turismus velkou výhodu v tom, že jeho dopady mohou být efektivně regulovány a eliminovány (Pásková 2014). Nezřídka jsou dnes ve strategických plánech turismu přímo zohledňovány zásady udržitelného rozvoje, aby bylo negativním vlivům efektivně zabráněno pokud možno již od samého počátku. Některé formy turismu jsou navíc a priori založeny na principech udržitelnosti a mohou tak za předpokladu vhodného plánování, provozu a následného vyhodnocování vlivu docílit udržitelnosti ze své vlastní podstaty. Jednou z neefektivnějších forem, která dle akademických zdrojů, a v mnoha případech také na základě praxe, buduje udržitelnost ze své vlastní podstaty, je **ekoturismus** (Ross, Wall

¹Přesto, že je v českém odborném prostředí zatím stále upřednostňován termín cestovní ruch, termín „turismus“, odvozený z anglického *tourism*, je stále častěji používán jako „součást jednoslovného označení řady aktivit spojených s cestovním ruchem“ (Zelenka, Pásková 2012: 323). Navíc je to podle autorů „vhodná postupná náhrada tam, kde se vžilo používání nepřesných termínů“. To je i případ ekoturismu, který byl často označován jako ekoturistika. Protože je termín „ekoturismus“ středobodem této práce, považuji za vhodné právě termín „turismus“ etablovat jako jemu nadřazenou jednotku. Termín cestovní ruch byl ponechán v textu tam, kde je terminologicky zažitý, gramaticky vhodnější či použitý citovaným nebo parafrázovaným autorem.

1999; Blamey 2001; Weaver, Lawton 2007; Fennell 2008; Hill, Gale 2009; Wearing, Neil 2009).

Ekoturismus je celosvětově realizován především v chráněných a přírodně cenných oblastech (např. Fennell 2008; Wearing, Neil 2009). Tyto oblasti se pak přirozeně nacházejí především na okraji či zcela mimo rozsáhlé lidské sídelní struktury. V České republice je celá řada chráněných a přírodně cenných oblastí situována v oblastech, které jsou z hlediska civilizace okrajové či marginalizované. Může se tak jednat o regiony, jejichž občané mají omezené ekonomické příležitosti. Navíc je kvůli cenným chráněným a přírodním oblastem v těchto regionech často podstatně omezena možnost hospodářského rozvoje, která by zásadním způsobem ovlivňovala životní prostředí. Pakliže by tomu tak nebylo, životní prostředí by mohlo být mnohdy rozvojem této hospodářské činnosti (například těžebním průmyslem či extenzivním zemědělstvím) nevratně narušeno. Nežádá tak dochází ke střetům zájmů různých aktérů s protichůdnými zájmy. Ekoturismus se nabízí jako možný prostředek nastolení udržitelného rozvoje těchto regionů.

V rámci této diplomové práce jsem si dal za úkol provést důkladnou literární rešerši ekoturismu, díky které by bylo možné najít jeho paralely s principy udržitelnosti a udržitelným rozvojem. To je důležité hlavně z toho důvodu, že neexistuje úplná shoda v tom, co přesně ekoturismus je a jakými znaky se standardně vyznačuje. Současně bych chtěl v rámci teoretické části této diplomové práce postihnout většinu důležitých konceptů, jež mohou turismus, ekoturismus a udržitelnost či udržitelný rozvoj spojovat. Na tomto základě, pokud to bude možné, bych si chtěl stanovit základní parametry, které bych následně mohl použít pro hodnocení potenciálu daného území k udržitelnému rozvoji, jehož prostředkem by byl ekoturismus.

Pro hodnocení potenciálu území k rozvoji udržitelným způsobem při využití ekoturismu jako prostředku udržitelnosti jsem si vybral území České republiky. Z toho důvodu bylo potřeba zkoumat specifika turismu, ekoturismu a udržitelnosti v České republice. Protože se ekoturismus odehrává celosvětově především v chráněných územích a jejich okolí, je přirozené, že se i tato práce na chráněná území a regiony, ve kterých se nacházejí, zaměřila. Jedním z hlavních cílů práce je zjistit, zda je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti pro dané území, jehož prostředkem bude ekoturismus. Aby bylo možné demonstrovat, zda to možné je či není, rozhodl jsem se vypracovat případovou studii pro jedno chráněné území, na jejímž základě by se dalo

vytvořit zobecnění pro Českou republiku – jakýsi příklad pro vhodná území. Pro získání konkrétních, detailních dat a následnou demonstraci možnosti aplikace modelu, který si tato práce vytkla vytvořit, jsem si tak vybral jedno chráněné území České republiky, které jsem podrobil detailnímu výzkumu. Tímto územím je CHKO Slavkovský les.

Pro možnost zobecnění informací z jednoho chráněného území na ostatní chráněná území v České republice jsem se rozhodl podrobit rozhovorům nejen odborníky z CHKO Slavkovský les, ale také z jiných oblastí České republiky. Z každé z těchto skupin jsem chtěl získat čtyři až pět respondentů. Těm jsem měl v úmyslu pokládat otázky podle předem připraveného polostrukturovaného schématu rozhovoru tak, abych měl možnost u všech respondentů docílit získání informací na většinu důležitých témat. Tyto rozhovory jsem později podrobil důkladné analýze takovým způsobem, který mi umožnil jednotlivé informace přiřadit do jednotlivých pilířů udržitelnosti. Na tomto základě bylo možné shromáždit konkrétní informace k ekoturismu a jeho schopnosti napomáhat udržitelnému rozvoji. Informace z rozhovorů posloužily k hodnocení potenciálu CHKO Slavkovský les k udržitelnému rozvoji, jehož prostředkem by byl ekoturismus. Zároveň bylo možné odvodit informace obecné pro Českou republiku, díky čemuž bylo možné zobecnit výsledky výzkumu pro její celé území. Detailnější informace o průběhu výzkumu jsou zahrnuty v dalších dvou částech rozebírajících postupně výzkumné otázky a metodologii.

2 Výzkumné otázky

Turismus může být pro mnoho území jedním z hlavních hospodářských odvětví zajišťujících předně ekonomickou udržitelnost. Ne vždy je však provozován šetrným způsobem a často tak bývá zvláště pro přírodně hodnotné oblasti rozporuplným rozvojovým nástrojem. Ekoturismus, jakožto jedna z šetrných forem turismu, se naopak snaží eliminovat své dopady na přírodní a sociální složku a zaručit dlouhodobou udržitelnost. Ekoturismus je především provozován v chráněných územích a jejich blízkém okolí, kde je apel na environmentální udržitelnost ještě vyšší. Největší rozpor může přirozeně nastat mezi ochranou přírody a jednotlivými dotčenými osobami (dále v textu většinou „stakeholdery“, „hráči“) v turismu, respektive samotným provozem turismu, a právě zejména na tento rozpor se zaměřují výzkumné otázky. V rámci výzkumu v této diplomové práci budu klást otázky odborníkům z těchto dvou profesních oblastí (ochrany přírody a turismu), kteří působí jak přímo v CHKO Slavkovský les, tak v ostatních oblastech České republiky.

Základní výzkumná otázka mé práce zní:

- **Může ekoturismus jako forma udržitelného turismu být prostředkem udržitelného rozvoje v CHKO v České republice?**

Otázku se pokusím zodpovědět prostřednictvím podrobné studie zvoleného modelového území. Dílčí a konkrétnější výzkumné otázky mající za cíl zobecnění výzkumu pro Českou republiku se pak táží:

- **Je možné z podmínek konkrétního daného území vytvořit teoretický model udržitelnosti ekoturismu?**
- **Je možné definovat konkrétní kroky destinačního managementu, které by, založené na teoretickém modelu ekoturismu, mohly významně posílit udržitelný rozvoj v CHKO?**
- **Je možné vytvořený teoretický model zobecnit a aplikovat na ostatní chráněná území České republiky?**

Odpovědi na tyto otázky měly být přirozeným výstupem rozhovorů, přičemž jsem se nejdříve snažil o formulaci otázek, které byly zaměřeny na jednotlivé důležité oblasti a které by respondenty navedly k odpovědím tematicky směřujícím k těmto otázkám. První dvě otázky z těchto tří konkrétnějších, ač kvůli své značné komplexitě vyžadují velkou míru zamyšlení, jsem měl v úmyslu pro zajímavost položit závěrem každého

rozhovoru. Otázky týkající se na jednotlivosti z ekoturismu a udržitelnosti vypadaly pro ilustraci následovně:

- **Co pro Vás znamená udržitelný rozvoj a udržitelnost v cestovním ruchu?**
- **Mohl(a) byste uvést příklad(y), kde a jak je ekoturismus u nás správně provozován?**
- **Do jaké míry mohou fyzické bariéry rozvoje chráněných území ČR limitovat rozvoj ekoturismu? Je infrastruktura v ČR nakloněná ekoturismu?**

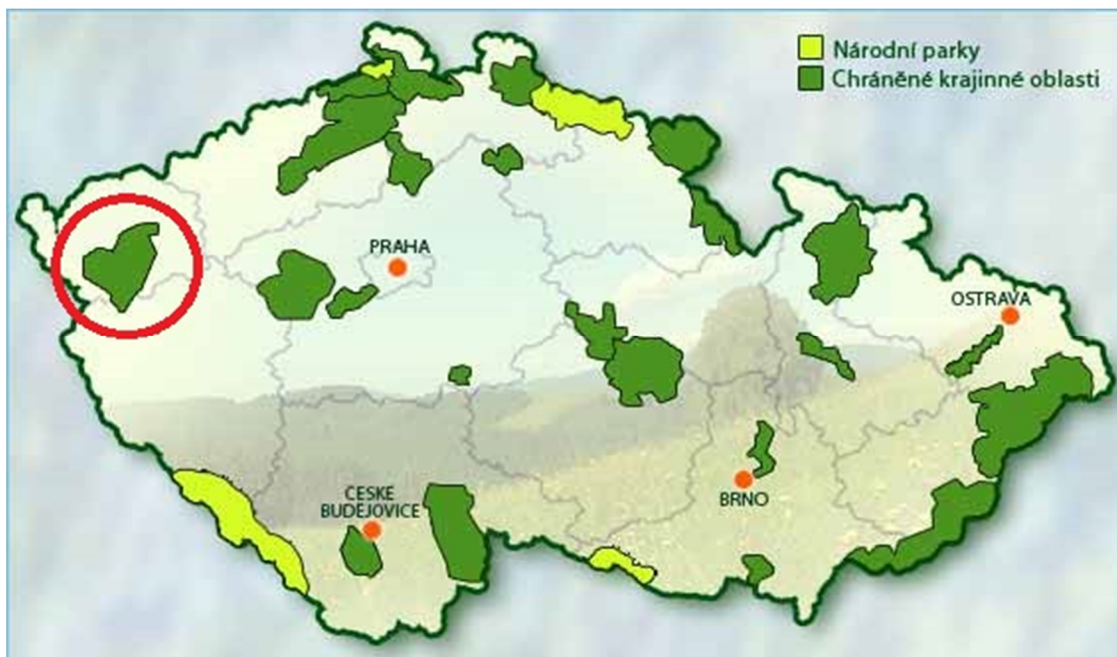
Předpokládal jsem, že rozdílné odpovědi rozdílných „hráčů“ poukáží na úskalí, která stojí v cestě využití ekoturismu jako prostředku udržitelného rozvoje CHKO v České republice. Zároveň jsem předpokládal, že tyto odpovědi nastíní potenciál ekoturismu nastolit udržitelnost, a to na konkrétních příkladech uvedených respondenty. Dalo se předpokládat, že zajímavé a produktivní bude porovnání pohledů respondentů tíhnoucích spíše k ochraně přírody a těch, kteří jsou zainteresováni spíše v turismu². Celé schéma polostrukturovaného rozhovoru je možné shlédnout v příloze 5.

² Slovo „spíše“ tu hraje důležitou roli, protože subjekty měly velmi často blízko jak k turismu, tak k ochraně přírody.

3 Metodologie

3.1 Výběr zkoumané oblasti

Literární rešerše turismu, ekoturismu a udržitelnosti ze širokého spektra zdrojů nastínila teoretický potenciál ekoturismu k aplikaci udržitelnosti. Tento potenciál je ovšem v teoretické rovině chápán pro jakékoli území, které odpovídá obecným charakteristikám ekoturismu. Realizace ekoturismu a jeho potenciálu udržitelnosti v jednotlivých územích je pak více méně individuální. Přes svou zjevnou variabilitu Česká republika představuje poměrně konstantní území z hlediska podmínek realizace turismu. Nabízí taktéž širokou škálu chráněných území, která jsou potenciálně příhodná pro realizaci ekoturismu a jeho vlivů na udržitelnost. Já jsem si pro aplikaci výstupů z literární rešerše vybral Chráněnou krajinnou oblast Slavkovský les, situovanou v Karlovarském kraji v takzvaném lázeňském trojúhelníku. CHKO Slavkovský les se řadí do první desítky mezi českými CHKO co do rozlohy a tím zabírá velice podstatnou část tohoto kraje (zhruba jednu pětinu). Tato CHKO je pro zjištění potenciálu ekoturismu jakožto nástroje udržitelného rozvoje v tomto regionu vhodná hned z několika důvodů.

Obrázek 1: Mapa CHKO v České republice, CHKO Slavkovský les v červeném kroužku, zdroj: czech.republic.cz

Především je situována v jednom z krajů s nejvyšší nezaměstnaností s tím, že těžba hnědého uhlí, která nyní zaměstnává velký počet obyvatel kraje, není přirozeně dlouhodobě udržitelná. Zároveň se jedná o jeden z nejvíce marginálních krajů České republiky, který je silně závislý na lázeňství, tedy na sektoru turismu, pro svou dlouhodo-

bou udržitelnost. Právě nezaměstnanost, geografická okrajovost a bytostná závislost na lázeňství, jež mohou být považovány za atributy velice ztěžující udržitelnost či udržitelný rozvoj regionu, byly jedny z hlavních důvodů, proč jsem si tento region (se srdcem v CHKO Slavkovský les) vybral pro zkoumání v rámci své diplomové práce. Detailnější charakteristika CHKO Slavkovský les je obsažena v kapitole *4.2 Konkrétní potenciál – CHKO Slavkovský les*.

3.2 Zvolené metody zkoumání

Literární rešerše

Teoretická část této diplomové práce byla z velké části založena na literární rešerši, která byla zpracována na základě důkladného studia zdrojů jak z českého tak mezinárodního odborného prostředí. Především pro oblast turismu obecně byla provedena selektivní rešerše, do níž byla vybírána témata, která se tematicky hodila k hlavnímu tématu práce, tedy ekoturismu. Teoretická literatura v oblasti ekoturismu je v českém akademickém prostředí velmi omezená a tak jsem se rozhodl pro rešerši nejdůležitějších a nevlivnějších publikací, monografií a článků z impaktovaných časopisů, které byly dostupné v anglickém jazyce. Použil jsem k tomu především zdroje University of Melbourne, kde jsem literární rešerši čtyři měsíce intenzivně zpracovával. Výběr především článků z impaktovaných časopisů a monografií jsem prováděl na základě neustále stejného klíče.

Nejdříve jsem si vybral nejčastěji citované články a monografie jako kostru rešerše, k nimž jsem postupně vybíral další, které byly tematicky nejbližší zaměření mé diplomové práce. Pokud to bylo jen trochu možné, snažil jsem se používat nejnovější články a monografie, které se k danému tématu vyjadřovaly. Některé články staršího vydání jsou ovšem považovány za esenciální, a proto se v rešerši někdy objevují také vydání staršího data. Obecně jsem se však pokoušel užívat zdroje mladší patnácti let, což je zhruba období, kdy ekoturismus začal nabývat na důležitosti.

Zvolené strategie a konkrétní metody výzkumu

Z úrovně abstrakce, která vychází z výzkumných otázek této diplomové práce je zřejmé, že se jedná o novum v českém prostředí. Literární rešerše poskytla základ pro definici problému, který následně vyžadoval upřesnění pro prostředí České republiky, jež jí měly dodat výstupy založené na strategii kvalitativního výzkumu. Kvalitativní přístup

k empirické části byl z hlediska omezeného poznání této tematiky v českém prostředí téměř nevyhnutelný. Kvantitativní výzkum by byl v tomto ohledu těžko použitelný, protože by nebylo možné na pevném základě vytvořit opodstatněné hypotézy. V případě ekoturismu a jeho aplikace na určité území se totiž jedná o zkoumání celé řady proměnných, jejichž kvantitativní dokazování by muselo pravděpodobně být rozložené do několika samostatných detailních kvantitativních studií. Některé z proměnných, jako jsou například sociálně-psychologické dopady rozvoje ekoturismu v destinaci, je pak těžké vůbec kvantitativně postihnout.

V případě aplikace ekoturismu v CHKO v České republice jde o získání porozumění velmi specifickému problému. Toto porozumění, jak píše například Disman (2008: 286) „pak vyžaduje vhléd do co největšího množství dimenzí daného problému“. To samozřejmě znamená, že generalizace na populaci je problematická, někdy až nemožná, protože standardizace je v kvalitativním výzkumu jen slabá a má tak nízkou reliabilitu (Disman 2008). Volná forma otázek či velmi nízká redukce odvozená například od struktury rozhovoru naopak poskytují kvalitativnímu výzkumu poměrně vysokou úroveň validity.

Pro potřeby tohoto detailního vhledu jsem si vybral přístup případové studie (angl. case study), díky kterému jsem chtěl podrobně hodnotit jednotlivé aspekty potenciálu chráněného území, které je potřeba při podobném hodnocení postihnout. Základní myšlenkou případové studie je podle Punche (2013) detailní studium „jednoho (nebo malého počtu) případů, používajíc jakoukoli metodu a data, které jsou vhodné“ (Punch 2013: 120). Obecným cílem případové studie je dosáhnout co nejrozsáhlejšího porozumění – co nejhluběji a v co nejširším rozsahu. To by mělo být provedeno v přirozeném prostředí při rozeznání komplexity a kontextuality daného případu často pomocí sady metod. Případová studie je tak spíše strategií než metodou. Ze třech hlavních typů případové studie – vnitřní, instrumentální, kolektivní – jsem si vybral instrumentální, která nejlépe odpovídá konceptu mého diplomního výzkumu.

V instrumentální případové studii je standardně „konkrétní případ zkoumán, aby poskytl vhléd do problému, nebo upřesnění teorie“ (Punch 2013: 121). To je přesně cílem návrhu výzkumu v této práci. „Upřesnění teorie“, tedy druhá část předkládané citace, je částečně předmětem výzkumu první skupiny respondentů této diplomové práce. Konkrétně upřesnění pro potřeby chápání udržitelného turismu a ekoturismu na území České republiky díky odborníkům z České republiky obecně. První část citace, tedy „případ

zkoumán, aby poskytl vhled do problému“, pak odpovídá druhé skupině respondentů empirického výzkumu v této práci – odborníkům z regionu CHKO Slavkovský les. Kombinace těchto dvou skupin respondentů, z České republiky obecně a z oblasti konkrétní případové studie, mi měla přinést informace, které by pomohly odpovědět na tři otázky: Jaká jsou specifika aplikace dané teorie na území případové studie? Jaká je možnost tato specifika generalizovat pro území České republiky? A liší se nějak zásadně odpovědi respondentů z těchto dvou skupin?

Odpověď na první otázku mi měla poskytnout běžně dostupná data o CHKO Slavkovský les, na jejichž základě jsem rámcově potenciál tohoto území hodnotil. Druhá odpověď mi pak měla nastínit, jestli mohu s podobnými parametry pracovat také v jiných územích České republiky a zobecnit tak závěry z konkrétní případové studie. Odpověď na třetí otázku měla vzejít až ze samotné analýzy rozhovorů.

V teoretické části práce jsem si nejprve rámcově zanalyzoval základní charakteristiky oblasti případové studie a následně hodnotil, do jaké míry mohou být její charakteristiky bariérou či naopak kladným atributem pro rozvoj ekoturismus v oblasti. Učinil jsem tak na základě dostupných statistických dat, informačních materiálů (dostupných ve zkoumané oblasti), webových stránek (oficiálních i stránek nadšenců), odborných studií, publikací i novinových článků. Tato *před*-analýza mi poskytla dostatek informací pro tvorbu polostrukturovaného rozhovoru, jehož otázky jsem tak mohl formulovat se značným přehledem o zkoumané oblasti. Tím jsem do jisté míry standardizoval témata, která se v polostrukturovaném rozhovoru objevila, na druhou stranu se mi tak ale podařilo zaměřit rozhovory na skutečně důležité oblasti pro cíle výzkumu – tedy témata přímo související s výzkumnými otázkami.

K zodpovězení výzkumných otázek jsem si nejdříve musel stanovit, na jakých úrovních hledat odborníky, kteří by potenciálně mohli mít dostatek informací k danému tématu diplomové práce. Okruh respondentů jsem si rozdělil na dvě skupiny. V první skupině jsem cílil na odborníky obecně z České republiky. Tato skupina byla důležitá z toho důvodu, že se tato diplomová práce zabývá prostředím České republiky, na které se snaží koncept ekoturismu aplikovat. Případová studie CHKO Slavkovský les byla jen příležitostí k bližšímu, detailnějšímu zkoumání konkrétních atributů, bariér a charakteristik, které je potřeba postihnout při hodnocení potenciálu území k udržitelnému rozvoji, ve kterém bude ekoturismus hrát podstatnou roli. Proto byla druhá skupina respondentů vybrána výhradně z oblasti CHKO či z jejího okolí.

Počáteční výběr respondentů pro obecnější část výzkumu proběhl ve spolupráci s vedoucím diplomové práce PhDr. Ivanem Ryndou, který mi na dva z respondentů zprostředkoval kontakt. Ostatní jsem oslovil na základě techniky výběru vzorku zvané *snowball sampling* (tedy metody sněhové koule). V rámci této metody výběru vzorku výzkumník „kontaktuje malou skupinu lidí, kteří jsou relevantní k výzkumnému tématu a potom tyto respondenty využije k navázání kontaktu s ostatními“ (Bryman 2012: 202). První respondentkou byla představitelka akademického názoru (turismu), která již publikovala celou řadu odborných článků a publikací a která má zároveň značnou zkušenost s prací na Ministerstvu životního prostředí (ochrana přírody). Zároveň byla shodou okolností lektorkou na fakultě, na které jsem absolvoval bakalářské studium Managementu cestovního ruchu, a již jsme se tedy znali. Druhou respondentkou kontaktovanou v první fázi výzkumu byla členka pracovní skupiny místní Agendy 21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj České republiky a koordinátorka místní Agendy 21. Její přínos pro tuto práci byl také významný.

Na další vhodné respondenty bylo často poukázáno ještě před začátkem rozhovoru či krátce po ukončení polostandardizovaného dotazování. Ačkoli je podle Brymana (2012) velice nepravděpodobné, že by byl vzorek vybrán metodou sněhové koule reprezentativní, jedná se o velice vhodnou metodu pro kvalitativní výzkum. Za „nasyčení“ vzorku respondentů se v této metodě výběru podle Brymana má fáze, kdy se již od respondentů nedozvídáme nic zásadně nového. Skutečné naplnění termínu teoretické saturace dat je však podle tohoto autora téměř nemožné prokázat (tamtéž: 425-426).

3.3 Vlastní průběh výzkumu

Původním plánem, který jsme si po konzultaci s vedoucím práce stanovili, bylo provést 8-10 rozhovorů, přičemž mělo samozřejmě ideálně dojít k přesnému rozdělení na polovinu mezi experty z České republiky obecně a experty v místě konkrétní případové studie. Nakonec se podařilo provést 9 rozhovorů, přičemž 4 respondenti byli ze skupiny odborníků v České republice obecně a 5 z místa konkrétní případové studie. Je samozřejmě velice pravděpodobné, že se nejedná o plně saturovaný vzorek, ale z postupné analýzy rozhovorů vyplývalo, že se s přibývajícimi respondenty témata začala skutečně ve velké míře opakovat. To je patrné z okruhu témat, ke kterým se respondenti vyjadřovali, což je zřetelně vidět na analýze rozhovorů v empirické části práce. S přihlédnutím k časové omezenosti diplomního projektu je tak možné říci, že se pro jeho účely jedná o dostatečný vzorek respondentů.

Rozhovory probíhaly v období od února do dubna 2014 na základě předchozí telefonické či emailové domluvy. Místo rozhovoru bylo zvoleno podle potřeb respondentů, kterým jsem se vždy snažil plně přizpůsobit. Všechny rozhovory jsem si nahrával na diktafon, o čemž jsem vždy respondenty dopředu informoval a získal od nich *poučený souhlas* (Hendl 2008: 153) k využití nahraných rozhovorů a k interpretaci informací z nich vyplývajících. U některých odpovědí jsem byl dotázán o vynechání určité poznámky, což jsem plně respektoval a domnívám se, že vynechaná informace nebyla nijak podstatná pro konečný výstup práce. V některých momentech byl rozhovor na chvíli přerušen na přání respondenta.

Všechny rozhovory jsem přepsal do elektronické podoby pro účely pozdější analýzy a přiložil jsem je do přílohy číslo 4 této diplomové práce. Přepis rozhovorů jsem pojal tak, že jsem se snažil maximálně věrně zaznamenat veškeré nuance mluveného slova včetně nespisovných výrazů. Některé části rozhovorů byly nesrozumitelné a v některých bylo vyjadřování rozvážnější. Pro postžení těchto drobných detailů jsem využil *komentovanou transkripci* tak, jak ji popisuje Hendl (2008: 208-209).

3.4 Závěrečné zpracování rozhovorů, vyhodnocování a interpretace

Cílem analýzy kvalitativních dat je poučené systematické organizování dat do navržených oddílů, skupin či svazků tak, abychom byli schopni rozkrýt určité opakované jevy, informace, slovní spojení a podobné verbální či neverbální projevy (Bryman 2012). Já jsem si pro takový způsob analýzy dat z rozhovorů v empirické části práce vybral *rámcovou analýzu*. Podle Hendla se jedná o „zvláštní postup analýzy kvalitativních dat..., jejímž cílem je především lepší organizace dat“ (Hendl 2008: 217). Toto schéma, jak uvádí Hendl (2008) představili výzkumníci z Anglie (Ritchie a Spencer) v roce 1994. Jejich úsilím bylo především usnadnit „systematické prozkoumávání kvalitativních dat“ (tamtéž: 217).

Podle jejich konceptu se v první fázi musí analyzovaný materiál dobře zorganizovat, což v zásadě znamená třídění a redukci datové baterie. Druhou fází výzkumu je posléze interpretace dat, ze které by měla vzejít popisná či explanatorní zpráva o oblasti, která je předmětem výzkumu. Klíčem k tomuto přístupu je sestavování tabulek, které reprezentují jednotlivé vyšší tematické skupiny. Takové tabulky mají ve vertikálním sloupci jména respondentů a v horizontálním řádku názvy případů (podtémat), ke kterým se v rámci vyšší tematické skupiny respondenti vyjadřují. Do jednotlivých okének jsou pak vpisována data z analyzovaných přepisů rozhovorů, které

se nějakým způsobem vážou k danému tématu a osobě. Jednotlivé poznámky je nutné dělat tak, aby nebylo potřeba se neustále vracet do původního textu – tedy tvořit skutečně přesné a informačně výstižné poznámky (ukázka pracovní tabulky, jež byla využita pro analýzu rozhovorů v této práci je přiložena v příloze číslo 6).

Při tvoření tematických tabulek a zanášení jednotlivých podtémat je možné kombinovat dvě metody. Prvním metodou je vytvoření témat a podtémat na základě teorií a akademického poznání, na které se výzkum v teoretické části práce zaměřuje primárně. Druhou metodou je pak zaznamenání významných či opakujících se výroků vyjadřujících důležitou informaci, vztah či jev dané problematiky. Na základě těchto výroků se posléze téma či podtéma zařadí do původního systému (rozuměj založeného na teorii, kterou se práce primárně zabývá), či se vytvoří téma/podtéma nové. Díky tomuto systému by mělo dojít k zachycení konceptů, které v průběhu analýzy vznikají tak, aby to byla také samotná data, která je podpirají, namísto pouze předem daných kategorií odvozených ze známé teorie. Zároveň nám tabulkový systém umožňuje díky referencím v tabulce velmi rychlý návrat k původnímu textu, což přináší velkou míru flexibility v porovnávání jednotlivých tematických skupin a jejich podtémat. Jedná se tak v podstatě o kombinaci induktivního a deduktivního přístupu.

V první fázi se po prvním čtení identifikují počáteční koncepty a témata podle typu kvalitativní analýzy a zanesou se do seznamu. Poté se označují data podle utvořených seznamů. Tento proces je podle Hendla (2008) odlišný od kvalitativního kódování, které je spíše o „hlubším vystižení významu“ (tamtéž: 218). Následně se ze seznamů utvoří výše popsané tabulky, přičemž jejich počet je odvozený od počtu hlavních témat. V poslední fázi dochází k zanesení dat do tabulek a začíná samotná kvalitativní analýza na základě stanovených preferencí výzkumu.

Vlastní zpracování rozhovorů

V první fázi jsem si při prvním čtení identifikoval v rozhovorech ta témata, která se přímo vážala k systému pilířové struktury udržitelného rozvoje a principů udržitelnosti, ke kterým by měl ekoturismus přispívat. Důležité informace jsem si barevně rozlišoval pro lepší orientaci a po stranách textu pořizoval poznámky. Jednotlivá podtémata a témata jsem si zapisoval do seznamu. Při druhém čtení jsem se již snažil systematicky veškerá témata a podtémata označit tak, abych je mohl zanést do jednotlivých tabulek. To jsem nakonec učinil s pomocí původního seznamu. Do tabulky jsem zanášel někdy stručné poznámky a někdy celé citace vět tak, aby byl co nejlépe

vystižen kontext a abych se tak nemusel pokaždé vracet do původního textu. Mezi jednotlivými podtématy a tématy jsem se následně snažil najít buďto kauzalitu či odlišnost a důvody pro jedno či druhé.

Hlavní témata byla rozdělena podle čtyř pilířů udržitelnosti, jak jsem je popsal v teoretické části práce, a v jednotlivých pilířích jsem diskutoval vztahující se podtémata. Některá témata se nevztahovala přímo k pilířům udržitelnosti, a proto jsem se rozhodl vytvořit ještě jednu skupinu podtémat, která závěrem analýzy představuje koncepty, témata a zajímavé poznatky vztahující se k hlavním tématům práce. Finálním vyústěním analýzy rozhovorů je jejich kontrast s teoretickou částí práce a odvozené návrhy řešení pro destinační management CHKO Slavkovský les, které by měly na základě zjištění z rozhovorů vést k nastolení udržitelnosti v této oblasti prostřednictvím šetrně provozovaného turismu či ekoturismu.

4 Teoretická část

V tomto oddílu mé diplomové práce podrobně rozeberu důležitá teoretická východiska turismus a jeho udržitelnosti. Následně na základě teoretického rozboru zhodnotím území případové studie CHKO Slavkovský les. V první kapitole se pokouším o selektivní výběr a následnou diskusi hlavních témat z turismu, která se nějakým způsobem vážou k podstatě turismu, k jeho udržitelným formám a k ekoturismu. Tato kapitola by měla vytvořit základ pro druhou kapitolu tohoto teoretického oddílu, ve které zhodnotím potenciál CHKO Slavkovský les na základě teoretických znalostí ze sekundárních zdrojů.

4.1 Obecný potenciál – teoreticky vhodná území pro realizaci daného záměru (ekoturismu)

Tato první podkapitola první kapitoly čtvrtého oddílu je věnována diskusi o turismu, jeho podstatě, jeho základních principech a důležitosti. Další podkapitola se zaměřuje na typologii forem a druhů turismu, především pak na jeho šetrné formy. Následná podkapitola velice detailně diskutuje ekoturismus a hlavní koncepty, které se k němu z hlediska udržitelnosti vážou. Poslední podkapitola pak rozebírá udržitelný rozvoj a jeho implikace v udržitelném turismu a především ekoturismu. Tento rozbor je zakončen stipulativní definicí ekoturismu pro potřeby této práce.

4.1.1 Charakteristika turismu pro potřeby této práce

Důležitost definice turismu

Definovat turismus (nebo cestovní ruchu) je velice obtížné. Značně zjednodušenou definici turismu nabízí Fennell (2008), který předkládá příklad z časopisu *The Economist* z roku 1991. Ten představuje turismus jako sektor, který jednoduše přepraví lidi z jejich domova na nějaké místo určení (a zpět) a který jim zároveň zajistí ubytování a stravu po dobu přepravy a pobytu. Ovšem například to, jak započíst výnosy z restaurace, kde se stravují jak turisté, tak místní, názorně reprezentuje problém vytýčení a percepce turismus jako hospodářského sektoru. Jedná se zkrátka o velice komplexní odvětví, které spíše než jedna, definuje několik komplementárních definic.

Ve výčtu definic turismu by jistě neměla chybět ta prezentovaná institucí v turismu pravděpodobně nejpovolanější a tou je UNWTO. Jako v jiných hospodářských odvětvích, i v turismu bylo cílem definovat jej z pozice nabídky (společností či firem podnikajících v turismu). Turismus v obecné rovině je však definován opačně, a sice ze

strany poptávky (turistů, návštěvníků). Toto je zapříčiněno především tím, že „účastník“ turismu může spotřebovat téměř vše, co spotřebovávají místní obyvatelé, ale produktem turismu je chápán jen ten spotřebovaný „účastníkem“ turismu. I produkt turismu je tudíž definován „účastníkem“ turismu (UNWTO 1995).

Potřeba definovat turismus byla vyvolána především potřebou statistiků v turismu, kterým zoufale chyběly definice jednotlivých pojmů jako například turista či návštěvník (Fennell 2008). Turismus se tak dočkal své oficiální definice v roce 1991 v rámci *Mezinárodní konference statistik cestovního ruchu* konané v kanadské Ottawě, která snoubila názory zástupců důležitých světových organizací turismu (Ryglová et al. 2011). UNWTO definuje turismus jako: „činnost lidí cestujících do míst a pobývajících na místech situovaných mimo jejich obvyklé prostředí na období ne delší než jeden nepřetržitý rok za účelem trávení volného času, obchodních aktivit a dalších podobných záměrů“, čímž je jasně indikováno, že se nejedná pouze o účastníky dovolené (UNWTO 1995 či podobně Ryglová et al. 2011: 18).

Dokument vydaný Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR), jde v rozsahu definice do větší šířky, když doplňuje, že se o turismus jedná na dobu kratší než jeden rok v mezinárodním měřítku, přičemž v domácím turismu jde o lhůtu šesti měsíců. Tento dokument (MMR 2006) dále doplňuje, že se v případě turismu nesmí jednat o výdělečnou činnost vykonávanou v cílovém místě (založenou na přechodném či trvalém pracovním poměru). V tomto ohledu navíc Ryglová et al. (2011: 18) dodávají, že se „nejedná o dlouhodobou migraci“ či „cesty v rámci bydliště“. V neposlední řadě upozorňuje dokument MMR na jedinečnost vztahů mezi lidmi, které turismus vyvolává, což poukazuje na jeho nezastupitelnou sociální roli.

Turismus jako multidisciplinární hospodářské odvětví

Sociální roli turismu reflektuje ve své definici též Fennell (2008), který jej mimo to považuje za spleť několika disciplín. Mezi hlavní zahrnuje geografii, antropologii či ekonomii, jež podle něj nejlépe vystihuje komplexitu vztahů, které v turismu vznikají. Sociologie je další z disciplín, které jsou často skloňovány jakožto stěžejní a přirozeně se vážící k turismu. Jak již bylo zmíněno, turismus je především formován jeho účastníky, kteří na základě preference určitých činností vytvářejí jeho strukturu. To je možná jeden z důvodů, proč například Pásková (2008) považuje turismus za sociální jev, který je specifický svým cyklickým charakterem a jenž je založen na motivacích vyššího řádu (zbytných) Maslowovy pyramidy potřeb. Tyto sociální interakce v současném turismu byly

před dvěma sty lety nepředstavitelné z důvodu nemožnosti překonání prostoru, který představovala zemská plocha. Strmý rozvoj dopravy z hlediska kvantity, pohodlí a především rychlosti však znamenal nenadálou příležitost k cestování na dlouhé vzdálenosti. Tato příležitost byla samozřejmě umožněna také z důvodu celkového zvýšení životní úrovně civilizace a posunem v objemu a využívání volného času od šlechty mezi širokou veřejností.

Časoprostorová komprese

Tuto podstatnou změnu popsal například Zygmund Bauman jako posun od pevné modernity k tekuté modernitě (Bauman 2000). Poukazuje tím především na časoprostorovou kompresi, která byla poprvé artikulována Davidem Harveyem v jeho díle *The condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Tento koncept popisuje „zvyšující se pohyb a komunikaci v prostoru, rozšiřování sociálních kontaktů v prostoru a naši percepci těchto změn“ (Sýkora 2000: 69). Na této vyšší frekvenci sociálních i fyzických interakcí je současný turismus založen. Ve druhé polovině 20. století se na celosvětovém nárůstu objemu turismu, ale i na zásadních proměnách jeho podob podílel hlavně rozvoj letecké dopravy. Nemalou roli však hrály také jiné druhy „přepravy“ a překonávání prostoru prostřednictvím médií (pomocí telefonu, rádia, televize a virtuálního cestování po internetu).

Tyto podoby zaznamenaly největší rozvoj a růst vlivu v 90. letech minulého století. Právě období 90. let považuje v rozvoji turismu za stěžejní sociolog John Urry, který v knize *Tourist Gaze* (1990) ovšem poukazuje na stále majoritní vliv „hmotného“ cestování v porovnání s výše zmíněnými virtuálními obdobami. Tvrdí, že je to především z důvodu potřeby turistů „konzumovat“ cílové místo vlastní „fyzickou“ návštěvou, kdy se smyslové vjemy přímo pojí s fyzickým okolím. V podobném duchu se vyjadřují i Ryglóvá et al. (2011: 18), kteří hovoří o zatím nevyhnutelném spojení subjektu turismu (účastníka) s objektem turismu (navštíveným místem) za účelem uspokojení potřeb účastníka. Takto bezprostřední „spojení“ ještě současné virtuální cestování nenabízí a možná právě proto zatím nenahrazuje „fyzické“ cestování.

Vyžádaná změna prostoru pro potřeby turismu – sociokulturní a fyzický vliv

K pluralitě smyslového vnímání a komplexního uspokojování potřeb přistupuje i pohybuující se tělo, kinestetické vnímání šestým smyslem o tom, co dělá v prostoru a čase. Jde o posun od „statického pohledu“ k „mobilnímu pohledu“; k pohledu, ve kte-

rém se rychle míhají rozdílné typy krajiny, věci v pohybu. Taková je podle Urryho (2001) podstata současného turismu. Aby bylo možné vyvinout tuto dynamiku, krajina se mění pro účely turismu³. Staví se dálnice, silniční komunikace s rozhlednými body, což vytváří tlak jak na sociokulturní, tak na fyzickou složku životního prostředí. Příroda je měněna v něco, co může být převedeno a obdivováno zejména nebo dokonce výhradně očima. Podstatné je být na místě a užít si „pastvu pro oči“. Místo je tak klíčem k úspěchu.

Všechny tyto aspekty vedou k reprodukci krajiny, která je poptávána, k vytváření prefabrikátu, který dostaneme všude na světě. Podobně je tomu v případě kulturních prvků, které jsou uměle inscenovány pro potřeby turismu (ač tak silně ovlivňují sociokulturní náladu v místě realizace turismu – viz Pásková 2008). Tam, kde to není možné skutečně zrealizovat, je alespoň taková představa opakovaně šířena médii a prodávána (mediálně) za autentický stav krajiny a kultury v daném místě, který ovšem neodpovídá realitě. Ta bývá často značně odlišná: harmonie (mediální obraz) → etnické rozepře (realita); nepoškozená krajina (mediální obraz) → těžba (realita); čistota (mediální obraz) → všudypřítomný odpad (realita) atp.

V každém případě však turismus často přispívá ke změně *land-cover* (krajinný pokryv) prostřednictvím změny v *land-use* (socioekonomické využití přírodních zdrojů krajiny). Ta se na základě potřeb turismu odráží ve strategickém plánování. To následně reflektují koncepční a rozvojové dokumenty jako například územní plán rozvoje či konkrétní zákony regulující aktivity turismu. Dvěma v současnosti nejčastěji rozeznávanými typy *land-use* jsou zemědělská půda a zastavěná půda (Fisher 2005).

Destinace se mění

Cílové destinace, které si turisté vybírají, se tedy v závislosti na jejich poptávce snaží identifikovat své silné stránky a příležitosti a potlačit své slabé stránky stejně jako se vyhnout hrozbám a vytvořit tak konkurenci schopný produkt (Urry 2001). Toto v některých případech znamená rozvoj destinací, které před vstupem na trh turismu znamenaly ve světovém, ale mnohdy i národním měřítku, pramálo. Dobrými příklady mohou být Nepál a jeho velehory, Aljaška s jejími rozlehlými boreálními lesy či Auschwitz-Birkenau s koncentračním táborem. Díky reflexivním procesům reagujícím na poptávku se tato místa stávají turistickými destinacemi, potažmo ekonomicky signifikantními cen-

³Změna *land-use* a *land-cover* – tyto termíny budou dále vysvětleny.

try jinak mnohdy rozvojových regionů. Nejlepším příkladem může být v tomto ohledu Čína, která se stává jak v příjezdovém, tak i ve výjezdovém turismu světovou velmocí (měřeno příjmy z příjezdového CR).

Vytváření reality (mediální či jiné) pro účely turismu

Některé destinace jsou navenek prezentovány jinak, než na základě jejich „skutečného“ potenciálu. Zmiňme například foto a video prezentace zemí jako jsou Indonésie, Rumunsko či Gruzie. Ty jsou v upoutávkách a na fotografiích prezentovány jako ráj na zemi pro turisty, což však nemusí být vždy tak úplně pravda. Toto vytváření reality pomocí médií není ovšem absolutní novum. Již významní básníci William Wordsworth a Samuel Taylor Coleridge, kteří tvořili díla v nyní velice známém anglickém národním parku Lake District, sklouzávali k přeměně té skutečné krajiny na krajinu alternovanou v jejich dílech (obrazech a básních). Mike Crang (1997) v tomto ohledu upozorňuje na zjevné tvarování krajiny pro potřeby nejenom umělce a jeho výtvarného záměru, ale také na prolínající se politické ideologie či sociální hodnoty té které doby. Mediátor (tedy jak umělec, tak například televizní pořad a jeho režisér či také fotograf) svým způsobem více či méně „tvaruje“ krajinu pro účely cíleného porozumění. Na tento rozpor ukazuje například český environmentální estetik Ondřej Dadejčík (2010), který upozorňuje, že „k proměně vztahu mezi tím, na co je zaměřen náš (teoretický) pohled a atmosférou či prostředím, v němž toto zaměření pozornosti probíhá“ dochází v závislosti na předmětech zájmu, ale také třeba právě na potřebě interpretace.

Turismus může být právě touto sociální (či ekonomickou) hodnotou a přispět k transformaci krajiny pro jeho potřeby. Prezentace stávajících destinací turismu často přispívají ke vzniku destinací nových a značně tak ovlivňují globální rozvoj turismu. Ať už se jedná o v dnešní době všudypřítomné fotografie, pohlednice či filmové dokumenty a prezentace. Turisté jsou v tomto ohledu „blázniví“ v zachycování originálních a „autentických“ atraktivit turismu jakožto věčných (Crang 1997). Tyto jsou však jednoznačně proměnné v čase v závislosti na výše zmíněných proměnných jako jsou sociální, ekonomické, geopolitické či environmentální hodnoty a preference. Jednotlivé typy turismu přispívají k přeměně krajiny různým způsobem. Některé je alternují minimálně, jiné naprosto zásadně. Z toho důvodu je nutné si jednotlivé typy turismu vymezit a definovat, jak krajinu mění, což diskutuje následující kapitola.

Ještě předtím je však užitečné si vymezit oblasti, které jsou turismem nejvíce ovlivněny. Především z toho důvodu, že právě ony skýtají možnost k identifikaci příleži-

ností, které mohou vést k dlouhodobé (ne)udržitelosti v turismu. Turismus je obrovský ekonomický a sociokulturní fenomén, jenž k realizaci svého fungování obecně silně závisí na podmínkách fyzického (životního) prostředí (Palatková 2012). Tato práce si klade za cíl využít poznání v oblasti dlouhodobého ovlivňování životního prostředí turismem a poukázat na možnosti řešení směrem k dlouhodobé udržitelnosti. Právě z toho důvodu je nutné si tyto tři zásadní atributy v současném turismu, tedy fyzické, sociokulturní a ekonomické prostředí, detailně přiblížit.

Ekonomická důležitost

Turismus je fenomén, který hraje jednu z hlavních rolí na světových ekonomických trzích. Mezinárodní turismus v destinacích, (tedy vyjímaje především mezinárodní přepravu) vygeneroval, v roce 2012 1,1 trilionu amerických dolarů, což jej řadí mezi ekonomicky nejaktivnější hospodářské sektory na celém světě (UNWTO 2013a). Jeho důležitost podtrhuje taktéž počet pracovních míst, která turismus celosvětově generuje. Podle UNWTO bylo každé jedenácté pracovní místo na světě situované v turismu (UNWTO 2013b). Avšak ani astronomické finanční zisky, ani zaměstnanost, kterou toto celkově dobře fungující ekonomické odvětví generuje, nemusejí být všelékem pro společnost a složky životního prostředí v turistické destinaci. Někde je tomu právě naopak. V souvislosti s ekonomickými přínosy vlivem turismu se často hovoří o „prosakování“ zisků ze zemí jejich vzniku, do zemí investorů. S rozvojem turismu jsou taktéž spojeny efekty turistické inflace (zvýšení cen v destinaci), sezónnosti (fluktuace počtu pracovních míst a tím složitá sociální situace) či úplné ekonomické závislosti rezidentů na turismu.

Turismus je zároveň jedním z nejrychleji rostoucích ekonomických odvětví, což se dá obecně říct o terciárním sektoru (tedy sektoru služeb). Jak uvádí například Fennell (2008), v roce 1950 se účastnilo mezinárodního turismu na 25 milionů turistů, kdežto v roce 2002 jich bylo již 700 milionů. Tento trend znamená v průměru meziroční růst hospodářského sektoru turismu o 6,6 %. Světová organizace cestovního ruchu (United Nations World Tourism Organisation - UNWTO) zároveň uvedla, že v roce 2012 byla poprvé překonána pomyslná magická hranice jedné miliardy turistů (UNWTO 2013b). Globální ekonomická důležitost turismu je tudíž nesporná i přes problémy, které ekonomická prosperita může přinášet.

Sociokulturní vliv

Ekonomické přínosy turismu jsou obecně poměrně přesně kvantifikovatelné a jejich pozitivní a negativní dopad lze také identifikovat. Vliv turismu na sociokulturní prostředí má zcela opačný charakter. Je velice obtížné jej identifikovat a dokonce téměř nemožné jej kvantifikovat (Pásková 2008: 49; Palatková 2012: 143). Změny ve společnosti a kultuře rezidentů turistické destinace a potažmo i jejich návštěvníků mají latentní charakter. Často jsou navíc součástí multiplikačního efektu několika druhů vlivů vycházejících z globálního charakteru turismu (Zelenka, Pásková 2012). Sociokulturní interakce v turistické destinaci jsou hlavně výsledkem vzájemného ovlivňování návštěvníků a rezidentů. Ty následně vyúsťují například v úroveň přizpůsobení jedné skupiny druhé, či v míru ovlivnění jejich kultur. V tomto ohledu můžeme na kulturu podle Palatkové (2012) nahlížet jako na cíl cesty (či vnitřní pohnutku, jako motivaci) či podle Páskové (2008) jako na atribut změny.

Kulturní turismus, který vychází z motivace osob cestovat za kulturními zájmovostmi za účelem informačního, prožitkového a duševního obohacení, je explicitně shovívavý k ostatním kulturám a jejich prvkům a mnohdy se přímo zasazuje o jejich zachování a autenticitu. Některé prvky kultur jsou však ostatními formami a druhy turismu silně ovlivňovány a často i narušovány a měněny. V tomto duchu dochází ke změnám v několika rovinách. Příkladem následku nehmotného vlivu turismu na sociokulturní složku může být úplná degradace „genia loci“ způsobená masami turistů (Štýrský, Šípek 2011). Dalšími důsledky mohou být například demonstrační efekt (napodobování chování návštěvníků místními rezidenty a jejich využívání služeb turismu), efekt módnosti (realita uměle vytvářená mediálním obrazem – reklama, veletrhy atp.), ekonomická dualizace sociálně rozdělující společnost (na profitující z turismu a neprofitující z turismu), vytlačování místních rezidentů z destinací turismu, turistická iritace (postupně se vyvíjející nevraživost vůči návštěvníkům) atp. (Pásková 2008: 50-51).

Environmentální vliv

V neposlední řadě je nutné zmínit environmentální vliv turismu. Vliv turismu na přírodní složku je proti vlivu na sociokulturní složku poměrně dlouho a úspěšně monitorován (jak kvantitativně, tak kvalitativně). Velmi obsáhle o něm pojednává například monografie *Životní prostředí a turismus* (angl. *Environment and Tourism*) od Holdena (Holden 2008). I v této publikaci se vliv turismu na přírodní složku souhrnně označuje

jako „turistické znečištění“ (angl. *tourism pollution*), což potvrzuje i Pásková (2008: 42). Dopad turismu na přírodní složku může být přímý (konkrétní vliv turismu v destinaci) a nepřímý (spotřeba zdrojů odjinud – voda, jídlo, materiál atp.). Tyto souhrnně přispívají k znečišťování složek životního prostředí a zapříčiňují tak zhoršování jeho kvality až po možné kompletní zničení jednotlivých základních složek – ekosystémů.

K vlivu na životní prostředí dochází jak ve fázi přípravy a vytváření infrastruktury pro účely turismu, tak ve fázi samotného fungování turismu v destinaci (Palatková 2012). Velký tlak bývá vytvářen na přírodní zdroje například při výstavbě suprastruktury⁴ turismu - zábor půdy, spotřeba vody, eroze, poškozování ekosystémů, znečištění vzduchu a spotřeba materiálů na výstavbu. Ve fázi realizace turismu se pak jedná o konkrétní projevy provozu hotelů (voda, potraviny, odpady z hotelů, splašky), golfových hřišť (spotřeba vody, kontaminace půdy chemikáliemi atp.), provoz zábavních parků, ale také například o zvýšení hustoty dopravy a s tím spojené emise. V neposlední řadě dochází také k estetickému znečištění turistických destinací, což může být problém například v CHKO.

4.1.2 Typologie forem a druhů turismu

Formy a druhy turismu

Znaky turismu, trendy jeho rozvoje i jeho vlivy na ekonomické, sociokulturní a životní prostředí, které byly diskutovány v úvodu tohoto oddílu, jej již jasně vymezují jako důležitý společenský jev. Tyto způsoby jeho vymezení jsou významně spjaté s místem konání turismu. Definice turismu však navíc obsahuje i časové, obsahové a motivační vymezení vůči standardnímu místu pobytu účastníka CR (Zelenka, Pásková 2012). Motivační, obsahovou a částečně i časovou náplň turismu z teoretického hlediska, ač je to, vycházejí z jeho komplexnosti, navýsost obtížné a často vyústí ve vtažení k jeho účelu, vykládá klasifikace druhů a forem turismu.

V obecné rovině se formy cestovního ruchu dělí primárně na základní a specifické, ač je například autoři *Výkladového slovníku cestovního ruchu* Zelenka a Pásková (2012) nerozlišují vůbec. Základní formy CR, které odpovídají nejširším potřebám, jsou podle Ryglové et al. (2011) cestovní ruch: rekreační, kulturně poznávací, sportovně-

⁴Suprastruktura je „specializovaná infrastruktura využívaná určitým sektorem podnikání“ (Zelenka, Pásková 2012). V turismu se jedná především o ubytovací a stravovací zařízení, turistická informační centra či značené stezky.

turistický a léčebný a lázeňský. Specifické formy CR, uspokojující specifické požadavky účastníků CR, jsou potom formovány v závislosti na nejnovějších trendech v CR tak, aby uspokojovaly konkrétní potřeby specializovaných segmentů v CR. Mezi specifické formy CR patří například cestovní ruch mládežnický, rodinný, městský, venkovský (někdy též nazývaný rurální), kongresový, náboženský, cykloturistika, hipoturistika (CR spojený primárně s jízdou na koních), silvoturistika (motivována pohybem a poznáváním lesního prostředí), agroturistika (pobyt na farmě v rámci CR), ekoagroturistika (CR využívající farmy vyznávající ekologické hospodaření) a další. Specifickou formou CR je též ekoturismus, který je předmětem této práce.

Kromě forem lze cestovní ruch dělit též na druhy. Ty jsou určeny několika faktory, které hlavně odpovídají obsahovému a časovému vymezení. Podle Ryglóvé et al. (2012) se tyto dělí: dle délky pobytu (krátkodobý a dlouhodobý), sezónnosti (sezonní a mimosezonní), místa realizace (vnitřní CR, národní CR a mezinárodní CR), počtu účastníků (individuální a kolektivní), způsobu zabezpečení cesty (neorganizovaný či organizovaný), způsobu financování (volný CR a vázaný CR), vztahu k platební bilanci (export, import a domácí spotřeba či dále v závislosti na tom, zda se jedná o domácí, zahraniční nebo transitní CR) a vlivu na životní a sociokulturní prostředí (tvrdý a měkký). Zelenka a Pásková (2012) se kromě terminologických rozdílů v dělení druhů cestovního ruchu liší také v celé koncepci. Nepostihují například volný a vázaný druh CR či rozdělení dle vztahu k platební bilanci. Naopak dělí druhy CR dle využívání zdrojů na masově-konzumní a alternativní, což je dělení pro obsah této práce velice důležité.

Společné pro obě publikace a velmi důležité pro téma této práce je dělení na tvrdý a měkký cestovní ruch. Tvrdý cestovní ruch je běžně konotován s investicemi „tvrdého“ charakteru (investice do fyzické materiálně-technické základny), jejichž hlavním cílem je maximalizace zisku při minimálním respektování sociálních, kulturních a environmentálních dopadů takového turismu v destinaci. Zmíněná charakteristika je z velké většiny synonymem tzv. masového cestovního ruchu ve všech jeho podobách. Měkký cestovní ruch se naopak aktivně snaží o nalezení rovnováhy mezi již řečenými environmentálními, sociálními a kulturními atributy se samozřejmým přihlédnutím k ekonomickým zájmům, zejména ovšem místním. O tento typ rozvoje se snaží především subjekty vyznávající jeho několik specifických forem, které se v odborné literatuře souhrnně objevují pod hlavičkou *alternativního (druhu) cestovního ruchu*.

K typologii cestovního ruchu lze závěrem dodat, že jsou její definice (jak vidno z tohoto krátkého přehledu a komparace) velice rozličné a mezi autory v podstatě neexistuje celková shoda. Zajímavostí je, že je tento problém definování termínů druhu a formy cestovního ruchu velice pravděpodobně specifický pro české akademické prostředí, protože anglicky psaná zahraniční literatura a akademičtí pracovníci se podle mé zkušenosti podobně specifickým rozdělením vůbec nezabývají.

Masový versus alternativní cestovní ruch

Turismus v období, kdy začal rapidně stoupat počet jeho účastníků, tedy v období od 60. let minulého století, měl povšechně velmi podobné atributy své atraktivity. Byly jimi hlavně tzv. 3S – tedy Sun, Sea, Sand. Většina úspěšných destinací posledních dekád se právě na tyto atributy atraktivity zaměřovala a byla to úspěšná volba. V evropském měřítku se jednalo především o pobřeží Španělska, jihu Francie, Itálie, států bývalé Jugoslávie či věhlasných řeckých ostrovů. Většina destinací se přizpůsobovala modelu těch úspěšných, což znamenalo především výstavbu infrastruktury cestovního ruchu (suprastruktury – ubytovací zařízení, aquaparky, restaurace, zábavní centra atp. – která je běžně nejen místními chápána jako negativní vizuální změna, Zelenka, Pásková 2012), alternace pobřeží pro co možná nejpohodlnější užití turisty či přeměnu sociální struktury turistických destinací (přílišná orientace pracovních sil na turismus, vystěhovávání původních obyvatel z turistických center atp., Weaver 2001: 78). S rostoucím objemem turistů se turistické destinace dostávaly pod stále větší tlak, který v posledních dvou dekádách gradoval a vyvolal tak větší poptávku po alternativách. Právě pro objem, „masu“ turistů, kteří se každoročně účastnili turismu v podobných destinacích, se této formě říká masový cestovní ruch (angl. *Mass tourism*).

Masový cestovní ruch je typický velkým měřítkem (rozsahem), ve kterém je realizovaný. Jedná se jak o již zmíněné počty turistů, tak také o počty a velikost hotelových komplexů, restauračních zařízení, barů, zábavních center či obchodních řetězců. V takovýchto kvalitách a kvantitách se samozřejmě vytrácí autenticita produktu CR, která z něj dělá velice konvenční záležitost. Tudíž je pak již daleko méně důležité, jestli trávíte dovolenou ve Španělsku či v Itálii – produkty a prožitky jsou rovné podobným standardům například v hotelu Hilton v obou těchto zemích. Standardy jsou dalším z řady znaků, kterými se masový CR vyznačuje (Wearing, Neil 2009: 4).

Dalším problémem spojeným s komercializací a s extrémní orientací na turisty je příliv zahraničního kapitálu, který je přítomen především v podobě velkých korporací

přicházejících do turistických destinací. Tím se původně lokální vlastnická struktura mění na vlastnictví firem zahraničních a mezinárodních, což samozřejmě přináší zvýšený objem turismu (tyto firmy jsou orientované na zisk, k čemuž využívají svůj objem kapitálu). Zásadním problémem trhu, v němž dominuje zahraniční kapitál, je „prosakování“ výnosů z podnikání za hranice zdrojových zemí (Fennell 2008). Současná preference tržních mechanismů, které jsou považované za ideální regulační prvek, tomu velice nahrává. Místní komunita však odlivem kapitálu značně trpí a pochopitelně si postupem času uvědomuje, že ji tento způsob exploatace jejích „zdrojů“ nevyhovuje. Proto je rozvoj orientovaný primárně na masový CR považován za krátkodobé řešení (Weaver 2001).

Neméně palčivým problémem masového CR je častá preference dodávek zdrojů od jiných než lokálních dodavatelů produktů (stavebního materiálu, potravin a hojně také pracovních sil), silná sezónnost, extrémní orientace výstavby infrastruktury výhradně pro účely turistů a turismu (což znamená časté vykořenění původních obyvatel z jejich domoviny a původního stylu života) či komercializace (či jak uvádí Butler 1990: 40 „prostítuce“) přírodních a kulturních zdrojů „resultující ve vyumělkovanou a neautentickou reprezentaci kulturních témat či událostí“ přispívajících ke „kulturní erozi“ (Fennell 2008: 4).

Právě z výčtu těchto problémů je možné vyvodit hlavní důvody pro potřebu změny v rozvoji turismu. Stávající systém masového CR se vyčerpal a žádá si alternativu. Tou se v posledních dekádách zdá být *alternativní cestovní ruch (dále též AT)*. Alternativní cestovní ruchu je zaštiťujícím termínem pro skupinu forem cestovního ruchu, které jsou alternativou pro již zmíněný masový, tradiční, konvenční (Wearing, Neil 2009) či dokonce „škodlivý“ způsob rozvoje turismu, jak masový CR chápe Orams (2001: 25). Ten AT vidí především jako skupinu konceptů konkurenčních masovému cestovnímu ruchu, přičemž Fennell (2008) zmiňuje spíše jeho komplementární pozici k masovému cestovnímu ruchu. Jiní autoři (Butler 1990; Newsome et al. 2002 atd.) interpretují AT jako „balíčkové“ zájezdy pro náročné zákazníky hlavně do oblastí divočiny; cestování zdůrazňující soulad mezi turisty, místními a životním prostředím či tzv. „baťůžkáře“ toulající se po světě s minimálními náklady. V terminologii turismu je samozřejmě možné nalézt celou řadu dalších dělení, která rozřazují jiné druhy turismu na měkké, udržitelné či šetrné. Pro potřeby této práce je však stěžejní termín *alternativní* právě z důvodu významu tohoto slova, jakožto jakéhosi protipólu masového cestovního ruchu a především

snad z důvodu určité záštity forem turismu, které mohou být konkrétním řešením dlouhodobé udržitelnosti.

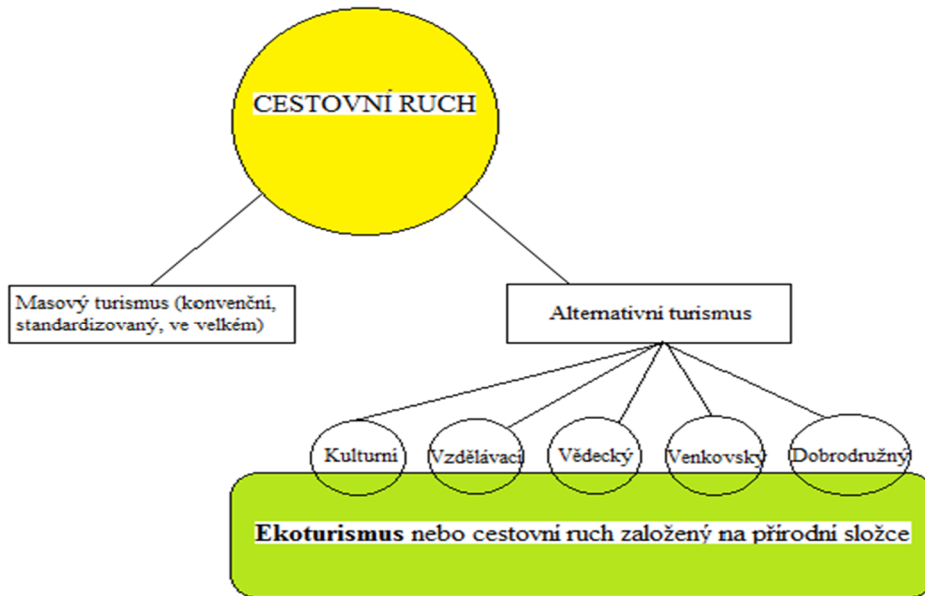
Wearing a Neil (2009: 2) definují alternativní cestovní ruch uceleněji jako „pokus o minimalizaci rozlišitelných negativních environmentálních a sociokulturních dopadů činnosti lidí v turismu ztělesněné podporou zásadně rozdílných přístupů v kontrastu s konvenčním cestovním ruchem“. Podobně ideální obraz AT je vykreslován mnoha teoretiky turismu a možná právě proto někteří, jako například Butler (1990), upozorňují na snad až mýtickou rozdílnost alternativního cestovního ruchu a masového cestovního ruchu, která často není v praxi aplikovatelná. Hlavním argumentem tohoto autora, který zakládá nejen na svém konceptu „životního cyklu destinace“ (Butler 1980 či stručně v Pásková 2008), je přirozená tendence turistických destinací rozvinout se do své maximální míry bez ohledu na hodnoty veškerých únosných kapacit destinace. Nicméně je to právě on, který ve svém článku *Alternativní turismus: Zbožné přání či trojský kůň?*, předkládá (ač vypůjčené od Lane 1988) porovnání masového cestovního ruchu a „zeleného turismu“ (jak tamtéž škatulkuje alternativní CR). Butler tituly masový a zelený turismus v tomto článku používá jako synonyma pro tvrdý respektive měkký turismus.

Co se skrývá za alternativním cestovním ruchem?

Alternativní cestovní ruch se ne vždy objevuje v odborné zahraniční literatuře jako jasně definovaný termín. Možná právě proto se v české literatuře zatím dostatečně neetabloval. Spíše se jedná o charakteristiku, která je svými atributy možným synonymem pro měkké druhy specifických forem CR. Zjednodušeně vyjádřeno Holdenem (1984: 15), „AT je proces, který prosazuje „slušnou“ formu cestování mezi členy jednotlivých komunit. Pokouší se dosáhnout vzájemného porozumění, solidarity, rovnosti mezi jeho účastníky“. Hlavní důraz je kladen především na organizaci promyšleně připravených zájezdů orientovaných na zvláštní zájmové skupiny, spíše než rozvoj infrastruktury. Souhrnně se tedy jedná o druh turismu, který si klade za cíl umožnit oběma návštěvníkům a hostitelům prožít hodnotné a veskrze pozitivní vzájemné působení vyúsťující v maximálně sdílený prožitek. Toto vše v souladu se sociálními, komunitními a přírodními hodnotami navštíveného místa (Wearing, Neil 2009).

V takovémto druhu turismu je kladen důraz hlavně na nízkou míru rozsahu, rozptýlení do mimoměstských oblastí, což zajišťuje nízkou hustotu na jednotku plochy. Zároveň se AT soustředí na účastníky turismu se zvláštními zájmy (příroda, způsob života, zážitky atp.), kteří mívají jak nadprůměrné čisté příjmy, tak nadprůměrné vzdělání

(Mieczkowski 1995). Právě objekt zájmu turistů, je dělí na účastníky různých specifických forem alternativního cestovního ruchu, od forem kulturních a vzdělávacích, přes vědecké a dobrodružné až k rurálním (spojených s venkovem), farmářským či rančerským. Společným průsečíkem těchto několika typů jsou *ekoturismus a cestovní ruch založený na přírodní složce* (angl. *nature-based tourism*). Názorně toto rozdělení graficky zpracoval například Mieczkowski (1995: 459) viz ilustrace 1.

Ilustrace 1: Schéma rozdělení turismu podle Mieczkowski (1995: 459)

Z výše znázorněného schématu vyplývá, že ekoturismus je přítomný v mnoha různých specifických formách CR, ale ne všechny specifické formy alternativního cestovního ruchu jsou ekoturismem. Respektování přírodních hodnot, které je jedním z cílů AT, nemusí vždy nutně být jen v ryze přírodních oblastech (urbánní i suburbánní oblasti mohou být též destinací AT), na které se naopak ekoturismus explicitně zaměřuje. Stejně tak ekoturismus nemusí vždy zahrnovat všechny atributy AT či nemusí být vždy z definičního hlediska turismem kompletně založeným na přírodní složce. Podobná definiční dialektika provází nejen alternativní CR jako celek, ale také jeho podskupiny, které alternativní formy cestovního ruchu různě dělí. Téma, které naopak v literatuře většinou spojuje alternativní formy turismu, je udržitelnost. Ta bývá často předkládána jako řešení dlouhodobé udržitelnosti turismu jako takového, který často trpí svým „špatně naplánovaným rozvojem“ (Fennell 2008: 8). Udržitelnost turismu má zřetelně velkou šanci na

svou úspěšnou aplikaci právě v rámci alternativních forem CR viz příloha 1 (tabulka porovnání masového CR a alternativního CR od Weavera 2001).

Někteří činitelé v turismu mají pocit, že celková udržitelnost spočívá především v ekonomické udržitelnosti. Ekonomická udržitelnost je samozřejmě klíčová, není ji ovšem možné stavět stranou od dalších integrálních částí udržitelnosti obecně. I tato polemika bude prezentována v další části tohoto oddílu. Na tomto místě je ještě potřeba podotknout, že existuje koncept udržitelného cestovního ruchu jako takového. Jedná se ale i podle výkladového slovníku spíše o „koncept rozvoje a plánování cestovního ruchu“ (Zelenka, Pásková 2012: 302) nežli o konkrétní formu turismu. Také v literatuře je udržitelný cestovní ruch chápán jako zaštiťující koncept mnoha konkrétních forem turismu ač jej někteří autoři jako konkrétní formu chápou. Tak jako tak by bylo podle mého názoru mnohonásobně obtížnější takový širší koncept uchopit a aplikovat na určité území. Z toho důvodu jsem si vybral „uchopitelnější“ ekoturismus.

Následující tři kapitoly tohoto oddílu postupně diskutují ekoturismus na základě literární rešerše, typologii turistů a popis ideálního ekoturismu, tak jak jej chápe literatura. Na tyto tři kapitoly navazuje kapitola s výkladem udržitelného rozvoje a udržitelnosti v turismu. Kapitola o ekoturismu představí některé koncepty udržitelného rozvoje, které vycházejí z podstaty ekoturismu. Následná kapitola o udržitelnosti potom slouží k ucelení výkladu tohoto konceptu obecně a tam kde je to možné jeho specifika v turismu. V rámci výkladu v poslední jmenované kapitole se snažím o poskytnutí konkrétních příkladů z ekoturismu, kterými chci poukázat na viditelnou provázanost konceptu udržitelnosti s ekoturismem.

4.1.3 Ekoturismus

Nástup a pozice ekoturismu

Ačkoli je ekoturismus pro zjednodušení někdy v praxi nesprávně přirovnáván k udržitelnému cestovnímu ruchu (Simpson 2009), zahraniční teoretická literatura jej identifikuje jako podmnožinu alternativního cestovního ruchu (viz ilustrace 1), jež je zároveň částečně chápán jako druh udržitelného cestovního ruchu (Blamey 2001; Fennell, Dowling 2003), což je viditelné ve schématu v příloze 2. V české literatuře se o ekoturismu nehovoří jako o dílčí formě turismu, nýbrž jako o přístupu či filosofii k cestování (Pásková 2014: 221) nebo jako o produktově orientovaném turismu, který je založen na principech udržitelného cestovního ruchu, jež představuje „filosofii a koncepční přístup

k rozvoji turismu“ (Palatková 2012: 147). Obecně však v české literatuře termín „ekoturismus“ není ještě pevně zaveden a když už se toto téma objevuje, je nahlížené z velice heterogenních pohledů bez unitárního konceptu či definice, což ilustruje i příklad z tohoto odstavce.

Ať se na ekoturismus díváme optikou české či zahraniční literatury, je očividné, že se etabloval na mezinárodním poli turismu jakožto založený na principech či filosofii udržitelnosti (Fennell 2008; Wearing, Neil 2009; Pásková 2014 a řada dalších). Globálně získal ekoturismus význam především jako jedna z alternativ masového CR, jež v posledních dekadách zaznamenal vlnu kritiky zejména pro svůj negativní dopad na sociokulturní a environmentální složky destinací (dopad na přírodní složku viz například Holden 2008; dopad na sociokulturní složku viz například Pásková 2008, 2014). Mohli bychom argumentovat, že i masový CR může vykazovat známky udržitelnosti (hlavně ekonomicky). Ale právě častými kompromisy environmentálních a sociokulturních aspektů v turistických destinacích na úkor těch ekonomických (vycházejících ze samotné podstaty masovosti a kvantity) se masový CR značně odlišuje od ekoturismu, který umí být komplexně udržitelný.

Dalším důvodem postupného etablování ekoturismu v mezinárodním turismu může být počínající změna poptávky turistů posouvající se od masových forem turismu k těm založeným na individualitě cestování. Například Štýrský (2013: 3) hovoří o pomalém vítězství ekoturismu nad masovými komerčními zájezdy pro důraz ekoturismu na „zpomalení“, „na umění kultivovaně cestovat a cestu prožívat“. Zejména prožívání příběhů spojených s místem je klíčové, což vykládá spolu se Šípkem v rámci nového termínu v turismu – termínu geopsychologie (Štýrský, Šípek 2009). Výstupy z mnoha akademických zdrojů poukazují na vyčerpaný potenciál masového CR a nástupu jeho alternativ, jejichž přední formou je právě ekoturismus.

Široké chápání ekoturismu

Někteří autoři píšící o ekoturismu jej v extrémní poloze popisují jako společenský všelék. Honey (1999) vidí ekoturismus jako: „Prostředek financování péče o životní prostředí a výzkumu v této oblasti, ochrany zranitelných a původních ekosystémů, prospívání venkovským komunitám, podpory rozvoje v chudých zemích, zlepšení ekologické a kulturní citlivosti, vštěpování environmentálního uvědomění a sociálního povědomí v hospodářském sektoru turismu, prostředek uspokojení a vzdělávání diskriminujících

turistů a, jak někteří prohlašují, prostředek k vytváření světového míru.“ (Honey 1999: 4). Ač se jedná o velice extrémní chápání přínosu ekoturismu, jednotlivé celky této definice nejsou v praktickém měřítku nedosažitelné, což ukazuje praxe.

Pluralita definic a problémy s tím spojené

Na druhou stranu je nutné podotknout, že ne všechny aktivity vykonávané pod hlavičkou ekoturismu jsou v praxi skutečně takové. Je to samozřejmě zapříčiněno jak nízkou mírou regulace a kontroly různých forem turismu, tak pluralitou definic, které je vymezují. Nejinak je tomu i v případě ekoturismu. Jak na základě obsahové analýzy literatury a odborných článků na téma ekoturismus tvrdí Fennell (2001), v současné době existuje přibližně 85 různých definic ekoturismu. A přitom je to právě hlavně z důvodu chybějící ucelené definice ekoturismu a selhání trhu turismu, proč je ekoturismus často v praxi obtížně rozlišován od ostatních forem turismu a proč se „ekoturistické aktivity již objevují pod rouškou masového turismu“ (Weaver 2001: 3), a vytvářejí tak velice zkreslený obraz ekoturismu.

První definice

Ačkoli první definice ekoturismu, která je považována za úhelný kámen dalšího rozvoje, byla definována Ceballosem-Lascuráinem až v roce 1987 (Ceballos-Lascuráin 1987), vůbec první systematické použití tohoto termínu se připisuje Hetzerovi v roce 1965 (Higham 2007: 2; Fennell 2008: 17). Byl to právě on, kdo identifikoval **čtyři základní pilíře zodpovědného turismu**, ze kterých se principy ekoturismu rozvinuly. Tyto čtyři pilíře jsou: a) co nejnížší míra dopadu na životní prostředí, b) maximalizace přínosů ekoturismu pro místní lidi úzce spojené s c) respektováním místní kultury spolu s d) maximalizací uspokojení návštěvníků. První zmíněný pilíř je esencí celého prozatímního rozvoje ekoturismu. Jeho vývoj byl podstatně podpořen a snad je také možné říci ideově zaštitěn environmentálním hnutím sedmdesátých a osmdesátých let (Honey 1999: 19), na jehož základě se objevily příklady ekoturismu například v Kanadě (Fennell 2008). Už tehdy byl masový CR na pokraji sil a začalo se ukazovat, že z hlediska udržitelnosti není ideální volbou.

Etablování termínu „ekoturismus“ a Ceballos-Lascuráin

Ochrana přírodní složky byla stěžejní při vývoji a etablování termínu ekoturismus, který se vyvinul z původního termínu „ekologický cestovní ruch“ (ve španělském origi-

nále *turismo ecologico*), který výše zmíněný Ceballos-Lascuráin poprvé použil v roce 1981 a v roce 1983 zkrátil na ekoturismus (ve španělském originále *ecoturismo*). Tento termín „ekoturismus“ se údajně, podle informací podaných Wearingem a Neilem (2009: 5), následně objevoval v přednáškách a diskusích, které Ceballos-Lascuráin vedl jako prezident nevládní organizace Pronatura (zabývající se ochranou přírody a krajiny), kdy loboval za zachování deštného lesa v mexickém státě Chiapas, včetně propagace strategie zachování neporušenosti lesních ekosystémů, jež zahrnovala podporu ekologicky šetrného turismu v regionu (Wearing, Neil 2009: 5). Z těchto aktivit v mexickém deštném pralese vzešla potřeba definovat ekologicky šetrný turismus, což v roce 1987 přineslo definici ekoturismu v rámci článku *The future of ecotourism* (Ceballos-Lascuráin 1987) jako: „cestování do relativně nenarušených nebo nekontaminovaných přírodních oblastí s konkrétním cílem studování, obdivování a vnitřního prožitku z krajiny a jejích divokých rostlin a živočichů, stejně jako poznání místních kulturních projevů (historických i současných) vyskytujících se v těchto oblastech“ (Ceballos-Lascuráin 1987: 13).

Ekoturismus založený na konceptu udržitelného rozvoje

Jak však uvádí Blamey (2001: 6), tato definice zdůrazňovala především zkušenost či prožitek spojený s přírodou, kdežto definice, které se objevily v 90. letech, začínaly být explicitně zaměřeny na udržitelný rozvoj s důrazem na výchovný potenciál turismu specializujícího se na přírodní složku. Stalo se tak pravděpodobně na základě dokumentu *Naše společná budoucnost*, zprávy zpracované komisí vedenou Gro Harlem Brundtlandovou, který reagoval na zhoršení kvality lidského a přírodního životního prostředí (bude dále diskutováno). V hospodářském sektoru turismu je především výchovný (či poučný) aspekt ekoturismu (jakožto prvek udržitelného rozvoje) považován za stěžejní do té míry, že se za posledních několik dekad vyvinul v přiznaně normativní. Mnoho certifikačních standardů hodnotících atributy organizací v ekoturismu reflektuje tuto skutečnost, viz například Font et al. (2003). Nutno však dodat, že certifikace je nejvhodnějším nástrojem v oblastech, kde infrastruktura a finanční zdroje požadované k podpoře turismu jsou k dispozici (Font 2005). Daleko horší situace v oficiální standardizaci je v zemích, kde na to finanční prostředky chybí, tedy v zemích rozvojových, které jsou ovšem naopak destinacemi s největším potenciálem pro současný ekoturismus (Hill, Gale 2009; Fennell 2008; Wearing, Neil 2009).

I z výše zmíněné situace vyplývá, že je potřeba nejen měřit standardy, ale hlavně vytvořit prostředí, ve kterém by bylo možné těchto standardů dosahovat. Podle Blameyho (2001), může být strategie na rozvoj ekoturismu (vycházejíc z praxe) koncipována dlouhodobě pouze za předpokladu takového managementu, který je založen „principiálně a proaktivně ze strany nabídky“ (Blamey 2001: 6). Takový současný počínající přístup může být přičítán zvyšujícímu se povědomí hráčů na ekoturistickém trhu či vlád zemí, které tento druh turismu upřednostňují a mají zájem dosáhnout jeho efektivního a udržitelného provozu i bez většího možného finančního zajištění. Myšlení tohoto druhu naopak odporuje produktům masovému CR, které jsou vytvořeny primárně na základě poptávky. Jak je ovšem patrné ze zkušeností s masovým CR, tyto produkty jsou často vytvářeny bez přihlídnutí k jejich environmentálním i sociokulturním dopadům, což následně rezultuje v degradaci jak přírodních tak kulturních hodnot vedoucí k neudržitelnosti či dokonce k absolutnímu zániku turismu v té které destinaci (Holden 2008; Pásková 2008).

Spoléhání na neviditelnou ruku trhu, která by zamezila podobně destruktivnímu vývoji, se ukázalo jako liché. Ekoturismus, jakožto úzce závislý na přírodní složce, by měl podléhat účinnější formě regulace než pouhé „seberegulaci trhu“. Tou mohou být buďto zmíněné standardy, které jsou již aplikovány v rozvinutých zemích, nebo komplexní změna myšlení založeného na proenvironmentálních hodnotách vyústující ve vnitřní změnu chování a změnu ve vytváření produktu ekoturismu jako takového. Jedním z východisek je vytváření produktů ze strany nabídky, které na základě nezbytných hodnot (environmentálních a sociokulturních) budou schopny ochránit svou podstatu a zajistit udržitelnost. To může znamenat, že současný systém tržní ekonomiky ekoturismus v jeho teoretické podobě příliš neumožňuje, protože je založen na poptávkovém principu a obtížně tak reflektuje veškeré atributy udržitelnosti najednou (Fennell 2008).

Cíle ekoturismu

Stejně jako v původním Hetzerově pojetí, i v případě Ceballose-Lascuráina je **přírodní složka** ekoturismu považována za fundamentální. Velice často se v tomto ohledu jedná o přírodní složku v rámci chráněných území a často též o přírodní složku v méně rozvinutých regionech či obecně v méně rozvinutých zemích. Podobně se vyjadřují Ross a Wall (1999), Blamey (2001), Weaver a Lawton (2007), Fennell (2008), Hill a Gale (2009), Wearing a Neil (2009), Zelenka a Pásková (2012) či Palatková (2012). Ross

a Wall (1999) interpretují ve své analýze definic ekoturismu čtyři výše zmíněné pilíře zodpovědného turismu na pět cílů ekoturismu, které se hojně objevují v ekoturistických definicích. Jedná se o (a) environmentální ochranu, (b) environmentální výchovu a vzdělávání (pasivní – informační tabule či aktivní – průvodce), (c) profitující a participující místní komunitu, (d) zážitky turistů na vysoké úrovni (autenticity a hlavně prožitku) a samozřejmě (e) ekonomickou udržitelnost. Fennell (2008) v tomto ohledu poznamenává, že první dva cíle jsou stěžejními cíli ekoturismu, přičemž Blamey (2001) zastává názor, že poslední tři zmíněné cíle mohou být označeny za charakteristické pro udržitelně řízené systémy v turismu.

Konkrétněji je proklamováno, že ekoturismus je disponován tak, že může podstatně přispět k myšlení lidí toužícím po zachování a péči o životní prostředí, například skrze schopnost komunikovat přístup k udržitelné ochraně přírody a krajiny široké veřejnosti (Beaumont 2001). To je možné provést například prostřednictvím dobře promyšlených a naplánovaných výchovných programů, jež mohou být integrální částí ekoturismu (Higham 2007). Nedílnou součástí takových programů musí jednoznačně být školení průvodci, jejichž interpretační role může být klíčem k vytváření environmentálních hodnot a zájmu návštěvníků, ale i místních (často jich samých) o ochranu přírody. Takový ekoturismus může nabízet posílení role místní komunity v podobě vytváření pracovních míst pro místní obyvatele především v okrajových, periferních oblastech. Může pomoci ochránit jinak zranitelné skupiny obyvatel těchto regionů skrze udržitelný regionální rozvoj, nabízejíc možnost ekonomické změny závislosti na neudržitelných zdrojích příjmu, či určitě možnost k větší diverzifikaci takové případné závislosti (Hall, Boyd 2003).

Souhrnný přístup k ekoturismu

K souhrnnému přehledu a k následné podrobnější analýze jednotlivých prvků ekoturismu je možné využít citaci Weavera a Lawtona (2007: 1170), podle kterých ze současného chápání ekoturismu na akademickém, ale i praktickém poli vyplývá, že „(1) předměty zájmu ekoturismu by měly být převážně založeny **na přírodní složce**, (2) interakce s těmito předměty zájmu by měly být zaměřeny na **učení a vzdělávání** (zejména prostřednictvím interpretace) a (3) produktový management a zamýšlené zážitky nabízené turistům by měly **respektovat principy a zvyklosti spojené s environmentální, sociokulturní a ekonomickou udržitelností**“. Pro účely pozdější identifikace potenciálu území případové studie je potřeba diskutovat jednotlivé aspekty ekoturismu detailně.

Přírodní složka

Přírodní složka v určité formě by měla být přítomna ve všech ekoturistických produktech, jinak by se z definičního hlediska nemělo o ekoturismus jednat. Primárními zdrojovými oblastmi ekoturismu bývají relativně nenarušené přírodní oblasti, odlehlé regiony, oblasti ekologické důležitosti, neobyčejné krásy a kulturní důležitosti, které bývají hlavní motivací ekoturistů (Weaver, Lauton 2007). Ti vyhledávají především přímý zážitek a prožitek úzce spojený s nenarušenou přírodou a divokými zvířaty často skrze specifické aktivity typu trekkingu, birdwatchingu (sledování ptactva), canyoningu (sportovní scházení koryta řeky) či jízdy na divoké vodě (Blamey 2001). Právě přírodní oblasti slouží ke globálnímu zpomalení ztráty přírodních ekosystémů a uchování biodiverzity. Tento trend může být stěžejní, vezmeme-li v potaz význam turismu ve světovém hospodářství a poměr chráněných území na celkovou plochu země, který v roce 2003 činil přibližně 18,8 milionu kilometrů čtverečních, což představuje asi 11,5% terestrické plochy země (Bushell, Eagles 2003: 2009). Jedná se o obrovský skok, pokud si uvědomíme, že v roce 1962 bylo chráněno jen něco přes 3% pevninského zemského povrchu (cca 1000 chráněných území) o velikosti Velké Británie a dnes je toto chráněné území zhruba rozlehlé jako celá Jižní Amerika – a to vše jen za čtyři dekády (tamtéž).

Ekoturistické aktivity vázané k přírodní složce se vyznačují vyhledáváním přímé intenzivní zkušenosti, závislé na často nízké úrovni infrastruktury (proměnné na základě typu ekoturistického produktu), velikosti skupin, délky kulturní interakce a ochoty ekoturistů platit za ekoturistické produkty. Hojně diskutován bývá status zdrojových oblastí a případná vzdálenost realizace ekoturistických produktů od těchto typových oblastí, aby se ještě daly za ekoturistický produkt považovat. Nejčastějšími ekoturistickými oblastmi bývají odlehlé přírodně zachované oblasti (především v rozvojových zemích) a chráněná území různé úrovně a typu ochrany (především v rozvinutých zemích).

Palčivou otázkou ovšem zůstává, zda se má ekoturismu vůbec v takto často ekologicky citlivých oblastech vyskytovat, když může být sám o sobě do určité míry (za okolností, je-li jedinou alternativou rozvoje než status quo – rozuměj bez zásahu) považován za negativní vliv. To ovšem nemusí být tak úplně pravda. Cílem ekoturismu je mimo jiné ochrana biodiverzity v přírodních oblastech (Hill, Gale 2009; Fennell 2008; Wearing, Neil 2009). Jedna ze zpráv Světového centra pro monitoring ochrany životního prostředí (WCMC 1992) shledává, že úroveň biodiverzity stoupá s úbytkem vzdálenosti

od rovníku. Velká většina zemí na rovníku či v jeho blízkosti jsou země rozvojové. V těchto zemích zpravidla chybí příležitosti pro prakticky dosažitelný způsob vytváření příjmu, který by byl zároveň udržitelný. Těžba a zpracování neobnovitelných ale i obnovitelných zdrojů tak nezdědka bývají jedinou možností k rozumné obživě – ať už jde o těžbu ropy, diamantů či dřeva. Rozvojové země velmi neochotně přeorientovávají své hospodářství závislé na využívání přírodních zdrojů, protože jsou na nich bytostně závislé (Ross, Wall 1999). Ekoturismus může v tomto ohledu hrát nezastupitelnou roli.

Navíc z cost-benefit analýzy, kterou vypracoval Stefan Gössling (1999) vyplývá, že hodnota biodiverzity a ekosystémová hodnota vyjádřená ekonomicky, kterou mají na biodiverzitu bohaté oblasti rozvojových zemí v relativní blízkosti k rovníku, celkem jistě předčí ekonomickou hodnotu současného přímého konvenčního využívání těchto oblastí – současného *land-use* jako je těžba dřeva nebo kácení za účelem pastvy atp. Jedná se samozřejmě o globální hodnotu těchto ekosystému. To znamená, že vyjadřuje hypotetickou cenu ekosystémových služeb (například ukládání uhlíku v tropických lesech, benefity spojené s tvorbou kvalitní půdy a zmírnění eroze, retenční schopnost krajiny a s ní spojená povodňová regulace), které by v případě jejich ztráty muselo lidstvo nahradit.

Pokud se tedy ekoturismus stane alternativním *land-use* v těchto oblastech, může podstatně přispět k celkové udržitelnosti nejen ekonomicky. A to i přesto, že Gösslingova cost-benefit analýza zahrnuje environmentální dopady (emise z letecké dopravy mají primárně velký podíl na globální změně klimatu, což z ní podle Chapmana (2007) v současnosti činí nejméně udržitelný způsob dopravy), které napáchá letecká doprava, již turisté využívají při dopravě do těchto často velice odlehlých oblastí vzdálených daleko od zdrojových oblastí ekoturistů (místa, odkud ekoturisté primárně přicestují do těchto destinací, která jsou hlavně situována v ekonomicky silných regionech) Simmons a Becken (2004). Ti ve velké většině případů cestují ze zemí „rozvinutého západu“ a nezdědka tak překonávají vzdálenost více jak 5000 kilometrů (Gössling 1999: 312; Hunter 2009).

Pokud budeme brát v potaz komplexní ekologickou stopu (*ecological footprint*) ekoturisty z rozvinuté země a porovnáme ji s ekologickou stopou tohoto ekoturisty v ekoturistické destinaci, pak je zřejmé, že ekoturismus snižuje náročnost tohoto jedince v době dovolené (Hunter 2009). Pokud ovšem přičteme ekologickou stopu letecké dopravy, vliv se diametrálně změní. Letecký transport do turistické destinace může být zodpovědný za více jak 90 % celkové ekologické stopy turistů na dovolené, jako tomu bylo v pří-

padě výzkumu na Seychelských ostrovech (Gössling et al. 2002). Hlavní problém těchto emisí především CO₂ je jejich vypouštění přímo ve vysokých nadmořských výškách, kde mají větší negativní vliv na ovlivnění skleníkového efektu země.

Právě z důvodu objemu přímých emisí letecké dopravy nemá podle Huntera (2009: 39) délka pobytu v destinaci takový vliv (protože proměnná ekologické stopy v destinaci samotné má tak malý podíl na celkové ekologické stopě turisty). Absolutní hodnoty ekologické studie Huntera (2009) hovoří o ekologické stopě 7–denní ekoturistické dovolené v rozvojové zemi dosahující 1,76 gha (globálního hektaru) a 21–denní dovolené dosahující 1,56 gha. Ani nemluvě o ekologické stopě zpátečních letů přesahujících 20 000 km, které mohou navýšit ekologickou stopu výrazně přes 2 gha. Také z tohoto důvodu je nutné vyvíjet iniciativy, které by částečně regulovaly potřebu cestovat do vzdálených destinací, rozvojem ekoturistických destinací v rozvinutých zemích odkud ekoturisté v současnosti pocházejí a zvýšily tak udržitelnost ekoturismu jako celku (Hunter 2009). Toho je možné docílit pokusem o oslovení lokální klientely produkty ekoturismu, jež by ekologickou zátěž tvořenou dálkovou dopravou pomohly regulovat. Navíc také v Evropě je spousta marginálních regionů, kde současný způsob *land-use* není zrovna udržitelný a orientace na ekoturismus by tu tak mohla znamenat krok k udržitelnosti. Okrajové regiony České republiky jsou toho příkladem.

Z obecného hlediska je ovšem absolutně kruciólní fakt, že ekoturismus je alternativou masového CR. Ten tak jako tak využívá dálkové lety, ale v destinacích páchá daleko větší environmetální škody (a nejenom ty) než ekoturismus. Navíc se v současné době ekoturismu účastní daleko méně turistů než masového CR – ekoturismus zabírá přibližně 20 % turismu (TIES 2000). Tudíž, i přes poměrně vysokou ekologickou stopu způsobenou nutností cestovat, by měl být ekoturismus obecně chápán jako iniciativa ochrany životního prostředí a jako ekonomicky výhodná varianta. I tak je ovšem potřeba zvýšit přímé příjmy z ekoturismu a regulovat počty návštěvníků těchto povětšinou citlivých území na základě věrných ukazatelů. Zkušenosti jak z ostrovů Galapagos (Fennell 2008) tak také z Bhútánu či Rwandy (Gössling 1999) ukazují, že vysoké ceny spolu s limity počtu návštěvníků často nesnižují módnost destinací a tudíž nesnižují ani poptávku. Právě naopak, vysoké vstupní poplatky přidávají těmto destinacím na exkluzivitu ale i popularitu. Toto samozřejmě není aplikovatelné na veškeré environmentálně citlivé a zajímavé oblasti, ale ukazuje jednu z možných cest dlouhodobé udržitelnosti. Finance jsou totiž

častým problémem především veřejných chráněných území (Wearing, Neil 2009: 67; Fennell 2008, Gössling 1999).

Limity a únosná kapacita území

Limity počtu návštěvníků, ale také například zonace či restrikce užití určitých území obvykle vyplývají z výsledků zkoumání únosné kapacity chráněné oblasti. Výstupy zkoumání únosné kapacity by samozřejmě měly být využity jak ve strategickém plánování, tak při každodenním managementu. Únosná kapacita (angl. *carrying capacity*) je obecně definována jako „maximální zatížení daného území antropogenními vlivy bez snížení kvality životního prostředí a ekosystémů“ (Zelenka, Pásková 2012). Důležitým termínem změny je tzv. *critical load*, tedy „kritická zátěž“, která je definována jako „Kvantitativní práh, při jehož respektování se neobjevují nebo nejsou vzhledem k současné úrovni vědění pravděpodobné podstatné škodlivé dopady na specifikované citlivé prvky životního prostředí za předpokladu vystavení těchto prvků jednomu nebo více polutantům“ (Bouda et al. 2010). Tento koncept únosné kapacity je aplikován i v turistice, kde ovšem v počátcích nebyl příliš populární pro svou složitou kvantifikovatelnost (Butler 1996). Jak se ale nakonec ukázalo, jedná se o velmi užitečný koncept použitelný nejen pro měření únosné kapacity ekosystémů na určitém území.

Ekoturismus je závislý na fungování ekosystémů jakožto složek životního prostředí, jejichž funkce může být přílišnou zátěží narušena či nevratně zničena. Zároveň je však závislý na přiměřené míře sociokulturního „stresu“, který je turisty na destinaci vytvářen. Na těchto základech se postupně vyvinula pozměněná verze konceptu únosné kapacity pro potřeby turismu. Ta je McIntyrem (McCool, Lime 2001: 381) definována jako: „maximální využití jakékoli účelově vymezené oblasti bez způsobování negativních dopadů na zdroje, snižující se uspokojení návštěvníků nebo vyvíjení nepříznivých dopadů na společnost, ekonomiku nebo kulturu té které oblasti“. Podobně se vyjádřil též Pearce (Brown et al. 1997: 317), který interpretuje „únosnou kapacitu turismu“ (*tourism carrying capacity*) jako „hranici turistické aktivity, za níž jsou turistická zařízení přeplněná (fyzicky únosná kapacita), kvalita životního prostředí je značně snížena (environmentálně únosná kapacita) nebo prožitek návštěvníků je snížený (percepčně či psychologicky únosná kapacita)“. Přes zřejmou popularitu a především přes jeho podstatný příspěvek ke změně myšlení v managementu citlivých přírodních oblastí považují McCool a Lime (2001) tento koncept aplikovaný na turismus za již překonaný.

Koncept únosné kapacity byl základem k rozvoji specifitějších a komplexnějších systémů, které na základě měření založeného na principu únosné kapacity měří „prahové“ hodnoty a následně aplikují tyto hodnoty do strategií a plánů managementu a rozvoje těchto oblastí. Mezi ně podle Fennella (2008: 66) patří index Spektra příležitostí turismu (ROS - *The recreation opportunity spectrum*), který byl základem pro rozvoj známějšího systému Limitů akceptovatelné změny (LAC – *Limits of acceptable change*) a Managementu vlivu návštěvníků (VIM – *Visitor impact management*), který je založen na kombinaci reflexe politik, vědecké identifikace problémů a analýzy těchto dat spolu s profesionálním rozhodováním. Wearing a Neil (2009) i McCool a Lime (2001) dále zmiňují Management návštěvnických aktivit (VAMP – *Visitor activity management process*) a Manažerský model optimalizace turismu (TOMM – *Tourism optimization management model*). Manažerské výstupy založené na těchto systémech posléze zohledňují v řízení příslušných oblastí nutné „limitní hodnoty“ (počty návštěvníků, dopravních prostředků, nocležníků atp.), modelují zonaci (některé více exponované oblasti je třeba obezřetněji chránit) a stanovují vstupní poplatky a ostatní sazby (užití campingových prostor, sazby za průvodce atp.). Bez zmínky nesmí zůstat ani plánování vzdělávacího systému, který je komplementární k systému ochrany. Vzdělávání může měnit vzorce chování k environmentálně šetrnějším, což je podstatou ekoturismu.

Ekoturismus by měl přinášet posun od utilitárního chápání přírody a jejího využívání k post-materialistickým hodnotám, které jsou založené na psychologických potřebách vyššího řádu (Fennell 2008). Veškerý aparát potřebný k chápání a realizaci dobře promyšleného ekoturismu (organizace, metodika, koncepty, zaškolený personál a povětšinou uvědomělí turisté) je k dispozici v „rozvinutých“ zemích, kdežto většina současných ekoturisticky zajímavých lokalit je situována v rozvojových zemích. I proto je dobré začít přemýšlet nad tím, jak realizovat „učebnicový“ ekoturismus v cenných přírodních oblastech rozvinutých zemích a částečně tak zmírnit dopad dálkových leteckých cest a snížit tlak na tato cenná a nezřídka přetěžovaná přírodní území v zemích rozvojových. Právě taková změna je jednou z klíčových myšlenek této diplomové práce, která v rámci případové studie z české chráněné krajinné oblasti poukazuje na možnost ekoturismu jakožto rozvojové strategie těchto území.

Vzdělávání a interpretace

Atributem vzdělávání se ekoturismus významně odlišuje od ostatních šetrných forem turismu. Interpretace přírodních a kulturních prvků spolu s dobrovolným vzděláváním jednotlivců v ekoturismu mohou být ovšem klíčem k dlouhodobé udržitelnosti. Cílené vzdělávání jednotlivců za účelem lepšího prožitku a ocenění kvality ekoturistického produktu často skrze zvláštní vzdělávací kanály, založené na cílené distribuci informací, je v této oblasti často přítomno. Podobně důležitá v ekoturismu je *interpretace*, která aktivně rozkrývá význam objektů zájmu a jejich vztahy přímo v terénu či v zařízeních k tomu určených (Blamey 2001). Šíření informací může probíhat buďto v rámci místních informačních center, výukových center či specializovaných výzkumných center (statické informace) nebo prostřednictvím publikací, přenosových médií s tématickými nahrávkami a webových stran (Weaver, Louton 2007). Více prožitkově lze informace získávat skrze erudované proaktivní a profesionální průvodce samotné, kteří interpretaci zprostředkují „na klíč“ dle potřeb ekoturistů (zosobněné, aktivní informace). Tento přístup přispívá ke změně vzorců chování turistů obecně.

Změna vzorců chování je často výsledkem právě bezprostřední interakce s prostředím a výběrem vhodného informačního kanálu (Weaver, Louton 2007). Tento „experimentální“ typ učení je velice odlišný od formálního vzdělávání *ex situ* (z knih, časopisů, ve škole). Informace *in situ* prokazatelně zesilují účinek sdělovaného na změnu chování oproti informacím *ex situ*, což může v případě ekoturismu znamenat změnu k environmentálně a sociálně udržitelnějšímu chování (Fennell 2008; Gale, Hill 2009). Primárně lze sledovat efektivnější pochopení vlivu člověka na místní faunu a flóru za předpokladu, že jsou předány s vhodnými emocemi (Štýrský 2013). Zážitky tohoto ražení budují proaktivní ochranné chování u participujících turistů. Kulturní prvky jsou také daleko jasněji pochopitelné při zážitku na vlastní kůži. Pokud jsou do vzdělávacího procesu zapojeni místní obyvatelé, i oni mohou lépe pochopit, jak a proč chránit to, co může být dlouhodobě zdrojem jejich živobytí.

Environmentální, sociokulturní a ekonomická udržitelnost v ekoturismu

Vlivy turismu (vesměs negativní) na životní a sociokulturní prostředí byly již stručně zmíněny v obecné rozpravě o turismu v úvodu této práce. Pro další studium je možné použít publikace Holdena (2008, 2009) či v českém prostředí Palatkové (2012). Jak se však můžeme vypořádat s těmito dopady v ekoturismu? Teoretická literatura

i praktické zkušenosti nabízejí řadu řešení, které mohou být v rámci ekoturismu realizovány. V této části budou souhrnně diskutovány tři primární oblasti ekoturismu, které se cíleně snaží o udržitelnost. Ač jsou v teoretické rovině oddělitelné, v praxi se často dost rozsáhle prolínají. Požadovaná udržitelnost, která by měla ústít z těchto kroků, a její teoretické zázemí, budou diskutovány v další kapitole.

Environmentální udržitelnost

Z environmentálního hlediska znamená turismus významný problém. Konvenční způsoby výstavby a provozu infrastruktury turismu způsobují dlouhodobě neudržitelný vliv na přírodní složku. Podobně je tomu v případě samotných aktivit turistů a prostředků určených k naplnění jejich cestovatelského cíle jako jsou průvodcované túry či cesty, při kterých je potřeba použít dopravní prostředek.

Ekoturismus se snaží jak o environmentálně šetrnější výstavbu, tak o environmentálně co nejšetrnější provoz. Ve fázi výstavby se především jedná o výběr míst pro výstavbu, která nebudou potenciálně ohrožovat funkci ekosystému. Primárně se tedy snaží vyhýbat environmentálně citlivým místům stěžejním pro funkci ekosystémů. Pokud už se přikročí k výstavbě v citlivých oblastech, vždy je snaha o co nejlepší způsob řešení stavebních a provozních procesů, jež co nejvíce reflektují místní životní prostředí. K výstavbě zařízení se používají pokud možno místní materiály či materiály dostupné v regionu (zohledňuje se ekologická stopa přepravy i příspěvek do místní ekonomiky a samozřejmě i krajinný ráz). Ve fázi provozní je snaha o maximální obezřetnost hospodaření se zdroji (voda, energie) a v řešení odpadového hospodářství (tuhý i tekutý odpad) infrastrukturálních prvků. Dobrymi příklady udržitelného designu v ekoturismu mohou být například takzvané „ecolodges“, což jsou stavení specificky konstruovaná s minimálním environmentálním dopadem a obezřetností (pro ilustraci poslouží Fennell 2008: 198–205).

Konkrétní aktivity k naplnění cíle ekoturistů, jako jsou například průvodcované túry s cílem sledování ptáků či túry zaměřené na biodiverzitu oblasti organizované v přírodně cenných oblastech mohou mít také značný environmentální vliv. Ať už se jedná o nevhodné dopravní prostředky (autobusy, auta s pohonem 4x4, terénní motocykly a čtyřkolky atp.) či neautorizovaný a nevhodný výběr cest narušující cenné ekosystémy (sešlap, nežádoucí přenos semen na oblečení a obuvi či rušení divoké zvěře při páření či hnízdění atp.). Pro skutečný ekoturistický zážitek se zamýšleným efektem je nutné být

dobře organizovaný (na základě plánování jak časového tak prostorového – kdy, kde a jak budeme ekoturistický produkt organizovat) a informovaný.

Oboje může zajistit autorizovaný a erudovaný průvodce (či tým), který dokáže vyhodnotit rizika nevhodných variant. Takový průvodce je svým způsobem zprostředkovatelem ryziho ekoturistického produktu. Podle Štýrského (2013) by měl být erudovaný přírodovědecky a zároveň by měl být schopen vhodně podat bezprostřední kontakt s rostlinami a živočichy a poučit klienty o tom, jak aktivně ochraňovat geodiverzitu a biodiverzitu nejen v daném místě, ale pokud možno i obecně. Tento rozměr ekoturismu je taktéž klíčový z toho důvodu, že cíleně působí na vytváření pozitivního vztahu lidí k přírodě, což může značně přispívat k celkové udržitelnosti společnosti.

Profesionálně zprostředkovaný ekoturistický produkt bude znamenat atraktivní a úspěšnou destinaci. Jak tvrdí Tittlebachová (2008), alfou a omegou zvýšení konkurenceschopnosti turistických destinací obecně je kvalitní personál. V ekoturismu je to ideálně personál místní (domorodý), který nejenže zajistí kvalitní produkt generující finanční prostředky, které následně finančně podpoří environmentální obnovu a management, ale který si díky aktivní účasti v ekoturismu také vybuduje takový vztah k místu, který ve výsledku zesílí jeho vazby k místu a přirozenou environmentální ochranu té které oblasti místními. Tento sociokulturní aspekt je dalším důležitým prvkem ekoturismu.

Sociokulturní udržitelnost

Maximální zapojení místních je klíčem k sociokulturní udržitelnosti. Pokud se podaří zapojit místní obyvatele nejen do ekoturistických aktivit a produktů, ale také do obecného rozhodovacího rámce o dané oblasti pak jsou udržitelnosti dveře otevřeny. Již zmíněná změna postoje k přírodním vzácnostem vyplývající ze zapojení místních, zvýšená zaměstnanost místní komunity či úroveň vlastního vkladu v podobě kulturních hodnot jsou klíči k úspěšnému naplnění potenciálu ekoturismu.

Zapojení místních do ekoturismu je skutečně klíčové. Nemělo by se však jednat jen o „koncové“ zapojení, tedy pouze ve formě zaměstnání. Místní by měli být zapojeni i investičně a majetkově a vytvářet tak celý místně-soběstačný systém. Celá řada destinací, které umožnily zahraničnímu kapitálu „exploatovat“ místní zdroje a „vyvážet“ zisk z turismu do zemí jejich původu (v zahraniční literatuře se označuje jako *profit leaking* – prosakující zisk), byla špatným příkladem například pro Bali, kde mohou nemovitosti

vlastnit jen místní obyvatelé (Walker, Salt 2012). Ani to však nestačí ke zvýšení sociální rezilience, pokud se rozumně nenastaví veškeré (environmentální, sociální i ekonomické) limity rozvoje ekoturismu (Walker, Salt 2006 a 2012). Místně privátně vlastněné nemovitosti (stavby i pozemky) zesilují resilienci takové oblasti a místní komunity na vnější vlivy.

Problémy spojené s obecným vlastnictvím a výhody vyplývající z osobního vlastnictví byly představeny Garrettem Hardinem (1968) v jeho díle *Tragédie obecní pastviny (anglicky The Tragedy of the Commons)*. Výhody pro environmentální ochranu vyplývající z osobního vlastnictví v turismu byly zaznamenány například v Belize (Blangy, Mehta 2006: 236), kde se z příjmů z turismu financovala ochrana přírody. Na příkladu největšího mokřadu na světě, Brazílského Pantanalu, je však vidět, že ani osobní vlastnictví nemusí vždy zaručit efektivní ochranu, kdy i v některých privátně vlastněných oblastech docházelo k degradaci přírody skrze extenzivní rybaření, lov divoké zvěře či odlesňování (Ioris 2012; Harris 2005). Právě kvůli osobnímu vlastnictví některých oblastí není podle Alha (2011) možné efektivně regulovat tyto aktivity přímým vynucováním práva. V řadě zemí, jako i v České republice, je primárním způsobem ochrany přírody veřejná ochrana v rámci národních parků a chráněných krajinných oblastí a dalších chráněných celků spravovaných veřejnými institucemi a existuje tak prostor pro zajištění environmentální udržitelnosti těchto lokalit. Jak bylo však naznačeno, možností je též kombinace obou – privátní a veřejné ochrany.

Kultura místní komunity bývá považována za sekundární motivaci k návštěvě, kdyby byla primární motivací, jednalo by se spíše o kulturní turismus (Fennell 2008). Neznamená to však, že kultura není pro ekoturismus důležitá. Právě naopak. Součástí přírodně zajímavých oblastí málo dotčených člověkem či chráněných oblastí bývají kulturně odlišné komunity, které mohou být jedním z aspektů atraktivity destinací. V tomto případě je nutné striktně respektovat hranici, po kterou je akceptovatelné „vměšování“ turistů do kultury místní komunity a také hranice po kterou je místní kultura ochotna asimilovat kulturní prvky návštěvníků. Místní komunita si musí sama stanovit, do jaké míry je ochotna „prodávat“ své tradice turistům. Pokud dojde k překročení jakési únosné míry, jako tomu bývá v případě komerčně motivované inscenizace kulturních prvků, tradic a obyčejů, pak může dojít k narušení autenticity aspektů lokální kultury (Pásková 2008: 53). Špatným příkladem může být například inscenizace tanců v centrální Botswaně (Mbaiwa 2011). V českém prostředí by samozřejmě nešlo o zásadní narušení jedinečnosti

obyčejů, protože česká společnost má v zásadě sdílený evropský charakter. Mohlo by se však jedna o jistou úroveň iritace místní společnosti přílišnou zátěží turismem. Muselo by se však pravděpodobně jednat o extrémní zátěž, která se v současnosti dá jen těžko očekávat.

V neposlední řadě je taktéž nutné rozhodnout, zda je ekoturismus vůbec tou správnou volbou rozvoje daného území, zda je tou nejlepší možnou cestou k udržitelnému rozvoji oblasti. Pokud se jedná o alternativu „těžké“ exploatace oblasti ve formě těžby dřeva, nerostných surovin či fosilních paliv, pak je velice pravděpodobně lepší alternativou ekoturismus. Má-li však být alternativou hospodářství, které neznámá velkou environmentální hrozbu, nemusí být jednoduché jej vyhodnotit jako jednostranně nejlepší řešení. Pokud však ekoturismus přispívá k sociokulturní stabilitě všim výše zmíněným a pokud generuje pracovní příležitosti, je bezpochyby jednou z lepších variant.

Ekonomická udržitelnost

Ekonomické přínosy ekoturismu dané oblasti byly již stručně zmíněny v předchozích dvou částech – v rámci environmentální a sociokulturní udržitelnosti. Je to logické, protože s nimi neoddelitelně souvisí. Úspěšná aplikace ekoturismu může generovat zajímavé zisky použitelné jak pro ochranné a konzervační účely, tak pro zlepšení pozice místní komunity. A nejedná se o zanedbatelné prostředky. Podle Iturregui a Dutschke (2005) vygeneroval ekoturismus v globálním měřítku 25 miliard dolarů (citováno z Fennell 2008). Podle UNWTO pak na ekoturismus připadají 2 – 4 % příjmu z globálního turismu.

Velkým problémem využití těchto prostředků v místní ekonomice je již zmíněná otázka odlivu finančních prostředků z ekonomiky, která tyto prostředky generuje. Špatným příkladem může být Dominikánská republika (viz Fennell 2008: 81), kde daně, poplatky, zahraniční vlastníci a s nimi spojený odliv finančních prostředků z turismu pro investice v zahraničí znamenali v devadesátých letech velký problém. V Karibiku se odliv financí pohybuje mezi 60–70 % zisku, přičemž v evropských zemích, jako je například Finsko, se jedná o přibližně 50 % (tamtéž). Pokud se podaří zefektivnit udržení těchto finančních prostředků, může to značně napomoci celkové udržitelnosti prostřednictvím ekoturismu.

Z hlediska ekonomické udržitelnosti můžeme hodnotit ekoturismus měkký a tvrdý (komplexně budou popsány v další podkapitole). Aparát měkkého ekoturismu obecně představuje: nabídku dražších služeb; vytváření možnosti vyššího příjmu zaměstnancům; vyšší příjmy firem a organizací, které následně generují vyšší odvody daní a poplatků vyplývajících z dražších služeb; vyšší investice do infrastruktury atp. Měkký ekoturismus však vytváří poměrně větší tlak na složky životního prostředí právě komplexnějšími službami, náročnější infrastrukturou či větším počtem účastníků. Tvrdý ekoturismus naopak ze své podstaty zajišťuje striktní ochranu přírody na úkor jejího ohrožení rozvojem ekoturismu a snaží se tak minimalizovat náklady na ochranu přírody veřejných institucí. Proto je nutné mezi všemi třemi oblastmi udržitelnosti v ekoturismu pečlivě vyhodnotit rovnováhu pro to které území. Ekonomické ani sociokulturní zájmy by totiž neměly nikdy absolutně převážet environmentální zájmy. Vyváženost mezi jednotlivými zájmy může přinést skutečnou udržitelnost s tím, že environmentální udržitelnost by měla být vždy bezpodmínečně brána v potaz.

Přes všechny těžkosti definice ekoturismu je zřejmé, že se jedná o velice environmentálně, sociálně a v zásadě také ekonomicky zajímavé řešení turismu v destinacích k tomu potenciálně příhodných. Po „vnější“ definici ekoturismu a jeho vytýčení vůči ostatním formám turismu zbývá definovat „vnitřní“ rozdělení tohoto odvětví alternativního CR.

Typy ekoturismu a jejich charakteristiky

Pro již zmíněný přesah ekoturismu do jiných forem (i neudržitelných) turismu je určitě minimálně užitečné si rozlišit, na jaké typy se ekoturismus může dělit. Ekoturistické agentury a systémová řešení turismu založená na principech ekoturismu ne vždy plně dosahují ekoturismu v teoretické podobě. Zakázat těmto organizacím užívání termínu ekoturismus je složité, ne-li zcela nemožné. Jasně „vnitřní“ rozdělení ekoturismu tak může alespoň dopomoci k rozlišení, do jaké míry ta která organizace naplňuje ekoturistické charakteristiky, pokud se za ekoturistickou organizaci považuje.

Jedním z nejvíce skloňovaných rozdělení je spektrum tvrdý – měkký ekoturismus. To se standardně odvíjí od chování a očekávání ekoturistů. „Tvrdí“ ekoturisté mají povětšinou velkou míru zájmu a erudice v cíli či objektu návštěvy. Mluvíme-li například o tzv. „wilderness-watching“, bude se jednat o schopné zoology či v případě tzv. „bird-watching“ o zkušené ornitology (Orams 2001). „Tvrdost“ ekoturisty je též patrná na

úrovni jeho ochoty využívat základní infrastrukturu potřebnou pro ekoturismus stejně jako tolerovat, či dokonce upřednostňovat přepravu základními dopravními prostředky (kůň, kolo, starý vozový park – běžný pro místní přepravu).

„Měkký“ ekoturista, naopak, předpokládá ekoturistický zážitek s velkou mírou zprostředkování jak materiálního, tak infomačního. Předpokládá komfortní způsob přepravy, stejně jako informace „v kostce“ od průvodce. „Tvrdý“ ekoturista se účastní ekoturismu jakožto hlavního cíle cesty, kdežto „měkký“ ekoturista bere ekoturismus jako jeden z produktů „spotřebovaných“ v rámci své dovolené (tedy většinou krátké části své cesty s velkou intenzitou a efektivitou). Rozdělení na spektrum měkký – tvrdý ekoturismus rozlišuje i výkladový slovník cestovního ruchu Zelenky a Páskové (2012), který ovšem toto rozlišení zmiňuje pouze z pohledu úrovně poskytovaných služeb. Na tomto místě je ovšem nezbytné říci, že tím je spektrum tvrdý – měkký ekoturismus naprostým opakem spektra tvrdý – měkký turismus (viz Zelenka, Pásková 2012: 335 a 585)

Ač byla přírodní složka zmíněna jakožto jeden z fundamentálních prvků ekoturismu, ne všechny produkty jsou založeny výhradně na ní a co je ještě důležitější, ne všechny ekoturistické produkty (míněno jen názvem, ne charakterem takových produktů – ty jsou nezřídka jiné než ekoturistické povahy) při využívání přírodních složek plně respektují či dokonce zřetelně nepříspějí k jejich dlouhodobé udržitelnosti. I z toho důvodu se v ekoturistické literatuře často objevuje další spektrum rozdělení na přírodně prospívající versus přírodě škodící formy ekoturismu. V extrémních případech tak chápeme ekoturismus jakožto primárně poškozující přírodu svou pouhou existencí a na straně druhé považujeme ekoturismus za přirozenou součást přírody, protože lidé jsou také její přirozenou součástí a jejich aktivity tak musí být považovány za přirozené (Orams 2001). Současná praxe ukazuje, že skutečný stav se pohybuje někde mezi těmito dvěma póly.

Poslední často skloňované rozlišení v mezinárodní literatuře je spojené s etikou vlivu ekoturismu na přírodní složku. Ekoturismus je v teorii explicitně označován jakožto „správné řešení“ pro přírodní prostředí. Přestože obavy o dopad průmyslové revoluce na životní prostředí byly vyjádřeny již romantickým hnutím v Evropě a dopad kapitalismu na životní prostředí postižen Johnem Muirem a Henry Thoreauem v USA (Holden 2009), holistické pojetí vlivu na přírodu, které se objevuje v ekoturismu pochází z environmentální etiky (potažmo hlubinné ekologie). Ta je často skloňována spolu se

jménem Alda Leopolda (1949: 224), který považuje za pozitivní postoj takový, který: „táhne k ochraně integrity, stability a krásy biotické komunity.“ Za špatný postoj, naopak, považuje ten, který táhne k „čemukoli opačnému“. V jeho pojetí, které předkládá v knize *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky* (1949), se jedná o holistické pojetí etiky, o dobro celku. Takové pojetí, jak je možné vidět z komplexity výše popsané formy turismu, je pro teoretický ekoturismus příznačné. Jde na první pohled o velice zjednodušené dělení, ale v praktické rovině může být často poměrně jednoduše aplikovatelné pro rozlišení kvalit ekoturistických produktů.

Závěrem je nutné představit „odnož“ ekoturismu, jež je typická pro české prostředí. Tou je ekoagroturismus. Ten se obvykle zabývá ekologickým zemědělstvím a aktivitami s ním spojenými. Mezi aktivity, které návštěvníci ekoagrofarem obvykle vyhledávají, jsou konzumace a ochutnávky produktů vypěstovaných přírodně co nejšetrnějším způsobem spolu se seznámením s pracovními postupy průběhu produkce výrobků (Zelenka, Pásková 2012). Tento výklad bývá zprostředkován samotnými pracovníky, kteří tak poskytují návštěvníkům přímý zážitek přímo v „terénu“ poutavým způsobem. Návštěvníci často dostanou šanci přijít do blízkého kontaktu s řadou tradičních i netradičních zvířat. Mohou se například projet na některých zvířatech (především koních) a přijít tak do skutečně blízkého kontaktu s přírodou a krajinou. Některé ekoagrofarmy nabízejí doplňkové služby jako organizovanou pěší turistiku, cykloturistiku či pozorování zvířat ve volné přírodě.

4.1.4 Typologie turistů – jaký je typický ekoturista?

Dělení na měkký – tvrdý ekoturismus v předchozí kapitole je založené na potřebách turistů účastnících se ekoturismu. „Měkký“ ekoturista vychází více z profilu konvenčních forem turismu, kdežto „tvrdý“ ekoturista je typickým reprezentantem udržitelného turismu. V tomto ohledu je nutné si ve zkratce zanalyzovat, jaké typy turistů se turismu účastní a jací z nich jsou ti nejvíce „potřební“ pro ideální ekoturismus.

Výkladový slovník Zelenky a Páskové (2012) hovoří o základním dělení: psychocentrik – midcentrik – alocentrik. Psychocentrik je typicky „opatrný“ turista dávající přednost vyzkoušeným věcem (ubytování, strava) a nevyhledávající nové zážitky za cenu vyššího rizika (preferuje standardy, známé destinace a produkty) či zvýšené fyzické náročnosti. Tento typ turisty obvykle vyhledává masové produkty turismu. Midcentrik je účastník turismu, který částečně vykazuje rysy psychocentrika a částečně rysy alocentri-

ka. Midcentrik nebývá příliš dobrodružného ražení, ovšem nové zážitky pro něj jsou zajímavé, jsou-li nepřiliš náročné. Podobnost s alocentrikem je v ohledu zájmu o nové turistické destinace a nové kultury. Atribut poznání nového je u alocentrika stěžejní. Preferuje poznání nových sociálních skupin, nových kultur, nových destinací včetně přírodní rozmanitosti.

Ekoturismus ve spektru měkký – tvrdý tedy obvykle láká návštěvníky z řad midcentriků a alocentriků. Midcentrik je otevřen poznání, které je mu v měkkém ekoturismu nabízeno a zároveň kvituje vyšší standard ubytovacích, stravovacích a dopravních služeb, které jsou též nabízeny v měkkém ekoturismu. Dobrodružství nebývá preferencí midcentrika, což může být v měkkém ekoturismu také řešeno vyšší mírou zajištění a zprostředkování. Alocentrik naopak touží po dobrodružství a vyhledává vyšší míru rizika, která je ve tvrdém ekoturismu nabízena. Zvědavost alocentrika a jeho touha po objevování (nových kultur, přírodních a sociálních zvláštností) je taktéž atributem přítomným ve tvrdém ekoturismu. Výše představené dělení návštěvníků není dokonalé, ale může být nápomocné při plánování produktů ekoturismu a při zaměření na konkrétní cílové skupiny návštěvníků, které ekoturistická destinace může oslovit.

Ekoturistická literatura nabízí více specifické dělení ekoturistů. Kusler (1991) například rozdělil ekoturisty na tři skupiny: nezávislí ekoturisté (většinou jednotlivci či malé skupiny), ekoturisté na výletě (vysoce organizované skupiny) a školní skupiny či vědecké skupiny (obvykle součástí vědeckého výzkumu). Prvně jmenovaná skupina ekoturistů je podle Kuslera nejčastější. Lindberg (1991: 3) se naopak soustředí na časové hledisko a odhodlanost ekoturistů. Následně dělí ekoturisty na přírodní turisty „tvrdého zrna“ (výzkumníci, zaměření na vzdělání atp.), nadšené turisty zaměřené na přírodu (lidé specificky zaměřené na výlety do přírody a prahnoucí po porozumění přírodě a kultuře), přírodně zaměřené turisty hlavního proudu (lidé, kteří se účastní ekoturismu pro jeho ne všednost) a náhodné přírodně zaměřené turisty (lidé, kteří se dostanou do kontaktu s přírodou náhodně jako součástí necíleného výletu).

Právě na základě podobných dělení bylo možné vytvořit profil typického ekoturisty/ekoturistky. Například podle Gale a Hill (2009: 6) jsou typičtí ekoturisté nepatrně starší (35 – 54) než turisté obecně, nadprůměrně finančně zajištění (a tudíž potenciálně připraveni vydat více prostředků) a nadprůměrně vzdělaní. Podle tohoto zdroje se určitých aktivit (např. birdwatching) účastní spíše muži. Fennell (2008: 41) naopak hovoří ve své

studii o mírné převaze žen (55 %) nad muži a o průměrném věku vyšším než 54 let. Ke vzdělání pak dodává, že převládajícím bylo vysokoškolské (bakalářské a magisterské). Spolu s věkem dle něj koreluje také výše příjmu, který je u ekoturistů výrazně nadprůměrný (u Kanadčanů například kolem CDN\$ 60000 ročně).

Možná právě z důvodu, že disponují dostatkem finančních prostředků pro uspokojení potřeb nižšího řádu, mají ekoturisté vyšší potenciál uspokojovat potřeby vyššího řádu. Úroveň vzdělání pak přímo koreluje s potřebou nových informací a možná také vyšším zájmem o přírodu obecně – můžeme se domnívat, že vyšší příjmy jsou generovány převážně prací ve městech či regionech s větším ekonomickým potenciálem a pravděpodobně více narušeným životním prostředím než v rurálních regionech. Snad právě z toho důvodu podle výzkumu Zografose a Allcrofta (2007: 57) považují ekoturisté za nejdůležitější elementy ekoturistického produktu ochranu biodiverzity a minimální využití neobnovitelných zdrojů, jako jakousi náhradu za svou jinak poměrně vysokou ekologickou stopu městského života. Znat profíl cílové skupiny ekoturistů je důležité pro zjištění potenciálu území k rozvoji ekoturismu a pro rozhodování destinačního managementu, který na tomto základě může na příslušné jedince záměrně cílit.

4.1.5 Ideál ekoturismu na základě literární rešerše této diplomové práce

Na základě literární rešerše prezentované v této práci se nyní pokusím o sestavení ideálu ekoturismu, který bude sloužit k pozdějšímu využití v empirické části této práci. Charakteristiky podmínek pro ekoturismus uvedené v tomto souhrnu jsou brány jako ideální a tudíž charakteristiky jiné než tyto budou chápány jako bariéry rozvoje ekoturismu. Do jaké míry mohou být konkrétní bariérou, je samozřejmě otázkou posouzení. To bude nejprve provedeno na základě obecného hodnocení objektivních charakteristik a poté na základě zhodnocení subjektivních názorů z polostrukturovaných rozhovorů s odborníky.

- **Vhodné prostředí pro rozvoj ekoturismu je přírodní složka v co nejméně narušené podobě často spolu s kulturní diverzitou, jejímž cílem je ochrana obou**
 - V současné době se jedná především o území v rozvojových zemích, kde diverzita (jak biologická tak i kulturní) často dosahuje nejvyšší úrovně na světě. V rozvinutých zemích jsou ideálním prostředím chráněná území, která jsou jedinečná a důležitá v lokálním, ale i globálním měřítku.

- Mělo by se jednat o lokalitu dovolující přímou zkušenost s přírodou, jejíž infrastruktura ovšem není překážkou environmentální udržitelnosti.
- Ideálně by takové území mělo být nejlepší variantou *land-use* té které oblasti, což tak velmi často bývá.
- Udržitelná úroveň využívání takového území by měla být stanovena na základě dobře nastavených, aplikovaných a vyhodnocovaných ukazatelů udržitelnosti.
- **Klíčem k udržitelnosti je interpretace stimuluující učení a vzdělávání**
 - Předpokladem jsou erudovaní, motivovaní a jazykově vybavení průvodci, kteří jsou ideálně místními obyvateli.
 - Takový způsob interpretace, který buduje vztah k přírodě jak místních, tak návštěvníků.
 - Předpokladem měkkého ekoturismu jsou kvalitní infocentra a poučený personál; ideálem jsou dobře značené naučné stezky, informační tabule a informační materiály.
- **Destinační management respektující sociální, environmentální a ekonomickou udržitelnost**
 - Environmentální udržitelnost
 - Environmentálně šetrná výstavba a provoz ubytovacích zařízení, ale i ostatních zařízení spojených s turismem
 - Environmentálně šetrná doprava, infrastruktura a celkové plánování rozvoje respektující veškeré limity
 - Sociokulturní udržitelnost
 - Maximální zapojení místních do aparátu turismu, ale i do rozhodování veřejných institucí
 - Zohledňování kulturních hodnot ekoturismem a přímý vstup těchto kulturních hodnot do ekoturismu; ochrana před kulturní iritací návštěvníky (udržitelná míra turismu)

- Investiční zapojení místní komunity do ekoturismu – investice do infrastruktury a provozu, ekonomické podílení se na rozvoji stejně jako využívání prospěchu z ekoturismu
- Ekonomická udržitelnost
- Efektivní využití ekonomických výhod ekoturismu pro udržitelnost – investice do efektivní ochrany environmentální i sociokulturní udržitelnosti
- Skutečně vyvážené rozhodování zohledněním nejen ekonomických zájmů
- Zajištění udržení finančních prostředků v lokalitě – daně, poplatky, příjmy zaměstnanců

4.1.6 Udržitelný rozvoj a udržitelnost v turismu

Ekoturismus, jakožto hlavní téma této diplomové práce, je založen na principech konceptu udržitelného cestovního ruchu, který je odvozen od teorie udržitelného rozvoje. Prolínání výše zmíněného alternativního cestovního ruchu, udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu je možné v literatuře zřetelně pozorovat. Graficky se o to pokusil Weaver (2001: 81), jehož diagram (viz příloha 2.) prolínání zmíněných oblastí zjednodušeně znázorňuje. Tato kapitola se pokouší o komplexní přehled udržitelnosti a jejích znaků v ekoturismu, jakožto vzájemně silně provázaných oblastí. Kde je to trochu možné, jsou pro ilustraci použity příklady z ekoturismu tak, aby dobře patrné teoretické spojení těchto dvou oblastí.

Principy udržitelnosti, které ekoturismus z definičního hlediska má v úmyslu dodržovat, se rozvinuly postupem času jako reakce na neudržitelný exponenciální nárůst výroby a spotřeby, který se postupně vyvinul ve špatně nastavený hospodářský růst v ohraničeném zemském ekosystému (Nováček 2010). Zásadními dokumenty pro artikulaci udržitelného rozvoje byly zprávy Římského klubu v čele s publikací *Meze růstu* (1972) analyzující vztahy hospodářského rozvoje a životního prostředí a samozřejmě Stockholmskou konferencí o životním prostředí člověka (1972), která měla zásadní význam při utváření celosvětové politiky ochrany životního prostředí (ačkoli většinou technologiemi end-of-pipe – na konci trubky). Neopomenutelnou je taktéž publikace Rachel Carsonové *Tiché jaro* (1962), která informovala o globálním rozsahu negativního vlivu člověka na životní prostředí a měla velký vliv na společenské vnímání lidské činnosti na zemi a etablování ochrany životního prostředí v činnosti široké veřejnosti (Moldan 2009: 88).

Principy udržitelnosti zakotvené v teorii ekoturismu podle všeho vycházejí z udržitelného rozvoje, jak byl definován již zmíněnou komisí pro životní prostředí a rozvoj vedenou Gro Harlem Brundtlandovou, která byla v roce 1983 pověřena generálním sekretářem Spojených národů Javierem Pérezem de Cuéllarem k sestavení komise odborníků za účelem nalezení řešení environmentální krize (World Commission on Environment and Development – Světová komise pro životní prostředí a rozvoj). Tato komise pro životní prostředí a rozvoj přinesla po čtyřletém úsilí v roce 1987 písemnou zprávu zvanou *Naše společná budoucnost* (WCED 1987).

Naše společná budoucnost přináší výstupy z analýzy velké spousty ukazatelů, na základě kterých byla v této zprávě formulována definice udržitelného rozvoje. Ta praví, že udržitelný rozvoj je „takový rozvoj, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací uspokojovat jejich vlastní potřeby“ (WCED 1987: 45). Slovo možnost (v angl. textu *ability*) v této definici vyjadřuje omezenou možnost (z hlediska statků a služeb) budoucích generací, aby si vybraly vlastní cestu budoucího rozvoje, jedná se o jakýsi „leitmotiv“ v principu odpovědnosti skládat účty budoucím generacím. Avšak udržitelný rozvoj v takové podobě, v jaké jej tato zpráva představuje, je kritizován pro svůj „západně-technocentrický“ charakter a možný výklad vyšší důležitosti ekonomického růstu nad environmentální udržitelností (Adams in Sharpley 2001: 7). Pokud se například rozhodneme, že možnost budoucích generací (dnes) bude v budoucnu dostupná ve formě finančního či sociálního kapitálu, jako produktu environmentálně nešetrných aktivit, tak se můžeme stále domnívat, že se jedná o udržitelné řešení, protože (nyní) nevíme, jaké konkrétní následky bude mít současná environmentální degradace v budoucnu (tato polemika použita z jiného díla autora: Jonák 2013). Problematiku substituce řeší také koncept silné a slabé udržitelnosti, který bude diskutován dále v této práci (environmentální pilíř udržitelnosti).

Kromě toho je mnohými slovní spojení „udržitelný rozvoj“ považováno za oxymoron, kombinující setrvalý stav konstantního charakteru (udržitelný) s růstem (rozvoj), (Page, Dowling 2002). Pro zákonodárce i pro organizace v turismu obecně je pak obtížné začlenit konstantní udržitelnost turismu, která by nabídla progresivní rozvoj (Murphy, Price 2001); ještě obtížnější to pak je v kontextu politiky rozvojových zemí, kde řešením každého palčivého problému životní úrovně je filozofie nekonečného růstu. Tyto země by si měly být obzvláště vědomy svých „limitů růstu“ a pochopit, že konstantní exponenciální růst je nemožné udržet s ohledem na environmentální limity. Ba co víc, podle *Studie kritických problémů* (angl. Study of critical problems) z roku 1972 je nejen kvantitativní exponenciální růst, ale jakýkoli kvantitativní růst nemožný v uzavřeném systému zdrojů, jakým je země, kvůli existenci zákonů termodynamiky, které na Zemi panují. Proto je důležité zaměřit se namísto rozvoje kvantity, na rozvoj kvality při respektování faktu, že přírodu nelze substituovat. To je také případ udržitelného turismu, který se o respektování přírody cíleně snaží.

Fennell a Dowling (2003) na konto udržitelného rozvoje tvrdí, že jeho cílem je dlouhodobá komplexní udržitelnost produkce, zatímco Sharpley (2001: 9) dodává, že

záměr udržitelného rozvoje turismu je obvykle pouze produktově zaměřen. Tudíž environmentální udržitelnost může být v udržitelném rozvoji turismu přehlížena na úkor rozvoje jiných než environmentálních částí jeho produktu. A to i přes fakt, že velmi důkladné zhodnocení ekosystémových služeb nazvané *Millenium Ecosystem Assessment* odhalilo kritickou důležitost ekosystémových služeb poskytovaných životním prostředím. Groot et al. (2010: 260) navíc poznamenávají, že investice do environmentální ochrany jsou stále častěji viděny jako tzv. „win – win“ situace, které produkují ekonomický, sociální a ekologický prospěch. I z toho důvodu je v rozvoji turismu, kde je degradace životního prostředí stále častá, důležité brát životní prostředí v potaz daleko více a reflektovat jeho environmentální potřeby častěji také v politických nástrojích. Tím, že je v ekoturismu primárním „prodejním artiklem“ a atraktivitou přírodní prostředí (Fennell 2008; Wearing, Neil 2009), je velmi nepravděpodobné, že by právě ono životní prostředí bylo degradováno na úkor udržitelnosti jiných aspektů produktu turismu. Z toho důvodu se domnívám, že ekoturismus se tímto vymezuje vůči udržitelnému turismu obecně.

V případě definice udržitelného rozvoje z *Naší společné budoucnosti* se jedná o přiznaně antropocentrický postoj k udržitelnosti, ale již snaha o redukci negativních lidských aktivit na životní prostředí byla v tomto období cennou. Nicméně tím, že tato definice postrádá upřesnění lidských potřeb, je podle Nováčka (2010) dosti vágní. Zároveň z hlediska ekoturismu zatím postrádá konkrétní oblasti, ve kterých by především mělo k formování udržitelného rozvoje docházet – tedy tzv. pilíře. Ty jsou podle Ivana Ryndy ovšem v *Naší společné budoucnosti* již, ač implicitně, částečně obsaženy (Rynda 2005).

Rynda (tamtéž) akcentuje sociální rozměr udržitelnosti v této definici (ač přiznaně antropocentrický), jakousi sociální odpovědnost (i když jen v mezigeneračním rozměru - k budoucím generacím a jejich potřebám) a environmentální rozměr, který je zakotven ve slově *možnost* (v originále *ability*), jakožto možnosti, kterou nám poskytuje příroda k naplnění lidských potřeb. Definice OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), která chápe udržitelný rozvoj jako „dynamickou rovnováhu mezi ekonomickými, sociálními a environmentálními aspekty vývoje v podmínkách globalizace, respektive jako ekonomicky efektivní, sociálně únosný a environmentálně šetrný rozvoj ve všech oborech lidské činnosti“ (Nováček 2010: 217), již tyto pilíře explicitně formuluje. Na těchto základech by měla stát udržitelnost v ekoturismu.

Josef Vavroušek (bývalý ministr životního prostředí) se pokusil o definici obsahující lidské potřeby. Za rozsahově a informačně nejobsáhlejší (a tudíž pravděpodobně nejméně vágní) je ovšem považována definice udržitelnosti formulovaná Ivanem Ryndou (2000), podle kterého lze udržitelný rozvoj vymežit jako „komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat lidské potřeby materiální, kulturní a duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich instituce a procesy“. Tato definice totiž přidává k obecně užívanému interpretování udržitelnosti ve třech pilířích ještě jeden pilíř, a sice pilíř lidský.

Pilíře udržitelného rozvoje podle katedry sociální a kulturní ekologie (čerpáno z přednášek)

Ekonomický pilíř

V ekonomické rovině je spatřována velká příležitost vyřešit veškeré problémy lidské společnosti směrem k udržitelnému řešení. Ekonomika, její růst a její prostředky jsou však často chápány jako cíl udržitelného rozvoje (Rynda 2005). Ona ekonomika by však měla být chápána spíše jako prostředek udržitelného rozvoje k cíli. Jednotlivé ekonomické nástroje (prostředky) musí být chápány jako jednotlivé kroky k cíli, kterým je udržitelný rozvoj. Ekonomická rovina zahrnuje pobídkové nástroje, ale také plně tržně kompatibilní ekonomické mechanismy. Pobídkové nástroje umožňují ovlivnit ekonomické subjekty, které se nechtějí dobrovolně přizpůsobit udržitelnému rozvoji. Plně tržně kompatibilní ekonomické mechanismy dávají možnost dobře fungujícímu trhu „nenásilně“ chránit životní prostředí při zachování všech jeho ostatních výhod. K základním funkcím těchto nástrojů patří ochrana životního prostředí, přírody a krajiny na obou stranách, jak výrobce, tak spotřebitele. Ony nástroje jsou také schopné vytvářet finanční prostředky k sanaci environmentální zátěže „ex-post“ a podporovat celkovou inovaci směrem k environmentální šetrnosti a lepší využitelnosti výrobků. Posledně jmenovaná lepší využitelnost znamená technologickou schopnost využití přírodních zdrojů v co nejefektivnější míře (jak surovinové, tak energetické).

V tomto ekonomickém pojetí nejde jen o uspokojení potřeb tzv. geopolitické severu, ale také geopolitického jihu. Jde o to, aby svoje sociální potřeby mohli svorně naplňovat jak jednotlivci z ekonomicky rozvinutých zemí, tak ti ze zemí rozvojových. K tomu

je zapotřebí velká míra sounáležitosti a spolupráce geopolitického severu a jihu. Aby ze spolupráce dokázali ekonomicky těžit obě strany, toho může být pravděpodobně dosaženo jen za předpokladu, že přírodě bude přiznána vnitřní hodnota a že budeme schopni tuto hodnotu cenově vyjádřit. Pak budou vytvořeny podmínky pro efektivní internalizaci externalit (negativních i pozitivních) a pro hlubší respekt k přírodě. Vezmeme-li v potaz, jakou nejen ekonomickou hodnotu by pak měly země geopolitického jihu (surovinové zásoby, životní prostředí poskytující GŽBS v zásadě pro celou zemi atp.), muselo by nutně dojít k dřívějšímu vyrovnání životní úrovně spojené s ochranou životního prostředí. O různých formách pomoci bude řeč v další části textu.

V ekoturismu se o podobné vyčíslení hodnoty přírody pokusil Gössling (1999). Jeho studie, jež byla podrobně diskutována v části této práce věnované ekoturismu, poukazuje na fakt, že ekoturismus jako forma turismu primárně realizovaná v přírodně cenných oblastech je očividně daleko lepší variantou nežli jiné způsoby využití přírodních zdrojů těchto oblastí (náhrada těžby dřeva, pastvy, zemědělství, ale především samotná hodnota ekosystému pro lidstvo atp.) a jednoznačně může přispět k udržitelné ochraně životního prostředí. Důležitost ekonomické udržitelnosti je v ekoturismu zřejmá a současné lokality ekoturismu do značné míry přispívají k ekonomické podpoře udržitelného rozvoje dotčených lokalit (např. Galapágy). Jako funkčně udržitelné se ukazuje zavedení daní a poplatků spojených s ekoturismem (zpoplatněné vstupy do přírodně cenných oblastí, daně na poplatcích za ubytování v těchto oblastech atp.). Právě tyto nástroje pomáhají k dodržování environmentálních limitů v ekoturismu.

V neposlední řadě je nutné poznamenat další efekt ekoturismu, který působí nejen na ekonomickou udržitelnost, ale také na udržitelnost sociální. Je jím zaměstnanost, která generuje nejen příjmy jednotlivcům zaměstnaným v ekoturismu a zvyšuje tak jejich soběstačnost, ale také do jisté míry zkvalitňuje jejich vztah k prostředí, díky kterému jsou schopni se uživit a které tam mohou vnitřně silněji ochraňovat jakožto zdroj obživy (Hill, Gale 2009).

Sociální pilíř

Sociální pilíř v trvale udržitelném rozvoji je oblast, kde jsou začleněné lidské hodnoty, mezilidské vztahy, společné spravování věcí v rámci určité struktury společnosti. V tomto pilíři je neméně důležitý odkaz minulých lidských společenství naší generaci a to jak s ním budeme zacházet a samozřejmě kulturní rozmanitost. V TUR podle

definice Ivana Ryndy musí dojít k redefinici institucí a procesů, které ovlivňují osud všech pilířů TUR. Redefinicí institucí a procesů ke zlepšení správy věcí veřejných a následnému celkovému „good governance“. „Good governance“ je možné realizovat v otevřené liberální společnosti, kde existuje společná avšak diferencovaná odpovědnost a jejímiž členy jsou rozmanití aktéři fungující na principech subsidiarity a participace na veřejném dění. Občanská společnost fungující na těchto principech na základě společných zájmů a cílů pracuje kolektivně. Vztahy v občanské společnosti se rozvíjejí v rámci institucí na různé úrovni formálnosti, pravomocí a samostatnosti.

Ekoturismus se „per se“ snaží o zlepšení vztahů ve společnosti, kdy v rámci jeho produktů dochází k interakcím ekoturistů a místní komunity, které mají přispět ke zlepšení porozumění mezi rozdílnými kulturami a skrze které se obě strany mohou naučit pozitivnějšímu vztahu k přírodě (Fennell 2008; Wearing, Neil 2009). Příroda a kultura se díky tomu stávají společnou hodnotou jak místních, základem jejichž živobytí se životní prostředí v ekoturismu stává, tak návštěvníků, kteří cíleně navštěvují tyto oblasti za účelem poznání jak atraktivit přírody, tak kulturních odlišností místní kultury a jejich vlastní.

Mezi instituce občanské společnosti můžeme řadit jak ty veskrze neformální jako například rodina, tak instituce zcela formální jako jsou různé nadace, nevládní organizace či občanská sdružení. Ve smyslu vzorců jednání se může jednat o instituce, které pílí po posilování práv marginalizovaných skupin (podle Agendy 21). V ekoturismu se může jednat například o původní obyvatele (kteří často obývají rurální oblasti, kde se ekoturismu hojně provozuje – např. Austrálie) a posílení jejich práv k ochraně jejich „rodné“ země (regionu, lesa), (Wearing, Neil 2009; Fennell 2008). Popřípadě o obyvatele odlehlých regionů, kteří mají jinak malou šanci obživy a pro které by bylo jinou možností například zpracovávat dřevo či hospodařit v zemědělství – tady jim ekoturismus může nabídnout možná společensky cennější a snazší cestu k seberealizaci a vlastnímu uspokojení.

Instituce ve smyslu formálně vymezené skupiny mohou být aktivní na globální, regionální a lokální úrovni. Ke globálním institucím obecně patří například OSN či UN, jednou z jejíž součástí je UNWTO (United Nations World Tourism Organisation), tedy instituce v turismu nejpovolanější. Její poslední restrukturalizace, jak ukazuje například studie Ferguson (2007), indikuje silnější orientaci této instituce na potřeby podnikatelského sektoru, což je u nezávislého aparátu, jakým by UN měla být, povážlivá změna

k horšímu. Především z hlediska udržitelnosti, protože zájmy podnikatelského sektoru jsou tak jednodušeji zakomponovány do globální regulace turismu, což v důsledku může potlačovat zájmy lidí, kteří pouze žijí (nerealizují se v turismu) v regionech kde se turismu realizuje. Mezi dalšími institucemi můžeme jmenovat WWF (World Wildlife Fund), TIES (the International Ecotourism Society) či Greenpeace, které se svými iniciativami často podílejí na ochraně ŽP.

Na regionální úrovni se může jednat o národní státy či instituce působící na jejich území. Mezi tyto můžeme počítat neziskové organizace. V České republice organizace Duha, která se často stává účastníkem rozhodovacích řízení v projektech dotýkajících se životního prostředí. V neposlední řadě je potřeba zmínit lokální úroveň a její instituce. Mezi ně patří zástupci veřejného i soukromého sektoru. Ve veřejném sektoru jsou to zástupci místních samospráv v soukromém sektoru potom neziskové organizace či spolky jednotlivců s podobnými zájmy a hodnotami. V lokálních spolicích a organizacích se v ekoturismu mohou sdružovat „hráči“, kteří se díky společným názorům mohou hromadně účastnit řízení a procesů, ve kterých se rozhoduje o osudu jejich lokality. Možnost participace v takovýchto řízeních je podstatou redefinice procesů, jak je vykládá Rynda.

V neposlední řadě je v sociálním pilíři nutné zmínit instituty Official Development Aid (oficiální rozvojová pomoc), Official Development Assistance (oficiální rozvojová asistence) a Official Development Co-operation (oficiální rozvojová spolupráce). Oficiální rozvojová pomoc je jednorázovou pomocí při nenadálých situacích, Oficiální rozvojová asistence je dlouhodobě plánovaná pomoc s respektem k oběma zúčastněným stranám (jedni poskytnou know-how, druzí nástroje k realizaci) a Oficiální rozvojová spolupráce je kooperací s plnou participací obou stran s recipročními benefity. Jedna strana poskytne to, co umí a má „vybroušené“ a druhá protislužbou poskytne například suroviny (často případ afrických zemí). Těchto institucí je možné plně využít i v ekoturismu, kdy se technologie environmentálních řešení z geopolitického severu mohou využít v regionech (a ekoturistických destinacích) geopolitického jihu za účelem menší environmentální zátěže (výstavba, odpadové hospodářství atp.). Tento přístup by měl být ovšem podpořen individuálními hodnotami a aktivitou jednotlivců, kteří budou k takovéto sociální součinnosti přispívat.

Lidský pilíř

Sociální soudržnost musí vyplývat z odhodlání jednotlivců konat společně. Žít podle hesla myslí globálně, jedne lokálně, změň se individuálně. Jednotlivci v ekoturismu jsou velice důležití. Nejenže osoba průvodce hraje velice důležitou roli při interpretaci v rámci ekoturistických produktů a může tak ovlivnit chování nespočtu navštěvujících jednotlivců. Hlavně přístup všech jednotlivců v ekoturistické destinaci a otevřenost jednotlivých návštěvníků novým poznatkům může napomoci „osvětovému“ charakteru interpretace (např. Blamey 2001). Jen z otevřenosti k přírodě se mohou posléze formovat postoje a hodnoty lidí, které dohromady umožní společnosti žít trvale udržitelným způsobem. Také podle deklarace OSN z Ria de Janeiro v roce 1992 jsou lidské bytosti ve středu zájmu trvale udržitelného rozvoje (přiznaně antropocentrický pohled) a mají právo na zdravý a produktivní život v řádu přírody.

Přiznaným cílem trvale udržitelného rozvoje je kvalita života lidí. Udržitelný rozvoj není podle Ryndovi definice (2005) rozvoj kvantity, jak je to někdy mylně interpretováno, ale rozvoj kvality. Tato kvalita života je samozřejmě jiná pro každého jednotlivce. Proto je termín *well-being*, který se v literatuře překládá jako blahobyt, značně subjektivní. Pro někoho je to materiální uspokojení, pro jiného *dobrovolná chudoba*, ve které bude šťastný a spokojený. V tomto pilíři se ještě pracuje s termíny *uvědomělé skromnosti* a *výběrové náročnosti*. Uvědomělou skromnost je velice obtížné dlouhodobě realizovat, protože to, co je považováno za skromné, se mění v čase a prostoru. Pro dosažení skutečné kvality života je současně potřeba být výběrově náročný, tedy dopřát si nezbytné věci, ale odepřít si ty zbytné. I když takové chování může nárazově znamenat větší ekologickou zátěž (například dobře vybavené kolo, pakliže hodně jezdím a činí mě to šťastným), je dlouhodobě nejlépe udržitelné.

Uvědomělá skromnost a *výběrová náročnost* jsou principy chování, které lze dobře spatřovat také v ekoturismu. Člověk, který během svého každodenního života zásadně nezatěžuje životní prostředí a je uvědoměle skromný, může být výběrově náročný v tom, že poletí několik tisíc kilometrů letadlem, aby se dostal do ekoturistické destinace, kde bude následně mít opět minimální dopad na životní prostředí. Pokud tento negativní environmentální aspekt (cesta letadlem) uspokojí jeho potřeby, může to mít pozitivní vliv na jeho každodenní chování v tom, že bude nadále žít uvědoměle skromně. Právě takové chování je dlouhodobě udržitelné a ekoturismus může být prostředkem změny vzorců

chování a spotřeby právě díky jeho osvětovému charakteru vedoucímu jednotlivce od prosté spotřeby ke tvořivému a pestrému životu nacházejícímu uspokojení v přírodě a vytváření úcty a respektu skrze její atraktivitu. V tom spatřuji obrovský potenciál ekoturismu z hlediska udržitelnosti.

Z hlediska lidského pilíře může být ekoturismus prostředkem změny právě již zmíněným oceněním přírodních statků a služeb, které následně převáží ostatní způsoby využití přírodních zdrojů, jakými jsou například těžba dřeva či těžba nerostných surovin. Pokud se na místo těchto způsobů využití podaří udržitelně provozovat turismus, pak může realokace zaměstnanců těžebních společností do turismu a ostatních vztahujících se či nevztahujících se odvětví synergicky zlepšit kvalitu života jednotlivců. Zlepšit kvalitu života lepšími pracovními podmínkami v turismu oproti těm v těžebním průmyslu, stejně jako samotnou změnou využívání krajiny, která pak může být využita k volnočasovým aktivitám jednotlivců.

Environmentální pilíř

Žijeme na zemi s omezenými možnostmi a zdroji. Životní prostředí je nám zdrojem, který využíváme. Proto si pro dlouhodobou udržitelnost musíme uvědomit, že v tomto systému omezených zdrojů (země) se musíme chovat hospodárně. Toho může být podle Hermana Dalyho (1991) v principu dosaženo při respektování tří podmínek: a) za předpokladu, že úroveň využívání obnovitelných zdrojů nepřesáhne rychlost jejich regenerace, b) za podmínky, že intenzita využívání neobnovitelných zdrojů nepřesáhne rychlost nalézání jejich substitutů a c) za předpokladu, že asimilační kapacita životního prostředí nebude přesahována intenzitou znečištění (Daly 1991). Ve všech těchto třech bodech hraje obrovskou roli příroda. Abychom mohli realizovat ekonomické aktivity, musíme vždy brát plně v potaz hodnotu funkce přírody (nejen ekonomickou), která nám je umožňuje realizovat. I z toho důvodu je nutné si stanovit environmentální limity, které bychom měli respektovat, chceme-li dosáhnout dlouhodobé udržitelnosti.

Pro stanovení principů, pomocí kterých chceme dosáhnout udržitelnosti, je potřeba se rozhodnout mezi několika koncepty. V první řadě je nutné rozlišit měkkou a tvrdou udržitelnost. Měkká udržitelnost počítá s využitím neobnovitelných zdrojů do té míry, do které jsme schopni je nahrazovat obnovitelnými zdroji. Tvrdá udržitelnost se naopak soustředí výhradně na využití obnovitelných zdrojů. Koncept silné a slabé udržitelnosti pak

řeší úroveň možnosti substituce přírodního kapitálu kapitálem vytvořeným člověkem, jak píší například Moldan, Hák a Kolářová (2002: 207-209). Bere tedy v potaz technologický pokrok a schopnosti lidí. Slabá udržitelnost je založená na neoklasickém paradigmatu růstu a shromažďování kapitálu s rozšířením na neobnovitelné zdroje. Slabá udržitelnost vyzdvihuje schopnosti lidí využít umělý kapitál a technický pokrok k překonání překážek při získávání zdrojů. Silná udržitelnost je naopak založena na existenci termodynamických zákonů a limitů přírodních zdrojů z těchto zákonů vyplývajících. Proto v rámci silné udržitelnosti není možné substituovat přírodní kapitál jiným kapitálem. V tomto druhém konceptu se vychází z premisy, že nemožnost kompenzace nefunkčních forem přírodního kapitálu může mít fatální následky pro udržitelnost života na Zemi.

Dlouhodobá environmentální udržitelnost, která v konceptu silné udržitelnosti podmiňuje celkovou udržitelnost, je možná za předpokladu zachování forem přírodního kapitálu biotopů a dobře fungujících ekosystémů. To v zásadě znamená zachování diversity na všech úrovních biotické komplexity (kulturní diverzita, genetická diverzita, diverzita ekosystémů, biodiverzita druhů). Na globální úrovni je potřeba zachovat fungování Globálních životadárných biosférických systémů (dále GŽBS). Jedná se globální cirkulační systém atmosféry, globální systém klimatu a hydrosféry, hydrologický cyklus a cirkulace oceánu, tvorba a eroze půd či funkce tropických deštných pralesů. Ekoturismus svou preferencí přírodních ekosystémů jakožto atraktivit je často realizován v tropických deštných lesích či v tropickém pásmu obecně (atraktivní pro vysokou úroveň biodiverzity) a přímo se tak snaží o zachování biotopů, funkčních ekosystémů, biodiverzity a synergickým efektem též částečně o zachování funkce GŽBS.

V ekoturismu se pro určení limitů rozvoje používají indexy či indikátory, které již byly výše představeny. V rámci těchto indexů se stanovují únosné míry environmentální, kulturní a sociální zátěže tak, aby byl ekoturismus dlouhodobě udržitelný, což „per se“ pomáhá zajišťovat dlouhodobou environmentální, kulturní, sociální a souhrnně celkovou udržitelnost. Ekoturismus tak může být považován za nástroj udržitelnosti či potažmo ztělesnění udržitelného cestovního ruchu.

4.1.7 Stipulativní definice pro potřeby této práce

Turismus je komplexní hospodářské odvětví založené na všestranném uspokojování potřeb cestujících lidí. Význam a podíl turismu na ekonomické produkci (státní, regionální) stoupá se zvyšující se životní úrovní a s procesem globalizace. Turismus může

výrazně měnit podobu krajiny v místním, regionálním i globálním měřítku. Z hlediska udržitelného rozvoje může být přínosem: uspokojuje potřeby místních obyvatel (zaměstnanost, ekonomický přínos) i turistů („nekonzumní“ zážitek) i rizikem: vzhledem k ochraně přírody a krajiny. Ekoturismus jako druh alternativního cestovního ruchu usiluje respektem k environmentálním limitům o minimalizaci negativních dopadů a o posílení přínosů v ostatních pilířích udržitelného rozvoje. Ekoturismus je v rámci této práce chápán jako alternativa masového CR s velkým, zatím jen částečně naplněným potenciálem. Přes očividnou šíři názorů a definic ekoturismu je možné shrnout aspekty, na kterých by měl být každý ekoturistický produkt založen. Pokud je v této práci dále termín ekoturismus užit, pak naplňuje následující znaky:

- valná většina ekoturistických produktů by měla být a podle možností je založena na přírodní složce, přičemž ekoturistické produkty by na ni měly mít co nejnižší míru dopadu (měly by respektovat principy udržitelnosti i konkrétní ukazatele, jako je kritická zátěž, únosná kapacita prostředí atd.);
- produkty ekoturismu jsou zpravidla realizovány v chráněných oblastech přírody a krajiny; v současné době navíc ve většině případů v rozvojových zemích;
- produkty ekoturismu musí plně respektovat kulturní odlišnosti místní komunity a pokud možno podporovat jejich udržitelnost;
- produkty ekoturismu poskytují ekonomické příležitosti především místním obyvatelům; nenarušují místní komunitu, ale pomáhají ji naopak posilovat;
- důležitou součástí ekoturismu je výchovný a vzdělávací aspekt;
- součástí ekoturismu je silný autentický prožitek návštěvníka.

Pro účely vyhodnocení potenciálu chráněného území budu v rámci této diplomové práce uvažovat měkký ekoturismus jako standard vzhledem k charakteristice tohoto území. Potenciál chráněné oblasti k rozvoji v rámci ekoturismu bude hodnocen na základě teorie udržitelného rozvoje, kterou předkládá obor sociální a kulturní ekologie a v přednáškách a textech Ivan Rynda. Ideálním scénářem je tvorba produktů ekoturismu, jež respektují veškeré environmentální limity prostředí a přitom posilují místní společenství a jeho (relativní) místní soběstačnost v ekonomickém, socio-politickém i lidském pilíři.

4.2 Konkrétní potenciál – CHKO Slavkovský les

Tato druhá část čtvrtého oddílu je dedikována teoretickému zhodnocení potenciálu území případové studie, tedy CHKO Slavkovský les. V první kapitole je rozebrán vznik a funkce chráněných krajinných oblastí v České republice především z hlediska možnosti jejich využití turismem. Následná kapitola je zaměřena na charakteristiku CHKO Slavkovský les a okolních dotčených oblastí z hlediska objektivních předpokladů k rozvoji turismu. Poslední kapitola tohoto oddílu pak analyzuje hodnocení předpokladů území CHKO Slavkovský les z hlediska ekoturismu na základě volně dostupných sekundárních dat a informací. Především jeho bariéry rozvoje na tomto území.

4.2.1 Vznik a funkce CHKO v České republice

Vznik a funkci zvláště chráněných území České republiky, včetně národních parků a chráněných krajinných území, právně upravuje zákon číslo 114/1992Sb. ve znění pozdějších předpisů. Krom vymezení základní terminologie, upravuje aktivity v krajině obecně (v hlavě 1) a ve zvláště chráněných územích (v hlavách 2 a 3). Chráněné krajinné oblasti České republiky jsou oproti národním parkům, které jsou vyhlášovány zákonem (hlava druhá, §15, odstavec 3), vyhlášovány vládou České republiky nařízením (hlava třetí, §25, odstavec 3). CHKO je dle definice ze zákona územím „s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení“ (hlava třetí, §25, odstavec 1). Je tak možné konstatovat, že ze zákonného hlediska se chráněné krajinné oblasti zaměřují především na ochranu krajinného rázu (reliéfu, památky historického osídlení), kdežto národní parky se primárně zaměřují na ochranu ekosystémů národního či mezinárodního „měřítka“, které mají „mimořádný vědecký a výzkumný význam“ (hlava druhá, §15, odstavec 1).

Hospodaření v CHKO je upraveno následovně: „Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí“ (hlava třetí, §25, odstavec 2). Z hospodářského hlediska je tím navíc kladen důraz na zachování ekologické funkce CHKO, jehož intenzita je odstupňována zonací CHKO, která se obvykle dělí do 3 až 4 zón a jejíž náplň je obvykle vyvozována z právního předpisu, kterým je CHKO vyhlášena a z plánu péče jednotlivých CHKO. 1 zóna poskytuje nejvyšší úroveň ochrany a spolu s 2 zónou jsou zákonem 114/1992Sb.

některé aktivity na jejich území paušálně zakázány. Vymezení a změny v zónách může provádět jen vyhláška MŽP. CHKO povoluje rekreační činnosti, čímž je myšlen též turismus, který je součástí rekreace, ovšem jen to té míry, do které tato činnost nedegraduje přírodní hodnoty. Obecné ochranné podmínky CHKO jsou obsaženy v hlavě třetí, §26, odstavci. CHKO jsou tak naprosto vhodným územím pro konání ekoturismu.

4.2.2 Charakteristika CHKO Slavkovský les a okolních dotčených oblastí

Tato část práce předkládá objektivní charakteristiky území CHKO Slavkovský les a dotčených okolních oblastí. Jedná se především o „fyzickou základnu pro uspokojení možné poptávky“, jak Ryglová et al. (2011: 34) popisují **lokalizační faktory** daného území. Pásková (2014: 83-84) k tomuto dodává, že se spíše než o **potenciál**, jež je považován za užší pojem, jedná o **předpoklady**, tedy „širší pojem zahrnující vnitřní i vnější podmínky pro aktivaci potenciálu cestovního ruchu daného území“ (Pásková 2014: 83-84). Lokalizační předpoklady (či faktory) se pak podle obou publikací dělí hlavně na přírodní a antropogenní (či společenské atraktivity). Přírodní předpoklady především vyjadřuje charakter terénu, klima, geologie, reliéf a geomorfologie. Za antropogenní předpoklady jsou považovány hlavně památky, zvyky či slavnosti, ale také řemesla, původní způsob života či literárně-historické atraktivity. Právě lokalizační faktory či předpoklady jsou tím, čím se daná oblast může vymezovat vůči ostatním na poli turismu.

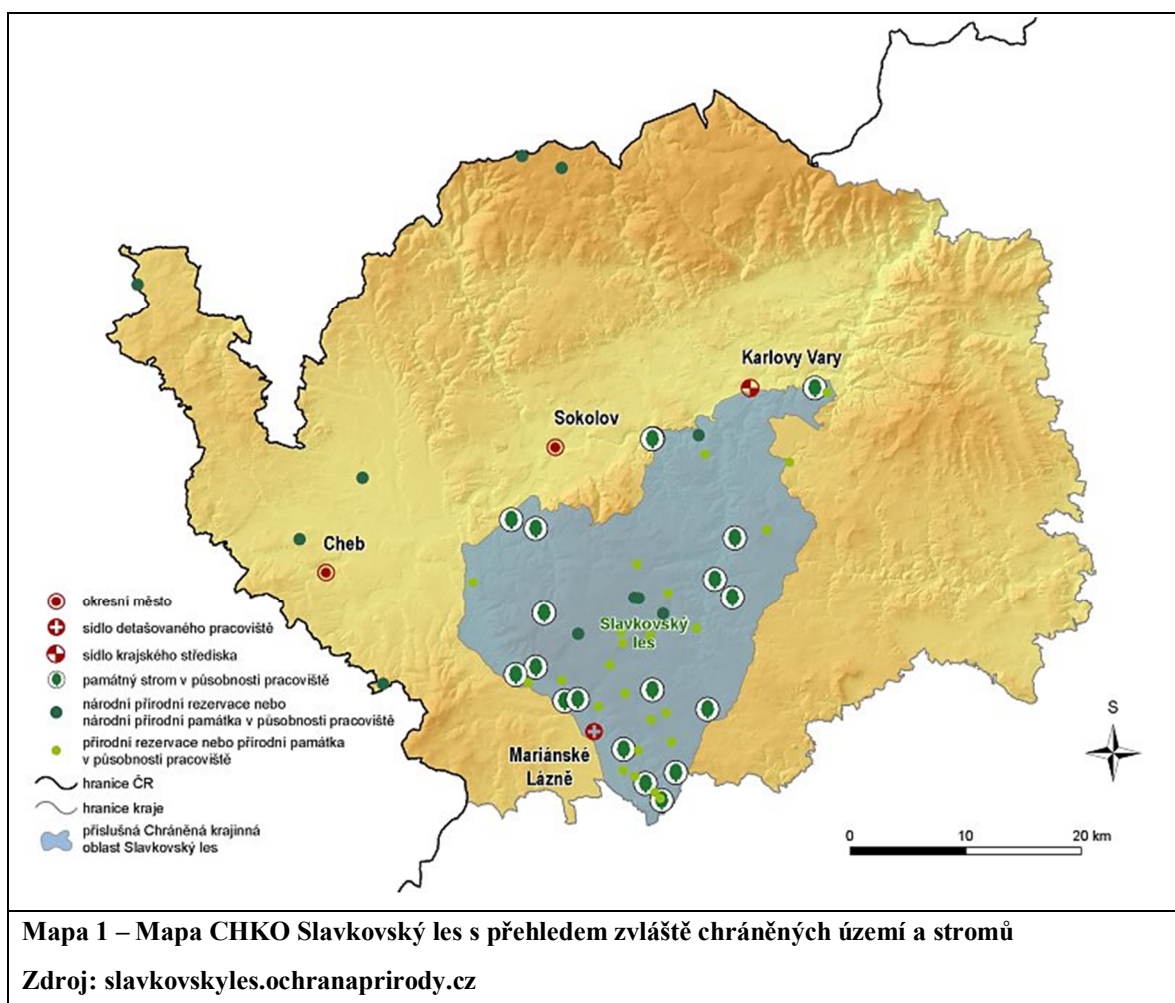
Veškeré informace v části přírodních předpokladů této kapitoly byly použity z oficiální webové stránky CHKO Slavkovský les (www.slavkovskyles.ochranaprirody.cz) a z webové stránky Českého svazu ochránců přírody Kladska (www.slavkovskyles.cz). Informace v části kapitoly pojednávající o antropogenních předpokladech byly použity z oficiální internetové stránky Czech tourism (www.kudyznudy.cz), která pojednává o atraktivitách turismu v jednotlivých regionech.

Přírodní předpoklady

Chráněná krajinná oblast Slavkovský les se nachází v Karlovarském kraji a malými částmi zasahuje i do Ústeckého kraje a Plzeňského kraje (viz mapa 1 či mapa v příloze 3). Většina jejího území je situována v pomyslném lázeňském trojúhelníku mezi městy Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně (AOPK ČR: 2014). Chráněná krajinná oblast Slavkovský les, jež v současné době pokrývá plochu 606 km² (původně uváděno 649km² – Ziegler 2009), byla založena výnosem ministerstva kultury ČSR

dne 3. 5. 1974 (MK ČSR č.j. 7657/74 ze dne 3. 5. 1974). V článku 1 tohoto výnosu je popsáno vymezení a poslání této CHKO, jež je primárně navrženo tak, aby: „napomáhalo komplexní lázeňské péči, lékařsky usměrněné rekreaci pracujících a účinně zajišťovalo zachování a neporušenost přírodních léčivých zdrojů“ (čl. 1).

Dříve se oblast jmenovala také Císařský les, ale tento název byl změněn na Slavkovský po roce 1918. Na její ploše se nachází několik maloplošných chráněných území: dvě národní přírodní rezervace (Kladské rašeliny, Pluhův bor), tři národní přírodní památky (Křížky, Upolínová louka, Jan Svatoš), deset přírodních rezervací (Planý vrch, Smrad'och, Vlček, Holina, Údolí Teplé, Prameniště Teplé, Mokřady pod Vlčkem, Lazurový vrch, Podhorní vrch) a čtrnáct přírodních památek (Olšová Vrata, Homolka, Sirňák, Dominova skalka, Kynžvartský kámen, Milhostovské mofety, Čiperka, Koňský pramen, Moučné pytle, Čedičové varhany u Hlinek, Pístovská louka). Mimo lokality přímo spadající do území CHKO Slavkovský les spadají do její působnosti území národní přírodní rezervace SOOS, Velký močál spolu s Velkým jeřábím jezerem a v neposlední řadě národní přírodní památky Komorní hůrka, Železná hůrka a Lužní potok (viz mapa 1).

Reliéf CHKO Slavkovský les má poměrně zvlněný či parovinatý charakter a možná také z tohoto důvodu stále zaštituje lokality s poměrně nenarušenou přírodou. Oblast této CHKO ostře vystupuje nad Tachovskou brázdou, Sokolovskou a Chebskou pánví a na východě zasahuje do Tepelské plošiny (Ziegler 2009, AOPK 2014). Morfologicky nejdůležitějšími celky jsou karlovarský masiv na severu a severovýchodě oblasti, Slavkovský les (jeho centrální část) a Tepelská vrchovina (část východní a jihovýchodní). Částečně do této oblasti zasahují také Doupovské hory (Šemnice). Jižní hranici tvoří tzv. mariánskolázeňský zlom a v oblasti Tepelské vrchoviny převládá právě tzv. mariánskolázeňský metabasický komplex, který je dominovaný amfibolity, místy diority a gabry. V této oblasti se nachází pruh hadcových hornin, který jsou pro tuto oblast zásadní z hlediska druhové diverzity fauny a flóry.

Nicméně Slavkovský les je tvořen převážně žulovými horninami dominovanými dvěma typy: horským a krušnohorským typem. Žuly krušnohorského plutonu tvoří například ojedinělý skalní útvar mezi Karlovými Vary a Loktem zvaný Jan Svatoš. Jedná se o národní přírodní památku, ve kterou je podle pověsti zakletý svatební průvod Jana Svatoše – tvořící žulové skalní město (Ziegler 2009). Oblast s nejvyššími vrcholy v této CHKO se však nachází v její západní části, kde se tyčí čedičový vrch hory Lesný (983 m.n.m.) a vrch Lysina (981 m.n.m.).

Významným prvkem nacházejícím se v této CHKO jsou rašeliniště. Ta jsou součástí komplexního a složitého vodního systému, který má pro region, ve kterém se nachází, naprosto zásadní funkci. Výše zmíněná lázeňská centra pochopitelně zakládají své léčivé kúry a programy na systému léčivých pramenů. Ty jsou přirozeně součástí komplikovaného systému vodního režimu, který je prokazatelně do značné míry závislý na funkcích, které vykonávají lesy, rašeliniště, ale také ostatní ekosystémy přítomné v CHKO Slavkovský les. To znamená, že tato CHKO má značně nadstandardní funkci oproti většině CHKO v České republice – chrání vodních systémy, na nichž závisí minerální prameny a tím i jedna z hlavních atrakcí turismu v regionu - lázeňství.

Flóra

V údolích a podél vodních toků se nezdáka vyskytují lužní lesy (jasново-olšové luhy). V lužních lesech bývají časté bezové keře (bez hroznatý a černý) a v bylinném patře mokřýš střídavolistý a například blatouch bahenní a někdy též vzácný oměj vlčí mor. V lokalitách skalních výlezu se často nacházejí suťové lesy rostoucí na vlhké půdě

s vyšším obsahem živin, kde se objevují například javor klen či javor mléč. Keře bývají zastoupené několika druhy bezů či lískou obecnou. Bylinné patro bývá dominováno druhy náročnými na vyšší obsah dusíku v půdě (druhy nitrofilními) jako jsou bažanka vytrvalá, netýkavka nedůtklivá či kakost smrdutý. Slavkovský les je hojný na bučiny (květnaté a acidofilní). Květnaté bučiny (na půdách s vyšším množstvím živin) se často nachází buk lesní, jedle bělokorá či javor klen. Z bylin jsou časté mařinka vonná, mléčka zední či starček vejčitý. Vzácnou je pak například korállice trojklanná. Bučiny acidofilní (tedy rostoucích na půdách kyselých a chudších na živiny) se liší především bylinným patrem, které je podstatně chudší. Mezi několika málo druhy se často vyskytují metlička křivolaká, papratka samičí či černýš luční.

Ačkoli se původně jednalo o veskrze listnatý les, ve Slavkovském lese v současné době převládá les smrkový. Takzvané kulturní smrčiny jsou pozůstatkem hospodaření našich předků a představují stejnověkové a monokulturní lesy smrků a borovic, kterými byly nahrazeny původní bučiny (Ziegler 2009). Monokulturní lesy jsou samozřejmě značně náchylnější k ohrožení vlastní stability vnějšími vlivy. I proto se ochraňují v současné době snaží o diverzifikaci věku a druhového zastoupení lesů v CHKO Slavkovský les navrácením k co nejpůvodnějším skladbám lesa. Smrčiny byly v Čechách původní v nadmořských výškách okolo 1000 metrů a proto je hodně s podivem, že se v této chráněné oblasti „zabydlely“ v podstatně nižších nadmořských výškách. Vyskytují se především na podmáčených terénech v okolí rašelinišť a v lokalitách pramenišť. Rašeliniště a lesy kolem nich jsou tím vůbec nejcennějším, co je možné v této CHKO vidět a co je z důvodu zachování biodiverzity a druhové ochrany, ale také z důvodu vodohospodářského, nutné dobře ochraňovat. V tomto ohledu je nejdůležitější zvláště chráněné území národní přírodní rezervace Kladské vrchy chráněné již od roku 1933, jež zahrnuje komplex tří velkých rašelinišť Lysina, Paterák a Tajga (Ziegler 2009).

Na kamenitých a živinami chudých místech se v CHKO Slavkovský les vyskytují doubravy dominované především borovicemi, které bývají nenáročné. Keřové patro v těchto lokalitách téměř není a i bylinné patro je velmi prořídle. Jedná se hlavně o acidofilní trávy typu kostřavy ovčí a biky hajní. Jediným typem borů, ve kterém je bylinné patro hojné, jsou bory hadcové. V těch tu můžeme najít vzácné druhy jako například zimostrázek alpský nebo rožec kuříčkolistý (podobný rožci rolnímu – má kulatější a větší listy). Rožec kuříčkolistý se neobjevuje jinde na světě kromě centrální oblasti Slavkovského lesa – tím je striktně endemickým druhem. Většinou jej můžeme spatřit na hadco-

vém podloží, které je typické menší konkurencí ostatních druhů. Hadcové podloží ve Slavkovském lese je celkově hodně hojné na vzácné druhy rostlin. Celosvětovým významem se pyšní například hadcové druhy chráněné v národní přírodní rezervaci Pluhův bor (Ziegler 2009).

Velmi vzácnou skupinou rostlin ve Slavkovském lese jsou ty z čeledi orchidejovitých. Především na vlhkých loukách nejčastěji se vyskytující prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*) či řidčeji se vyskytující vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*), pětiprstku žetulník (*Gymnadenia conopsea*) a vstavač kukačka (*Orchis morio*). V bučinách lze spatřit bradáček vejčitý (*Listera ovata*) nebo hlísník hlízdák (*Neottia nidus-avis*), což je saprofytický druh (nezelený druh, který získává živiny rozkládáním organických látek z půdy a organického odpadu). Podobně druhově zajímavými, ale daleko obtížněji rozpoznatelnými rostlinami jsou ostřice (*Carex* sp.), které jsou někdy mylně považovány za trávy. Ty se vyskytují především na vlhkých stanovištích v blízkosti vodních ploch, ale je možné je najít též v lese či na suchých lokalitách. Ze vzácnějších ostřic je možné spatřit ostřici dvoudomou (*Carex dioica*), ostřici blešní (*Carex pulicaris*) nebo na vlhkých rašelinových loukách se vyskytující ostřici latnatou (*Carex paniculata*)

Na již zmíněném hadcovém podloží často najdeme také vzácné kapradiny – sleziník klamný (*Asplenium adnigrum*) a sleziník hadcový (*Asplenium cuneifolium*). Vzácné bývají nálezy vratičky heřmánkolisté (*Botrychium matricariifolium*), již je možné zahlédnout na pastvinách v blízkosti skalek a na vřesovištích. Ta často nebývá pro svůj vzhled považována za kapradinu, stejně jako hojnější vratička měsíční (*Botrychium lunaria*). V CHKO Slavkovský les se vyskytuje samozřejmě celá řada dalších druhů rostlin, které jsou důležité pro celý ekosystém. Pro účely této práce je však důležité pouze nastínit potřebný fakt, že co se týče potřeby ochrany druhové rozmanitosti flóry a atraktivity těchto druhů pro ekoturismus, má CHKO Slavkovský les hodně co nabídnout.

Fauna

Převažující dřevinou v CHKO Slavkovský les je smrk a většina druhů je tak přirozeně vázána na toto prostředí. To se týká hlavně ptactva. Vidět je možné menší druh sovy z čeledi puštíkovitých jménem sýc rousný (*Aegolius funereus*), nejmenší sovu Evropy kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*) či výra velkého (*Bubo bubo*). V oblasti také často hnízdí čáp černý (*Ciconia nigra*) a v lesích je možné spatřit jestřába lesního (*Accipiter gentilis*). Občas je u vodních ploch k vidění vodouš kropenatý (*Tringa*

ochropus) a na mokřadních loukách pak chřástav polní (*Crex crex*). Ač jsou bučiny ve Slavkovském lese málo časté, jejich obyvatelům bývá holub doupňák (*Columba oenas*). Slavkovský les je také zimovištěm netopýrů, kteří často obývají jeho opuštěná hornická díla, kde můžeme vidět netopýra severního (*Eptesicus nilssonii*), netopýra řasnatého (*Myotis nattereri*), netopýra brvitého (*Myotis Emarginatus*) a netopýra velkouchého (*Myotis bechsteinii*). Ač nepřilíš početná, ve Slavkovském lese se vyskytuje populace tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) a tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*).

Dříve byl ve Slavkovském lese běžně k vidění rys ostrovid (*Lynx lynx*), který se po období, kdy úplně vymizel, v této oblasti začíná opět zabydlovat. Z trofejního hlediska je důležitá přítomnost jelena evropského (*Cervus elaphus*) a jelena siky (*Cervus nippon*). Občas se u vodních ploch vyskytuje vydra říční (*Lutra lutra*). Co se týče obojživelníků, můžeme ve Slavkovském lese sledovat skokana ostronosého (*Rana arvalis*), kuňku obecnou (*Bombina bombina*), blátnici skvrnitou (*Pelobates fuscus*) či čolka horského (*Triturus alpestris*). Z plazů se objevují užovka obojková (*Natrix natrix*) a vzácně také hladká (*Coronella austriaca*). Za velmi zajímavé objekty zájmu návštěvníků mohou být považovány vážky, kterých se ve Slavkovském lese vyskytuje až 25 druhů. Z nich můžeme jmenovat vzácnější lesklíci severní (*Somatochlora arctica*), lesklíci horskou (*Somatochlora alpestris*) či vážku tmavou (*Sympetrum danae*). K vidění na loukách je taktéž žluťásek borůvkový (*Colias palaeno*).

Klima, hydrologie a půdy

Roční teploty v oblasti se pohybují průměrně od 5 do 7 celsia v závislosti na nadmořské výšce. Úroveň srážek se průměrně pohybuje okolo 700 mm za rok. Vegetační období (tedy období s vyšší průměrnou denní teplotou vyšší než 10 stupňů celsia a s úhrnem srážek mezi 350-400 mm) je ve Slavkovském lese od dubna do září. Z hydrologického hlediska je ve Slavkovském lese nejdůležitější povodí Ohře. Opomenout také nelze řeku Teplou, která pramení v mokřadní oblasti ve střední části CHKO. Do hydrologického systému Slavkovského lesa spadají taktéž dvě vodní díla: přehradní nádrže Březová a Stanovice. Tato díla slouží především jako ochrana oblasti před velkými úrovněmi srážek vedoucími k povodňovým stavům. Zbytek oblasti je odvodňován potoky a malými říčkami, kterých je v souhrnu též poměrně hodně.

Slavkovský les je dominován pokryvem hnědozemě, která dosahuje zastoupení přibližně 65 %. Dalšími nejčastějšími typy půdy jsou pseudogleje 15 % a gleje 10 %.

Většina území Slavkovského lesa spadá do regionu půd kyselých kambizemí. Převládají kambizemě typické, dystrické a pseudoglejové. Ve vyšších polohách, hlavně pak kolem horský vrcholů se nejvíce vyskytují horské podzoly a podzoly kambizemě. Kolem vodních toků pak převládají fluvizemě a někdy se objevují též různé typy glejů.

Antropogenní předpoklady (společenské atraktivity) – kulturně-historické předpoklady

Krom velkých lázeňských center – Karlových Varů, Mariánských Lázní a Františkových Lázní – se z hlediska kulturně-historických předpokladů uvnitř i vně CHKO Slavkovský les nachází celá řada dalších atraktivit. Za ostatní poměrně významná centra turismu se dají považovat Lázně Kynžvart s jejich lázeňskými komplexy, Bečov nad Teplou se svým hradem skrývajícím relikviář svatého Maura, Teplá s premonstrátským klášterem a Loket nad Ohří taktéž s hradním komplexem a náměstím s architektonickými prvky v gotickém i ranně barokním stylu. Na tomto náměstí se pro jeho malebnost odehrávala, stejně jako v Karlových Varech, i jedna ze scén zfilmovaného díla Iana Fleminga Casino Royal s hlavním aktérem Jamesem Bondem. Dalším městem ležícím uvnitř CHKO Slavkovský les, které je poměrně lidnaté (cca 5600 obyvatel) je Horní Slavkov. Ten je především známý pro svou hornickou činnost, při které se těžilo stříbro, cín, wolfram, ale také uran. Právě původní hornická či důlní činnost může být dobrým antropogenním lokalizačním předpokladem, kterého je možné využít jako atraktivity turismu.

Kulturně-historické atraktivity v oblasti CHKO a v její blízkosti jsou důležitou součástí turismu celého regionu. Nejenže samy o sobě bývají cílem návštěv, ale často doplňují balíčky služeb či kombinaci atraktivit, které si návštěvníci sami tvoří. Tím, že kulturně-historické atraktivity jsou jak přímo v chráněné oblasti, tak v její blízkosti, mohou být snadno využity jako komplementární ekoturistický produkt, který vhodně doplňuje přírodní atraktivity. Atraktivity vhodné pro kombinaci s „ryzími“ přírodními atraktivitami jsou jednoznačnou příležitostí případného budoucího rozvoje ekoturismu, pakliže budou vhodně vybrané a prezentované. Nabídka kulturně-historických atraktivit, které jsou v Karlovarském kraji, ale i v celé České republice k dispozici, je z hlediska ekoturismu jedinečná. V typických ekoturistických destinacích jasně převažují přírodními atraktivity, hlavně pak v rozvojových zemích, kde ekoturismus v současné době vzkvétá (například Fennell 2008). Kulturní krajina České republiky, plná kostelíků, bývalých

sídel šlechty, božích muk nebo kapliček tak disponuje čímsi exkluzivním, hodnotíme-li její potenciál ekoturistickou optikou lokalizačních předpokladů.

Nemalou měrou ke kulturní krajině Karlovarska přispívá taktéž historie návštěv význačných osobností literární a vědecké scény, nejvýznamnějším z nichž byl bezesporu Johann Wolfgang Goethe. Díky němu (a ostatním osobnostem jako například Marie Curie-Sklodowska) se krajina Slavkovského lesa a způsob života lidí v této oblasti objevují v 50 literárních dílech a v řadě dalších odborných článků a studií (Burachovič 2014). Po význačných osobnostech jsou často pojmenována místa jako například rozhledny (Goethova vyhlídka v Karlových Varech), domy, ve kterých trávil čas svého pobytu (Loket) či lázeňské hotely (Hotel Curie v nedalekém Jáchymově). I tyto objekty zájmu mohou být cílem cest turistů, či případně součástí komplexních kulturně-přírodních balíčků atraktivit realizovatelných v rámci ekoturismu ve Slavkovském lese.

4.2.3 Hodnocení předpokladů území případové studie z hlediska ekoturismu

Tato kapitola oddílu konkrétního potenciálu území je zaměřená primárně na hodnocení předpokladů území, které jsou v turismu kategorizované jako **realizační předpoklady** a **selektivní předpoklady**. V případě realizačních předpokladů se podle Ryglóvé et al. (2011) jedná především o předpoklady území umožňující danou oblast dosáhnout (doprava) a využít (infrastruktura služeb). Jedná se o podmínky pro využití primárních zdrojů destinace. Tyto podmínky bývají značně ovlivněny kvalitou práce destinačního managementu (Pásková 2014). Nejedná se tak podle Páskové (2014: 184) o součást potenciálu, nýbrž o „aktuální míru aktivace potenciálu“. Selektivní předpoklady potom ovlivňují jak vznik, tak také následný rozvoj turismu (Ryglóvá 2011: 37). Může se jednat o tzv. „preferovaný potenciál“, který je možný využít k interpretaci preferencí daných území (Pásková 2014: 184). Následující hodnocení konkrétního území CHKO Slavkovský les je především založeno na hodnocených realizačních a selektivních faktorech. V některých místech se však může tomuto rámci vyjímat za účelem komplexního hodnocení potenciálů pro účely ekoturismu a udržitelnosti.

Fyzické charakteristiky a bariéry rozvoje (přírodní profil, poloha, komunikace a dopravní dostupnost, podmínky plynoucí ze začlenění do EU)

Poloha CHKO Slavkovský les byla již stručně popsána v předchozím oddílu. Tam již byla řeč o reliéfu CHKO Slavkovský les, který je typický svým zvlněným profilem a poměrně vysokou nadmořskou výškou, čímž částečně omezil dosavadní využitelnost

této oblasti například v zemědělství. Menší možnost využitelnosti může být jednou z příčin druhové diverzity této oblasti a důvodem, proč je systémově chráněna. Lázeňství, které vzkvétá na okrajích CHKO Slavkovský les, může vděčit mimo jiné této chráněné oblasti za pomoc při zachování hydrologického systému, na němž lázeňství silně závisí (AOPK 2014). Tato „zachovalost“ CHKO Slavkovský les může být pro účely ekoturismu považována za silnou stránku a dobrý základ udržitelnosti turismu v regionu. Odborná literatura v oblasti ekoturismu považuje volnou přírodu za klíčový prvek ekoturismu (viz kapitola o ekoturismu), a právě ona může být silným základním kamenem ekoturismu v CHKO Slavkovský les, pakliže ji budoucí kroky destinačního managementu dokáží efektivně využít.

Podobně je tomu i v případě kulturní krajiny, která je primárně odvislá od historicky význačné těžební činnosti v regionu zaměřené především na těžbu stříbra, ale i jiných rud. Geologické dědictví České republiky je v současné době zaštitěno sítí národních geoparků, které mimo jiné sdružují jen taková cenná místa, která mají strategii udržitelného rozvoje (Národní geopark 2014). Jak důlní činnost, tak i geologická významnost lokalit v tomto regionu jsou předmětem zájmu v rámci Geoparku Egeria, který propaguje stará důlní díla (Důl Jeroným v Čisté, Důl družba), tektonicky významné oblasti (Národní přírodní rezervace SOOS, vřídlo v Karlových Varech) či geologické zajímavosti (Svatošské skály). Součástí expozic jsou samozřejmě také artefakty dokládající historii života lidí v regionu a poukazující nejen na přírodní, ale i na kulturní specifika.

Šesti tématickými pilíři Geoparku Egeria jsou geologické a geomorfologické zajímavosti, hornická historie, třetihorní vulkanismus, hnědé uhlí, minerální zřídla a lázeňství a mineralogické lokality a paleontologické nálezy (Geopark Egeria 2014). Součástí konkrétních propagovaných lokalit jsou také stálé expozice a interpretační služby poskytované přímo na místě pracovníky geoparku. Geopark Egeria může být proto považován za produkt spadající do výkladového spektra ekoturismu a spolu s dalšími národními geoparky České republiky za typický český ekoturistický produkt. Jako takový je považován za jednu ze silných stránek oblasti a současně jako příležitost k integraci s dalšími ekoturistickými produkty.

Vnitřní poloha v rámci České republiky skýtá poměrně dobrou dopravní obslužnost pro místní, ale i pro zahraniční turisty – největší mezinárodní letiště v zemi je vzdáleno zhruba 130 km a menší mezinárodní letiště s několika mezinárodními lety denně je situováno přímo v oblasti, v Karlovarských Varech. Další rozvoj letecké dopravy

v okolí CHKO je podle plánu péče na roky 1998-2008 (Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les 1998: 284) nepřipustný. Další významná letiště v německém Norimberku (cca 100 km) a Mnichově (cca 260 km) jsou pak díky dobrému silničnímu spojení (dokončená komunikace R6 z Chebu do Karlových Varů – viz Krajský úřad Karlovarského kraje 2013) také relativně nedaleko. Stejně tak je region poměrně dobře dostupný vlakem – hlavní tepna mezi Prahou a Chebem, jejíž zdolání je ovšem časově náročnější (přibližně 4 hodiny Praha-Karlovy Vary). Železniční spojení je také využitelné v rámci CHKO Slavkovský les, kde může sloužit jako alternativa k silniční dopravě, tedy jako environmentálně šetrnější možnost (Plán péče CHKO Slavkovský les 1998-2008: 283-284), například zahrnutím jízdenek zdarma do produktového balíčku (Ryglová 2011: 38). Slabším článkem jinak dobré silniční sítě v regionu je zatím nedokončená dálnice D6 směrem na Prahu (v současné době rychlostní silnice číslo 6). Obecně je však silniční síť hodnocená na poměry České republiky jako nadprůměrně dobrá (Krajský úřad Karlovarského kraje 2013).

Velmi ambivalentně může být ovšem hodnocena silniční síť přímo v CHKO. Pro potřeby místních obyvatel v CHKO je silniční síť dobře sjízdná i přesto, že režim ochrany v CHKO zabraňuje budování větších silničních tahů (rychlostní silnice, dálnice – viz výnos o zřízení CHKO Slavkovský les – AOPK 2014). Pokud může být vnímána z nějakého hlediska jako nedostačující, pak z hlediska transitní dopravy. Na druhou stranu to ale znamená, že nepředstavuje zásadní ohrožení pro ochranu přírody, protože není pro tyto účely tolik využívána. Navíc se v plánu péče CHKO Slavkovský les pro léta 1998-2008 (poslední dostupný plán péče) hovoří o změně statusu silnic první třídy na status druhé třídy z důvodu ochrany přírody, především pro zabránění kamionové dopravy, která by měla být úplně zakázána (Plán péče CHKO Slavkovský les 1998-2008: 281-283). K této změně však zatím nedošlo, což vyplývá z aktuální mapy silniční sítě Karlovarského kraje (Krajský úřad Karlovarského kraje 2013)

Pro účely ekoturismu se jeví tato dopravní dostupnost jako naprosto dostačující. V určitém ohledu by se snad dalo říci, že až přespříliš dobrá. Velký počet zpevněných asfaltových cest je nadstandard oproti často nezpevněným komunikacím v ekoturistických lokalitách v rozvojových regionech, kde ekoturismus v současnosti hlavně vzkvétá. Právě proto by se v případě silniční sítě Slavkovského lesa jednalo v současnosti spíše o silnou stránku pro rozvoj měkkého než tvrdého ekoturismu, který

takovou silniční sít' nevyžaduje, ba naopak je v zásadě proti podobným zásahům do krajiny. Letecká a železniční doprava jsou též v zásadě českým i evropským standardem.

Centrální poloha CHKO Slavkovský les mezi hlavními lázeňskými centry regionu (která jsou současně také hlavními lázeňskými centry České republiky jako takové) ji předurčuje k poměrně značnému potenciálu v počtu možných návštěvníků, kteří tento region ročně navštíví. V roce 2013 do Karlovarského kraje přijelo 749 496, z toho 447 212 přímo do lázeňských zařízení (Finance.cz 2014). Z celkového počtu návštěvníků bylo přibližně 239 000 z České republiky a zbývajících asi 510 000 ze zahraničí (tamtéž). Ač se jedná o pokles celkového počtu návštěvníků o 2,7 % oproti roku 2012, poměr zahraničních návštěvníků a lázeňských hostů k českým činí z tohoto regionu po Praze druhý nejvíce navštěvovaný region zahraničními návštěvníky a lázeňskými hosty v České republice. Velký počet potenciálních návštěvníků CHKO Slavkovský les je velkou příležitostí udržitelného turismu či potažmo ekoturismu ve Slavkovském lese, který by mohl alespoň část z nich přilákat.

CHKO Slavkovský les je situována v Karlovarském kraji a tím má velmi blízko k hranici s Německem. Z toho vyplývá, že podíl německých turistů v regionu by měl být potenciálně vysoký. A tak tomu také je. V roce 2012 jich bylo v ubytovacích zařízeních v Karlovarském kraji 30,7 % (Český statistický úřad 2012a). Ubytovávají se především v západní části regionu v Mariánských lázních, Františkových lázních a Lázních Kynžvart, které jsou situovány při hranici CHKO. Jedná se hlavně o starší jedince či páry, které sem přijíždějí za odpočinkem. Kupní síla německých občanů je přirozeně vyšší než kupní síla místního obyvatelstva a v kombinaci s vyšším věkem se, vycházejíc z dat výše v této práci (ekoturisté jsou často starší a finančně zajištěni), může jednat o potenciálně velice zajímavou skupinu, kterou by ekoturismus mohl přilákat více do středu chráněného území. Vzhledem k jejich pokročilejšímu věku by se však pravděpodobně jednalo především o zájemce o měkký ekoturismus.

Určitá část z nich tráví dovolenou také v Karlových Varech, kde je ovšem dominantní klientela z Ruské federace. Ta představovala v celém Karlovarském kraji v roce 2012 14,5 %. Tomuto trendu, kdy Karlovy Vary jsou dominovány ruskou především bohatší klientelou, je přizpůsobena také nabídka, která je na ně velice silně orientovaná (dražší a exklusivnější produkty, ubytovací kapacity, stravovací zařízení s dobře mluvící ruskou obsluhou, jídelní lístky a poutače v azbuce, náboženská místa pro vyznavače ruského ortodoxního náboženství atp.). Někdy až přespříliš, jak dokládá například člá-

nek Vlasáka (2011). Tito turisté přijíždějí zatím téměř výhradně za lázeňskou léčbou, což vychází například z údajů ČSÚ (2007b). Již nyní ovšem někteří z nich zavítají na výlety do okolních lesů a navštěvují různé atraktivity regionu (viz například služby pořádané incomingovou cestovní kanceláří Terma Travel – termatravel.sluzby.cz). Do budoucna tak není vyloučeno, že by se právě tyto dvě majoritní skupiny návštěvníků nemohly účastnit ekoturismu ať už v rámci jednotlivých jednorázových produktů, či komplexních ekoturistických balíčků.

Infrastruktura (ubytování, stávající nabídka produktů využitelných v ekoturismu, lidské zdroje, (ne)výhody plynoucí ze členství v EU)

CHKO Slavkovský les kromě velkých lázeňských center (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně) nedisponuje dalšími velkými ubytovacími kapacitami. Celkový počet lůžek v ubytovacích zařízeních v Karlovarském kraji činil v roce 2005 28 607. Karlovarský kraj obecně je velice nadprůměrně vybaven kvalitními ubytovacími kapacitami, které jsou však téměř výhradně situovány v lázeňských centrech (Ježek a Tluchoř 2007). Nejvíce vysoce kvalitních ubytovacích zařízení je v Karlových Varech, kde jsou dokonce 4 z 10 nejdražších pětihvězdičkových hotelů v České Republice s průměrnou cenou okolo 8000 Kč za pokoj (deník.cz 2014). Je možné říci, že pro potřeby ekoturismu (hlavně toho tvrdého) chybí nižší střední či nižší třída ubytování, která by mohla uspokojit poptávku ekoturistů. Z výstupů literární rešerše a následného srovnání se situací na místě vyplývá, že současná infrastruktura v CHKO Slavkovský les a jeho okolí je spíše nakloněna měkké formě ekoturismu, nežli jeho tvrdé formě. Tím se pro možný rozvoj tvrdého ekoturismu jedná v současné době spíše o slabou stránku Slavkovského lesa.

Některé ubytovací kapacity v Karlovarském kraji, které jsou situované blízko CHKO Slavkovský les, ovšem snesou měřítko ubytovacích jednotek využívaných v ekoturismu. V českém prostředí se za takové dají typicky označit ekofarmy či ekoagrofarmy, na kterých účastníci obvykle v rodinném prostředí provozují ekoagroturismus. Ekoagroturismus a ekoagrofarmy, jakožto „odnož“ ekoturismu typickou pro české prostředí, jsem již diskutoval v kapitole o ekoturismu. Za takové ekoagrofarmy se v Karlovarském kraji dají považovat například Ekologická farma ARNIKA v Horním Slavkově, Ekofarma Františka Bartoně taktéž v Horním Slavkově přímo v CHKO či Bi-ofarma Belina na Toužimsku a Hipocentrum Pá-Ja v Karlových Varech, které sídlí na okraji CHKO Slavkovský les. Samozřejmostí jsou ubytovací i stravovací služby. Hlav-

ním lákadlem jsou však doprovodné služby, které jsou právě tou přidanou hodnotou v ekoturismu. Ať jsou to projížďky na koních s interpretací krajiny či soutěže v kosení trávy a tlučení másla. Tyto farmy jsou v Karlovarském kraji zastřešeny díky serveru www.kvagro.cz, který za podpory Karlovarského kraje sdružuje agroturistické organizace v kraji. Podobný systémový přístup může být dobrým základem k širší nabídce ekoagroproduktů v Karlovarské kraji a podpořit tak komplexní rozvoj ekoturismu.

Přírodní zdroje CHKO Slavkovský les byly již souhrnně diskutovány v přehledové kapitole. Na základě rešerše akademických zdrojů v této práci se jednoznačně jedná o oblast vhodnou pro ekoturismus. „Zachovalost“ místní krajiny je samozřejmě těžko souměřitelná například s deštnými lesy v Jižní Americe či některými lokalitami v Asii, ale na Evropské poměry se jedná o poměrně málo narušenou a jedinečnou krajinu. Určitou bariérou rozvoje turismu by mohl být fakt, že CHKO Slavkovský les funguje jako hydrologické „srdce“ západočeských lázní (Plán péče CHKO Slavkovský les 1998-2008) a narušení tohoto „srdce“ může mít naprosto fatální dopad na turismus v regionu. Pakliže je ovšem turismus jednou z variant rozvoje, která by mohla ještě více pozvednout region hlavně z hlediska zaměstnanosti a s ní spojených ekonomických příjmů, je ekoturismus nejšetrnější formou turismu, který by mohl regionu napomoci ke strategickému cíli udržitelnosti turismu, jež si Karlovarský kraj vytkl jako strategický cíl v rámci *Programu rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji pro roky 2007-2013* (Krajský úřad Karlovarského kraje 2007).

Turismus může být značně nápomocen hlavně pod optikou zaměstnanosti, která je v Karlovarském kraji naprosto závislá na lázeňství a těžbě hnědého uhlí. Sokolovská uhelná zaměstnávala v roce 2012 na 4000 lidí (Zeman 2012), což z ní činí pro okres Sokolov, kde byla úroveň nezaměstnanosti v roce 2012 13,8 %, jednoznačně zásadního zaměstnavatele (ČSU 2014a). Lázeňství také zaměstnává přímo či nepřímo na 4000 lidí. I přesto je Karlovarský kraj čtvrtý nejhorší v indexu nezaměstnanosti, jehož procentuální míra k 31. 1. 2014 dosahovala 9,69 % (ČSU 2014b). Ekoturismus může v tomto ohledu být komplementárním odvětvím, které může přímo uvnitř či na okrajích CHKO Slavkovský les, kde jsou jinak pracovní příležitosti značně omezené, nabídnout zajímavé pracovní příležitosti. Ať už je to v informačních centrech, v terénu pro potřeby interpretace či v ubytovacích a stravovacích zařízeních.

Karlovarský kraj je velmi dobře vybaven pro potřeby pěší turistiky i cykloturistiky. Jeho území je protkáno více jak 1500 km značených cest a více než 900 km cyklisti-

tických značených tras (KČT 2014). Jejich nemalá část se nachází přímo v chráněné krajinné oblasti. Nejhodnotnějšími z nich z hlediska ekoturismu jsou naučné stezky. Web správy CHKO nabízí přehled těch nejnavštěvovanějších spolu s jejich popisem, délkou, počtem informačních panelů, obtížností schůdnosti, fotografiemi a mapami. Dobrým příkladem může být naučná stezka Kladské rašeliny v samém srdci CHKO, která je jednou z nejstarších naučných stezek v České republice (viz AOPK 2014b). Tato stezka představuje jak historické tak přírodní zajímavosti rašelinišť v okolí Kladské (ukázka mapy naučné stezky Kladská viz příloha 3). Mezi dalšími můžeme jmenovat naučnou stezku Kynžvartské kyselky či Mnichovské hadce. Nejen za účelem realizace a správy výše jmenovaných stezek vznikl Český svaz ochránců přírody Kladská, který na svém webu podrobně informuje o řadě zajímavostí z oblasti CHKO (www.slavkovskyles.cz).

Součástí naučných stezek jsou podrobné naučné informační tabule, které slouží k zjednodušení interpretace krajiny. Jsou tak klíčovým nástrojem k interpretaci krajiny prováděné bez přítomnosti průvodce, který by jinak krajinu návštěvníkům interpretoval (viz fotografie v příloze 3). Velice dobrým doplňkovým materiálem k interpretaci krajiny jsou informační materiály, jež jsou vydávány za podpory Ministerstva životního prostředí či Evropské unie v rámci regionálních operačních programů (ROP). V případě CHKO Slavkovský les ROP Severozápad, jehož činnost byla pozastavena z důvodu špatného či nezákonného čerpání dotací (Česká televize 2012). Nyní je ovšem možné opět čerpat dotace z tohoto programu, což je samozřejmě obrovská příležitost pro rozvoj turismu a jeho udržitelných forem. Mezi lety 2007-2013 bylo pro Českou republiku celkem připraveno k vyčerpání 776 miliard korun, přičemž vyplaceno bylo do března 2012 jen přibližně 327 miliard (Česká televize 2012). Na právě započaté období 2014-2020 se počítá s možností čerpání až 20,5 miliardy eur, což znamená mírný pokles o přibližně 3,5 miliardy eur v porovnání s předchozím obdobím (Businessinfo.cz 2013).

Členství České republiky v Evropské unii tak turismu nabízí velké možnosti nejen v podobě otevřených hranic a tím téměř neomezené možnosti incomingového cestovního ruchu ze zemí Evropské unie, ale také v podobě silné ekonomické podpory projektů, jež mají v koncepci a strategii Evropské unie místo. Mezi nimi figurují projekty podporující udržitelnost a udržitelný rozvoj v rámci čtvrté prioritní osy ROP pro region Severozápad, jež se nazývá Udržitelný rozvoj cestovního ruchu (ROP Severozápad 2011). V rámci této prioritní osy se uvolňují finanční prostředky na budování a rozvoj aktivit

a infrastruktury turismu, zlepšování kvality a nabídky ubytovacích a stravovacích zařízení a podporu marketingu a rozvoj produktů cestovního ruchu. Členství v Evropské unii a výhody z něho plynoucí tak jednoznačně nemohou být považovány za bariéru rozvoje turismu v CHKO Slavkovský les, ale naopak za velkou příležitost, kterou je potřeba šikovně využít.

Vzdělanostní a psychologické bariéry rozvoje

Jak vyplývá z literární rešerše, pro zajištění kvalitního ekoturistického produktu je potřebný značně erudovaný personál. Nejen při hodnocení dopadu jednotlivých ekoturistických produktů, svateb ubytovacích zařízení, informačních center a naučných stezek na životní prostředí, ale také při vytváření informačních materiálů, informačních tabulí a především při práci v informačních centrech a při samotné interpretaci v terénu. Vzdělanostní úroveň je přitom v Karlovarském kraji jedna z nejnižších v celé České republice, což velice pravděpodobně koreluje s úrovní příjmů, které jsou v tomto kraji dokonce nejnižší z celé České republiky. V roce 2013 dosahovala průměrná hrubá měsíční mzda 20447 Kč oproti průměrné mzdě v České republice, která činila 22082 Kč (ČSÚ 2013).

Počet vysokoškolsky vzdělaných v České republice v roce 2011 byl přibližně 1,3 milionu obyvatel, což odpovídalo přibližně 14,6 % České republiky (ČSÚ 2011). Přičemž vysokoškolského vzdělání dosáhlo přibližně 15,5 % mužů a přibližně 13,7 % žen. V Karlovarském kraji se však jednalo pouze o 7,37 % obyvatelstva, což připadá přibližně na 19 300 obyvatel starších 15 let (ČSÚ 2012b). Trend vývoje navíc vypovídá o klesající tendenci vysokoškolsky vzdělaných v Karlovarském kraji, kdy v roce 2009 jich bylo v tomto kraji zastoupeno 8,36 % (21900 obyvatel) a o rok později 7,67 % (20100 obyvatel). Počet vysokoškolsky vzdělaných žen mezi lety 2009-2011 stoupl, ale počet vysokoškolsky vzdělaných mužů naopak klesl (vše tamtéž). Tento trend vývoje vypovídá o velmi obtížné vzdělanostní situaci tohoto kraje, která ovšem zatím nemá reálný základ ke zlepšení (bude dále diskutováno). Tudíž může být v současné době považována za jednu ze slabých stránek regionu a bariér k rozvoji ekoturismu a navíc může bohužel být i budoucí hrozbou.

V krajském městě Karlovarského kraje, v Karlových Varech, se nachází jedna soukromá vysoká škola, jedno detašované pracoviště vysoké školy a několik vyšších odborných institucí. Jedná se o Vysokou školu Karlovy Vary o.p.s., která je sice soukromou vysokou školou, ale zato je jedinou, která má sídlo v Karlovarském kraji. Dále Bankovní institut vysoká škola, který má v Karlových Varech detašované pracoviště.

Karlovy Vary mají též několik vyšších odborných škol, z nich nejdůležitější pro turismus je bezesporu Vyšší odborná škola cestovního ruchu, která vychovává odborníky především pro lázeňské komplexy a hotely v regionu. Jednu ekonomickou fakultu ještě provozuje v Chebu Západočeská univerzita Plzeň. Obecně lze však jednoznačně říci, že Karlovarský kraj trpí nepřítomností univerzitního typu vysoké školy, protože většina studentů s vyšším potenciálem odchází za studiem do jiných regionů (především do Prahy) odkud se z pravidla již většina z nich nevrací (Krajský úřad Karlovarského kraje 2012). To je pravděpodobně především z důvodu již zmíněné nízké zaměstnanosti v regionu (9,69 % nezaměstnaných) a s ní spojenou omezenou pracovní nabídkou.

Vzdělanostní úroveň úzce souvisí s jazykovou vybaveností. Jak již bylo zmíněno, zahraniční návštěvníci zavítají do Karlovarského kraje, potažmo do oblasti CHKO či jejího blízkého okolí především ze sousedního Německa a z Ruské federace. Zbylá klientela potom většinou hovoří anglicky. Tyto tři jazyky mohou tak být po zásluze považovány za nejdůležitější pro místní turismus. Pokud by měl ekoturismus v regionu zaujmout důležitou roli, musí se pokusit uspokojit poptávku těchto zahraničních návštěvníků, stejně jako domácích návštěvníků. To by znamenalo nejen vydávat informační materiály v několika jazykových mutacích (což se již nezřídka děje), ale hlavně nabídnou jak komunikaci v těchto několika jazycích v informačních centrech, tak mít k dispozici průvodce, kteří dokáží zajímavosti v CHKO interpretovat v těchto jazycích. V této oblasti spatřuji v současné době též mírnou slabinu regionu, ale do budoucna velkou příležitost, kterou odvozují od stále lepší jazykové vybavenosti dětí obecně (především v Angličtině – viz CzechInvest 2012) a podpory jazykové vzdělanosti systémově na krajské úrovni (Krajský úřad Karlovy Vary 2012).

V neposlední řadě je určitě nutné diskutovat důležitý psychosociální fenomén, jenž hraje v Karlovarském kraji, potažmo v CHKO Slavkovský les nepopiratelnou roli. Jedná se o úroveň identifikace místních obyvatel s regionem a jejich určité (ne)sepjetí s oblastí, ve které žijí. Častým problémem příhraničních oblastí České republiky, které zažily frekventovanou nucenou regulaci obyvatelstva a jeho činnosti spojenou s okupováním Sudet za druhé světové války a po ní (odsuny Německých obyvatel) či s pozdějším hraničním pásmem se západem v období komunismu (regulace usedlostí a aktivit kolem státní hranice za komunismu), je určitá míra vykořenění současné generace místních obyvatel a často chybějící pouto k místu. V regionu Krušných hor o ni hovoří například Petr Mikšíček (2012). První a jasně čitelnou známkou tohoto faktu je jed-

noznačně prodej velkého počtu nemovitostí cizím investorům, který je vůbec nejzřetelnější v Karlových Varech a jeho okolí (ihned.cz 2006). Druhým pak samotné provozování ubytovacích a stravovacích zařízení a obchodů, které je viditelně proruské či prozahraniční v určitých extrémních případech jasně se vymezující proti návštěvám místních.

Ruských občanů s trvalým bydlištěm v Karlovarském kraji bylo v roce 2007 registrováno 2159, z nichž 1753 bylo registrováno v Karlových Varech (ČSU 2007a) na přibližně 50691 obyvatel s českou národností (ČSU 2012c). To činí z Karlových Varů obec s nejvyšším relativním počtem rusky mluvících obyvatel na počet místních obyvatel v ČR. Ani toto číslo však nevypovídá o tak velké převaze ruských občanů nad místními, jako je tomu v případě vlastnictví nemovitostí v centru Karlových Varů, kde se v poslední době odhaduje, že ruští občané vlastní okolo 70% nemovitostí (ihned.cz 2006). Jejich vlastnictví je ale těžké doložit, protože nezřídka kupují své nemovitosti přes zprostředkovatelské firmy a fiktivní osoby. Často berou své nemovitosti v Karlových Varech jako poziční zboží vyjadřující prestiž, ale také jako možnost azylu pro své rodiny a jako variantu pro případ, že by se přestali cítit v Rusku z nějakého důvodu bezpečně. Spíše než o pokus o skutečnou asimilaci v Karlových Varech tak jde spíše o koexistenci s místní komunitou (Čepelák 2007).

Vlastnictví hotelů, restaurací a obchodů má však kromě symboliky nadvlády také další efekt. Velké množství obchodů má například ruské zaměstnance, což může v důsledku znamenat, že pokud sem místní Čech zavítá, nebude mu obsluha rozumět (Vlasák 2011). Dalším iritujícím faktem je příjem těchto ruských zaměstnanců, který často velmi výrazně přesahuje průměrný příjem regionu a ponižuje tak místní občany zaměstnané ve stejných službách (Šimová 2004). A to ani nemluvě o efektu, které mají nápisy, poutače a přehledy restauračních menu striktně v ruském jazyce, které se na ulicích v Karlových Varech často objevují. Přítrž těmto praktikám měl učinit Zákon o ochraně spotřebitele účinný od 1. 1. 2013 a novela zákona o regulaci reklamy. Jejich skutečný dopad by měl mít dlouhodobí efekt také na pohraniční oblasti, kde podobným způsobem jako ruština v Karlových Varech převládá Němčina (Parlamentní listy 2011). Konkrétní hmatatelné výsledky ovšem zatím nejsou známy.

Oba tyto příklady zřetelně naznačují širší okupaci sociálního prostoru na Karlovarsku, která ještě více přispívá k vykořeněnosti obyvatel v regionu, jež byla již tak značně narušena předchozím historickým vývojem. Současnou nízkou mírou ztotožnění

místních obyvatel s jejich domovinou z toho důvodu hodnotím jako slabou stránku pro rozvoj ekoturismu v CHKO Slavkovský les. Snad je však zároveň pozitivní příležitostí, protože například dle studie Čepeláka (2007) je i přes veškeré problémy vztah řady obyvatel k místu jejich bydliště veskrze silný. Příležitostí v tomto ohledu může být jedině čas, po který si bude současná komunita budovat vztah k domovině a pak ji bude moci třeba v rámci ekoturismu propagovat jako ryze svůj produkt, který bude součástí jejich identity a na který bude moci být hrda.

Legislativní bariéry rozvoje

Zákon 114/1992Sb., jakožto hlavní určující předpis k formování chráněných území, jasně odlišuje CHKO od národních parků a pokud existují bariéry rozvoje ekoturismu v CHKO, pak je nutné začít hledat v tomto zákoně. Stejně tak je ovšem dobré hledat v tomto zákoně potenciál rozvoje. Následující dva odstavce čerpají z tohoto zákona. Za již zmíněnou ochranu krajinného rázu, kterou CHKO zajišťují, se z hlediska ekoturismu neschová jen ochrana „významného podílu přírodních ekosystémů“ (část třetí, hlava třetí, §25, odstavec 1), ale též „dochované památky historického osídlení“. To je z hlediska ekoturismu jednoznačně pozitivní vlastnost tohoto institutu ochrany, vezmeme-li v potaz, že kulturní zajímavosti jsou ve středu ekoturistické teorie též často skloňované. Zejména pak v jeho měkčích formách.

Zonaci chráněných krajinných oblastí lze stejně tak považovat optikou ekoturismu za klad. Přísnost této regulace je navíc odstupňována podle zón, což znamená, že v první zóně je dobře chráněna podstata ekoturismu – tedy příroda a její veškeré součásti – zákazem umísťování a povolování nových staveb měnit využití území a v zónách třetích či čtvrtých je dán prostor regulované výstavbě a aktivitám, které mohou úzce souviset s rozvojem ekoturismu. První a druhé zóny zaručí, že primární atraktivita ekoturismu, tedy příroda, bude vždy chráněna tím, že zakazují „hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie“ (§26, odstavec 3a), resultujícím v nevratné změny na biologické úrovni a nebude tak ohrožena samotná podstata ekoturismu. I ve třetích a případně čtvrtých zónách je rozvoj „rekreace“, pod jejímž názvem je turismus dotčen v tomto zákoně, přípustný jen tehdy, pokud „nepoškozují přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí“. Ty samé přírodní hodnoty, které jsou integrální součástí produktu ekoturismu.

Důležitým pro tvrdý ekoturismus může být například fakt, že není možné tábořit mimo vyhrazená místa bez souhlasu orgánu ochrany přírody, což může přilákat více

ekoturistů, kteří preferují pokud možno nedotčenou krajinu bez velkých skupin lidí. Pro měkký ekoturismus potenciálně organizovaný ve větších skupinách by ovšem toto omezení mohlo být jak provozně tak kapacitně problémové. V první a druhé zóně není možné provozovat farmové chovy, které jsou například na biofarmách v rámci ekoagroturistiky, v českém prostředí běžné. Ty se ovšem mohou v rozumné míře realizovat ve třetí a případně čtvrté zóně CHKO, jak tomu nyní je.

Důležitým prováděcím předpisem zákona o ochraně přírody a krajiny je vyhláška 395/1992 Sb. vydaná Ministerstvem životního prostředí, která kromě vymezení a hodnocení územního systému ekologické stability krajiny či ochrany významných krajinných prvků taktéž významných pro ochranu přírody a krajiny obecně obsahuje jmenné seznamy jak zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů (přílohy 2. a 3.), tak jmenný seznam národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a přírodních rezervací (příloha 5.).

Z hlediska možných omezení či bariér rozvoje, které klade na potenciál ekoturismu v CHKO Slavkovský les Evropská unie je jednoznačně nutné zmínit soustavu evropsky významných lokalit NATURA 2000, která je zakotvena v zákoně 114/1992 Sb. ve čtvrté části. Ta upravuje vytvoření národního seznamu evropsky významných lokalit, jejich předběžnou ochranu, následnou ochranu, ptačí oblasti obecně, sledování veškerých výše zmíněných lokalit či podmínky pro vydávání povolení v této oblasti. Přes určitá omezení, jako mohou být zákazy vstupu do určitých lokalit v době páření spojená například s ptačími oblastmi, které tento evropský systém ochrany přináší, jej nepovažují za limitující faktor či bariéru rozvoje ekoturismu z důvodu poměrně průměrného výskytu těchto lokalit v CHKO Slavkovský (dostupné na www.nature.cz).

Výnos ministerstva kultury ČSR o zřízení Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les

Výnos ministerstva kultury ČSR o zřízení Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les dotváří část legislativních předpokladů pro rozvoj turismu a ekoturismu v této oblasti. V této části jsou shrnuty především ty pasáže, které se přímo váží k turismu a ekoturismu. Kde je to relevantní, tam jsou jednotlivé pasáže okomentované.

Z čl. 1 výnosu ministerstva kultury ČSR, kterým byla Chráněná krajinná oblast Slavkovský les založena, vyplývá, že předmětem její ochrany jsou především typické znaky krajiny, k nimž: „náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, všechny fenomény minerálních pramenů a přírodních léčivých zdrojů“.

Z hospodářského hlediska bylo zamýšleno předně zemědělské a lesnické využití této CHKO, které nemělo toto „poslání“ ochrany zdrojové oblasti lázní narušovat. Nezanedbatelný je taktéž psychologický aspekt, který měla tato CHKO zastávat svými příznivými „geopsychickými“ podmínkami (přírodními, ale také kulturními) působícími blahodárně na zdraví především lázeňských hostů. Právě tato „image“ může být základem k rozvoji ekoturistických produktů.

V čl. 2 jsou uvedeny specifické podmínky ochrany, kterými se CHKO řídí v daných případech výkonu ochrany. V odstavci 1, bodu 1 tohoto článku je zmínka o „rekreaci“, která by měla být prováděna v souladu s „posláním oblasti“, což opět poukazuje na přiznaně ochranný účel této CHKO téměř výhradně pro potřeby lázeňství. Za tímto účelem byla také nastavena regulace výstavby stanových rekreačních táborů či ubytovacích, stravovacích, rekreačních, sportovních a jiných zařízení sloužících pro účely turismu. Vzhledem k tomu, že výnos Ministerstva kultury, který tuto CHKO zřídil je obsažen v plánu péče, dá se předpokládat, že právě těmito základními poučkami se bude budoucí rozvoj ubírat. Tedy pokud dojde na rozpor v oblasti budoucího strategického směřování, lázeňství pravděpodobně dostane přednost před ostatními variantami. To může být chápáno jako určitá bariéra v porovnání ekoturismu a již zmíněného spíše luxusního pojetí lázeňství současnosti. Často by tak z logiky tohoto výnosu pravděpodobně vyhrál luxus nad „prostým“ využitím přírody a krajiny ekoturismem. Otázka ovšem je, jak bude interpretován tento přeci jen starší dokument dnes. Na nový plán péče se totiž zatím čeká.

Čl. 3 zřizuje ochranné pásmo v celých obcích, které se byť jen částečně nacházejí v CHKO, což může stěžovat rozvoj zázemí pro turismus v obcích na samé hranici této CHKO. Vzhledem k ostatním již existujícím ubytovacím zařízením by to ovšem nemělo znamenat větší obtíž. Maximálně snad v případě ekofare, kterým by slušelo být na prahu skutečné „divočiny“ CHKO, většina z nich, pokud charakterem svého provozu zásadně neškodí životního prostředí v citlivých místech, může být bez problémů realizována ve třetích a čtvrtých zónách CHKO. Čl. 4 specifikuje správu oblasti, která už má dnes samozřejmě značně pozměněnou strukturu oproti roku vzniku, přičemž čl. 5, 6 a 7 se zabývají obecnými ustanoveními. Ač je tento výnos již letitý, je jakýmsi stavebním kamenem této CHKO a udává tak tón jejího budoucího směřování a z toho důvodu je nutné jej brát v potaz při kontemplaci nad budoucí strategií rozvoje CHKO Slavkovský les a ekoturismem jakožto nástrojem udržitelnosti této oblasti.

5 Empirická část

Čtvrtý teoretický oddíl této diplomové práce byl zpracován tak, aby poskytl základ pro hodnocení potenciálu určitého území k rozvoji ekoturismu jakožto prostředku či nástroje udržitelnosti. Její pátý empirický oddíl se pokouší nastavit jakési „zrcadlo“ teoretickým zjištěním z literatury a konfrontovat je s názory odborníků. Spektrum těchto odborníků bylo rozděleno na dvě skupiny respondentů. První skupina respondentů byla vybrána z odborníků v oboru turismu v České republice. To je důležité hlavně z důvodu, že podobná studie ještě nebyla v českém prostředí provedena a je tudíž obtížné říci, na jaká témata udržitelnosti ekoturismu z teoretické literatury je potřeba se v konkrétních oblastech v České republice zaměřit. Jde tedy o jakousi širší optiku pro možnost zobecnění. Protože se ekoturismus, jež je udržitelnou, alternativní formou turismu, velice často odehrává v chráněných územích, bylo potřeba požádat o rozhovor nejen odborníky z oblasti turismu, ale také odborníky z oblasti udržitelného rozvoje a ochrany přírody.

Druhá skupina odborníků/respondentů potom představuje jakýsi protipól objektivního hodnocení potenciálu území případové studie. Jednalo se o odborníky z oblasti turismu a ochrany přírody, kteří mohli poskytnout náhled na konkrétní situaci ve vybrané oblasti a jejím přímém okolí, které s celou oblastí velmi úzce souvisí. Pět respondentů ve druhé části rozhovorů tak byli odborníci z Karlovarského kraje, kteří se profesně pohybují v oblasti turismu či v oblasti ochrany přírody spojené s CHKO Slavkovský les. Tímto krokem bylo zamýšleno dosažení pokud možno nasyceného vzorku respondentů, kteří by jmenovali skutečně zásadní témata. Ti z České republiky na vyšší úrovni obecnosti a ti z oblasti případové studie naopak na vyšší úrovni specifičnosti.

Díky kvalitativním rozhovorům s odborníky na tematiku turismu a ochrany přírody v České republice jsem měl možnost získat cenné informace specifické pro české prostředí. Jejich porovnáním s teoretickým modelem udržitelnosti ekoturismu a následným porovnáním s rozhovory provedenými v oblasti vybrané pro případovou studii se mi naskytl jedinečná příležitost odhalit specifika nejen pro Českou republiku obecně, ale také pro konkrétní území. Respondenty pro jednotlivé rozhovory jsem hledal podle metody „sněhové koule“ (angl. *snowball method*), v rámci které jsem na základě doporučení prvních respondentů kontaktoval další respondenty. Respondenti byli vybíráni ve dvou skupinách. Přesto došlo k výběru respondentů v jedné skupině na

základě reference respondenta z druhé. Je to dáno pravděpodobně poměrně omezeným počtem odborníků, které je v České republice na toto téma možné oslovit. I z toho důvodu jsem si jako pravděpodobný maximální počet respondentů vytkl 8-10.

Počtu předpokládaných respondentů jsem přizpůsobil strukturu polostandardizovaného rozhovoru. Schéma polostandardizovaného rozhovoru bylo postaveno na baterii 28 otázek, které byly pokládány od obecnějších k odbornějším (viz schéma rozhovoru v příloze 5). Od těch odbornějších jsem si sliboval větší hloubku odpovědí, které by co nejvíce pokryly spektrum témat vycházejících z teoretického rámce. Současně jsem byl ovšem otevřený a očekával jsem, že se respondenti dotknou i jiných oblastí, které jsem prvoplánově v teoretické části nepostihl.

5.1 Představení respondentů

5.1.1 Respondenti pro hodnocení obecného potenciálu ekoturismu v České republice

První respondentkou, kterou jsem si vybral, byla **Ing. Martina Pásková, PhD.**, Hlavním důvodem byl především fakt, že právě Martina Pásková je průkopnicí přístupů udržitelného cestovního ruchu v České republice, o který se zajímá již takřka dvacet let. Z jejích publikací čerpá celá řada institucí působících v turismu v České republice a samozřejmě také akademici a studenti cestovního ruchu. Dlouhodobě působí a snaží se aplikovat svůj přístup k udržitelnosti v turismu na Ministerstvu životního prostředí. Posledních několik let však navíc působí na Fakultě informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové, kde vyučuje v rámci studijního programu Managementu cestovního ruchu. Martina Pásková byla první respondentkou také z důvodu, že má názorově a profesně blízko k **prof. RNDr. Josefu Zelenkovi, CSc.**, který je jedním z hlavních akademických pracovníků v turismu v České republice. Pro svou pracovní vytíženost se však odmítl rozhovoru zúčastnit. I z důvodu zřejmého přesahu z ochrany přírody do turismu byla Martina Pásková důležitým respondentem tohoto výzkumu. Martinu Páskovou podle jejích slov přitahuje především krajina člověkem nezasazená, nicméně kulturní krajinu České republiky považuje za unikátní a tudíž ji též ráda obdivuje.

Další respondentkou, která poskytla názor na udržitelnost turismu v ČR, byla **RNDr. Jiřina Vargová**, jež je členka pracovní skupiny místní Agendy 21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj České republiky, koordinátorka místní Agendy 21 a strategického plánování udržitelného rozvoje a držitelka osvědčení odborné způsobilosti k posuzování

vlivů na životní prostředí (EIA, SEA). Její vhled do problematiky turismu byl pochopitelně důležitý hlavně z hlediska udržitelnosti a udržitelného rozvoje. Především její přehled o různých regionech České republiky se ukázal jako velmi cenný. Paní Vargová se sama považuje za velkého milovníka volné přírody a krajiny, což vychází z její akademické profílace bioložky, ale z jejího pohledu je v České republice nejcennější právě vyvážená kombinace přírodní a kulturní krajiny, která je jí vůbec nejbližší. Považuje se též za vášnivou nimrodka a nadšenou pěší turistku.

Pro problematiku ochrany životního prostředí snoubenou též se zkušenostmi z turismu, byl osloven **Ing. Vladimír Silovský**. Vladimír Silovský pracoval patnáct let u ochrany přírody v Národním parku Šumava. Nyní ovšem již sedm let pracuje pro Regionální rozvojovou agenturu Šumava, kde se podle svých slov zabývá aktivitami a projekty úzce souvisejících s turismem. Tyto agentury jsou vždy vázané na kraj, ve kterém jsou zřízené, přičemž Šumava pro svůj přesah do dvou krajů spadá hlavně finančně pod oba. Regionální rozvojová agentura Šumava například organizovala značenou poutní cestu z Bavorského Vilzhofenu na Svatou horu. Pohled Vladimíra Silovského je cenný pro jeho přesah do obou oblastí. Sám se ovšem podle rozhovoru cítí spíše jako ochranář se silným vztahem k turismu. Na druhou stranu ovšem obdivuje architektonickou barvitost krajiny v České republice.

Posledním respondentem z první skupiny, který byl požádán o vhled do turismu a udržitelnosti v České republice, byl **Ing. Jaromír Beránek**, jež je jednatelem firmy Mag Consulting. Pan Beránek se v turismu pohybuje již více než čtyřicet let a za tu dobu vystřídal několik pozic. Velmi dobře se orientuje na ruském trhu také z důvodu, že v této zemi vystudoval vysokou školu. Firma Mag Consulting se zabývá poradenskými a konzultačními službami v obchodě, gastronomii, hotelnictví a turismu. Součástí aktivit této firmy je též zpracování marketingových studií a podnikatelský záměrů. Právě pro silnou vazbu této firmy na obchod, hotelnictví a gastronomii byl pan Beránek vybrán jakožto zástupce podnikatelského sektoru s vazbami na státní správu, kterou Mag Consulting proklamuje na svých webových stránkách. I přes tento fakt se však pan Beránek považuje především za milovníka zachovalé přírody a krajiny, kterou obdivoval už od svého mládí v místech svého rodiště na soutoku Berounky a Semšenky. V turismu však zatím udržitelným formám příliš nevěří.

5.1.2 Respondenti z oblasti případové studie CHKO Slavkovský les

Druhá skupina respondentů reprezentuje názory z CHKO Slavkovský les a jejího blízkého okolí. Prvním respondentem na doporučení Ing. Martiny Páskové, PhD. byl pan **Bc. Jiří Loskot**. Jiří Loskot vystudoval Management cestovního ruchu na Univerzitě v Hradci Králové a nyní je již osm let manažerem Geoparku Egeria, jež tvoří přeshraniční geopark s bavorským Národním geoparkem Bayern-Bohmen. Na českém území se rozkládá především v Karlovarském kraji a jeho vedení je přidružené příspěvkové organizaci Muzea Sokolov. Geopark Egeria by mohl být do budoucna dosti podstatnou institucí v turismu v regionu a proto byl Jiří Loskot vybrán jako jeden z respondentů. Pan Loskot preferuje přírodu přirozenou, spíše než památky a sídla. Rád cestuje a poznává podobné lokality jak u nás, tak v zahraničí čímž si rozšiřuje obzory.

Druhým respondentem v regionu CHKO Slavkovský les byl jeho samotný ředitel pan **Ing. Jindřich Horáček, PhD.** Jindřich Horáček pracuje již zhruba třicet let v ochraně přírody jako takové. Před působením v CHKO Slavkovský les vedl dlouho CHKO Český les, ve které nasbíral spoustu zajímavých zkušeností krom jiných i v turismu. V turismu jej vždy především zajímá kvalita informací o území, kvalita služeb a vybavenost infrastruktury. Ochranu přírody považuje za obraz kulturnosti národa a zároveň za jakýsi nástroj, kterým se společnost stará o kvalitu produktu právě pro účely turismu. I kladným přístupem k turismu má velice otevřený vztah k využívání potenciálu chráněných území za předpokladu, že jsou dodržována základní pravidla. Turismus v chráněných územích vidí jako jednu z mála šancí pro hospodářskou prosperitu. Pro případovou studii zpracovanou v rámci této diplomové práce se přirozeně jednalo o klíčového respondenta.

Třetím respondentem v oblasti CHKO Slavkovský les byla **Ing. Elena Hávová**, pověřená zastupující vedoucí oddělení cestovního ruchu při krajském úřadu Karlovarského kraje. Ta poskytla náhled do problematiky turismu z pohledu úředníka státní správy, jež se také zásadně podílí na profilaci turismu jakožto hospodářského odvětví Karlovarské kraje. Paní Elena Hávová se profesně pohybuje v turismu již více než třicet čtyři let. Nejdříve se živila více než dvacet let prací pro cestovní kancelář, posléze pracovala čtyři roky v hotelu a následně nastoupila do současné pozice ve státní správě, kde je zatím sedm let. Elena Hávová ráda v turismu kombinuje přírodní atraktivitu s těmi kulturními. Turismus je pro ni „alfou a omegou“ ekonomické

svébytnosti regionu a chápe ho jako stěžejní hospodářské odvětví. Širší využití CHKO Slavkovský les turismem ale v současné době vidí spíše jako velice nepravděpodobné.

Čtvrtým respondentem z oblasti případové studie byla **Kamila Prchalová**. Kamila Prchalová byla důležitým respondentem této práce hned z několika důvodů. Nejenom proto, že vede biofarmu Belina na Toužimsku, která již svou každodenní aktivitou vytváří zajímavý, alternativní ekoturistický produkt nedaleko CHKO Slavkovský les, ale zároveň působí v několika dalších organizacích, které v regionu i přímo v CHKO systematicky pracují na udržitelnosti místní komunity, jejích aktivit, krajiny a jejích vzácných vlastností. Z jejího velice širokého přesahu do několika oblastí, kterých se tato práce dotýká, lze vytušit, že má skutečně fundovaný názor na řadu otázek, které jsem v rozhovorech respondentům pokládal. Kamila Prchalová má velice kladný vztah k ochraně přírody a krajiny a považuje ji za potřebnou. Dokáže si však představit, že turismus v Karlovarském kraji využije potenciál této oblasti daleko více. V České republice má ráda jedinečnou kombinaci přirozené krajiny a kulturních prvků v ní.

Posledním respondentem z oblasti CHKO Slavkovský les byl správce Bečovské botanické zahrady **Ing. Jiří Šindelář**. V turismu je především z dobrovolného pohledu (bečovská zahrada je provozována ČSOP Berkut) zainteresován již osm let, přičemž profesně se žíví jako krajinný inženýr parků, zahrad a podobných krajinných prvků. Má tedy opět velmi blízko jak k přírodní krajině, tak k turismu, ve kterém se pohybuje v rámci botanické zahrady. Kulturní krajinu osobně preferuje před krajinou přirozenou. I přesto si však myslí, že by měla být ochrana přírody přísnější vůči lidským zásahům a to především kvůli mimořádné diverzitě krajiny České republiky a její malé rozloze. Osobně turismus vidí jako možnost rozšíření obzoru, zlepšení znalostí, vzdělání a pohledu na vlastní fungování přes optiku cizích míst a kultur. Zároveň v něm v Karlovarském kraji vidí příležitost, jak využít přírodní potenciál oblasti.

5.2 Analýza rozhovorů odborníků – jaký je potenciál turismu a ekoturismu pomoci nastolit trvale udržitelný rozvoj

Jakou metodou byly rozhovory analyzovány, bylo již popsáno v oddílech této práce věnovaných výzkumným otázkám a metodologii. Zatím nicméně nebylo detailněji specifikováno, jaká optika poslouží k hodnocení rámcovou analýzou. Protože cílem této diplomové práce je zjistit do jaké míry může turismus a konkrétněji ekoturismus přispět k udržitelnému rozvoji daného území, je tak přirozené, že jako hodnotící optika byl

použit koncept udržitelného rozvoje. Konkrétně ten, který byl představen Ivanem Ryndou. Ten se dělí na čtyři základní pilíře, do kterých byla rozdělena jednotlivá témata, ke kterým se respondenti vyjadřovali. Ne všechna důležitá témata se však dala zařadit do čtyř pilířů udržitelnosti a bylo tak nutné vytvořit navíc část, kde se tyto zajímavé poznatky objevují. „Pilířová“ optika měla posloužit k pochopení základní výzkumné otázky této diplomové práce, a sice jestli **může být ekoturismus využit k nastolení udržitelnosti v chráněném území a v jeho bezprostředním okolí**.

5.2.1 Ekonomický pilíř

Nejčastěji skloňovaným pozitivním efektem turismu v rozhovorech je jeho ekonomický přínos. Přičemž pozitivní vliv turismu na **zaměstnanost** se objevoval v naprosto všech výpovědích. Za „otřepaný“ pozitivní efekt turismu považuje zaměstnanost Martina Pásková, jež ji spojuje také se sociálním přínosem zlepšování vztahu k místu bydliště a ochrany určité kulturní identity. Pozitivní vliv turismu na zaměstnanost zmiňují jak Jiří Loskot tak Jindřich Horáček, který zároveň hovoří o sociálním efektu demografické stability plynoucím ze zaměstnanosti. Pozitivní efekt turismu na zaměstnanost je ovšem především důležitý v odlehlých či marginálních regionech, kde je často málo jiných pracovních příležitostí. Jak poznamenal Jaromír Beránek: „na odlehlých místech je to jedna z mála forem zaměstnanosti, kde lidé mohou v podstatě si vydělat“ (JB příloha 4). Z těch Jaromír Beránek předkládá například Krkonoše. Velice pozitivní vliv turismu na zaměstnanost je tak více než zřejmý.

Sociální aspekt zaměstnanosti

Co je však zajímavým vyústěním analýzy rozhovorů je fakt, že podle respondentů míra zaměstnanosti přímo koreluje se vztahem lidí k místu bydliště (pokud samozřejmě pracují v místě bydliště). Lepší šance nalezení adekvátního zaměstnání vytváří pouto lidí k místu, kde se mohou realizovat a snižuje tak jejich odliv a zároveň zlepšuje jejich vztah k tomuto místu. To je v případě hospodářsky marginálních regionů zásadní věc.

Jiřina Vargová hovoří v podobném duchu o Jizerských horách, kde v důsledku úpadku sklářského a textilní průmyslu došlo k celkovému ekonomickému úpadku. Turismus byl místním lidem alternativou, která zlepšila nejen ekonomickou situaci, ale současně pomohla sociální stabilitě. (Místní) „začali investovat do opravy svých nemovitostí“ (JV příloha 4), ze kterých dělali penziony a jiná zařízení a investice se jim začaly vracet. Turismus se tak ukazuje nejen jako ekonomický pomocník, ale také jako

sociální tmel ve formě samotné „seberealizace“ místních v těchto oblastech, ke kterým si budují pevnější vztah.

Možnost práce v turismu považuje Vladimír Silovský za šanci jak neztrácet „inteligentní potenciál“ území, protože v turismu můžeme nabízet poměrně zajímavé zaměstnání, které je zároveň dobře finančně ohodnocené a to je především pro marginální regiony jako Šumava naprosto zásadní ekonomická příležitost. S tím explicitně souhlasí i Jiří Šindelář. Nedochozí by tak podle něj k odlivu inteligence, což vidí v Karlovarském kraji za velký problém. Tento sociální aspekt zaměstnanosti může být považován za další přidanou hodnotu turismu.

Pokud je zaměstnanost navíc vytvořena v rámci udržitelné aktivity, jakou má ekoturismus potenciál být, může to pro tyto regiony mít, jak říká Martina Pásková, „win-win efekt“ (MP příloha 4). V tomto případě ochranu přírody a krajiny a zároveň hospodářský prospěch. Na tomto místě je však nutné podotknout, že podle respondentů nejsou všechny regiony v České republice vhodné pro to, aby jejich hospodářství vedl turismus, a nemůžeme tak očekávat, že ve všech regionech bude mít stejný pozitivní efekt. Nedostatečné ohodnocení ať už ekonomické (zaměstnanost), nebo sociální (seberealizace) nejsou však jediným problémem marginálních regionů.

Sezónnost

Podle názoru Jindřicha Horáčka je totiž zásadní problém turismu v regionu sezónnost, což vztahuje především na lázeňství v Karlovarském kraji. Elena Hávová se v tomto ohledu spíše zmiňuje o sezónnosti turismu v CHKO Slavkovský les, kde se v jejím důsledku jen těžko dospěje k dlouhodobé udržitelnosti, protože lidi nenajdou jinou alternativu za turismus mimo sezónu. „Na cestovním ruchu celý rok nepřežijete, to znamená, že potřebujete, aby tam byl nějaký průmysl, který vás uživí třeba v zimě nebo v létě, podle toho co byste dělal“ (EH příloha 4). To v zásadě znamená, že turismus, pakliže bude prosazován jako hlavní prostředek rozvoje regionu, může skýtat značný problém výkyvů zaměstnanosti. Problémem ekoturismu v České republice může být současně sezónnost počasí, což nebývá problémem v regionech kde je běžně provozován – tedy kolem rovníků (až na období dešťů).

Na druhou stranu respondenti uvádějí jako příklad předních ekoturistických destinací v Evropě sousední Rakousko, Německo či vzdálenější Itálii a Švýcarsko, ve kterých mají počasí podobné. Tam bývá většinou alternativou v zimě lyžování a ostatní

zimní sporty. Propojení ekoturismu (jaro, léto, podzim) a zimních sportů by stálo za hlubší koncepční úvahu, především z hlediska environmentální zátěže lyžování. Pokud by se podařilo lyžování implementovat environmentálně šetrným způsobem, mohlo by to vzhledem k charakteru české krajiny znamenat udržitelné řešení pro spoustu regionů České republiky.

Jednou z možností zaměstnání, které by nemuselo tolik podléhat sezónnosti, jsou ekofarmy, kde je turismus sklouben s denním produkčním cyklem chodu farmy. Kamila Prchalová z Ekofarmy Belina, ale na to konto dodává, že lidi nechtějí pracovat, pokud je to jen trochu komplikované. Za problém vidí dopravní dostupnost (především veřejná doprava do oblasti kde farma je) a pohodlnost lidí pracovat při výhodách našeho sociálního systému. Dalším problémem je v jejích očích nedůvěra lidí k podnikání v ekoagroturistice: „oni prostě tomu nevěří, nedůvěřují tomu, že prostě by to pro ně mohl být přínos a že by je to nedej bože mohlo uživit“ (KP příloha 4). Proto by snad stálo za to zvážit, jak podpořit nedůvěřivé podnikatele v ekoturismu k tomu, aby se odhodlali v tomto odvětví podnikat.

Nedůvěra v podnikání v turismu

Za hlavní problém ekoturismu vidí také Elena Hávová právě tuto psychologickou bariéru, kdy se lidé bojí zmařené investice. Přitom ekoturismus je podle Jindřicha Horáčka právě to, z čeho mohou lidi žít a co je může ve volné krajině udržet. „V tý krajině musí žít lidi a tohle to je věc, která živí ty lidi, udržuje je i v tý volný krajině, protože ekoturistika, drobný ubytování venku v terénu. To všechno v tý volný krajině tak to vlastně ty lidi živí.“ (JH příloha 4). A není to podle něj podstatné jen z ekonomického hlediska, ale také z ochranného, protože kdyby prý lidi v krajině nezůstali, tak by zánětovala a úspěch by ji celou pojala. To by podle Jindřicha Horáčka v konečném důsledku znamenalo, že bychom přišli o druhovou pestrost a o krajinu, kterou nyní chráníme. I z toho důvodu je nutné krajinu zpřístupnit lidem, ne ji konzervovat.

Podle Martiny Páskové v marginálních pohraničních oblastech, které mají významný přírodní potenciál, jsou těžko dostupné a nevhodné pro jakékoli hospodářské aktivity lidem ani nic jiného, než soustředit se na turismus, nezbyvá. A to je hlavně z důvodu, že „tam jsou samozřejmě chráněná území. Takže tam je to takový ten „win-win“ efekt, že de facto to pomůže zároveň chránit, člověk si uvědomí, že ty hodnoty pro ten cestovní ruch tam mají a zároveň, že nemají v podstatě možnost jinak moc se

rozvíjet.“ (MP příloha 4). A co víc, ekoturismus jim také může pomoci chránit jejich identitu, která by se jinak mohla vytrácet. Z toho důvodu můžeme ekoturismus považovat jako vhodný nástroj stimulace zaměstnanosti a problémů s ní spojených, pakliže je efektivně řešen problém sezónnosti a zároveň prolomena nedůvěra podnikání v turismu.

Daně a poplatky

Obecná shoda na ekonomickém přínosu turismu je na základě předchozích několika odstavců zřejmá. Někteří ale vidí v některých trendech současného turismu problém. Jindřich Horáček například připomněl problém se staršími návštěvníky lázní z Německa, kteří jsou zproštěni lázeňské daně. Navíc v destinaci téměř nic neutratí. Za v současné době problematický považuje Jaromír Beránek trend druhého bydlení, který dle jeho názoru nepřináší do regionů, kde lidé vlastní chaty a chatičky, téměř nic. Nakoupí si v místě bydliště, zvyšují zatížení oblasti (odpadky, hluk atp.) a nevytvářejí pracovní místa. Lidé přestávají jezdit na výlety a raději jezdí na chaty. Navíc se podle něj často mohou: „k přírodě chovat macešsky, protože jim třeba není vlastní, je pro ně jen příležitostná“ (JB příloha 4).

Daňová ukotvitelnost a návratnost je ale považována za klíčovou k dlouhodobé udržitelnosti. Například Jiřina Vargová říká, že: „každá aktivita vyžaduje mít nějaký zisk, kterej vrací zpátky do zkvalitňování toho prostředí nebo aspoň vylimování negativních vlivů na to prostředí“ (JV příloha 4). Právě daňovou návratnost vidí Jaromír Beránek jako jednu z devíz ekoturismu, který tím přispívá k udržitelnosti regionu jako celku. Ekoturismus může zároveň pomoci zlepšit vztah návštěvníků k místu, k přírodě, ke krajině, což by bylo řešením pro „macešské chování“ jak jej zmiňuje Jaromír Beránek. Tento efekt bude dále diskutován v lidském pilíři.

K udržitelnosti mohou přispívat také poplatky, které mohou být s ekoturismem spojené. Takové poplatky mohou být svázané především se službou průvodce, jako interpretátora či za samotný vstup do cenné oblasti. Jak poznamenává Martina Pásková v příkladu ze stolové hory Roraima, turisti: „jsou ochotni platit za to..., že je někdo provází a říká jim, jak mají fungovat a dělá jim nějakou interpretaci, tak za to jsou ochotni platit poměrně vysokou částku na den a dá se předpokládat, že ta částka poroste“ (MP příloha 4). Ekoturismus v České republice v tomto ohledu nabízí alternativu klientele, která může přijet na jednodenní výlet ze svých chalup a přece v oblasti utratit za služby peníze. Tato klientela může utrácet například za kvalitní

biopotraviny z již zmíněných ekofarem či za průvodcovanou procházku krajinou (viz foto v příloze 3), během které jim průvodce (ideálně místní) předá zajímavé a cenné informace, jež by z psaného průvodce jen těžko vyčetli (o interpretaci bude ještě dále řeč). Tím se podaří lépe daňově ukotvit turismus a zároveň udržet finance na místní „údržbu“, pro ekonomicky efektivnější místní udržitelnost.

Ekoturismus je dražší

Zároveň s vyšší ekonomickou výnosností a s návratem této výnosnosti zpět do místní ekonomiky je menší pravděpodobnost, že místní podlehnou tlaku developerů, nabízejících jim horentní sumy za různé velké projekty rezultující v jiný než udržitelný rozvoj (MP příloha 4). I když, jak dodává Martina Pásková, spíše než cena, kterou developeri nabízejí místním, rozhoduje o „kurzu“ rozvoje vztah lidí k místu (bude více komentováno v lidském pilíři). S tím, že ekoturismus je nebo by měl být dražší, souhlasí jak Jaromír Beránek, tak Vladimír Silovský. Ten to považuje za logické z toho pohledu, že návštěvník dostává v ekoturismu daleko větší autenticitu a originalitu v podobě vlastního průvodce a velice blízkého vztahu k místu s vlastním, opět autentickým, výkladem. To je dalším argumentem proti obavám z podnikání v ekoturismu, přihlédneme-li k faktu, že podle slov Kamily Prchalové mají jejich ekofarmu téměř pořád plně obsazenou.

Jaromír Beránek bere vyšší cenu v ekoturismu ale spíše negativně a uvádí ji jako jeden z důvodů, proč si myslí, že ekoturismus a ostatní šetrné formy turismu nebudou určitě „v tomto desetiletí“ v kurzu (JB příloha 4). Ze slov Martiny Páskové, že vyšší cena ekoturistických produktů má spíše opačný efekt (z destinací s omezenými kvótami vstupu a dražším vstupným dělá exkluzivní zboží), ovšem vyplývá, že z ekonomického hlediska to není nepřitažlivý produkt. Spíše naopak. I z toho důvodu je nutné se touto formou turismu zabývat důkladně.

Problémy s financováním projektů v turismu

Určitým problémem na Karlovarsku v oblasti ekoturismu či geoturismu by mohlo být obtížné financování. Jiří Šindelář z botanické zahrady v Bečově tvrdí, že podpora takovýchto projektů je z pozice Krajského úřadu Karlovarského kraje nezřídka nedostatečná, tím pádem by byla potřeba větší shody a politické vůle podobné projekty podporovat. Podobně hovoří také Jiří Loskot z Geoparku Egeria, který nedostatek

financí pocit'uje silně, přičemž dodává, že na vině mohou být také na čas zastavené dotace z Evropské unie, jež se znovu rozběhly nedávno.

K vytvoření podmínek k udržitelnosti v turismu v rámci ekonomického pilíře je tak viditelně potřeba zajišťovat podmínky pro dlouhodobou zaměstnanost, která bude co nejméně náchylná na sezónnost a bude nabízet dostatečně zajímavá a finančně ohodnocená pracovní místa, která by udržela vzdělané lidi v regionu. Zároveň je potřeba efektivně využívat finance z daní a poplatků, stejně jako finančních prostředků ať už z veřejných fondů či z fondů Evropské unie a motivovat podnikatele k tomu, aby v turismu či potažmo ekoturismu podnikali a měli k tomu dostatečnou podporu. Na ekonomický pilíř udržitelného rozvoje úzce navazuje sociální pilíř, což bylo zřejmé již v několika odstavcích.

5.2.2 Sociální pilíř

Kulturní identita – spojení s místem

Vliv turismu na zaměstnanost z předchozího pilíře má též své sociální implikace. Důležitým efektem zaměstnanosti v marginálních regionech je podle Vladimíra Silovského stabilizace lidí, „protože problémem je, že ten region (Šumava) se vyliidňuje“ (VS příloha 4), čímž ubývá také kvalifikovaná pracovní síla. Lidé, kteří v regionu zůstanou a najdou uplatnění v turismu, si vytváří vztah místu, což může mít podle většiny respondentů zásadní vliv na sociální stabilitu a udržitelnost společnosti v těchto regionech. V tomto ohledu může navíc podle Martiny Páskové turismus vyvolat: „podtržení té autenticity a té kulturní identity, která zas na druhou stranu přirozený globalizačním nějakým směřováním by mohla být setřena a že naopak kolikrát ty lidi právě kvůli tomu, že tam proudí prostě nějaký turismus, tak začnou tu kulturní identitu nějakým způsobem zase budovat a zachraňovat“ (MP příloha 4), což může opět podstatně podpořit vztah lidí k místu a snížit tak jejich odliv.

Jak už bylo v předchozím pilíři naznačeno, častým problémem marginálních oblastí je vykořeněnost jejich obyvatel. Turismus může svým pozitivním vlivem postupně napomoci obnovovat kulturní identitu nejenom skrze zaměstnanost a seberealizaci, ale také skrze produkty, které nabízí. Jak říká Jindřich Horáček „my neumíme prodat svoji identitu“ (JH příloha 4). To je to, co nás podle něj odlišuje například od Němců či Italů, kteří tohle umí a jsou na to hrdí. Mluví tak o větší autenticitě klasického lázeňství (kdy ta stávající nabídka je spíš než autentická ohromně

komerční a spíš o kvantitě než o kvalitě) a lepším využití CHKO jakožto značky. V tomto ohledu si myslím, že pokud by se podařilo propojit CHKO Slavkovský les, lázeňství, literaturu a například nápoje regionu (Becherovka, Mattoni) nějakým zajímavým způsobem, pak by byly dveře dlouhodobě udržitelného turismu otevřeny. A kulturní identita, které si každý váží a považuje ji za zajímavou, by k tomu nejen mohla přispět, ale zároveň by se tím mohla značně posílit. Turismus tak může být považován za důležitý aspekt sociálního pilíře udržitelnosti.

Sociální a kulturní změna

Martina Pásková skloňuje také kulturní změnu, která nemusí často být na první pohled patrná, jako důležitý negativní vliv turismu. Podle ní jde především o problém jakési „environmentální bubliny“, kterou si každý návštěvník nese. Ta je odrazem poptávky tohoto návštěvníka. V případě, že jsou jeho potřeby vysoké, tak mohou vyvolávat značný tlak na nabídku, která tím mění tuto destinaci. Ať už poptává vyšší standard služeb či kulturní prvky jako například tance a jiné obyčeje. Na tomto základě se posléze může narušit přírodní prostředí výstavbou k uspokojení poptávky po službách a kulturní prostředí degradací kulturní identity skrze inscenizaci zvyků, které jinak slouží k sociálním účelům té které komunity. V tomto ohledu je ekoturismus výbornou volbou, protože jeho účastníci zpravidla mívají „environmentální bublinu“ čili úroveň poptávky služeb na nízké úrovni (jak vychází z teoretické části této práce) a nemuseli by tak znamenat takové ohrožení. Navíc je podle ostatních respondentů méně pravděpodobné, že by turismus mohl být příčinou nějaké „kulturní eroze“ v České republice.

Krajina v Karlovarském kraji byla historicky multikulturní (na konci 19. a na počátku 20. století), jak vypráví Jindřich Horáček, ale to se postupem času bohužel setřásl. „Kolem toho roku 1900... to byl multikulturní svět, kde anglikánský kostel vedle žofik synagogy a do toho tady protestanti a do toho tady byli katolíci, všechno to měli na starosti premonstráti a bylo jim dobře...“ (JH příloha 4). Tohle všechno bylo bohužel z různých důvodů rozprášeno (války, nacionalismus, komunismus). Turismus, potažmo ekoturismus může podle Kamily Prchalové sloužit k: „obnově toho kulturního přírodního dědictví“ (KP příloha 4). Což se právě děje například v rámci projektů, na kterých pracuje sdružení botanické zahrady Bečov, za které pan Šindelář říká: „my tady ty tradice zakládáme znovu, po sedmdesáti letech teprve zjišťujeme, co kde bylo a jak to fungovalo“. Tento vliv turismu může být jednoznačně považován za kladný, kdy

kulturní základ regionu je kříšen, a jak vyplývá z rozhovorů, nabízí tak budování pouta k místu především místním obyvatelům. Kulturní prvek sociálního pilíře tedy rozhodně nelze podcenit.

Otázka míry – sociálně únosná kapacita

Martina Pásková také skloňuje vliv turismu, který má tendenci blokovat přirozenou změnu prostředí a naopak často může skanzenizovat či konzervovat zamýšlený vzhled destinace pro své účely. I v tomto ohledu je to otázka míry: „kdy ta kvantita, změní kvalitu“ (MP příloha 4). Mnohdy až do naprosto neudržitelných hodnot přírodního či kulturního prostředí. Otázka zásadní kulturní změny je sice v prostředí České republiky, ve které dominuje západní styl život, přece jenom méně naléhavou hrozbou, otázka míry vlivu turismu na společnost je ovšem kritická. Tak ji chápe většina respondentů. Jiřina Vargová považuje monitoring kvantitativních vlivů za stěžejní otázku udržitelnosti. A to platí i pro sociální udržitelnosti. Uvádí k tomu příklad z Jizerských hor, kde příliš velký počet turistů absolutně ničí prožitek jednotlivců. Přílišný počet turistů by pak mohl iritovat místní obyvatele do té míry, že mohou začít přemýšlet o jeho silné regulaci.

Z většiny výpovědí vyplývá, že otázka míry, která se váže také k environmentální udržitelnosti (ve které bude diskutována), je klíčovou v mnoha destinacích, které jsou z nějakého důvodu populární – o těchto vlivech více například Pásková (2008, 2014). Jak je zřejmé na příkladu Jizerský hor, týká se to také přírodního prostředí v České republice. Tady se respondenti jednoznačně shodují na užití vhodných indikátorů, které by překročení únosné míry napomohly předcházet. Široká paleta těchto indikátorů byla představena v teoretické části práce. Přesto je nutné podotknout, že téměř každý indikátor je nutné přizpůsobit místně příslušným podmínkám a zodpovědně reagovat na výstupy, které udává.

Zapojení místních

Pěkný příklad jednání, kdy místní obyvatelé byli zapojeni do rozhodování o rozvoji obce, přinesla Jiřina Vargová. V obci Frýdštejn, kde leží stejnojmenný hrad, dostali občané možnost rozhodnout o budoucím rozvoji turismu v referendu, ve které se vyslovili proti dalšímu rozvoji. Protože si: „chtěli to území zachovat sami pro sebe. Pro svůj kvalitní život“ (JV příloha 4). Mnohdy tudíž ta kvalita, kterou může být prezentována úspěšná turistická destinace, nemusí být tak chápána místními. Ti v tomto

případě dali přednost vlastní intimitě a uchování prostředí na úrovni, kterou si sami vybrali. V jiných územích ovšem může převládnout veřejný zájem nad zájmy místních, tak tomu nezřídka v chráněných územích bývá. Proto je potřeba i v CHKO či v národních parcích vždy pečlivě zvážit priority budoucího rozvoje všemi „hráči“. Podle Vladimíra Silovského totiž často nejsou reflektovány názory místních v dostatečné míře a rozvoj na úkor ochrany reflektuje jen partikulární zájmy jednotlivých podnikatelských subjektů.

Na to konto si i přes využitelnost národních parků k turismu Vladimír Silovský myslí, že by měly stále zůstat divokou přírodou. Podle něj i přes fakt, že ve světě je zvykem striktně chránit sedmdesát až 80 % rozlohy parku, je u nás možné takto chránit zhruba polovinu. V tomto ohledu by navrhoval způsob managementu takzvaných „medových hrců“. „To jsou ta místa, kam ty lidi pozvete. Kde jim nabídnete ten komfort“ (VS příloha 4). Takovýto model podle jeho slov funguje dobře v národním parku v Bavorsku, který navrhuje jako příklad dobrého managementu. V „medových hrcích“ by tak doporučoval nastavit benevolentnější pravidla, aby neměli místní lidé, ale i návštěvníci pouze pocit, že stále něco nesmí a někam nemohou. To vidí jako zásadní problém. Ideálně by tak měli být místní obyvatelé co nejvíce začleněni do rozhodování o budoucnosti rozvoje jejich bydliště. Při dnešním trendu rozhodování se totiž může stát, že: „člověk se cítí cizincem ve vlastní obci“. Často totiž nakonec vyjde napovrch, že určitý kurz rozvoje nebyl naplánován na základě přání místních, ale direktivně „z vrchu“ na základě zájmů jednotlivců. Proto je v turismu tak důležité skutečně zapracovat na zapracování maximálního počtu „dotčených osob“ do rozhodovacích procesů pro dlouhodobou udržitelnost.

Proti určitému zakonzervování chráněných území se staví Martina Pásková, které vadí „konzervativní“ způsob vedení chráněných území, jež vede k vytlačení obyvatel z tohoto území. „U nás teda k lidem, kteří žijí v chráněných územích, se do značné míry přistupuje taky jako tvrdě“ (MP příloha 4). Vytlačováním místních z území, které mají sloužit k ochraně fauny a flóry, snižuje naši schopnost žít v přírodě. Proto je podle ní rozumné se poučit z takzvané „*indigenous knowledge*“, tedy znalostí původní obyvatel, kteří velmi často dokázali na svém území fungovat udržitelně. Z této *indigenous knowledge* by měl podle Martiny Páskové vycházet management chráněných území. To, že by měl být i z toho důvodu ochraňován odkaz našich předků ve formě tradic a kulturního dědictví, potvrzuje také Elena Hávová, která se zároveň domnívá, že

ekoturismus může být proto dobrým nástrojem. Jiří Šindelář pak dodává, že právě „paměť předků“ minulých generací se snaží zachovat jeho organizace ve formě skalních stezek ve Slavkovském lese. Domnívám se proto, že právě maximálním zapojením místních obyvatel do rozhodovacích procesů s využitím tradic a kulturního dědictví můžeme docílit dlouhodobé udržitelnosti a skutečné kvality nejen životního prostředí, ale také života v něm.

Mezilidské vztahy

Kvalita života je podle respondentů současně s ekonomickými potřebami podmíněna kvalitou mezilidských vztahů. Ty by neměly být narušeny ani turisty. Jak poznamenává Jaromír Beránek: „musíme mít na mysli vzájemné soužití domácího obyvatelstva a turistů a to se ne vždycky u nás daří“ (JB příloha 4). Kvůli vlivu turismu v některých exponovaných destinacích tak dochází ke konfliktům mezi návštěvníky a místními. To je samozřejmě do značné míry podmíněno tím, jak umíme pracovat s informacemi z indexů únosné kapacity, ale také tím, jak na ně reagujeme a jestli jsme schopni regulovat negativní kvantitu turismu. Zároveň to podle výstupů z rozhovorů může být silně vztaženo k osvětě – jestli si místní uvědomují, do jaké míry je pro ně turismus důležitý a na základě toho jsou schopni empatie a solidarity vůči návštěvníkům.

Podstatou ekoturismu je blízký kontakt místních lidí s návštěvníky například v rámci interpretovaných výletů, během kterých je návštěvník informován nejen o přírodních, ale i o kulturních zajímavostech regionu a průvodce má tak lepší šanci poznat návštěvníka. Ekoturismus je proto podle Vladimíra Silovského nápomocným tmelem mezilidských vztahů. I přesto je podle něj především ze strany ochránců přírody v chráněných územích potřeba vyšší míry empatie vůči návštěvníkům, ale také vůči místním. Vladimír Silovský z NP Šumava stejně jako další pracovník ochrany přírody Jindřich Horáček z CHKO Slavkovský les vidí tento střet ochrany přírody a turismu jako problém, který je potřeba řešit.

O zlepšení vztahů mezi lidmi v interakci přírody a turismu se zmiňuje taktéž Martina Pásková, která používá termín solidarity. Ta se podle ní v poslední době vytrácí z mezilidských vztahů a dochází tak k častým svárům o zdroje. „My nejsme schopni fungovat na principech solidarity, sdílení hodnot, řešení i těch zdrojů v nějakých komunitách „ (MP příloha 4). A ukazuje se, že je to především problém udržitelnosti, kdy subjekty, které se chtějí chovat udržitelně, jsou převálcovány subjekty, které se

udržitelně nechovají a celá snaha společnosti tak může přijít vniveč. Právě solidaritu bychom se měli učit od původních společenstev v Jižní Americe, kde takto ukázkově žijí. Naše společnost se už v tomto ohledu značně emancipovala a právě individualismus má za následek to, že v zápalu boje často porušujeme pravidla, abychom získali konkurenční výhodu. Jak říká Martina Pásková: „ten jeden si řekne, já budu podnikat třeba cukrovary jako udržitelně, ale ty ostatní ne a já v konkurenci samozřejmě budu znevýhodněna“. Budování solidarity je tak důležitý cíl do budoucna, abychom kolektivně chtěli udržitelnost rozvíjet.

Podobně se vyjadřuje i Kamila Prchalová, které chybí ve společnosti ohleduplnost a respekt, ze kterého vyplývá důvěra jednoho k druhému. Jiří Šindelář vidí řešení problému právě v turismu založeném na osobním přístupu a příjemných mezilidských vztazích. Z toho důvodu se ekoturismus jeví se svým individuálním přístupem jako dobrý nástroj řešení tohoto problému. Současně je v ekoturismu normou zřizovat udržitelnou dopravu, ubytování, nakládání s odpady a tak podobně (Fennell 2008), čímž podnikatelské subjekty podnikající v tomto odvětví neznevýhodňují své konkurenty a nenutí je k neudržitelnému provozu. Právě naopak, čistší produkt může být konkurenční výhodou.

Společná odpovědnost

Společná odpovědnost lidí může být úzce spojována se solidaritou, o které byla řeč v předchozím odstavci. Tento aspekt sociálního pilíře je považován v udržitelnosti za velmi důležitý. V České republice se nám jí ale bohužel podle respondentů nedostává příliš často. Pěkný příklad uvedl Vladimír Silovský z odvětví výstavby, ve kterém si podle něj v Národním parku Šumava dělají lidé často, co chtějí. Často chybí morálka a etika, které by zabránili výstavbě někdy skutečně nepřijatelných staveb. Jak sám říká o jednom obyvateli šumavské vesnice: „Stavěl původně chaloupku no a ta chaloupka je trojnásobně dimenzně větší a je to samý sklo. To jsou věci, který by v Německu nikdo neudělal“ (VS příloha 4). Tím naráží také na limity legislativy, která je v některých ohledech příliš tvrdá a v jiných zase ohromně benevolentní (nedostatečné pokuty nikdy nepřekonají prospěch, který z porušení zákona plyne).

V podobné duchu se vyjadřuje Jindřich Horáček, který tvrdí, že z jeho zkušenosti jsou lidé v Německu odpovědnější ke své komunitě, jinak by byli postaveni mimo ni. „kdybyste tam měl neposekáno, tak sedíte v kostele v poslední lavici“ (JH příloha 4). Není tak potřeba lidi trestat finančně, což viditelně nemá potřebný efekt, ale je potřeba

je trestat „společensky“ tím způsobem, že pro ně překročení morálních hranic bude znamenat daleko větší komunitní problém. Otázka ovšem je, jestli lidé v České republice mají vůbec morální vztah ke svému okolí. Na základě výsledků rozhovorů spíše ne. Potřeba jakési reformy společnosti v hodnotovém rámci je tak zřetelně v České republice nasnadě. Otázka ovšem je, jak k tomuto může turismus přispět. To není možné z rozhovoru abstrahovat. Snad jen, že k budování lidských hodnot turismus přispívá a tím má vliv na úsudek jednotlivce.

I z toho titulu se pravděpodobně Martina Pásková domnívá, že je potřeba redefinovat instituce a procesy „z vrchu“, které by stály za osvětou, ale také jak sama říká za konzistencí důslednosti dodržování chování. „tak je to nastavený prostě, všechny spotřební a distribuční kanály, něco nesmírně složitýho. Takže pro mě to znamená určitou znalost. Takže otázka osvěty možná z té pozice jakoby těch veřejných orgánů, ale druhak, kromě té znalosti a osvěty, konzistenci prostě důslednosti a zas na obou stranách i toho jedince i těch systémů z vrchu, protože jinak to nemůže fungovat“ (MP příloha 4). Vztaženo na turismus, instituce, které mají vliv na ochranu přírody a krajiny a turismus, by se měly snažit o osvětové iniciativy, které by otázky morálky, solidarity a empatie podporovaly.

Snad by se po takové redefinici nestávalo, že stavební zákon bude tak špatně nastaven, „že v podstatě u prvků, které zásadně mohou narušit životní prostředí, nejsou dostatečně jakoby přísné – myslím nároky na nějaké stavby, plošnou zástavbu nebo tak a naopak na věci jako umístění informační cedule nebo informačního systému jsou zase strašně přísné – vy chcete v krajině umístit rozcestník za 1000 Kč a než dojdete k tomu, abyste na to měl ten papír, tak Vás to stojí 10000 Kč“ (JŠ příloha 4). Zákon pak viditelně neplní funkce morálního apelu a společnost to v České republice očividně také neumí. Z toho důvodu byla často respondenty skloňována osvěta už od útlého věku jakožto přímé řešení. „Musí to (dodržování zákona) být zabudováno tak, aby to občané zohledňovali“ (JB příloha 4). Osvěta v oblasti přírody a kulturních zvyklostí je v ekoturismu integrální součástí produktu (Hill, Gale 2010) a mohla by tak napomoci budování společenské morálky, etiky a solidarity.

Konflikty místních a návštěvníků

V neposlední řadě je potřeba v sociálním pilíři udržitelnosti zmínit možné konflikty místních a návštěvníků. Těm může být podle respondentů předcházeno především již zmíněnou participací na rozhodovacích procesech. Pokud si sami

rozhodnou o kurzu budoucího rozvoje, nebudou se pak cítit „cizincem ve vlastní obci“ (VS příloha 4). Jak říká Jiří Šindelář z Bečova, „lidi často křičí, proč se dělá něco pro turisty, ale neví prostě, že díky tomu, že ty turisté tady jsou, tak jsou tady 6 hospod, 4 obchody, je tady policejní stanice a kdyby tady žádný turismus nebyl, tak už tu dávno nic není“ (JŠ příloha 4). Překročení „sociálně-kulturně“ únosné kapacity může být problémem turistických destinací, pakliže nejsou pečlivě monitorovány indexy únosné kapacity (Pásková 2014). Ekoturismus je šetrnější formou turismu také z hlediska sociálního kontaktu, kdy je běžně provozován v menších skupinách, které přicházejí do styku s místními obyvateli v „rozumné míře“, aby byla co nejméně narušena sociální stabilita (Fennell 2008; Wearing, Neil 2009). Jeví se tak jako méně konfliktní forma turismu k místní komunitě.

5.2.3 Environmentální pilíř

Ochrana přírody přirozenou bariérou

Ekoturismus, jak vyplývá z teoretické části této práce, je ve velké většině případů realizován v chráněných územích (Fennell 2008; Wearing, Neil 2009; Hill, Gale 2009). Není tudíž překvapením, že jsme se této oblasti věnovali s respondenty především. Ekonomický přínos turismu nejen pro marginalizované regiony je zřejmý. V chráněných územích je ale považován za naprosto klíčový. V Národním parku Šumava vidí Vladimír Silovský ekonomickou stabilitu jako šanci získat kladné body pro ochranu přírody. Pakliže dojde k ekonomické stabilizaci regionu díky turismu, získá status národního parku pro místní obyvatele daleko větší hodnotu a budou si tak budovat kladnější vztah k ochraně přírody jako takové. Může to být „významná položka, taková, se kterou se dá argumentovat místním a získat třeba nějaký body pro národní park jako takovej“ (VS příloha 4). Protože často chtějí místní lidé z chráněného území využít jen nálepku pro svůj produkt, ale ochrana přírody už jim spíše překáží.

Právě punc chráněného území lze však využít kladně také podle názoru Kamily Prchalové, která vidí značku CHKO jako „lákadlo pro toho návštěvníka“ (KP příloha 4), díky které je možné ochraňovat exkluzivitu ekoturistického produktu. Jiří Šindelář značku CHKO Slavkovský les považuje za velký potenciál pro kombinaci udržitelného rozvoje umožněného ekoturismem (zejména ekonomicky a sociálně) a ochranou přírody (environmentálně), která ochraňuje samotnou podstatu produktu ekoturismu. Ochranu přírody ani v tomto případě nechápe jako bariéru rozvoje. „I jako prostě do cenného

mokřadu nebo do suchomilný louky si sem můžu ty turisty bez problémů dostat“ (JŠ příloha 4) a to jak z vlastní zkušenosti říká bez většího negativního dopadu na životní prostředí. Navíc dodává, že je podle něj ochrana přírody ještě příliš benevolentní. Můžeme tak hovořit téměř o vzájemné symbióze ekoturismu a ochrany přírody z hlediska environmentální udržitelnosti.

Komunikace ochrany a legislativa

Z pohledu ochrany životní prostředí se podle Vladimíra Silovského zásadním problémem ukazuje špatná úroveň komunikace ochránců přírody směrem k veřejnosti. „Neumíme sdělit, když budu mluvit z pozice ochránáře, neumíme sdělit vlastně, proč chráníme, v lepším případě co chráníme“ (VS příloha 4). Problémem údajně je slovník či pojmenování fenoménů, kterými ochránáři obhajují politiku ochrany přírody. Tato komunikace bývá často nesrozumitelná pro širokou veřejnost, a proto později dochází k extrémním situacím, kdy ochránáři striktně použijí zákon právě proto, že mají dojem, že jejich interpretace byla dostatečná a nyní musí následovat trest za nedodržení zákona. V tomto případě je určitě důležité zdůraznit, že kvalita života v prostředí chráněných území je podle Vladimíra Silovského lepší právě na úkor určitých aktivit způsobujících negativní dopady na životní prostředí, které jsou omezeny legislativou. Za zásadní problém tak nevidí úroveň ochrany, která je podle něj často benevolentní, ale již zmíněnou chybějící empatii ochránářů k místním lidem a schopnost nutnou ochranu přírody lidem umně sdělit.

Ona legislativa je přitom Martinou Páskovou chápána jako „základní podmínka“ (MP příloha 4) rozvoje ekoturismu z toho důvodu, že ochraňuje jeho samotnou podstatu, tedy přírodní složku. Za podobně důležitou podmínku udržitelného rozvoje ekoturismu považuje taktéž fyzické bariéry typu reliéfu a obtížnosti přístupu oblasti obecně. Nazývá je „přirozenou determinací z hlediska přístupu“ (MP příloha 4). Legislativa musí ovšem podporovat tyto přirozené bariéry, které nemusejí vždy být dostatečnou zárukou zachování kvality životního prostředí a to především v nejcennějších oblastech. Tam by podle Vladimíra Silovského mohla být legislativa ještě přísnější. Vždyť, jak sám říká, už nyní je v rámci chráněných území České republiky efektivně chráněno méně než 50% rozlohy těchto území, což je velice vzdálené od průměru IUCN, který podle něj osciluje kolem 75%. Podobně striktní z hlediska legislativy a jejího vymáhání jsou také Jiří Šindelář a Jaromír Beránek. Z toho lze usuzovat, že legislativa jednoznačně není chápána jako bariéra rozvoje turismu

v chráněných územích stejně jako status těchto území sám, nýbrž jako podmínka udržitelnosti.

Environmentálně únosná kapacita a skutečný důvod ochrany

Při rozhovorech na téma udržitelnosti v turismu často padalo slovo limity. Vyjádřili se k němu úplně všichni respondenti. Limity je v tomto případě myšleno určité omezení působnosti turismu do té míry, aby byl dlouhodobě udržitelný. V případě turismu založeném na přírodní složce, kterým je také ekoturismus, je přímým produktem a podstatou fungování takového turismu právě příroda. Vladimír Silovský proto myslí, že je důležité neustále se ptát jestli: „jakýkoli moje působení v tom území. Teď mluvím z hlediska pozice toho cestovního ruchu, neovlivňuje tu podstatu toho mého byznysu.“ (VS příloha 4). Jakékoliv změny podle něj přírodě nikdy neuškodí do té míry, se kterou by se nevypořádala. Vždy je to spíš otázkou člověka a toho, co je udržitelného pro něj. Udržitelnost se totiž podle rozhovorů zatím implicitně hodnotí antropocentricky, tedy tak, že je to časově udržitelné či výhodné pro lidského jedince. Dominanci člověka v přírodě podtrhuje také Jiřina Vargová, která nás vidí jako jediný druh, který není přirozeně regulován a to může být pro přírodu velký problém.

A je to pochopitelné, vždyť jak říká Kamila Prchalová: „ta krajina se utváří desítky, stovky let, že jo a my jí dokážeme zničit během hodiny“, životní prostředí a jeho prvky podle ní „musíme chránit, musíme se o ně starat, musíme o ně pečovat“ (KP příloha 4). To znamená, že „chráníme ekosystémy podmíněné člověkem“ (JH příloha 4). Martina Pásková v tomto chování dokonce vidí notnou dávku egoismu: „člověk přírodu chrání pro sebe a velmi ne-altruisticky, ale velmi spíš egoisticky, což je v pořádku, protože ji sám likviduje“ (MP příloha 4). To je podle Vladimíra Silovského dáno především faktem, že v přírodě žádný jiný škůdce, než ten, kterého mi za škůdce označíme, není. Jen my podle něj přiřazujeme přírodě soudy „krásná“, „zdravá“ a tak podobně, které ona sama ve své vlastní podstatě nemá. Je to tudíž ochrana přírody pro nás, před námi, pro naše vlastní dobro. Evoluce si totiž podle většiny respondentů poradí s téměř jakýmkoli disturbancemi a nepotřebuje žádnou ochranu. Proto si přirozeně stanovujeme limity vlivu na životní prostředí sami pro sebe. I z toho důvodu se domnívám, že bychom měli zvážit přijetí opatření a nástrojů, které nám umožní tuto seberegulaci vykonávat a tímto nástrojem může být koncept udržitelného rozvoje.

Jako klíč k environmentální udržitelnosti vidí Martina Pásková optimalizaci turismu v destinaci prostřednictvím minimalizace negativních dopadů a maximalizace

pozitivních, které jsou identifikovány při maximálním zapojení místních obyvatel – tedy antropocentricky. Respektování únosné míry v podobě limitů zmiňují explicitně až na dva respondenty všichni dotázaní. Respektování limitů přípustnosti zmiňuje například Jiřina Vargová, která uvádí příklad z Tenerife, kde ji nepustili kvůli kapacitě denního počtu návštěvníků na výstup na nejvyšší horu Španělska. Ale tím, že vyznává principy udržitelnosti prý pochopila, že je to logické řešení. Jiří Loskot dokonce dobře nastavenou environmentálně únosnou kapacitu považuje za klíč udržitelného rozvoje turismu v chráněných územích. Na základě těchto výpovědí je tak možné limity „ekologicky únosné kapacity“, jak říká Martina Pásková (Pásková 2014), nastavené člověkem považovat za klíč udržitelnosti v environmentálním pilíři.

Bohužel stále velký počet lidí podle respondentů limity únosné kapacity nerespektuje. Někdy to může být proto, že jsou zkrátka navrženy špatně. Proto je tak klíčové zahrnout místní obyvatele, protože kdo by měl znát to které prostředí lépe než skutečně místní obyvatelé? Důležité zároveň dle názoru Jiřiny Vargové, ale i ostatních respondentů, je začít vštěpovat základy udržitelnosti již dětem v útlém věku. A to se může v rámci ekovýchovy dít v turismu, kde jmenovala například Centrum ekologické výchovy STREVLIK či další ekocentra v Českém ráji. Tento argument jednoznačně poukazuje na ekovýchovu jako na důležitý prvek udržitelnosti společnosti a bude hlouběji diskutován v lidském pilíři udržitelnosti.

Environmentální „stres“ a environmentální dopady turismu

Pokud jsou environmentální limity špatně nastaveny, či dobře nastavené limity překračovány může podle respondentů docházet k narušování přirozených přírodních procesů návštěvníky, ale i místními obyvateli. Je to totiž jedině člověk, který narušuje přírodní procesy (VS příloha 4). Jaromír Beránek zmínil „macešský přístup“ turistů, kteří nemají blízký vztah k prostředí a mohou tak narušovat přirozený život živočichů a rostlin. Martina Pásková zmiňuje příklad nočního sledování zvěře, který ač působí na první pohled nevinně, může poměrně zásadně narušovat přirozený život zvířat. „Jsem byla na nočním safari, kde jsme pozorovali srnce v noci a přímo zoolog s ředitelem zoo nás takhle v noci provázeli, tak jsem si tak jako myslela sama, jak ti srnci jsou z nás strašně nadšení. Protože jednak buď je rušíme při lovu a znemožňujeme jim lov, nebo je rušíme při souložích, nebo je rušíme při shánění potravy“ (MP příloha 4). I z toho důvodu je v turismu potřeba pečlivě limity únosné kapacity sledovat a respektovat. Někdy je to

ale samozřejmě otázka priorit a míry vlivu, který může být značný, ale nemusí mít zásadní dopad.

I v ekoturismu je možné sledováním přírody narušovat její přirozené procesy. Podobný postup může být problémem hlavně u míst, kde se vyskytují endemické druhy a zajímavé druhy rostlin (JL příloha 4). Právě z toho důvodu je v ekoturismu důležitým činitelem institut průvodce, který zajistí dodržování únosné kapacity a zároveň poučí návštěvníky o fungování přírodních systémů, které má následný vliv na jejich chování v běžném životě (Fennell 2008: 188-192). Jak poznamenává Elena Hávová, je důležité: „aby tam byl dobrovolný pracovník té které chráněné oblasti a trošku informoval a trošku hlídal“ (EH příloha 4). Ekoturismus přirozeně znamená určitý environmentální „stres“, ale pokud nabízí variantu za průmyslové využití krajiny, které, jak připomíná Jiří Šindelář, často mění krajinu nenávratně, tak je určitá míra environmentálního „stresu“ v limitované míře přípustná. Vždy jsou podobná rozhodnutí otázkou priorit a někdy je nutné obětovat určitý aspekt za získání jiného. Toto se nazývá v udržitelnosti *trade-off* a bude podrobněji diskutováno dále v této práci.

Pokud se ovšem nepodaří turismus dostatečně regulovat, může docházet k environmentálním dopadům na celé ekosystémy či na jednotlivé živočichy a rostliny. Respondenti se v první řadě vyjadřovali k infrastruktuře, jež může být jak vizuálně tak environmentálně destruktivní (MP příloha 4) a narušovat tak přirozený život živočichů a rostlin zásahy do ekosystémů. Z toho důvodu je podle Jaromíra Beránka potřeba investovat do environmentálně šetrnější infrastruktury, která by neměla tak zásadní environmentální dopad. Respondenti zmiňují také vysokou koncentraci návštěvníků, kteří mohou negativně působit na živočišné a rostlinné druhy (např. JH příloha 4). Ty se pak mohou stahovat ze svých původních stanovišť a obecně trpět. To může být způsobeno nadměrným hlukem, sešlapem či špatným řešením infrastruktury (odpadní vody, oleje z vozů atp.). Proto je podle Jiřiny Vargové zásadní podrobně monitorovat veškeré možné dopady turismu, především proto, že „změny v těch ekosystémech nejsou ze dne na den. Ty jsou opravdu jako pozvolný a chce to tedy sledovat, pozorovat a vyhodnocovat“ (JV příloha 4). Pečlivý monitoring a kroky z něho plynoucí se tak jeví jako základ environmentální udržitelnosti turismu.

Některé přírodně cenné lokality jsou často situovány v těžko dostupných místech, která by pro lepší přístupnost potřebovala výstavbu infrastruktury, která může mít opět negativní dopad na přírodní složku. Elena Hávová proto považuje za dobré, aby se do

takovýchto míst přístup nezlehčoval a byla tím zaručena určitá eliminace většího dopadu na biodiverzitu a životní prostředí návštěvníky. Je podle ní zapotřebí: „aby byly dobře ošetřené přístupové cesty, aby bylo ošetřeno, že tam prostě autem nedojedete, takže tam žádný olej z vás nevyteče, že se tam dostanete jenom na kole nebo pěšky a spousta takových věcí“ (EH příloha 4). V podobném duchu se vyjadřuje také Jiří Loskot z Geoparku Egeria, který jako příklad uvádí zamítnutí výstavby lepší komunikace a parkoviště v přírodní rezervaci SOOS u Chebu, kde se díky tomu snížily environmentální dopady z případných návštěv lidí v automobilech (JL příloha 4). Jen Jaromír Beránek chápe podobné bariéry ochrany za negativní překážku pro rozvoj turismu. Infrastrukturální překážky můžeme ovšem na základě výpovědi většiny respondentů považovat spíše než za bariéru, za přirozený regulátor dopadů turismu na přírodní složku.

Asimilační kapacita prostředí a šetrné nakládání se zdroji

Ve všech podobných případech je potřeba respektovat asimilační kapacitu prostředí, která může být často překračována. Martina Pásková na to konto uvažuje, že se ta nedotčenost, nedostatek infrastruktury a řekněme „panenskost“ prostředí stává v turismu (ekoturismu) středem atraktivity produktu, protože „ta nedotčenost samozřejmě bude raritou“ (MP příloha 4). I proto je pro dlouhodobou udržitelnost esenciální limity asimilační kapacity prostředí zohledňovat s cílem dlouhodobé udržitelnosti. I kdyby to podle Vladimíra Silovského znamenalo omezení určitých forem turismu. Východiskem v tomto ohledu by mohla být jasná preference forem turismu, které se snaží být ze své podstaty udržitelné, což je také případ ekoturismu.

Asimilační kapacitu prostředí v turismu reflektujeme v rámci několika druhů indexů únosné kapacity, které byly již představeny v teoretické části této práce. Pro dané území je potřeba zjistit a stanovit limity únosné míry a s těmi pracovat v rámci indexů únosné kapacity území, které by měly sloužit pro potřeby periodického monitoringu, vyhodnocování a následných kroků destinačního managementu k zajištění udržitelnosti. Na tomto místě je znovu nutné připomenout, že všechny formy turismu, včetně těch, které a priority respektují udržitelnost, mohou dospět do neudržitelných dimenzí. Proto je nutné pečlivě aplikovat indexy únosné kapacity na veškerou aktivitu spojenou s turismem v místě jeho konání.

S asimilační kapacitou prostředí úzce souvisí nakládání se zdroji, jejichž využívání a především odpad z nich plynoucí by měli asimilační kapacitu prostředí

respektovat. Toto téma bylo již shrnuto v teoretické části této práce v rámci tří podmínek udržitelnosti nastíněných Hermanem Dalym. Hospodárné nakládání se zdroji zdůrazňuje Vladimír Silovský. Především pak s těmi neobnovitelnými. „Nejde o to zkonsumovat dneska všechno... Ale my to třeba ani neumíme. To je klasická otázka uhlí třeba jo. My dneska uhlí strkáme do plotny a přitom je to absolutně nejlepší nerost, ve kterým je koncentrovaných kolik prvků, jejichž budoucí využití prostě my dneska vůbec neumíme“ (VS příloha 4). Přitom podle Martiny Páskové nakládáme s odkazem našich předků a čerpáme zdroje našim dětem, které jim mohly zůstat k efektivnějšímu využití (MP příloha 4). Z toho důvodu je nyní potřeba spotřebu energií nejenom zefektivnit, ale také snížit (JV příloha 4).

Turismus může mít značný vliv na čerpání zdrojů. „Kdyby byl předimenzovaný, tak by mohl třeba mít vliv na vyčerpání přírodních zdrojů“, jak poznamenává Elena Hávová (EH příloha 4). Otázka ovšem je, v jakém smyslu tu pojem přírodních zdrojů Elena Hávová užívá. Pakliže by se jednalo například o zdroje energie, dřevo či pitnou vodu, pak by se z hlediska Miléniového hodnocení služeb jednalo o zásobovací služby ekosystému. Je jednoznačně pozitivní tento aspekt přírody brát při provozu turismu v potaz, zároveň je ale potřeba zvážit také vliv na ostatní služby ekosystémů. Mezi ty patří také regulační služby (regulace záplav, čištění vody) kulturní (estetické, vzdělávací a rekreační – o estetice už byla řeč, o vzdělanosti ještě bude) a podpůrné (tvorba půdy či primární produkce), (Moldan 2009: 105). Tento soubor ekosystémových služeb ukazuje na komplexitu přírody, se kterou je potřeba pracovat, protože pro komplexní udržitelnost je potřeba zachovat všechny funkce přírody.

Jako řešení snížení spotřeby zdrojů a zároveň snížení narušení ostatních ekosystémových služeb se v turismu nabízí nejen hospodárnost využití samotných zdrojů energie, ale také odpadů, které při jejich využívání vznikají. Podle Martiny Páskové je klíčem k udržitelnosti obecně zajistit „zacyklování“ spotřeby energií do maximální míry s využíváním nových technologií. Jako příklad uvádí Hotel-vinařství Galant, kde se podařilo „zacyklit“ především skleníkové plyny ze spalování a využít je k produkci vína, přičemž přebytečné teplo z kvašení vína se používá zpětně k ohřevu teplé vody. Stejně tak energie z odpadní vody a z *wellness* komplexu je odebírána tepelnými čerpadly a opět využita (TZBinfo 2013). V ekoturismu je snaha o environmentálně šetrnou konstrukci a stejně tak environmentálně šetrný provoz, založený na co nejvyšší efektivitě (Fennell 2008: 198-204). Právě proto se zdá být

dobry řešením z hlediska environmentálního pilíře udržitelnosti, záleží však podle respondentů opět na určité morálce aktérů.

5.2.4 Lidský pilíř

Faktor poznání

Někteří z respondentů vidí v turismu příležitosti veskrze profesní (Beránek), jiní naprosto zásadní pro život (Vargová). Jiřina Vargová v turismu vidí příležitost jiného pohledu, který se naskytl její generaci po revoluci (1989), před kterou mohla pochopitelně cestovat jen velmi omezeně. Sama říká, že: „člověk by měl poznávat zkušenosti i za hranicema naší republiky a pak porovnávat a vlastně si i uvědomovat, že tu kvalitu toho života tady máme na vysoké úrovni“ (JV příloha 4). Vždycky se proto při zahraničních cestách snaží navštěvovat domorodce a pozorovat je v jejich přirozeném prostředí, což činí také Martina Pásková. Pro všechny respondenty je turismus hlavně příležitostí k poznání.

Jedná se o příležitost k poznání prostředí navštíveného území, něčeho nového (VS příloha 4), přičemž je také důležité nechat se prostředím vstřebat a z toho důvodu preferuje Martina Pásková cestovat sama či v páru, aby se mohla nechat prostředím skutečně pohlit: „prostě sama je největší šance, že vás to prostředí opravdu pohlí a že musíte poznat, jak věci fungují, včetně přírody, včetně kultur“ (MP příloha 4). Tento trend poznání, objevování v malém počtu lidí, ve kterém se zároveň individuálně učíte je právě v udržitelném turismu, potažmo v jeho alternativních formách umožněn a tím podporuje dlouhodobou udržitelnost z hlediska lidského pilíře. Domnívám se, že právě všudypřítomný atribut poznání činí z turismu naprosto specifické hospodářské odvětví, které tak částečně doplňuje výchovu a zároveň vzdělávání v jejich „rodinné“ či „školské“ podobě.

Vzdělávání v turismu a environmentální výchova

Vzdělávání musíme v první řadě rozdělit do dvou skupin. První důležitou součástí turismu je jeho vzdělávací vliv na participující návštěvníky, který téměř všichni respondenti zmiňují. Glosa Jiřího Šindeláře tento postoj pěkně vystihuje: „samozřejmě je to (turismus) o vzdělávání lidí a dětí hlavně, prostě ten cestovní ruch, když prostě člověk cestuje, poznává něco, vidí něco, tak si prostě rozšiřuje potenciál vyššího IQ a takové ty vzdělanostní aspekty“ (JŠ příloha 4). Nabývání informací a poznání může

probíhat z „pasivních zdrojů“, tedy z informačních panelů či z literatury. Může ale probíhat také z „aktivních zdrojů“ a často se tak děje. Hlavně v ekoturismu patří aktivní přístup ke standardní formě sdělování informací skrze osobu průvodce (Fennell 2008).

Za příklady respondenti předkládají průvodce na Šumavě, kteří v rámci interpretace vyloží úkazy a procesy v přírodě (MP příloha 4); průvodce na posvátné stolové hoře Roraima (tamtéž) či rangery provádějící interpretaci v CHKO Slavkovský les (JŠ příloha 4). Jiří Šindelář k posledně jmenovaným rangerům dodává, že jsou flexibilnější než „statické tabule“ a mohou se tak přizpůsobit obecenstvu, pro které krajinu interpretují. Statické tabule jsou často středem zájmu jen na několik minut či jen několik prvních tabulí na celé stezce upoutá pozornost návštěvníků. Později si jich návštěvníci již tolik nevšímají, je to pro ně podle Jiřího Šindeláře příliš náročné – interpretace jim vstřebávání informací usnadňuje. Z toho důvodu lze interpretaci považovat za velice efektivní předávání informací pro různé typy návštěvníků.

Právě flexibilita interpretátorů či průvodců v turismu umožňuje zabavit také děti. Environmentální výchova u dětí, za jejíž formu lze interpretaci považovat, je respondenty rozuměna jako prostředek k zesilování udržitelnosti, protože podle Jiřiny Vargové buduje osobní odpovědnost jednotlivců (JV příloha 4). Jiří Loskot z Geoparku Egeria vidí devízu interpretace především v možnosti získat nevšední informace a schopnosti interpretátora „to místo mi ukázat ještě v úplně jiném světle“ (JL příloha 4). Hodně ale záleží na přístupu návštěvníků, jestli jsou novým informacím otevřeni. Kamila Prchalová z biofarmy Belina k tomuto dodává: „Ono záleží jako kdo, někdo jako to chce, přijel si pro ty informace a chce jako těm dětem ukázat, jak to dřív fungovalo, ono je to hrozně fascinuje, jak to dřív fungovalo“ (KP příloha 4). Kromě přístupu interpretátora tak hodně záleží na přístupu samotných návštěvníků a na jejich očekávání. Soudě na základě kapitoly o typech turistů v teoretické části této práce jsou ale ekoturisté a priori informacím otevřeni a s tímto by tak neměl být problém.

Druhým vzdělanostním aspektem v turismu je vzdělávání samotných pracovníků. Ke kvalitní interpretaci je samozřejmě potřeba mít kvalitního interpretátora. To potvrzuje Vladimír Silovský z NP Šumava, který považuje za kvalitního interpretátora člověka, který „vědomosti má fakt dobrý, nemusí je oslňovat, ... ale musí bejt vidět, že o tý krajině něco ví“ (VS příloha 4). Martina Pásková s dlouholetou světovou zkušeností k tomuto poznamenává, že kvalitní interpretátor musí mít minimálně tři kvalifikace – přírodovědnou znalost, znalosti průvodce v turismu a jazykovou znalost. „To je jedna

z nejničkovějších kvalifikací. Kolik lidí takových je a kolik jich je v těch hornatých oblastech, kde jsou nejhorší prostě kvalifikační, jakoby, úrovně?“ (MP příloha 4). V marginálních regionech České republiky to může být skutečný problém, který může vystavit nepřekonatelnou bariéru rozvoji turismu a ekoturismu.

Příkladem může být Karlovarský kraj, za jehož krajský úřad Elena Hávová dodává, že odliv vzdělaných mladých lidí je velkou hrozbou: „spousta velice šikovných inteligentních lidí se po ukončení studia už do regionu nevrátí, protože tady nenajde adekvátní uplatnění“ (EH příloha 4). S tím kromě Vladimíra Silovského souhlasí i Jiří Loskot z Geoparku Egeria, který vidí za zásadní problém chybějící kvalitní vysokoškolskou instituci v regionu, která by pomohla odliv perspektivních lidí snížit. Za další problém považuje nízkou jazykovou vybavenost. V Karlovarském kraji by pracovníci v turismu měli především ovládat němčinu, ruštinu a angličtinu v tomto pořadí důležitosti (JL příloha 4). Kvalifikační podmínky tudíž v marginálních oblastech České republiky mohou být překážkou rozvoje turismu jako takového i jeho udržitelných forem a je potřeba se s nimi efektivně vypořádat.

Seberealizace

Za důležitý efekt složitého profesního uplatnění především v marginálních regionech zmínila většina respondentů nemožnost seberealizace. Potřebnou satisfakci a určitým uspokojením, které by jednotlivci získali uplatněním svých schopností v adekvátních pracovních pozicích, by si mohli vytvořit silnější vztah k místu bydliště. „Aby se lidi přesvědčili, že to co dělají, nebo co mohou dělat, že prostě je užitečné“ (KP příloha 4). To by mohlo mít podstatný vliv na jejich hodnoty, které jsou, jak potvrzují respondenti, nezdánlivě narušené vykořeněností a chybějícím poutem k místu a následně resultují v určitý nezáměr o jejich vliv na přírodní či kulturní prostředí. Problematika vykořeněnosti bude detailněji diskutována dále v této části.

Lidské hodnoty (vzorci chování a spotřeby)

Z předchozích odstavců vyplývá, že poznání, učení a interpretace v turismu mohou mít značný vliv na chování jednotlivců. Turismus tak může značně ovlivňovat jejich hodnotový systém a na něm závislé vzorce chování a spotřeby. Tento vliv se týká příjíždějících návštěvníků. Možnosti vzdělání a následné seberealizace v adekvátním zaměstnání v marginálních regionech mohou však také značně hodnotově ovlivnit chování místních obyvatel. Příklad uvádí Vladimír Silovský: „Jestliže zaměstnám lidi

tímhle způsobem a oni budou spokojeni. Je tam ta struktura těch činností, který fungují ve prospěch toho udržitelného cestovního ruchu, tak už je nenapadají takový ty blbosti, že tam postaví tu chemičku, že jo.“ (VS příloha 4). Tací jednotlivci si „uvědomují hodnotu svého regionu“ a „úplně jinak se občansky chovají“. Stejně tak by je podle něj nenapadlo stavět nevkusné domy, jako se to někdy děje v NP Šumava. A to především z důvodu silnější morálky, ohleduplnosti a harmonie s přírodou, jak říká Kamila Prchalová.

Tyto hodnoty je ovšem podle Jiřiny Vargové nutné měnit již od útlého věku. O Centru ekologickém výuky STREVLIK už řeč byla. Nejlepším příkladem jsou ale rodiče, kteří si právě díky seberealizaci a uplatnění v regionu vybudují k takové regionu silné pouto a začnou principy udržitelnosti aplikovat absolutně přirozeně. Od takových se pak chování reprezentující solidaritu, morálku a ohleduplnost děti mohou vědomě i nevědomě naučit a chápat tak dlouhodobou udržitelnost jako integrální součást svého života. Ani ochrana přírody jim pak nepřijde zbytečná a jejich „environmentální bublina“, o které mluví Martina Pásková, bude plně v souladu s dlouhodobou udržitelností.

Identifikace jednotlivců s místem

Identifikace lidí s regionem byla vůbec nejčastěji zmiňovaným tématem v rozhovorech z pohledu lidského pilíře. Podle Vladimíra Silovského by mohl být silnější vztah místních obyvatel k Národnímu parku Šumava podpořen lepší komunikací ochránců přírody směrem k místním, přičemž je to podle něj právě integrita lidí s prostředím, která je v takovýchto území klíčová. „Zásadním motem je, aby místní obyvatelé vzali národní park za svůj, aby to byl jejich národní park“ (VS příloha 4), s čímž silně souhlasí také Jindřich Horáček v případě CHKO Slavkovský les. Určitá míra empatie ochránců přírody k místním by k tomu mohla zásadně přispět. Například zpřístupněním prvních zón místním za určitých podmínek. Zón, které „mnohdy vůbec úžasné nejsou“ (VS příloha 4). To může být považováno za určitou exkluzivitu, která by přispěla k budování pevného vztahu místních k danému území. Podle Jindřicha Horáčka je potřeba se poučit v Německu, kde mají vztah k místu velice silný. V Karlovarském kraji je kvůli vykořeněnosti obyvatel, kteří v regionu žijí, podle něj potřeba budovat především kulturní identitu místa a jeho obyvatel.

Kvůli složité historii pohraničních regionů v nich bývá často problém s vykořeněností obyvatel a jejich nedostatečná identifikace s regionem může tak být

podle Jiřího Loskota problém. To potvrzuje také Elena Hávová, která hovoří o chladnějším vztahu k přírodě a tradicím, které v Karlovarském regionu původně byly. „Po válce sem přišla úplná největší svoloč, která se kde dala jako sehnat – bezzemci, který nic neměli, neuměli sami nikde hospodařit a ti sem přicházeli a dneska jsou ti lidé v důchodovém věku, kdy se snaží předávat nějaké zkušenosti, ale jejich zkušenosti jsou prostě mizivé.“ (JŠ příloha 4). Jiří Šindelář tak stručně shrnul fakt, který zmiňuje také Kamila Prchalová, a sice že „všichni jsou tady náplavy, všichni s tím mají velký problém, do dnešního dne se nikdo nesrovnal s tím, že tohle je jeho, on se o to musí starat“ (KP příloha 4). O potřebě budovat vztah k místu místních obyvatel a o tom, že vzdělanost, možnost profesní seberealizace a současném budování lidských hodnot tak nemůže být v Karlovarském kraji pochyb.

Potřebu budovat vztah k místu v rámci turismu zmiňuje také Martina Pásková. Aby místní obyvatelé nepodléhali tlakům podnikatelům v turismu k překročení limitů, „závisí prostě na vztahu těch, kteří rozvíjejí tu destinaci, k těm zdrojům a k tomu potenciálu, který tam mají, k těm hodnotám, jak oni si toho cenní“ (MP příloha 4). Pakliže k místu mají kladný vztah, existuje předpoklad, že si pohlídají případné negativní vlivy, které by turismus mohl pro destinaci znamenat. To je samozřejmě možné, pouze pokud jsou do rozhodovacích procesů zahrnuti. Integrita místní k danému území je tak viditelně esenciální součástí udržitelnosti turismu.

Otázka kvality

V neposlední řadě je s dlouhodobou udržitelností úzce spjata kvalita života, o jejíchž aspektech v turismu hovoří většina respondentů – ta je totiž z definičního hlediska jedním z klíčů k udržitelnosti. Taková kvalita je samozřejmě různá pro různá území a proto je nutné potenciál zjišťovat individuálně pro každé území (JV příloha 4). Obecně se však respondenti shodují, že kvantitativní rozvoj bývá často problém a proto je potřeba rozvíjet kvalitu na úkor kvantity. Martina Pásková sama říká, že otázka množství je vždycky problém a proto je důležité zaměřit se na kvalitu, protože jak říká „něco kvalitativně šetrného se stane šetrným“ (MP příloha 4). Naopak kvalita může být kvantitou ohrožena. Jako příklad udává vizuálně destruktivní infrastrukturu rychle rostoucích destinací ve Španělsku, která z hlediska kvality zážitku zničila potenciál destinace.

O kvantitativním překročení kapacity území hovoří také Jiřina Vargová, která jej považuje za příčinu narušení kvality zážitku, pro kterou turisté do destinací jezdí.

Zároveň ji však chápe jako míru, za kterou již místní nechtějí akceptovat rozvíjející se turismus, který jim kvalitu života narušuje a dochází tak k „turistické iritaci“. Tu popisuje Martina Pásková (2009: 51) jako míru „nevraživosti“ místních obyvatel k návštěvníkům. Chrání si tím svou kvalitu života. Proto se podle Jiřiny Vargové obyvatelé Frýdštejna rozhodli pro zastavení dalšího rozvoje turismu, „chtěli si to (místo) vlastně uchovat sami pro sebe. Pro svůj život kvalitní.“ (JV příloha 4). Aspekt kvality hraje roli také v NP Šumava, o kterém Vladimír Silovský tvrdí, že „ten je o těch prožitcích přeci“ (VS příloha 4). Proto je i tam třeba dbát o kvalitu produktu turismu, aby nadále lákal turisty na svou „nеспoutanost“ a „divokost“. Zároveň ovšem toto přírodní prostředí vytváří pocit jedinečnosti: „Jedinečnost toho území, že člověk má pocit, že žije v nějakém lepším území“ (VS příloha 4). I tady rozhoduje kvalita o uspokojení, v tomto případě místních obyvatel. Otázku kvality je viditelně potřeba mít na paměti při řešení udržitelnosti rozvoje turismu, především pak v marginálních oblastech České republiky.

5.2.5 Další důležitá témata

Ne všechna témata, ke kterým se respondenti během rozhovorů vyjadřovali, bylo možné zasadit do rámce pilířové struktury udržitelného rozvoje. To však nic nemění na faktu, že byla tato témata důležitá pro pochopení potenciálu turismu a ekoturismu nastolit udržitelný rozvoj v regionech v České republice. Jeden z poznatků vycházejících z rozhovorů byl například fakt, že se všichni respondenti shodují, že je zajímavá ochrana přírody a to, na čem se zakládá. To může být mnohdy u respondentů z podnikatelského sektoru turismu (za kterého můžeme například pana Beránka považovat) přece jenom nestandardní záležitost, vezmeme-li v potaz, že zákon (například o ochraně přírody a krajiny) je i podle jejich výpovědí často porušován. Myslím, že je tak možné konstatovat stoupající trend uvědomění si vlivů turismu na životní prostředí a fakt, že je udržitelnost turismu na ochraně přírody a krajiny závislá. Z analýzy rozhovorů ovšem vyplynuly ještě další zajímavé skutečnosti.

Turismus jako hlavní či jako vedlejší prostředek rozvoje regionu?

Obecně respondenti připouštějí, že turismus může být hlavním prostředkem rozvoje regionu či oblasti za předpokladu, že v té které oblasti není dominantní jiná sféra ekonomiky. Jako dominantní sféru ekonomiky zmiňovali především průmysl. Průmysl však může být v oblastech dominovaných volnou přírodou značným problémem hlavně

environmentální udržitelnosti. V Karlovarském kraji například Jindřich Horáček či Elena Hávová hovoří o hrozbě dalšího rozvoje těžby hnědého uhlí, který by mohl znamenat značný problém jak pro životní prostředí, tak pro stávající formy turismu. Proto je svým způsobem žádoucí rozšiřovat paletu služeb turismu, který by odsunul potřebu rozvoje těžebního průmyslu v regionu na vedlejší kolej. Jak říká Jindřich Horáček: „je to o hledání nějakých dalších aktivit, který nabalíte na to klasický lázeňství“ (JH příloha 4). O ekoturismu jako o alternativní formě již řeč byla. Nabízí se ale další alternativa, která by mohla snížit sezónnost a tou je kongresový cestovní ruch. Především ve formě seminářů a školení do 50 lidí, jak je popisuje ve své knize *Kongresový cestovní ruch* Ján Oriška (2003).

Tato omezená forma je dobrou variantou hlavně z důvodu, že podle Eleny Hávové (mimo záznam) není v Karlových Varech taková materiálně-technická základna, která by současnému kongresovému cestovnímu ruchu vyhovovala. Navíc je podle jejího názoru problém najít dostatečné kapacity pro velké avšak velmi často krátkodobé akce. Hoteliéři totiž preferují dlouhodobější pobyty lázeňských klientů (od 1 do 3 týdnů), před nárazovými, dvou či třídenními kongresovými akcemi. Kongresový cestovní ruch v omezené formě tak může být především příležitostí pro malé a střední ubytovací kapacity mimo lázeňská centra, které jsou sezónně využívány pro klientelu ve volné přírodě, která se účastní ekoturismu, cyklistiky či prosté pěší turistiky.

Tato zařízení mohou sloužit pro semináře, které jsou považovány „za formu kolektivního odborného studia, jehož podstatou je spojení přednášky nebo série přednášek s diskusí a dotazy posluchačů“ (Oriška 2003). S termínem seminářů je často propojován termín školení či kurzů, které jsou většinou vzdělávací povahy. Jako příklad mohou posloužit firemní školení, jazyková školení či kurzy, výjezdní zasedání nebo prosté organizované schůzky k projednávání různých záležitostí v příjemnějším prostředí. Doprovodným programem firemních školení či výjezdních zasedání bývají „teambuildingové“ aktivity, které mají za cíl zesílit schopnost kooperace jednotlivců (Zelenka, Pásková 2012). Speciálními nabídkami kongresových služeb malého a středního rozměru v období, kdy nejsou podobná kombinovaná ubytovací a stravovací zařízení dostatečně využita, by se částečně mohlo podařit efekt sezónnosti eliminovat.

V čem je Česká republika jedinečná?

Téměř všechny regiony České republiky jsou podle respondentů vhodné pro rozvoj turismu, každý však jinak. Atraktivit, které Českou republiku odlišují od jiných

destinací, je několik. V první řadě se jedná o koncentraci velkého množství zajímavostí na poměrně malém prostoru. Z přírodního hlediska je reliéf příhodný turistice. Vladimír Silovský hovoří o návštěvnicích české přírody jako o „kopečkářích“, kteří z každého kopce vidí jeden či více dalších a mohou se tak na ně vydat. „Částečně se tak ty vzdálenosti hledají právě na Šumavě, protože jinak tu nejsou“ (VS příloha 4). Za specifika české krajiny se však podle Marty Páskové dají považovat především kombinace krajiny přírodní a krajiny kulturní. „V Česku je naprosto fantastická taková venkovská krajina, opravdu plná těch drobných terénních památek, těch božích muk a všelijakých smírčích křížů a tak dál“ (MP příloha 4). Tento potenciál by se podle ní dal výborně využít ve spojení například s literárním turismem založeným na dílech Karla Hynka Máchy a jiných osobností. Problémem využití potenciálu turismu v České republice je podle Jaromíra Beránka malá účast soukromého sektoru na komplexní propagaci turismu České republiky. Přesně kombinace přírody a kulturních zajímavostí je předmětem zájmu v ekoturismu, který může takovýmito regionům nabídnout udržitelný rozvoj.

O aktivaci historického a kulturního potenciálu v CHKO Slavkovský les, kterou zmiňoval Jiří Šindelář, již byla řeč. Obnovování tradice lesních cest, které byly kdysi běžně užívány, se jeví jako zajímavá aktivace potenciál pro CHKO Slavkovský les. Návštěvníci těchto cest jsou v současnosti prováděni „rangery“, kteří jim podle pana Šindeláře interpretují zvláštnosti v krajině. K ještě většímu zatraktivnění by mohlo například dojít zahrnutím literárního potenciálu regionu do turistických produktů. Kdyby se literární díla, která často píšou například o historii, charakteru a zvyklostech území Karlovarska (jak již bylo zmíněno v hodnocení potenciálu CHKO Slavkovský les), využila při interpretaci, mohla by taková území získat silnější autenticitu, „svoji tvář“, díky které by mohla být přilákána další klientela do regionu.

Udržitelnost

Udržitelnost je respondenty hlavně chápána na časové ose. „Ta udržitelnost je prostě nějaký časový vývoj, běh a v určitém okamžiku to dál nejde. Tam to končí“ (JV příloha 4). Podobně ji chápe Vladimír Silovský, který hovoří o dělání činnosti udržitelným způsobem: „když to dělám dneska, nějakou věc prostě, nějaké činnosti dneska, tak jí dělám způsobem, aby mi to umožnilo dělat tu činnost v relativně dlouhodobém období“. Jako příklad uvádí hospodaření v lese, kde je potřeba hospodařit výběrově a neprovádět nevratné změny. Často je chápána udržitelnost abstraktněji, jak to popisuje Marti-

na Pásková: „Udržitelnost je určitý abstraktní termín, který hovoří o vlastnosti čehokoli, co děláme“ (MP příloha 4). Udržitelnost je na základě rozhovorů však často zřetelně chápána jako velmi podobný výraz termínu udržitelný rozvoj. Jen Martina Pásková k tomuto poznamenává, že udržitelný rozvoj je spíše: „nějaký koncept,... nějaký postoj“ (MP příloha 4), přičemž udržitelnost chápe jako „vlastnost čehokoli, co děláme“ (MP příloha 4).

Udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj je podle Jaromíra Beránka možná chápán trochu širěji než udržitelnost. Udržitelný rozvoj chápe především jako ekologickou udržitelnost. Zajímavý rozměr udržitelného rozvoje poznamenal Vladimír Silovský, který zásadním problémem současného neudržitelného rozvoje vidí spotřebu. Ta často nehledí na efektivitu spotřebovávání například fosilních zdrojů a spotřebováváme tak například uhlí, které zatím nejsme dostatečně dobře schopni využít. Tím si bereme tento prvek na dluh od budoucích generací, které by jej mohly využít lépe a efektivněji. Další rozměr udržitelnosti postihuje Martina Pásková, která říká, že „čerpáme úplně z jiných oblastí, rozvojových, afrických a tak dál“, čímž postihuje prostorovou dimenzi současného mnohdy neudržitelného rozvoje. Komplexní chápání udržitelného rozvoje není z výpovědí respondentů zřejmé, troufnu si však na základě výpovědí tvrdit, že většinu principů udržitelného rozvoje většina respondentů přirozeně respektuje v běžném i profesním životě.

Alternativní formy turismu

Pro potřeby aplikace klíčových zásad udržitelnosti jsou často využívány takzvané alternativní formy turismu, které v sobě nezřídka přímo mají „zabudované“ ty principy. Ne vždy jsou tak však chápány. Jaromír Beránek chápe alternativní cestovní ruch spíše jako alternativní program pro případ špatného počasí. Jako příklad uvádí horská střediska, která nemají dostatek sněhu a mohou tak nalákat turisty na *wellness* programy. Vladimír Silovský vidí alternativu spíše jako „bližší kontakt s přírodou či s místními lidmi. Je to prostě, že se jde v těch věcech jako víc na dřev“, což už daleko více konotuje s alternativním turismem, jak je chápán akademiky (viz teoretická část). Jeden z nich, tedy Martina Pásková, rozumí takové alternativě jako většinou udržitelnější formě turismu i když podotýká, že se často stává, že tyto alternativní formy mohou být chápány jako neudržitelné.

Za ty alternativní udržitelné má především geoturismus či etnoturismu, který se primárně snaží o zapadnutí do místa, do kultury bez většího rozruchu a s úmyslem hlubinného poznání kultury. Také ekoturismus podle ní funguje podobně, jen si více „diktuje to prostředí“ (MP příloha 4). Za automaticky udržitelné však nepovažuje žádné z těchto forem turismu. Všechno se dá podle ní dělat neudržitelně, i když to ze své podstaty udržitelné být má. To je i případ ekoturismu, který jak vyplývá z literatury diskutované výše v teoretické části, může být také neudržitelný. Za typicky udržitelně chápané formy turismu v českém prostředí považuje cykloturistiku, která ovšem podle ní může být také značně škodlivá, pokud nepodléhá efektivní regulaci.

Vždy to záleží na prostředí, o kterém se bavíme – vždy je to otázkou komparace. Pokud se bavíme například o těžebním průmyslu, jak uvádí Jindřich Horáček, pak je turismus jednoznačně šetrnější. Na toto poukazuje též Vladimír Silovský, který by alternativy vždy hodnotil v závislosti na množství a charakteru lokality. Sám za naprosto udržitelný turismus považuje pouze individuální pěší turistiku či putování v malých skupinách. K tomuto Jaromír Beránek přikládá ještě horskou turistiku a vodáctví, které v České republice také považuje za udržitelné. Z tohoto přehledu názorů na udržitelnost v turismu jasně vyplývá, že se jedná o velice spletitou tematiku, která z malých střípků skládá velkou mozaiku. Z jednotlivých střípků udržitelnosti je následně možné dostat komplexitu, v rámci které může být udržitelnost v regionu nebo oblasti vybudována.

Koho má ekoturismus v České republice lákat?

Jindřich Horáček se závěrem našeho rozhovoru vznesl otázkou, kterou by sám položil, dělal-li by podobný výzkum: „Jakej klient sem má jezdit? To je otázka. Jakej?“ (JH příloha 4). To je zásadní otázka pro destinační management jednotlivých oblastí v České republice. Navíc je podle Jiřího Šindeláře zásadní otázka udržitelnosti udržení stálé klientely, s čímž souhlasí i Vladimír Silovský, který říká, že „záleží na tom, jestli se nám budou vracet ti stálí zákazníci, ti jsou důležití, ti stálí hosti“ (VS příloha 4). Podle Jindřicha Horáčka je to klient domácí, na což navazuje, ač ne explicitně, také Vladimír Silovský. Stejně uvažuje Elena Hávová, která nevidí šanci v zapojení převládající ruské klientely z karlovarských lázní do „zelených produktů“, protože jediné, za čím podle ní do Karlových Varů jezdí, jsou jen a jen lázně. Mají dle jejího uvážení a zkušenosti dokonce problém jít se projít třeba jen do lázeňských lesů. Navíc nemají podle Jaromíra Beránka Rusové absolutní zájem o ekologii, což ukázali na

několika projektech v Soči. Jejich mentalitu zná dobře a téměř tak vylučuje jejich možné širší zapojení do ekoturismu.

S tím, že ruská klientela má velice úzké spektrum zájmu souhlasí také Kamila Prchalová z Biofarmy Belina. Když prý vymysleli s několika ostatními subjekty projekt na přilákání lázeňských hostů do přírodní krajiny CHKO tím, že mohli návštěvníci lázní využít vlak k přepravě a v každé druhé stanici si půjčit kolo a projet se, tak se to neujalo. „Chtěli jsme tady tohle (službu s kolem) nabídnout i těm lázeňským hostům... nikdo nějak neměl zájem“ (KP příloha 4). Hlavním a zajímavým argumentem také bylo, že hotely vlastně nemají zájem hosty vysílat do krajiny, když pokud zůstanou v hotelu, utratí další peníze právě u nich. K tomu ještě dodává, že si myslí, že lázeňství v podstatě snižuje možnost ostatních forem turismu k rozvoji, protože si „uzurpuje“ veškeré možné návštěvníky svou atraktivitou.

Z toho titulu se zdá logické podle Jindřicha Horáčka v lázeňském regionu úzce navázat ostatní formy turismu či služby na lázeňství. Tyto formy by měly podle něj být „původní“, „klasické“ a úzce spjaté s autenticitou regionu. Nabízí se například léčebná kúra (pitná) z pramenů v místě jejich vzniku, v srdci CHKO, jako speciální, „přírodě bližší“ atraktivita s výkladem o historii těchto pramenů. Doprovázená podáváním klasických nápojů (Becherovka) a případnou místní stravou z místních zdrojů a podle místních receptur. To by bylo pravděpodobně možné pouze tehdy, když by lázeňství hoteliéři měli na podobných aktivitách zájem (pravděpodobně finanční prospěch) a pomohli by tak návštěvníky nalákat.

Negativní postoj k přilákání zahraniční klientely, která už v regionu je, k ekoturismu stojí naprosto v opozici postoje Jiřího Loskota a Martiny Páskové, podle kterých je naopak potřeba nalákat na ekoturismus především zahraniční klientelu. To může být dle mého názoru v jejich případě zdůvodněno především napojením na geoparky ve světě (oba tito respondenti pracují ve spolupráci s celosvětovou organizací geoparků), ve kterých mohou na zahraniční klientele zakládat svůj úspěch. Místní zkušenost z České republiky ovšem ukazuje naprosto opačný trend. I proto je viditelně potřeba místní potenciál hodnotit skutečně pečlivě se zahrnutím zkušeností všech „hráčů“.

Trade-off a princip diferenciace

Posledním zásadním tématem, které respondenti především nepřímo zmiňovali ve svých výpovědích, byl již zmíněný způsob kompromisu něčeho za něco (angl. *trade-off*). Anglicko-český slovník životního prostředí a udržitelného rozvoje (Bouda et al. 2010) *trade-off* popisuje jako „výměnu něčeho za něco, dohodu, pakt“ (tamtéž: 460). Z hlediska udržitelného rozvoje spojeného s turismem se o principu *trade-off* respondenti zmiňovali hlavně ve smyslu „obětování“ určité části přírody pro nějaký vyšší, kladný efekt. Elena Hávová například udávala příklad zaměstnanosti, kdy je podle ní obtížné najít míru, za které bude v Karlovarském kraji dostatek pracovních příležitostí s minimálním vlivem sezónnosti a zároveň taková úroveň průmyslu, která bude tuto zaměstnanost podporovat, ale současně nebude rozvinuta do takové míry, aby narušovala životní prostředí. „V momentě, kdy tam nebudete mít co dělat, tak to nijak výrazně neožije (sezónnost). A jakmile tam bude ten průmysl, tak bysme zničili to, co je tady cenné. Prostě vždycky je nějaká daň za něco“ (EH příloha 4).

Druhý příklad byl již zmíněn v sociálním pilíři ve smyslu zapojení místních lidí. Jedná se o koncept takzvaných „medových hrnců“, o kterých Vladimír Silovský, že „to jsou ta místa, kam ty lidi pozvete. Kde jim nabídnete ten komfort“ (VS příloha 4). Myslí tím místa v národním parku (například méně cenná z hlediska biodiverzity), která se „obětují“ návštěvníkům a veškerým jejich rozumným požadavkům z hlediska nároků na kvalitu služeb a komfort částečně na úkor ochrany přírody. Na druhou stranu však říká, že ve zbytku parku by měla být dodržována striktní ochrana, čímž by došlo k jakémusi „vyvážení“ negativních a pozitivních vlivů turismu na životní prostředí. V tomto případě by se jednalo o prostorový kompromis. Myšlení tohoto typu je plně v souladu se sedmou zásadou deklarace OSN z Ria de Janeiro (1992), která zmiňuje „diferencovanou odpovědnost“ jednotlivých států podle toho, do jaké míry „přispívají ke globální environmentální změně“ (Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Ria de Janeiro 1992: 2).

Tuto diferenciaci lze chápat také tak, že se musíme chovat diferencovaně ve své vlastní krajině, kde budeme uspokojovat potřeby v prostoru takovým způsobem, abychom zaručili zachování nejen kulturní a člověkem přetvořené krajiny, ale také té „původní“, přirozené krajiny, která zajišťuje veškeré ekosystémové služby, bez kterých by člověk na zemi nebyl schopen přežít. Tento způsob uvažování úzce souvisí s konceptem silné a slabé udržitelnosti, která byla představena v teoretické části.

Pokud budeme uvažovat skutečně udržitelně, pak je silná udržitelnost naším imperativem. V praxi, která zde byla prezentována, jde však o kompromis. V tomto případě to znamená uvědomění si, že přírodní kapitál ve formě lesů, luk, řek či jiných ekosystémů není substituovatelný infrastrukturou, kterou pro návštěvníky vybudujeme či povrchovým dolem, díky kterému budeme mít dostatek energie z uhlí. Je potřeba zachovat „kritický kapitál“ (Moldan 2009: 333) tím, že udržíme: „klíčové procesy a prvky přírodních systémů a životadárných planetárních procesů“ (tamtéž).

V rozhovorech se pochopitelně objevovala i další témata, která byla zajímavá jak pro udržitelnost v turismu, tak pro udržitelnost v ekoturismu. Jejich širší diskuse by však již byla v limitovaném rozsahu této práce nemožná. Některé konkrétní argumenty budou však ještě použity návrhové části pro destinační management CHKO Slavkovský les a v diskusi. Právě tyto dvě části nyní následují.

6 Návrhy řešení pro destinační management CHKO Slavkovský les

Teoretické objektivní hodnocení předpokladů území případové studie CHKO Slavkovský les nastínilo jeho potenciál k rozvoji turismu, ekoturismu a s ním spojené udržitelnosti. Tento oddíl práce se zaměří na stručnou reflexi těchto předpokladů z hlediska výstupů z rozhovorů a pokusí se o stručné komentáře některých řešení, která by destinační management CHKO Slavkovský les a jeho okolí (Karlovarského kraje) měl vzít v potaz ke zvýšení udržitelnosti na tomto území s využitím turismu a ekoturismu. Tato část práce by měla nastínit odpověď na výzkumnou otázku: **Je možné definovat konkrétní kroky destinačního managementu, které by, založené na teoretickém modelu ekoturismu, mohly významně posílit udržitelný rozvoj v CHKO?**

Jedná se v zásadě o zestručněné a zhuštěné argumenty, které byly již použity v analýze rozhovorů, doplněné o konkrétní příklady z oblasti či z jiných oblastí. Tato kapitola by měla sloužit pouze k ilustrativnímu návrhu přístupu destinačního managementu. Protože se jedná o výstup z kvalitativního výzkumu, zobecnění těchto tvrzení je nutné potvrdit v případném budoucím detailněji zaměřeném kvalitativním či ideálně kvantitativním výzkumu. K rámci hodnocení poslouží vzor, podle kterého byl potenciál CHKO Slavkovský les hodnocen v teoretickém oddílu této práce.

Lokalizační faktory CHKO Slavkovský les byly z objektivního teoretického hlediska vyhodnoceny jako ideální pro rozvoj turismu a ekoturismu. Nejinak tomu bylo v případě výpovědí respondentů. Ti považují kombinaci lokalizačních faktorů v CHKO Slavkovský les za výbornou, jenom je nutné lépe aktivizovat její potenciál. To by mohlo být podle respondentů uděláno především:

- Vytvořením autentičtějších produktů, které by přitáhly širší spektrum návštěvníků. Takovým produktem může být podle Jindřich Horáčka „klasičtější lázeňství“ (JH příloha 4). Tedy ne to komerční, které je tu dnes. To znamená vrátit se ke klasickému lázeňství a upřednostnit kvalitu před kvantitou – např. autentičtější rašelinové zábaly, tradiční lázeňské procedury. To může mít zásadní vliv na udržitelnost klientely v boji s konkurencí a v zásadě na celkovou udržitelnost lázeňství, která nemusí znamenat zásadní environmentální problém. Současné jednostranné zaměření na ruskou popřípadě německou klientelu může být například změnou politické situace značně narušeno (například přísnější pravidla pro vydávání víz ruským občanům).

- Rozšířením současné nabídky o další autentické produkty – spojit současný přírodní potenciál (prameny a jejich příběhy, doly, rašeliniště, naučné stezky, vzácné druhy rostlin a živočichů) s literárním potenciálem (návštěva míst spojených s literární historií), historickým potenciálem (původní stezky v lese). Dobrým krokem v tomto ohledu by mohlo být využití průvodců z řad odborníků z CHKO, jako je tomu na Šumavě (MP příloha 4), či zapojit místní „starousedlíky“, kteří region velmi dobře znají – interpretace odborníky, opravdovými „starousedlíky“ dodá produktu autenticitu. Ekoturismus v tomto může hrát důležitou roli.
- Využitím příležitosti přímého spojení léčení v lázních s pohybem v přírodě - organizované výlety do CHKO za účelem fyzické zátěže, která je v současné době organizována ve fitness centrech. Při všech aktivitách v prostoru CHKO je ovšem nutné dbát limitů, které nám pomáhají monitorovat ukazatele únosné kapacity. Tyto limity je podle respondentů nutné nastavit při maximálním zapojení místních obyvatel a na jejich překročení efektivně reagovat.
- Poučením se z příkladu německých chráněných území, kde dokáže místní destinační management lépe aktivizovat potenciál území k dlouhodobější udržitelnosti. Například uspořádáním společného workshopu, díky kterému by se mohly obě strany dost obohatit, a navázáním dlouhodobé spolupráce. Turismus na německé straně hraje důležitější roli (JH a VS příloha 4), proto je třeba se poučit a lépe využít vlastního potenciálu.
- Rozšířením nabídky služeb v turismu ke snížení sezónnosti aktivizace potenciálu – například drobným kongresovým cestovním ruchem, který by využil ubytovací a stravovací zařízení, jež jsou jinak užívána pro ekoturismus či jiné druhy udržitelného turismu. Pro semináře může být prostředí CHKO velice příjemné a může nabídnout bohatý doprovodný program v přírodě k těmto seminářům – šance pro průvodcované výlety v rámci ekoturismu.

Z hlediska **realizačních a selektivních předpokladů** byly v CHKO Slavkovský les hodnoceny především fyzické charakteristiky a bariéry rozvoje, infrastruktura, vzdělávací a psychologické bariéry a legislativní bariéry rozvoje. Fyzické charakteristiky a bariéry rozvoje – jako je přírodní profil, poloha, komunikace a dopravní dostupnost, podmínky plynoucí ze začlenění do EU – byly na

základě rozhovorů hodnoceny různě. Pro zvýšení udržitelnosti v těchto ohledech by měl destinační management vzít v potaz především:

- Fakt, že volná příroda v CHKO může být daleko lépe využita. Svým charakterem je ideální pro využití turismem založeným na přírodní složce, potažmo ekoturismem, který využívá i jeho kulturní potenciál, jak se respondenti shodují. V obou případech je opět nutné nastavit limity, monitorovat hodnoty a efektivně reagovat na možná ohrožení dlouhodobé udržitelnosti.
- Současná nabídka produktů primárně zaměřená na lázeňství by se měla podle respondentů rozšířit o další produkty (JH příloha 4), kterým by mohly vévodit ty ekoturisticky zaměřené, jako jsou ekofarmy a produkty (služby), které nabízí Geopark Egeria. Interpretované výlety do krajiny s průvodcem (rangerem) jsou také preferované a nabývají na popularitě (VS a JŠ příloha 4).
- Dopravní dostupnost jako jedna z možných fyzických bariér není respondenty chápána jako bariéra rozvoje turismu. Využití železniční sítě jako alternativy k přepravě turistů v CHKO naráží na současný malý zájem (KP příloha 4). V tomto ohledu je dle mého názoru potřeba lepší koordinace takovýchto iniciativ s lázeňskými centry a možná také s krajským úřadem, který by využil efektivnější informační kanály a systémovější přístup k této nabídce. Dobrým příkladem systémové iniciativy může být web kvagro.cz zaštiťující agroturistiku v regionu. Diverzifikace dopravy může znamenat dlouhodobější environmentální udržitelnost – alternativa vlaků či jízdních kol za auta.
- Potenciál počtu návštěvníků lázní vypadá z hlediska jeho využití pro CHKO slibně, ale rozhovory ukázaly, že občané Ruské federace velice pravděpodobně nebudou jevit zájem o jiný než lázeňský produkt (JB a EH příloha 4). U starších německých návštěvníků lázní je potenciál větší, i když jejich věk může být překážkou. Pro ekoturismus, který by zvýšil zaměstnanost, by tak podle respondentů bylo nejlepší oslovit českou majetnější a zároveň vzdělanější klientelu. Ideálně ve středním věku. Zároveň by nebylo od věci oslovit zahraniční klientelu, která nepřijíždí do České republiky primárně za lázeňstvím (JL a MP příloha 4). V tomto je členství v EU velkou výhodou a příležitostí k přilákání evropské klientely, protože neklade bariéry příjezdu. Je však nutné se maximálně zaměřit na kvalitu produktu (JH příloha 4).

Další hodnocenou oblastí v teoretické části byla **infrastruktura**. V jejím rámci byla hodnocena především ubytovací a stravovací zařízení, lidské zdroje, stávající

nabídka využitelných produktů v ekoturismu, (ne)výhody plynoucí ze členství v EU a ostatní aspekty infrastruktury:

- Potenciál ubytovacích a stravovacích kapacit se na první pohled jeví jako dostatečný pro měkký ekoturismus (vyšší standard), ale v CHKO a jeho okolí podle rozhovorů chybí kvalitní střední třída ubytovacích a stravovacích kapacit (JH příloha 4). Nabídku služeb je současně nutné více otevřít širšímu trhu (hlavně cenově) – především v Karlových Varech a blízkém okolí je příliš orientovaná na ruskou klientelu (tamtéž).
- Příležitostí pro ubytování standardu ekoturismu (i tvrdého) jsou ekoagrofarmy, které jsou poměrně slušně vytěžované (KP příloha 4). V tomto ohledu by stálo za to koncepčně více podpořit podobné projekty typu biofarmy Belina také v CHKO Slavkovský les (v zónách 3 a 4). Pro kombinaci turismu a léčení pak hipocentra (EH příloha 4). Všechny tyto druhy ubytování přispívají k rozšiřování nabídky pro ekoturismus. Nadále je ale potřeba realizovat více menších a středně velkých kapacit (do patnácti lůžek), které jsou ovšem zatím v Čechách nepříliš populární (JH příloha 4). V podpoře těchto projektů v rámci CHKO Slavkovský les vidím příležitost pro destinační management.
- Naprosto zásadní vliv může mít podle všech respondentů rozvoj ekoturismu z hlediska zaměstnanosti. Ze zaměstnanosti vyplývá demografická stabilita, která je i podle respondentů z jiných oblastí naprosto zásadním sociálním tmelem v takto marginalizovaných regionech. Je to také šance, jak udržet „inteligentní potenciál“ (VS příloha 4), jež je v Karlovarském kraji tristní. Ekoturismus by mohl pomoci zlepšit situaci se zaměstnáním přímo v CHKO (ubytování, stravování, infocentra, průvodci atp.).
- Protože sezónnost je typickým jevem turismu, nevyhne se ani Karlovarskému kraji. Tady může ekoturismus jako komplementární prvek zaměstnanosti pomoci. Je ovšem potřeba vytvářet alternativy, které mohou být i jiné než ekoturistické povahy. O kongresové turistice už řeč byla, další možností je zaměření na zimní sporty, čímž by se snížila sezónnost turistiky. To je především možnost pro ubytovací a stravovací zařízení poblíž Krušných hor, ale možnost je i v CHKO. Tady uvedl výborný příklad Jirí Šindelář, který zmínil vytvoření běžecké trati pro lyžaře přímo v CHKO (v méně citlivých zónách), zatím se jí však nepovedlo zrealizovat především kvůli majetkovým poměrům (vlastníci lesů nejsou tomuto projektu nakloněni, chtějí raději realizovat lov zvěře). Je potřeba se poučit od našich sousedů v Rakousku. Hlavním lákadlem by měla

být celoročně pěší turistika a možná částečně cykloturistika (podle počasí – například letos byla možná celoročně).

- Pro pěší a cykloturistiku je v CHKO více než dost infrastruktury a proto se dle respondentů jedná o ideální zaměření pro případné zájemce o podnikání v ekoturistice. Pokud tito zároveň poskytnou interpretační služby, mohlo by to mít dvojitý efekt. Zvýšení zaměstnanosti a vzdělávání. Nežádoucí je ovšem budovat infrastrukturu v místech, kde by se mohly potenciálně vyskytovat vzácné druhy rostlin a živočichů s ohledem na únosnou kapacitu prostředí (EH a JL příloha 4).
- Další velkou příležitostí je využití financí z evropských fondů, které jsou zatím čerpány velmi omezeně (JL příloha 4). Jednotlivé subjekty mají možnost využít těchto finančních zdrojů především do začátku jejich podnikání. Současně je využití financí ze strukturálních fondů stěžejní pro větší projekty jako je Geopark Egeria. V této oblasti financování by měl být prostor také pro zajištění financování vzdělávání zaměstnanců a provoz infocenter (jež by současně zaměstnávaly průvodce), které by mohly poskytnout pracovní příležitosti a udržet tak některé vzdělanější místní obyvatele v regionu.

Předposlední hodnocenou částí v teoretickém oddílu byly **vzdělanostní a psychologické bariéry rozvoje**. V této části byla diskutována úroveň příjmu, která úzce souvisela s možností seberealizace, vzděláním, jazykovou vybaveností, vztahem lidí k místu a přímým zapojením místních obyvatel. K těmto lze z hlediska destinačního managementu přistupovat takto:

- Nízkou úroveň vzdělání považují všichni respondenti za klíčovou bariéru rozvoje ekoturismu v regionu. A nejen jeho. Tento problém souvisí s nedostatkem kvalitních vzdělávacích institucí (hlavně ve vysokém školství v Karlovarském kraji). Tento spíše celokrajový koncepční problém může být vyřešen snad jen samotným založením v skutku regionální vysokoškolské instituce v kraji. Dále to ovšem úzce souvisí s pracovními příležitostmi. Ty by mohl ekoturismus alespoň částečně zajistit. Kvalitní a vzdělaný personál je ovšem potřeba i například v lázeňství (EH příloha 4). Často je tu ovšem problém nízkého finančního ohodnocení.
- Jazyková vybavenost samozřejmě souvisí s celkovou vzdělaností, ale také úzce souvisí s možností cizí jazyk skutečně užívat. To je zatím v Karlovarském kraji možné jen v případě ruského a německého jazyka. Možností užít anglický jazyk je

minimum, i z toho důvodu je obtížné udržet jazykový standard, ač se podle ukazatelů blýská na lepší časy. Ekoturismus by mohl potenciálně přilákat anglicky mluvící klientelu (MP a JL příloha 4), což by mohlo znamenat příležitost ke zlepšení jak jazykové praxe, tak také finanční situace za standardního předpokladu, že zahraniční klientela je movitější.

- S možností najít odpovídající zaměstnání s odpovídající kvalifikací se podle rozhovorů úzce pojí vztah k místu. Ten se vzhledem k turbulentní historii Karlovarského kraje nevyvíjel historicky příliš pozitivně, což vyústilo v současnou slabou identifikaci místních s místem jejich rodiště či bydliště. V tomto jsou ekoturismus a ostatní formy turismu znovu příležitostí najít odpovídající zaměstnání, díky kterému budou mít místní pocit seberealizace a vytvoří si tak bližší vztah k místu. To by zároveň mohlo znamenat větší míru tolerance vůči návštěvníkům, která je nyní také na pováženou. Potřeba skutečné seberealizace je tudíž na místě pro řešení snížení vykořeněnosti lidí v regionu.

- Zapojení místních do procesu rozvoje je taktéž klíčovou věcí. Velmi důležitá je jejich kapitálová účast. Osobní vlastnictví by podtrhovalo vztah k místu a snižovalo vykořeněnost lidí, jak tomu bylo na Liberecku (JV příloha 4). To je ovšem koncepční záležitost nejen celého kraje, která může být pro destinační management jen těžko uchopitelná. Spíše se bude jednat o kombinaci již výše zmíněné řady aspektů, které mohou napomoci vykořeněnost lidí co nejvíce eliminovat.

Poslední hodnocenou částí v teoretickém oddílu byly **legislativní bariéry rozvoje**. Ty byly velice překvapivě hodnoceny veskrze kladně:

- Legislativa je respondenty brána spíše jako základní podmínka, nežli bariéra rozvoje (MP příloha 4). Naopak mají pocit, že by měla být v některých ohledech přísnější (JŠ příloha 4). Na základě některých příkladů legislativních chyb (nepovolená výstavba, výstavba značení tras za velkých obstrukcí) se nabízí možnost modifikace legislativy (například v budoucím plánu péče) na základě reflexe samotných obyvatel – tedy jeho redefinice i z hlediska exekutivy. To by mohlo značně přispět k udržitelnosti hlavně optikou lidského pilíře – morálky a úcty.

- Pokud by se podařilo plánem péče lépe ošetřit některé aktivity vztahující se k turismu tak, aby tyto aktivity v méně cenných oblastech povolovaly (například v zimě běžecké lyže ve vybraných lokalitách CHKO), mohlo by to zásadně napomoci snížení

sezónnosti (za předpokladu přísného respektování indexů únosné kapacity). Navíc je to důležité také k samotnému udržení lidí v krajině a turismus jim může dát šanci v té krajině žít (MP a JH příloha 4).

- Podle některých (JH příloha 4) je nutné i krajinu v CHKO více zpřístupnit lidem, protože jejich přirozené aktivity jsou příznivé pro vývoj CHKO – blokování sukcese (například chování dobytka v omezené míře). Je tudíž potřeba zvážit priority aktivit a popřípadě legislativu přizpůsobit šetrnému turismu, který by mohl ve výsledku přinést více pozitivního (zaměstnanost, sociální stabilitu, vztah k místu, silnější environmentální hodnoty atp.) než negativního.

Na několika příkladech z CHKO Slavkovský les je zřetelně vidět, že turismus a ekoturismus mohou podstatným způsobem pozitivně podpořit udržitelnost v této chráněné oblasti a v jejím blízkém okolí. Některé atributy hodnocené na základě teoretického rámce se v rozhovorech ukázaly jako liché nebo jako částečně neproveditelné (aktivizace návštěvníků lázní, využití značné ubytovací a stravovací kapacity lázní) či velmi těžko překonatelné (vzdělanost, zaměstnanost, vykořeněnost místních lidí). Na základě této případové studie je tak vidět, že je sice možné definovat určité obecné kroky destinačního managementu, které by mohly posílit udržitelný rozvoj v CHKO. To jak významně, je ovšem, i podle konkrétních výstupů z rozhovorů, možné zjistit jen samotnou realizací konkrétních kroků a pozdějším vyhodnocováním jejich velmi specifických vlivů. Někteří respondenti také zmiňovali studii proveditelnosti, která by mohla komplexněji zhodnotit potenciál území. Obecně je ovšem možné konstatovat, že pro identifikaci základních problematických témat by mohl model použitý v této práci posloužit. Jeho zobecnění na další území v České republice je ovšem možné jen za několika předpokladů, které budou shrnuty v následné diskusi.

7 Diskuse k možnosti vytvoření obecného teoretického modelu

Předchozí kapitola poukázala na možnost využití teoretického modelu turismu, ekoturismu a udržitelnosti pro konkrétní chráněnou krajinnou oblast. Ta je sice omezená určitou mírou obecnosti, ale v případě podrobnějšího výzkumu jednotlivých jevů a témat⁵, který by úžeji specifikoval jednotlivé problémy, by mohl být teoretický model dále využit. Se zobecněním teoretického modelu úzce souvisí druhá výzkumná otázka, jež se vztahuje k závěrům konkrétního hodnocení potenciálu na území chráněné krajinné oblasti. Ta se táže: **Je možné z podmínek konkrétního daného území vytvořit teoretický model udržitelnosti ekoturismu?** Na tuto otázku odpověděla předchozí kapitola. V této fázi nás ale již zajímá území celé České republiky a další výzkumná otázka se tedy ptá: **Je možné vytvořený teoretický model zobecnit a aplikovat na ostatní chráněná území České republiky** Na základě podobností a odlišností, které se objevily během analýzy rozhovorů, je možné konstatovat následující:

- Z komplexní analýzy rozhovorů vyplývá, že respondenti nezávisle na tom, jestli byli z oblasti zkoumané CHKO či z jiné oblasti České republiky, identifikovali během rozhovorů většinu témat, která je potřeba zohlednit při hodnocení potenciálu chráněného území (a regionu, do kterého spadá) k rozvoji udržitelným způsobem prostřednictvím ekoturismu či turismu obecně.
- Většina obecnějších témat se podle nich týká většiny chráněných území a jejich okolí. Ať je to (ne)zaměstnanost, nízká míra vzdělanosti, obtížná možnost seberealizace, kulturní identita, zapojení místních, nízká míra společné odpovědnosti, problémový přístup lidí k ochraně přírody, otázka kvality života. Některá témata mohou být různá pro různé regiony – vykořeněnost, závislost na různých druzích hospodářské činnosti či nutnost ochrany přírody.
- Z předchozího bodu vyplývá také míra závislosti regionu nebo CHKO konkrétně na přírodě a na turismu. Z toho se pochopitelně odvíjí úroveň, do které může aktivizace potenciálu turismu a jeho měkkých forem, kterou je také ekoturismus, ovlivnit udržitelnost regionu. V regionu jako je Karlovarský kraj se turismus samozřejmě ukazuje jako klíčový činitel, v jiných regionech (ze kterých respondenti jmenovali například Mostecko či Ostravsko) nemůže vzhledem k přírodním, kulturní, infrastrukturním či

⁵ Které byly identifikovány jako důležité díky kvalitativním rozhovorům.

jiným podmínkám hrát takovou roli. Někde může být proto turismus (ekoturismus) hlavním prostředkem rozvoje regionu či oblasti a někde spíše vedlejším.

- Z toho důvodu je podle respondentů vždy nutné stanovit individuální parametry (škály) obecného modelu, které by ovšem musely být vždy interpretovány jednotlivě pro každé území. Z těchto parametrů by bylo následně potřeba vytvořit limity a zvážit, do jaké míry by mohl turismus tyto limity překročit a jestli je tak vůbec možné turismus rozvíjet bez překročení hodnot nastavených limitů. Na takovém základě je možné obecný (modifikovatelný) teoretický model využít.
- Klíčovým v aplikaci podobného modelu by podle většiny respondentů bylo použití vhodně nastavených indikátorů, které by následně pomáhaly zjištěný potenciál území monitorovat a na základě hodnot těchto indikátorů vhodně regulovat či podporovat jednotlivé aktivity.
- Martina Pásková zároveň uvádí, že pro vlivy turismu na českém území ještě nemáme dostatek dat a je tak velmi obtížné fundovaně z teoretického hlediska zhodnotit potenciál jednotlivých území k rozvoji ekoturismu (či šetrného turismu) jako prostředku udržitelnosti.
- Na základě monitoringu a dat, která nám indikátory umožňují získat, je pak podle Eleny Hákové nutné modifikovat parametry teoretického modelu, protože turismus je podle ní dynamický a živý organizmus, jehož atributy se mohou značně měnit v poměrně krátkém čase.
- Jako příklady podobného konceptu teoretického modelu uvedli respondenti strategické plány (strategie rozvoje udržitelného turismu na Šumavě – Silovský; strategické plány měst – Horáček) či studie proveditelnosti (studie proveditelnosti pro Geopark Egeria – Loskot). Z těchto a jim podobným materiálům by se dalo do budoucna čerpat pro konkretizaci modelu udržitelnosti ekoturismu na dané území.

8 Závěr

Důležitost a význam turismu jako hospodářského odvětví, jež ukazují statistické informace UNWTO (viz Úvod a teoretická část práce), plně potvrdily také výpovědi respondentů v České republice. Pro jeho ekonomickou důležitost, ale i pro jeho zřejmý vliv na životní prostředí je nutné detailně definovat, co turismus je a jakou má konkrétní povahu. Z literární rešerše vyplývá, že se jedná o v současnosti velice dynamické hospodářské odvětví s často se měnícími trendy. Především způsoby, jakými turismus, jeho činitele, návštěvníci, ale i místní obyvatelé ovlivnění turismem interagují s krajinou a mezi sebou jsou podstatnými zjištěními pro pochopení fungování celého systému. Turismus může vytvářet také systémy, které jsou zcela neudržitelné a je tak nutné zkoumat jejich jednotlivé aspekty. Celkový potenciál udržitelnosti je nutné analyzovat na úrovni ekonomických, sociálních (socio-politických) a environmentálních charakteristik jednotlivých destinací a usilovat o jejich celkovou syntézu.

Reakcí na neudržitelný rozvoj některých destinací je probíhající změna poptávky i nabídky od masových forem na alternativní formy cestovního ruchu, které se a priori snaží o vytváření udržitelných systémů. Pro aktivizaci potenciálu různých území jsou vhodné různé druhy alternativních forem cestovního ruchu. Pro zřejmý přírodní a současně kulturní potenciál České republiky se jednou z nejvhodnějších variant pro aktivizaci tohoto potenciálu zdá být ekoturismus. Literární rešerše ekoturismu ze širokého spektra zdrojů nastínila jeho teoretický potenciál udržitelnosti. Tento potenciál je ovšem v teoretické rovině chápán pro jakékoli území, které odpovídá obecným charakteristikám ekoturismu. Realizace ekoturismu a jeho potenciálu udržitelnosti v jednotlivých územích je pak více méně individuální a závisí na místních přírodních i společenských podmínkách. Česká republika představuje, přes svou zjevnou přírodní variabilitu, z hlediska společenských podmínek realizace turismu poměrně homogenní a neměnné území. Nabízí širokou škálu chráněných území, která jsou potenciálně příhodná pro realizaci ekoturismu a jeho efektů udržitelnosti. Chráněná krajinná oblast Slavkovský les v Karlovarském kraji se ukázala pro zjištění potenciálu ekoturismu jakožto nástroje udržitelného rozvoje v tomto regionu vhodná hned z několika důvodů.

Na základě výstupů z analýzy rozhovorů a jejich porovnání s výstupy z literární rešerše je možné konstatovat, že ekoturismus může být považován za prostředek udržitelného rozvoje při splnění několika podmínek a za předpokladu, že budou respektovány určité limitní udržitelné hodnoty jeho rozvoje v konkrétním území. Na

základě výsledků srovnání v případové studii může být ekoturismus v CHKO Slavkovský les chápán jako doplňkový zdroj pracovních příležitostí (především pro jednotlivce s vyšším vzděláním) v regionu, kde je jinak vysoká míra nezaměstnanosti s tím, že těžba hnědého uhlí, která zaměstnává velký počet obyvatel kraje, není přirozeně dlouhodobě udržitelná. Současně se však musí podařit efektivně snížit sezónnost a závislost na zahraničním kapitálu. Tyto aspekty mají zásadní vliv na *ekonomickou* udržitelnost. Dalším důležitým efektem je tendence ekoturismu ochraňovat přírodní podmínky v této CHKO, které synergicky ovlivňují další zásadní sektor zaměstnanosti v regionu – tedy lázeňství. V tomto ohledu je ovšem nutné poznamenat, že destinační management musí vytvořit a aplikovat efektivní indexy únosné kapacity, které bude nepřetržitě monitorovat, vyhodnocovat a reflektovat. Jedině tak může být zaručena dlouhodobá environmentální udržitelnost.

Navíc existuje předpoklad, že „spotřebou“ autentických ekoturistických produktů bude jednak docházet k vzdělávacímu efektu široké veřejnosti z hlediska udržitelnosti a zároveň si i místní komunita seberealizací v ekoturismu začne více vážit prostředí, ve kterém žije, a turistů, kteří to fakticky „umožňují“. Ekoturismus tak podpoří silnější vztah místních k jejich domovině, který byl za posledních několik dekad značně narušen. Nemalou roli by současně mohlo hrát jejich větší zapojení do rozvoje destinace, které ekoturismus také podporuje. V neposlední řadě je třeba se z hlediska lidského pilíře udržitelného rozvoje zaměřit na rozvoj kvality ve všech ohledech – infrastruktura, vztahy, zážitky v turismu i vzdělávání. To všechno může zásadně přispět k dlouhodobé udržitelnosti nejen v CHKO Slavkovský les, nýbrž v celém regionu. Na základě těchto výstupů podpořených komplexní analýzou ve stati práce je možné konstatovat, že **je možné definovat konkrétní kroky destinačního managementu, které by, založené na teoretickém modelu ekoturismu, mohly významně posílit udržitelný rozvoj v CHKO Slavkovský les**. Toto zjištění je založené na relativně důkladné analýze veřejně dostupných dat a na kvalitativním výzkumu. Jeho validizace a zpřesnění by vyžadovalo další detailnější kvantitativní výzkum. Přesto považuji toto tvrzení na základě provedené diskuse za průkazné.

Rozhovory s odborníky z ostatních oblastí ukázaly, že ač je Česká republika obecně poměrně homogenní území, specifika v jednotlivých oblastech mohou být značná. Z toho důvodu je obtížné říci, zda by mohl být podobný postup hodnocení potenciálu proveden i v ostatních územích. Většina respondentů se však shoduje, že jakýsi základní

model, který by sloužil pro účely preliminárního hodnocení území, by bylo možné vytvořit. Pokud jde o míru přesnosti tohoto modelu, panovala mezi respondenty obecná shoda na úrovni studie proveditelnosti. Realizace takové studie (či modelu) by byla umožněna primárně za předpokladu vhodného nastavení hodnot základních parametrů hodnocení. Ty sice je možné, jak bylo ukázáno na případové studii, získat ve většině případů ze sekundárních dat, ale jak bylo též naznačeno, ne vždy musí být tato data úplně správně interpretována. Proto by tyto parametry podle některých výpovědí mohly být fundovaně nastaveny až na základě delšího speciálně zaměřeného empirického výzkumu ve vybraném území v České republice.

Následně by bylo nutné za prvé ověřit relevantnost hodnotících kritérií v dalších územích podobným způsobem a za druhé potvrdit správnost přístupu samotnou dlouhodobou praxí v daných územích, monitoringem a zpětnovazebním vyhodnocováním. Tato práce tak otevírá prostor pro další výzkumnou činnost, která by pomohla utvrdit soubor „kategorií“, které je potřeba při aplikaci turismu (ekoturismu) jakožto prostředku udržitelnosti brát bezpodmínečně v potaz. Zároveň by tato výzkumná činnost mohla přijít s konkrétními škálami jednotlivých kategorií, podle kterých by bylo možné hodnotit jednotlivá témata (kategorie) v daném území a následně složit komplexní soubor hodnotící potenciál území k tomuto záměru. Potřeba rozšiřujícího výzkumu nic nemění na tom, že na základě rozhovorů, stejně jako na základě případové studie, je možné se domnívat, že **vytvoření (preliminárního) obecného teoretického modelu udržitelnosti ekoturismu na dané území je možné a za určitých výše jmenovaných podmínek by mohlo být i přenositelné na další území v České republice.**

Závěrem je nutné odpovědět na primární výzkumnou otázku. Na základě rozsáhlé literární rešerše a analýzy polostrukturovaných rozhovorů je zřejmé, že většina aspektů ekoturismu má jednoznačně udržitelný základ za předpokladu, že je ekoturismus správně provozován a aplikován jako prostředek udržitelnosti. Tudiž v regionech v České republice, které jsou vhodné k rozvoji ekoturismu především svými lokalizačními faktory, ale také svými faktory realizačními a selektivními, je obecně možné očekávat, že **ekoturismus jako forma udržitelného CR může být prostředkem udržitelného rozvoje pro vhodné CHKO v České republice.** To, jaká CHKO k tomu má předpoklady, může pomoci rozhodnout rozšířený teoretický model, ke kterému tato diplomová práce, doufám, položila základ.

9 Bibliografie

Alho, J. 2011, Concluding remarks: overall impacts on biodiversity and future perspectives for conservation in the Pantanal biome, *Brazilian Journal of Biology*, vol. 71, no. 1, pp. 337-341.

Bauman, Z. 2000, *Liquid Modernity*, London: Wiley.

Beaumont, N. 2001, Ecotourism in the conservation ethic: recruiting the uninitiated or preaching to the converted? *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 9, no. 4, pp. 317-341.

Blamey, R. 2001, Principles of ecotourism, in *The Encyclopedia of Ecotourism*, Weaver, D (ed.), chapter 1, pp. 5-22, UK: CABI International.

Blangy, S., Mehta, H. 2006, Ecotourism and ecological restoration, *Journal for nature conservation*, vol. 14, nos. 3-4, pp. 233-236.

Bouda, Z., Bouda, O., Cílek, V. a kolektiv autorů 2009, *Anglicko-český a česko anglický slovník životního prostředí a udržitelného rozvoje – 2. Rozšířené vydání*, Státní fond životního prostředí České republiky.

Brown, K., Turner, R., Hameed, H., Bateman, I. 1997, Environmental carrying capacity and tourism development in the Maldives and Nepal, *Environmental Conservation*, vol. 24, no. 4, pp. 316-325.

Bryman, A. 2012, *Social Research Methods – fourth edition*, Oxford: Oxford University Press.

Butler, R. 1980, The Concept of a Tourism Area Cycle of Evolution: Implication for Management of Resource, *Canadian Geographer*, vol. 24, no. 1, Oxford: Blackwell Publishing, pp. 5-12.

Butler, R. 1990. Alternative Tourism: Pious Hope Or Trojan Horse?, *Journal of Travel Research*, vol. 28, no. 40, pp. 40-45.

Butler, R. 1996, The Concept of Carrying Capacity for Tourism Destinations: Dead or Merely Buried?, vol. 2, nos. 3-4, pp. 283-293.

Bushell, R., Eagles, P. (eds) 2003, *Benefits Beyond Boundaries: Proceedings of the Vth IUCN World Parks Congress – Durban, South Africa, 8-17 September, 2003*. CAB International, Wallingford, UK.

Ceballos-Lascuráin, H. 1987, The future of ecotourism, *Mexico Journal*, January, pp. 13-14.

Chapman, L. 2007, Transport and climate change: a review, *Journal of Transport Geography*, vol. 15, no. 1, pp. 354-367.

Crang, M. 1997, Picturing practices: research through the tourist gaze, *Progress in Human Geography*, vol. 21, is. 3, pp. 359-373.

Čepelák, V., 2007, *Rusové v Karlových Varech očima místních obyvatel*, In: Nešpor, Z. (ed.), 2010., *Lidé města.*, pp. 589-608., Praha: Ermat.

- Dadejčík, O. 2010, Environmentální estetika in Zahrádka, P. (ed.), *Estetika na přelomu milénia – vybrané problémy současné estetiky*, Brno: Barrister & Principal.
- Daly, H. 1991, *Steady-State Economics: Second Edition With New Essays*, Washington: Island Press.
- Disman, M. 2008, *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha: Nakladatelství Karolinum
- Fennell, D. 2001, A content analysis of ecotourism definitions, *Current Issues in Tourism*, vol. 4, pp. 403-421.
- Fennell, D. 2008, *Ecotourism: An Introduction* (3rd edition), London: Routledge.
- Fennel, D., Dowling, R 2003, *Ecotourism policy and planning*, UK: CABI International.
- Ferguson, L. 2007, The United Nations World Tourism Organisation, *New Political Economy*, vol. 12, no. 4, pp. 557-568.
- Fisher, P. 2005, Land use and Land cover: Contradiction or Complement, In Fisher, P., Unwin, D. (eds.), *Re-Presenting GIS*, pp. 85–98, Chichester: Wiley.
- Font, X., Sanabria, R., Skinner, E. 2003, Sustainable Tourism and Ecotourism Certification: Raising Standards and Benefits, *Journal of Ecotourism*, vol. 2, no. 3, pp. 213-218.
- Font, X 2005, Critical review of certification and accreditation in sustainable tourism governance, staženo 12. 4. 2013:
<http://www.ecotourism.org/onlineLib/Uploaded/Cert_accreditation_sustainable_tourism_governance.pdf>.
- Gössling, S. 1999, Ecotourism: a means to safeguard biodiversity and ecosystem functions?, *Ecological Economics*, vol. 29, pp. 303-320.
- Gössling, S., Borgstrom Hansson, C., Horstmeier, O., Saggel, S. 2002, Ecological footprint analysis as a tool to assess tourism sustainability, *Ecological Economics*, vol. 43, pp. 199-211.
- Groot, R., Alkemade, R., Braat, L., Hein, L., Willemsen, L. 2010, Challenges in integrating the concept of ecosystem services and values in landscape planning, management and decision making, *Ecological Complexity*, vol. 7, no. 3, pp. 260-272.
- Hall, C., Boyd, S. 2003, *Ecotourism in Peripheral Areas*, Clevedon: Channel View Publications.
- Hardin, G 1968, *The tragedy of the Commons*, *Science*, vol. 163, pp. 1243-1248, staženo dne 20. 11. 2013:
<<http://eesc.columbia.edu/courses/v1003/lectures/population/Tragedy%20of%20the%20Commons.pdf>>.
- Harris, M. Thomas, W. Mourao, G. Da Silva, C. Guimaraes, E. Sonoda, F., Fachim, E. 2005, Safeguarding the Pantanal Wetlands: Threats and Conservation Initiatives, *Conservation Biology*, vol. 19, no. 3, pp. 714-720.
- Hendl, J. 2008, *Kvalitativní výzkum – základy teorie, metody a aplikace*, Praha: Portál.

- Higham, J. 2007, *Critical Issues in Ecotourism*, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Hill, J., Gale, T. 2009, *Ecotourism and Environmental Sustainability: Principles and Practice*, chapter 1, pp. 3-16, Farnham: Ashgate.
- Honey, M. 1999, *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* Washington, DC: Island Press.
- Holden, A. 2008, *Environment and tourism*, Routledge: London
- Holden, A. 2009, An Introduction to Tourism-Environment Relationship in Hill, J., Gale, T. (eds.), *Ecotourism and Environmental Sustainability: Principles and Practice*, chapter 2, pp. 17-30, Farnham: Ashgate.
- Holden, P. 1984, *Alternative Tourism: Report on the Workshop on Alternative Tourism with a Focus on Asia*, Ecumenical Coalition on Third World Tourism, Bangkok.
- Hunter, C. 2009, Thinking Globally about Ecotourism Impact: The Contribution of Ecological footprint Analysis, in Hill, J., Gale, T. (eds.), *Ecotourism and Environmental Sustainability: Principles and Practice*, chapter 3, pp. 31-48, Farnham: Ashgate.
- Ioris, A. (ed.) 2012, *Tropical wetland management: The South American Pantanal and the International Experience*, Ashgate studies in Environmental Policy and Practice, Farnham: Ashgate.
- Jonák, M. 2013, Are the policy instruments used to ensure sustainable tourism development useful to support sustainable ecotourism?, *Final essay for Environmental policy* (předmět), School of Land and Environment, University of Melbourne.
- Kusler, J. 1991, Ecotourism and resource conservation: introduction to issues, in J.A. Kusler (ed.), *Ecotourism and Resource Conservation: A Collection of Papers*, vol. 1, Madison, WI: Omnipress.
- Leopold, A. 1949, *A sand country almanac*, Oxford: Oxford University Press.
- Lindberg, K. 1991, *Policies fo Maximising Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits*, Washington, DC: World Resources Institute.
- Mbaiwa, J. 2011, Cultural commodification and tourism: the Goo-Moremi community, Central Botswana, *Journal of Economic and Social Geography*, vol. 102, no. 3, pp. 290-301.
- McCool, S., Lime, D. 2001, Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?, *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 9, no. 5, pp. 372-388.
- Moldan, B. 2009, *Podmaněná planeta*, Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H. 2002, *K udržitelnému rozvoj České republiky: vytváření podmínek, Svazek 4 – vzdělání, informace, indikátory*, Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí.
- Mieczkowi, Z. 1995, *Environmental Issues of Tourism and Recreation*, University Press of America, Lanham, MD.

- Nováček, P. 2010, *Udržitelný rozvoj*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Orams, M. 2001, Types of Ecotourism, in Weaver, D (ed.), *The Encyclopedia of Ecotourism*, pp. 23-36, UK: CABI International.
- Orieška, J. 2003, *Kongresový cestovní ruch*, Praha: Idea servis.
- Page, S., Dowling, R. 2002, *Ecotourism*, New York: Prentice Hall.
- Palatková, M. 2012, *Mezinárodní cestovní ruch*, Praha: Grada Publishing.
- Pásková, M. 2008, *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*, Hradec Králové: Gaudeamus.
- Pásková, M. 2014, *Udržitelnost cestovního ruchu*, Hradec Králové: Gaudeamus.
- Punch, K. 2006, *Úspěšný návrh výzkumu*, Praha: Portál.
- Ross, S., Wall, G. 1999, Ecotourism: towards congruence between theory and practice, *Tourism Management*, vol. 20, no. 1, pp. 123-132.
- Ryglová, K., Burian, M., Vajčnerová, I. 2011, *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*, Praha: Grada.
- Rynda, I. 2000, Trvale udržitelný rozvoj, In *Geografické rozhledy*, 10/1, 2000, str. 10-11.
- Rynda, I. 2005, Udržitelný rozvoj, jeho ohrožení a kvalita života, In *Životné prostredie, Revue pro teorii a starostlivosť o životné prostredie* 6/2005, str. 324–328.
- Sharpley, R. 2001, Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide, *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 8, no. 1, pp. 1-19.
- Simpson, K. 2009, Exploding the Myth of Ecotourism, in Hill, J., Gale, T. (eds.), *Ecotourism and environmental Sustainability: Principles and Practice*, chapter 13, pp. 223-238, Farnham: Ashgate.
- Simmons, D., Becken, S. 2004, The cost of getting there: impacts of travel to ecotourism destinations, in Buckley, R (ed.), *Environmental impacts of ecotourism*, Wallingford: CABI Publishing, pp. 15-23.
- Štýrský, J 2013, Ekoturismus je zodpovědným cestováním do přírodních oblastí světa s významným vzdělávacím účinkem, Fakulta informatiky a managementu: Univerzita Hradec Králové.
- Štýrský, J., Šípek, J. 2011, *Geograficko psychologické souvislosti cestování, turistiky a rekreace*, Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus.
- Sýkora, L. 2000, Globalizace a její společenské a geografické důsledky [Globalization and its societal consequences], In Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (eds), *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie*, pp. 59-79. Praha, Přírodovědecká fakulta UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- Tittelbachová, Š. 2008, Věda, výzkum a vzdělávání v turismu – cesta ke zvýšení konkurenceschopnosti turistických destinací, *Cestování včera a dnes – časopis cestovního ruchu*, ročník 5., č.1/2008/9, Praha: Vysoká škola obchodní.

UNWTO – United Nations World Tourism Organisation 1995, Technical manual no. 2 - Collection of tourism *expenditure statistics*, New York: UNWTO.

Urry, J. 1990, *Tourist Gaze*, London: London: Sage.

Urry, J. 2001, *Globalising the Tourist Gaze*, published by the Department of Sociology: Lancaster University.

WCED – The World Commission on Environment and Development 1987, *Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press.

WCMC – World Conservation Monitoring Centre 1992, *Global Biodiversity: Status of the Earth's Living Re-sources*. Chapman and Hall, Lond. Zpráva zpracovaná Světovým centrem pro monitoring ochrany životního prostředí.

Walker, B., Salt, D. 2006, *Resilience thinking: Sustaining ecosystems and people in a changing world*, Washington: Island Press.

Walker, B., Salt, D. 2012, *Resilience Practice: Building Capacity to Absorb Disturbance and Maintain Function*, Washington: Island Press.

Wearing, S., Neil, J. 2009, *Ecotourism: Impacts, Potentials and Possibilities?*, Oxford: Butterworth-Heinemann.

Weaver, D. 2001, Section 1: Introduction to ecotourism, in Weaver, D (ed.), *The Encyclopedia of Ecotourism*, pp. 1-4, UK: CABI International.

Weaver, D., Louton, L. 2007, Twenty years on: The state of contemporary ecotourism research, *Tourism Management*, vol. 28, no. 50, pp. 1168-1179.

Zelenka, J., Pásková, M. 2012, *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Praha: Linde Praha.

Ziegler, V. 2009, *Krásy i naděje české přírody – Národní parky a Chráněné krajinné oblasti*, Praha: Futura.

Zografos, C., Allcroft, D. 2007, The Environmental Values of Potential Ecotourists: A Segmentation Study, *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 15, no. 1, pp. 44-66.

Dokumenty

Deklarace OSN o životním prostředí a rozvoji z Ria de Janeiro 1992.

Plán péče CHKO Slavkovský les 1998-2008, CHKO Slavkovský les, staženo dne 10. 10. 2014 na: <<http://slavkovskyles.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/plan-pece-o-chko/>>

Zákon č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny.

Internetové zdroje a dokumenty:

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR) 2014, staženo dne 9. 2. 2014 na: <<http://slavkovskyles.ochranaprirody.cz/>>.

Agentura ochrany přírody a krajiny 2014b, *Naučná stezka Kladské rašeliny*, staženo dne 13. 4. 2014 na: <<http://slavkovskyles.ochranaprirody.cz/naucne-stezky/naucna-stezka-kladske-raseliny/>>.

Burachovič, S. 2014, *Johann Wolfgang von Goethe a Karlovy Vary*, staženo dne 9. 3. 2014 na: <<http://kvmuz.cz/typ/zajimavosti-typy-na-vylet/johann-wolfgang-von-goethe-a-karlovy-vary>>.

Businessinfo 2013, *Struktura nových operačních programů na roky 2014-2020 v ČR*, staženo dne 16. 3. 2014 na: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/struktura-novych-operacnich-programu-na-roky-2014-2020-v-cr-37475.html#>>.

Czech Invest 2009, *Průzkum: devět z deseti Čechů mluví cizím jazykem*, staženo dne 13. 4. 2014 na: <<http://www.czechinvest.org/pruzkum-devet-z-deseti-cechu-mluvi-cizim-jazykem>>.

Česká televize 2012, *MMR a MF pozastavili dotační program severozápad*, staženo dne 16. 3. 2014 na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/179787-mmr-a-mf-pozastavily-dotacni-program-severozapad/>>.

Český statistický úřad 2007, *Cizinci v ČR podle kraje, okresu a státního občanství k 31. 12. 2007*, staženo dne 17. 3. 2014 na: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/engt/AD002CE5B0/\\$File/c01a05.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/engt/AD002CE5B0/$File/c01a05.pdf)>.

Český statistický úřad 2007b, *Cestovní ruch a lázeňství v Karlovarském kraji v letech 2000-2006*, staženo dne 13. 4. 2014 na: <[http://notes3.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/61003CD167/\\$File/13-410207q2kt.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/61003CD167/$File/13-410207q2kt.pdf)>.

Český statistický úřad 2012a, *Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí v roce 2012*, staženo dne 12. 1. 2014 na: <http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/hoste_v_hromadnych_ubytovacich_zarizenich_podle_zemi_v_roce_2012>.

Český statistický úřad 2012b, *Statistická ročenka Karlovarského kraje 2012*, staženo dne 16. 3. 2014 na: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/krajkapitola/411011-12-r_2012-09>.

Český statistický úřad 2012c, *Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2012)*, staženo dne 17. 3. 2014 na: <http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>.

Český statistický úřad 2013, *Průměrná mzda v kraji v 1. čtvrtletí 2013 dosáhla 22082 Kč*, staženo 16. 3. 2014 na: <http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/prumerna_mzda_v_kraji_v_1_cvtvrtleti_2013_dosahla_vyse_22_082_kc>.

Český statistický úřad 2014a, *Charakteristika Karlovarského kraje*, staženo dne 14. 2. 2014 na: <http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/charakteristika_karlovarskeho_kraje>.

Český statistický úřad 2014b, *Nezaměstnanost v kraji k 31. 1. 2014 podle MPSV*, staženo dne 9. 3. 2014 na: <http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_kraji_k_31_1_2014_podle_mpsv>.

- Deník.cz 2014, *Nejdražší hotelové apartmá v Česku? Od 130 tisíc za noc*, staženo 15. 3. 2014: <<http://www.denik.cz/ekonomika/nejdrazsi-hotelove-apartma-v-cesku-od-130-tisic-korun-za-noc-20140227.html>>.
- Finance.cz 2014, *Počet návštěvníků Karlovarského kraje loni mírně klesnul*, staženo 9. 3. 2014 na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/410890-pocet-navstevniku-karlovarskeho-kraje-loni-mirne-klesnul/>>.
- Geopark Egeria 2014, *Šest pilířů geoparku*, staženo dne 9. 3. 2014 na: <<http://geopark.cz/geologicke-a-geomorfologicke-zajimavosti/>>.
- Ihned.cz 2006, *Karlovy Vary přitahují ruské investory*, staženo dne 17. 3. 2014 na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-18562780-karlovy-vary-pritahuji-ruske-investory>>.
- Krajský úřad Karlovarského kraje 2007, *Program rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji 2007-2013*, staženo dne 5. 1. 2014 na: <<http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/dokumenty/Documents/PRCR20072013.pdf>>.
- Krajský úřad Karlovarského kraje 2012, *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2012*, staženo dne 13. 4. 2014 na: <http://www.kvkskoly.cz/manazer/dokumenty/Documents/Dlouhodoby_zamer_KK_2012.pdf>.
- Krajský úřad Karlovarského kraje 2013, *Dopravní a technická infrastruktura Karlovarského kraje*, staženo dne 13. 4. 2014 na: <<http://www.karlovyvary-region.eu/cz/o-karlovarskem-kraji/dopravni-a-technicka-infrastruktura>>.
- Klub Českých Turistů 2014, *Oblast KČT Karlovarský kraj*, staženo dne 15. 3. 2014 na: <<http://www.kct.cz/cms/oblast-kct-karlovarsky-kraj>>.
- Mikšíček P. 2012, *Před jakými křižovatkami stojí Krušnohoří?*, staženo dne 13. 4. 2014 na: http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/358/html_358.
- Ministerstvo pro místní rozvoj 2006, *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu – prolínání destinací a destinační partnerství*, Praha: MMR. Staženo dne 11. 1. 2014 na: <http://www.mmr.cz/getmedia/3869c784-9a21-41d7-aa4e-3ae736eccbe4/GetFile7_3.pdf>.
- Národní park 2014, *Sít národních geoparků ČR*, staženo dne 13. 4. 2014 na: <<http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>>.
- Parlamentní listy 2011, *Konec ruské dominance. Novela vrátí do Karlových Varů češtinu*, staženo 15. 3. 2014 na: <www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Konec-ruske-dominance-Novela-vrati-do-Karlovych-Varu-cestinu-208379>.
- ROP Severozápad 2011, *ROZ SZ*, staženo dne 16. 3. 2014 na: <<http://www.nuts2severozapad.cz/ropsz>>.
- Šimová, J. 2004, *Rusové v Karlových Varech aneb čím je to město?*, staženo 17. 3. 2014 na: <www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955318>.

TIES – The International Ecotourism Society 2000, *Ecotourism Statistical Fact Sheet 2000*, staženo dne 8. 8. 2014 na: <<http://www.active-tourism.com/factsEcotourism1.pdf>>.

Tlučkoř, J., Jeřek, J. 2007, *Program rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarské kraji 2007 – 2013*, staženo dne 16. 3. 2014: <<http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/dokumenty/Documents/PRCR20072013.pdf>>.

TZBinfo 2013, *Ekologického oskara získal Hotel – vinařství Galant*, staženo dne 4. 3. 2014 na: <www.tzb-info.cz/10443-ekologickeho-oskara-ziskal-hotel-vinarstvi-galant>.

UNWTO United Nations World Tourism Organisation 2013a, *International tourism receipts grew by 4% in 2012*, *World Tourism Organisation UNWTO – Press release*, staženo dne 6. 10. 2013 na: <<http://media.unwto.org/en/press-release/2013-05-15/international-tourism-receipts-grew-4-2012>>.

UNWTO United Nations World Tourism Organisations 2013b, *UNWTO Tourism Highlights 2013*, staženo dne 2. 10. 2013 na: <http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_lr_0.pdf>

UNWTO United Nations World Tourism Organisation 2014, *World Tourism Barometer – January 2014*, staženo dne 10.2.2014 na: <http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_barom14_01_jan_excerpt.pdf>.

Vlasák M. 2011, *Karlovy Vary: Ruská nabubřelost a arogance*, staženo dne 17. 3. 2014 na: <<http://vlasak.blog.denik.cz/c/193922/Karlovy-Vary-Ruska-nabubrelost-a-arogance.html>>.

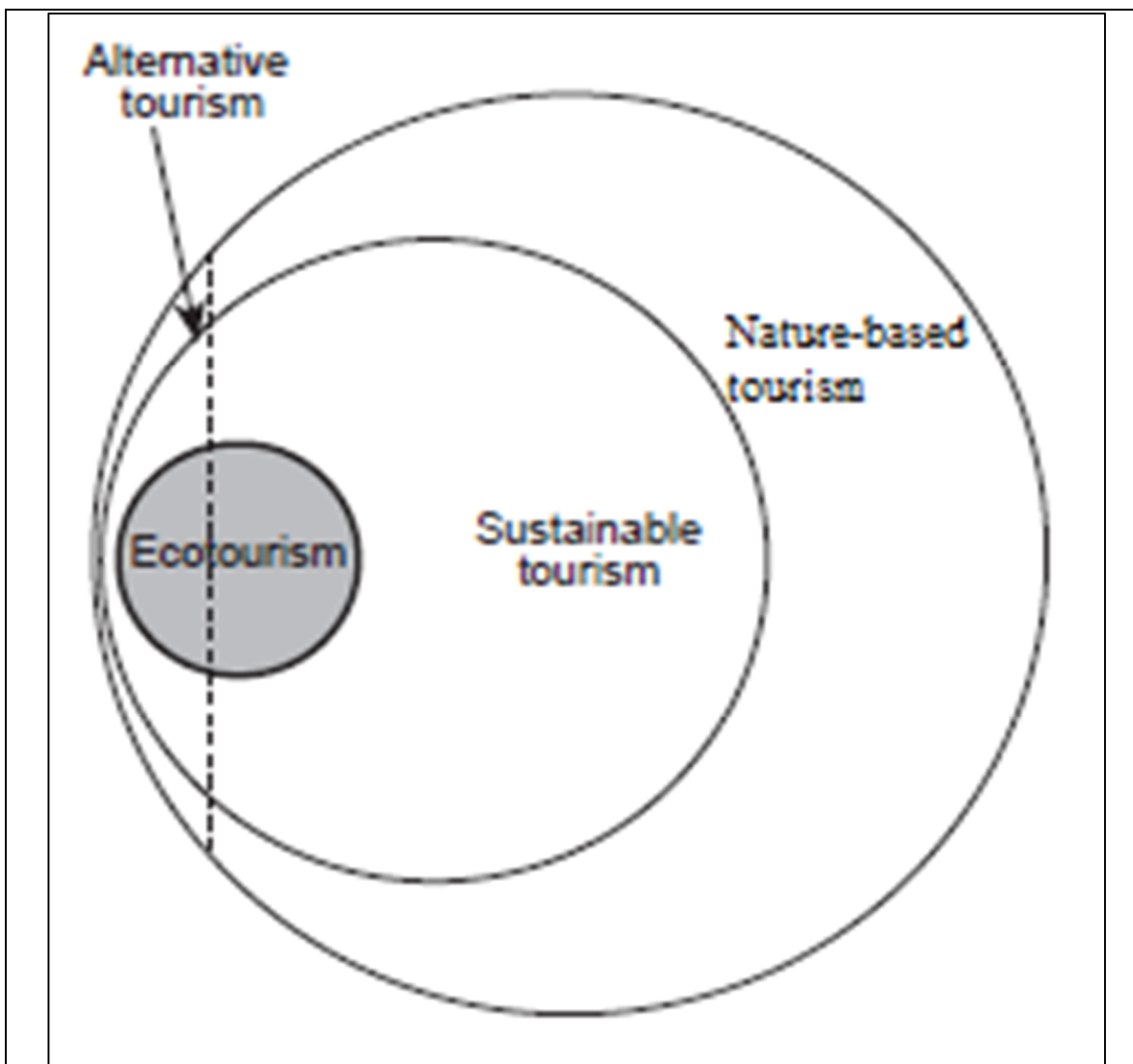
Zeman, B. 2012, *Sokolovská uhelná opět zvýší mzdy zaměstnancům, Přibližně o pětistovku*, staženo dne 9. 3. 2014 na: <http://vary.idnes.cz/sokolovska-uhelna-zvysi-v-roce-2013-mzdy-dyk-/vary-zpravy.aspx?c=A121220_1868936_vary-zpravy_slv>.

10 Přílohy

Characteristic	Mass tourism	Alternative tourism
Markets		
Segment	Psychocentric-midcentric	Allocentric-midcentric
Volume and mode	High; package tours	Low; individual arrangements
Seasonality	Distinct high and low seasons	No distinct seasonality
Origins	A few dominant markets	No dominant markets
Attractions		
Emphasis	Highly commercialized	Moderately commercialized
Character	Generic, 'contrived'	Area specific, 'authentic'
Orientation	Tourists only or mainly	Tourists and locals
Accommodation		
Size	Large scale	Small scale
Spatial pattern	Concentrated in 'tourist areas'	Dispersed throughout area
Density	High density	Low density
Architecture	'International' style; obtrusive, non-sympathetic	Vernacular style, unobtrusive, complementary
Ownership	Non-local, large corporations	Local, small businesses
Economic status		
Role of tourism	Dominates local economy	Complements existing activity
Linkages	Mainly external	Mainly internal
Leakages	Extensive	Minimal
Multiplier effect	Low	High
Regulation		
Control	Non-local private sector	Local 'community'
Amount	Minimal; to facilitate private sector	Extensive; to minimize local negative impacts
Ideology	Free market forces	Public intervention
Emphasis	Economic growth, profits; sector-specific	Community stability and well-being; integrated, holistic
Timeframe	Short term	Long term

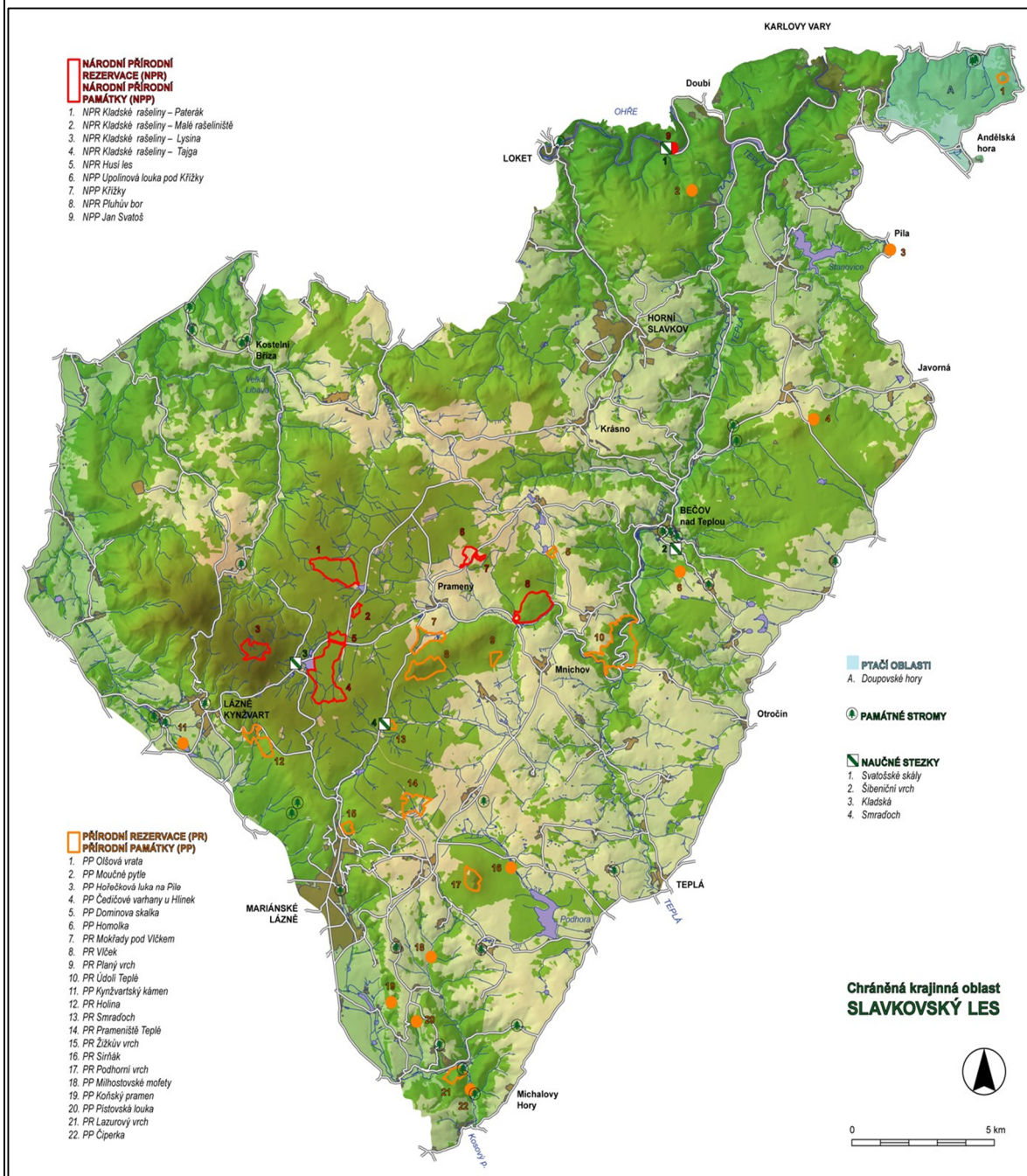
Příloha 1. – Masový versus alternativní turismus

Srovnání masového turismu a alternativního turismu, jakožto dvou protipólů v teorii kategorizace turismu (Weaver 2001: 78).

Příloha 2. Grafické znázornění ekoturismu v rámci ostatních kategorií turismu. Tento diagram byl převzat od Weavera (2001: 81).

Příloha 3. Mapy a fotografie

Mapa CHKO Slavkovský les s vyznačenými Národními přírodními rezervacemi, Národními přírodními památkami, Přírodními rezervacemi a přírodními památkami. Zdroj: www.slavkovskyles.ochranaprirody.cz.

Mapa naučné stezky Kladské rašeliny

zdroj: <http://slavkovskyles.ochranaprirody.cz/naucne-stezky/naucna-stezka-kladske-raseliny/>

Fotografie: Ukázka interpretace při pěším výletu do krajiny CHKO Slavkovský les

Zdroj:

http://slavkovskyles.cz/fotogalerie/galdet.php?idc=1&obr=P6090030.JPG&gal=uvod&infotxt=2012_P%F8es_hadce_a_mok%F8ady&infonad=novinky_ve_fotogalerii

Příloha 4 – doslovný přepis rozhovorů

Rozhovor číslo 1

Den: 17. 2. 2014

Místo: Praha

Respondent: Ing. Martina Pásková, PhD.

Pracovní pozice: Pracovnice odboru ekonomických a dobrovolných nástrojů Ministerstva životního prostředí a současně odborná asistentka na katedře Rekreatologie a cestovního ruchu Univerzity Hradec Králové

Tazatel: Máte ráda přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, kulturní památky a sídla?

Respondent: No, tak to je velmi složitá otázka, protože každá z těch krajin nabízí něco, ale samozřejmě přitahuje mě víc ta krajina člověkem nezasažená a stejně tak přírodní národy, které žijí v této krajině a které ještě nejsou postiženy takzvaně civilizací.

Tazatel: To byl ten kulturní prvek.

R: Jo, to byl ten kulturní prvek v tom. Ale samozřejmě i kulturní krajina, která je harmonizovaná a působí člověk prostě tak, že ty jeho vstupy jsou spíš řečneme nějakou přidanou nežli ubranou hodnotou tak to má svoji cenu, ale čím dál tím víc mě přitahuje krajina člověkem nepostižená, ale teď už je minimum a to je ten důvod.

T: Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: Tak zajímá mě to, protože je to částečně můj job samozřejmě a měl by samozřejmě vycházet ze zákona o ochraně přírody a krajiny především, ale i z mezinárodních dohod, které se toho týkají ať už je to světové dědictví UNESCO, ať už je to mokřady Ramsarské, ať už je to o biosférických rezervacích, tyhle mezinárodní dohody včetně Evropské úmluvy o krajině.

T: A čím se vy sama zabýváte v rámci té ochrany krajiny, případně s čím přijdete do styku ve vašem profesionálním životě?

R: No tak pochopitelně tam, kde se střetávají zájmy cestovního ruchu a právě ochrany přírody a krajiny, to je to rozhraní ve kterém já se pohybuju a v současné době se koncentruju na geoparky. Takže tam si vlastně všechno to, o čem jsme hovořili, realizuje.

T: Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah?

R: Cestovní ruch pro mě osobně je něco spíš jako putování, cestovatelství a je to především poznání navštíveného území což já si myslím vyžaduje také se tím územím nechat vsříbat, to znamená do značné míry pohltnit. A z toho důvodu já preferuju co nejmiň osob, úplně nejlépe sama cestovat, případně ve dvou. Protože prostě sama je největší šance, že vás to prostředí opravdu pohltní a že musíte poznat, jak věci fungují, včetně přírody a včetně těch kultur, co tam žijí, tak se musíte jim přizpůsobit.

T: Takže jednoznačně preferujete individuální způsob cestování před jakýmsi masovým či...

R: Stoprocentně, organizovaný cestování mně prostě nepřináší rozhodně takový zážitek, jako když cestuju sama, můžu poznat, kde su doopravdy.

T: Co je pro vás ochrana přírody a krajiny a jaký k ní máte vztah vy sama?

R: Velmi komplikovaný vztah mám k tomuto konceptu, protože je tam filosofický podtext pro koho a proč se chrání ta příroda. Defakto příroda podle mého názoru se vždycky ubrání nějakým způsobem a myslím si, že člověk přírodu chrání pro sebe a velmi nealtruisticky, ale velmi spíš egoisticky, což je v pořádku, protože ji sám likviduje, tak ji sám pro sebe nějak chrání, takže je to v podstatě jedinec vůči jedinci, skupina vůči skupině. Někteří škodí a někteří chtějí pomoci. Ale určitě to není pro tu přírodu samotnou, to si myslím, že je trošku iluze, protože ta příroda opravdu vždycky přežije, když si vezmeme vývojově během evoluce vždycky nastává určité prostě disturbance a určité zásadní problémy kdy vymřela většina druhů až 97% třeba 95% druhů vymřelo a je to vlastně důvod k nějaké evoluci, takže když tady zůstane hmyz a něco prostě tak ta evoluce půjde dál, protože prostě člověk se ukáže jako nepříliš úspěšný druh, což tak skoro začíná vypadat. Takže si myslím, že ta příroda má mechanismy jako jak ty věci spracovat, jak se posunout někam dál a že to není o ní, ale o nás a že se snažíme zachránit své vlastní prostředí, abychom přežili. Což je rozumný akt, určité rozumné počínání, nicméně mám problém s tím, tak jak vznikaly a dodnes konzervativně někde vznikají chráněná území s takovou filosofií a u nás ještě trochu jsme tak jako na hraně v tom myšlení. Když si uvědomíte, že první národní parky v Americe a jinde ve světě vznikaly tak, že vlastně původní obyvatelé byly z daného území vytlačeni a teď se tam začlo vlastně chránit fauna, flóra a tak dál. To vidím jako naprosto zásadní pochybení tady v tomto konceptu. A u nás teda k lidem, kteří žijí v chráněných územích se do značné míry přistupuje taky jako tvrdě. Já věřím tomu, že prioritním zájmem defakto není ochránit tu faunu a flóru i když rozumím, že jsem na tolik ničivý a i to je samozřejmě důležitý. Ale vidím jako klíčový problém, že my přestáváme být schopni jako žít, my jako lidé v přírodě, takže tam by se měl soustředit zájem, naopak ty lidi vytlačovat z těch území, kde ještě jsou schopni fungovat jakoby v nějaké harmonii s přírodou, je největší s prominutím blbost, která se dá dělat. Dneska už samozřejmě se to pochopilo poslední desítky let, těch řečneme ty americký civilizace západoevropský se snaží naopak ty místní obyvatelé jakoby naučit, nebo naučit, udržet v tom území. Dokonce od těch přírodních národů se dneska zjišťuje, jak to vlastně dělají, protože my jsme tu schopnost do značné míry ztratili. Takže ta takzvaná indigenous knowledge je teďka něco co se snaží implementovat tady v těch euro-atlantických civilizacích do ochrany, nebo řečneme do managementu chráněných územích, které jsou zároveň prostě atraktivními destinacemi, takže tam vlastně je ta indigenous knowledge je něco co má to posunout, tu moderní vědu, která to úplně jako tak dobře nedokáže a pak zjistíte, že nějakí Pémoni u stolové hory

Roraima dokáží prostě odhadnout únosnou kapacitu daleko víc, než vědci, kteří tím zmastí spoustu papírů. Vůbec nějak nechci degradovat samozřejmě moderní vědu, která má svoje opodstatnění. Ale dneska je snaha o kombinaci s touto indigenou knowledge.

T: Dobře. Jak dlouho jste v cestovním ruchu zainteresována a v jaké oblasti?

R: Se obávám, že v cestovním ruchu v tom podání, ve kterém jsem byla skoro od narození, že už otec mně říkal no mádka odmalička. Takže jakési puzeň k cestování mám dlouho a profesně jako odborně tak v podstatě od 18 let, kdy jsem začla načítat různé články, protože jsem navštívila Andaluské pobřeží a Costa del Sol a dost mě to položilo, takže jsem se začla zajímat o tu ničivost, sebedestruktivnost cestovního ruchu a začla jsem si shánět zahraniční literaturu a začla jsem to studovat. Tak trošku jako z té vnější, nebo vnitřní stránky, abych ten cestovní ruch poznala. A i tu jeho řeckně schopnost ničít, ale i ten potenciál vlastně obohacovat a posunout lidi zas. Ono to má ty dvě stránky samozřejmě.

T: Řekněme tedy, že máte genovou výbavu na to cestovat...

R: Asi jo, asi to tak bude.

T: Jak si myslíte, že, a to jsem vlastně teď řekla...

R: Takže jenom abych to řekla v číslech, tak si myslím, že to bude prakticky už dvacet let. Abyste měl údaj...

T: Dobře, to je zajímavé. A teď už jste to částečně nakousla v tom, jak jste mluvila o Španělsku a o Andalusii. Čím může cestovní ruch regionu prospět a čím může cestovní ruch regionu naopak uškodit?

R: No, to je hodně obecná otázka, ale

T: Stačí mi obecná odpověď.

R: Samozřejmě, začněme u toho horšího, abychom skončili u lepšího. Největší destruktivnost, nebo vizuálně největší je samozřejmě, co se týče infrastruktury. Ale ta méně vizuální, která se týka změny té samotné kultury a řeckně, když bysme dali ten příklad těch přírodních kultur, hypoteticky třeba nějakou silnou invazi na Papuu Novou Guineu, kde je ještě málem doba ledová a teďka tam turizmus natlačil nějaké nové životní styly, tak tam to sice nebude možná vizuálně hned tak patrné, ale o to zásadnější a škodlivější změna to je. Ten hlavní princip spočívá v takzvané environmentální bublině, kterou si každý člověk nosí sebou. Já ji mám pravděpodobně poměrně malou. Jsou lidé, kteří potřebují prostě z toho svého prostředí si přinést do těch navštívených destinací hodně. Dokonce víc než mají doma z hlediska standardu hygieny, komfortu a všeho a tato jejich poptávka samozřejmě...

T: Teď mluvíte o té komplexní ekologické stopě, kterou si nese sebou a kterou vytváří?

R: Defakto ta environmentální bublina je kus toho prostředí, nebo úroveň toho prostředí, které potřebuje a tím samozřejmě v podstatě potenciálně vytváří tu ekologickou stopu neboli poptávku, která vyvolá odpovídající nabídku na úrovni dopravy, na úrovni hygieny na úrovni kuchyně mezinárodní a tak dál. Takže tady ta bublina v podstatě v sobě, seč velmi nevině možná vypadající nebo nikým nevnímaná, tak tvoří základ veškerého zla, protože na trhu prostě funguje nabídka a poptávka a nebýt těchto bublin a těchto poptávek, tak nejsou ty změny toho prostředí jak kulturního tak přírodního. Takže podle mého názoru ten mínus spočívá ve změně toho prostředí, která by nastala, kdyby ten turizmus tam nebyl. Já nemluví o přirozené změně, kterou naopak ten turizmus má často zas tendenci blokovat. Zas tam archaizovat, nějakým způsobem skanzenizovat tak prostě tu společnost a obydlí a tak dál, aby to vypadalo prostě autenticky a pěkně na obrázcích. To je druhý extrém. Takže vytváří jakýsi nepřirozený tlak, buď dopředu, nebo dozadu na tu společnost a narušuje prostě přirozený tempo vývoje. To je určitě negativum. Pozitivum samozřejmě může být veškeré ty ekonomicko-sociální věci. Že vznikne zaměstnanost, že ... myslím, že to je celkem ořepané, příjmy pro tu společnost, ale možná svým způsobem i nějaké to podržení té autenticity a té kulturní identity, která zas na druhou stranu přirozený globalizační nějaký, nějaké směřování, by mohla být setřena a že naopak ty lidi kolikrát právě kvůli tomu, že tam proudí prostě nějaký turizmus tak začnou tu kulturní identitu nějakým způsobem zase budovat a zachraňovat. Takže ono je to samozřejmě otázka míry. Takže když si přečtete Hegla, tak tam to jasně v něm najdete to vysvětlení. Otázka míry rozhoduje kdy ty kvantita, nebo respektive, jo ta kvantitativní záležitost změni kvalitu. To je přesně tenhle typ. Máte to jako s lékem. Můžete něco brát jako lék a když už toho vezmete hodně, tak je to jed a zabije vás to. Tam přesně jako ta hranice se nedá říct, dobře, špatně. To prostě závisí na tom jakou formu to má...

T: Takže to by byly ty klady. Myslíte si, a už jste se toho vlastně dotkla, myslíte si, že produkt v cestovním ruchu je primárně vytvářen na základě poptávky? A myslíte si, že je to správně?

R: Jestli je to správně nebo ne, je asi vcelku zbytečná odpověď, protože prostě jsou věci, který nějak jsou a těžko se dají změnit. Já si myslím, že to taky nelze úplně jednoznačně odpovědět, protože někdy vznikají určité destinace už s nějakou vizí, s nějakým záměrem a s nějakým přesvědčením a tam to ta poptávka samozřejmě úplně nezlomí. Takže ta odpověď není tak jednoznačná, protože jak jsem zmínila třeba Pémony u Roraimy, tak ti zatím mají doposud jasno o tom, jakým způsobem tam turizmus bude probíhat a prostě nepřipustí de facto jakýkoliv zásah do země, protože ji považují za posvátnou. Takže tam je to nedotčeno, takže 6 denní trek na stolovou horu a zpět prostě je bez jakýkoliv infrastruktury a lidé to akceptují a za chvíli to bude obrovská naopak atraktivita, protože právě ta nedotčenost samozřejmě bude raritou. To je jako všechno co je vzácný, samozřejmě, na ceně i ekonomicky, takže...

T: Myslíte si, že to může znamenat, že by mohli případně zavést jakési poplatky, vyšší poplatky za návštěvu té oblasti?

R: Může to vést i k tomu samozřejmě, protože když budou ochotni dávat, tak určitě ti indiáni to vycítí a budou si o to žádat, ale důležité je to, že budou vědět, kde je hranice, na co přistoupí a zatím naprosto jasně deklarují, že je to posvátná země, že do ní nikdo nic nepustí, takže tam to mají ošetřeno velmi přísně včetně počtu osob a tak dál. A jenom oni mohou provázet prostě ty případné skupinky, takže tam nikdo sám nevníkne nebo s nějakým průvodcem z Caracasu určitě nemůže. Takže tam zatím vlastně je docela jasné o tomto a díky tomu, že vlastně jsou ochotni platit pouze za to, ti turisté, za to, že je někdo provází a říká jim, jak mají fungovat a dělá jim nějakou interpretaci, tak za to jsou ochotni platit poměrně vysokou částku na den a dá se předpokládat, že ta částka poroste pochopitelně, takže pak nebude ani vytvářen tlak na to, abych indiáni podlehlí nabídkám, že tam prostě někdo vybuduje projekt, hotel a restauraci a lanovku a nevím co všechno za zajímavé záležitosti. Takže na tuto otázku opravdu se nedá jednoznačně odpovědět. Myslím si, že to závisí prostě na vztahu těch, kteří rozvíjejí tu destinaci k těm zdrojům a k tomu potenciálu, který tam mají,

k těm hodnotám jak oni si toho cení, jakou oni mají filosofii a pokud ta filosofie je dostatečně pevná a je v podstatě ten produkt dostatečně oceňován minimálně, když ne poptáván, dostatečně, tak to má šanci. V momentě, kdy by sice měli silnou filosofii a nikdo by za to nebyl ochoten platit, tak ta šance je dost malá a v momentě kdy nemají samozřejmě filosofii, tak naprosto jednoznačně bude diktovat ta poptávka, co se tam bude dít a ty lidi udělají cokoli za peníze, což se, bohužel, v mnohých destinacích děje. Ne všude mají prostě takto jasno a tak prostě pevný jako zavilý vztah. Takže dost tím pádem je vidět, že to záleží jednak na přirozený nějaký účtě, ale druhak i na osvětě, protože kolikrát místní obyvatelé tady v těchto různých rozvojových zemích absolutně netuší jakou hodnotu má území, na kterém žijí, protože nevytáhli nos prostě pár kilometrů.

T: Takže vy si myslíte, že vlastně tím produktem, který nabízí a který je poptáván těmi turisty a jsou ochotni za něj platit, si vytvářejí vztah a nebo představu o tom, jakou hodnotu to území má?

R: Ne, moje myšlenka byla tak, že vůbec než se začne rozvíjet ta destinace, tak že asi stojí za to investovat vůbec do nějaké osvětě a vzdělání místních, protože oni tím, pokud tam nefiguje jenom tam pověřivost a určitá, já to ani nechci nazývat pověřivost, posvátný vztah k těm zdrojím, tak oni nemůžou mít představu o hodnotě toho místa, kterou máme my, zcestovalí, kteří víme, že prostě nějaké Niagarské vodopády mají větší hodnotu, nevím, než tady někde sídliště Hloubětín, protože oni u těch Niagarský vodopádů se narodili a žijí tam třeba celý život a nevycestovali ani kilometr od And, takže absolutně nemají srovnání. A je to totéž, jako když já najdu jako nezdělaný člověk na půdě Rembranta a prostě nebudu tušit o co de a přijde znalec přes obrazy a nabídne mně stovku a já mu ju rozjásané dám, protože pro mě je stovka bomba jo a jako prostě nebudu vědět, že to má třeba tisíce násobně větší hodnotu. Oni to často nemohou absolutně tušit, takže když jim někdo nabídne, že tam udělá prostě z toho úžasnou destinaci, oni v ten moment absolutně netuší, že pro ně to, co jim všechno naslibuje, nebude zdaleka tak vypadat, protože budou dělat v těch nejnižších a nejpotupnějších pozicích a ještě co všechno to pro ně bude znamenat z hlediska jejich prostě intimity, životního stylu, vztahu prostě k nějakým božstvům a posvátným místům, a vůbec jako toho místa, kde celý život žili. Takže oni nemají představu ani o dopadech, ani o ceně toho místa, co vlastně jako v podstatě prodají za nic. Jo, takže tam si myslím, že ta osvěta třeba má taky obrovský smysl. Ale není boha, kterej by jí udělal, protože ti developéři, kteří mají zájem to místo vysát jako co nejintenzivněji, v co nejkratším čase, protože tam nežijí a nemají vlastně vztah, tak přirozeně i jejich fungování je za co nejkratší dobu co nejvíc peněz a vůbec tohle neřešej a není v jejich zájmu tohle vůbec řešit, nebudou tohle těm indiánům vykládat.

T: Myslíte si, že vztah těch místních k tomu místu a ta osvěta s tím spojená je stěžejní?

R: Naprosto.

T: Dobře. A to je vlastně otázka, kterou na to navazují. Jestli si myslíte, že cestovní ruch může být dobrou volbou, buď hlavní, nebo vedlejší, jako prostředek rozvoje regionu či oblasti? Myslím, že jste se toho už částečně dotkla. V zásadě si myslíte, že ano?

R: Stoprocentně ano. Se vším prostě uvědoměním o těch možných důsledcích, a když to řeknu hnusně, prostě musí být optimalizovaný ty dopady. Takže co nejvíc prostě minimalizovat ty negativní a jaksí navýšit, maximalizovat ty pozitivní dopady.

T: Co pro Vás hlavně představuje cestovní ruch v České republice? Jaké jsou jeho hlavní znaky, případně jaký cestovní ruch je v kurzu?

R: Jo tak když bych ho měla takto charakterizovat. Vnitřně třeba jak jsem říkala předtím, by pro mě znamenal, protože tam by rozhodovalo...

T: Můžete začít tím vnitřním a pak můžete přejít k tomu co obecně...

R: Vnitřní prostě je pořád totéž co říkám, prostě já su tulačka, su nomádka, toulání se v podstatě krajinou, remízky, boží muka tady tohle. To je česká krajina pro mě, pole, louky prostě. To mám v sobě hrozně hluboko. To je pro mě, ale samozřejmě cestovní ruch jako se vším všudy. Se vším tím ruchem a tou infrastrukturou v České republice, pro mě samozřejmě se váže hodně k vinařství, protože su z kraje Jihomoravského. Takže ta takzvaná vinná turistika, ale to je špatně, kdyžtak vinný cestovní ruch, vinařský cestovní ruch, ale vždycky cestovní ruch, jsou tam fenomény, které samozřejmě nejsou úplně cestovní ruchem, ale do značné míry s ním hraničí. Jako je tramping a vodáctví, což vlastně někde jinde ve světě nefunguje, takže to určitě a pro mě je to spojený, protože jsem oboje provozovala do značné míry hodně. Takže tam vidím tu raritu Český republiky. Mimo jiný vzniká právě muzeum Český a Slovenský republiky trampingu, nebo českého a slovenského trampingu no a pak samozřejmě, když říkám vinná nebo vinařská, tak pak určitě i ten pivní cestovní ruch. Hrady, zámky stoprocentně, protože máme snad nejhustší prostě síť těchto věcí na světě de facto a myslím si pořád, že svým způsobem samozřejmě to lázeňství je to, co je v kurzu, i když na druhou stranu je ta legislativa, ta tomu moc jaksí nepomáhá, to je jasný, ale v kurzu to je a Česká republika tím je určitě proslavená, i řekla bych potom takovým tím literárním cestovním ruchem, který na to navazuje, ty osobnosti, který navštěvovaly tady tu oblast. To je bych řekla silně nevyužitéj potenciál, že se jede spíš po takový tý linii léčebně, jak to říct, hedonistické. Ale tady ten literární cestovní ruch by se dal úžasně prostě kulturně využít. A dům piva se váže na ten pivní turismus. Pro mě je tam taková věc jako té kulturní krajiny, kterou jsem zmiňovala, která podle mě v Česku je naprosto fantastická taková venkovská krajina, opravdu plná těch drobných terénních památek, těch božích muk a všelijakých smířčích křížů a tak dál. Což já mám pocit, jak tak jezdím, je jedna z nejhezčích krajin v tomto smyslu, z tohoto pohledu. Ale možná je dobře, že není pro ten cestovní ruch tady tohle využito, protože to je něco, co opravu má A co kdyby se dělalo nějak příliš organizovaně a masově, že by to asi možná i ztratilo tu.... Ale pro minoritní formy cestovního ruchu je možná škoda, že to není jako pro nějaké fajnsmekry trochu víc jako uchopeno třeba i v návaznosti na ten literární cestovní ruch, na ty příběhy, protože tam prostě od Máchy a po ..., kteří se toulali krajinou a psali o tom fantastický reflexe, takže by se to dalo úžasně využít.

T: Dobře. Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: No hodně vyprázdňej pojem. Nicméně má jaksí svoji náplň, bohužel trochu proinvestovanou. Podle mého názoru, když nebudu opakovat všechny prostě klasické definice, o tom jak je nutné zachovat ten potenciál, který nám Gaia dává, pro další generace...

T: Podle Lovelocka?

R: Tak spíš bych to definovala tak, co je nutné z pohledu jedince a společnosti dělat, protože ten pojem je asi vcelku definičně jasný. A z toho pohledu samozřejmě už jsem dávno za hranicí té udržitelnosti, protože čerpáme z budoucna pochopitelně. Čerpáme i z minulá, to je všechno uloženo v těch fosilních palivech. To je prostě jeden jako z minulých jako už, že jo, geologických období a druhak z pohledu naší společnosti euroatlantické vlastně čerpáme úplně z jiných oblastí, rozvojových, afrických a tak dál. Jo na úkor. Takže je to totálně v dnešní době mimo tu přítomnost. A z pohledu jedince, když říkám, co to pro mě znamená. De facto kromě toho uvědomění si toho, co to je a jak by člověk měl fungovat, to znamená, v podstatě čerpat zdroje obnovitelným způsobem a vytvářet odpady a respektive je likvidovat obnovitelným způsobem. Když bysme to rozebrali, je to něco v dnešní době a v systémech, tak je to nastavený prostě všechny spotřební a distribuční kanály, něco nesmírně složitýho. Takže pro mě to znamená jednak určitou znalost. Takže otázka osvěty možná z té pozice jakoby těch veřejných orgánů, ale druhak kromě té znalosti a osvěty, konzistenci prostě důslednost a zas na obou stranách i toho jedince i těch systémů z vrchu, protože jinak to nemůže fungovat. V dnešní době vy když se rozhodnete a budete chtít opravdu udržitelně fungovat, tak vám nezbyde nic jiného než zajet do té Papuy Nový Guiney a tam se přidružit a pak vlastně budete opravdu jaksi konzumovat potravu, která vzniká přímo z přírody. Nějak ji významně nepřetvářet. Nebudou vznikat žádný nový chemický látky, žádný odpady. Odpady, který nahromadíte velmi lehce. Budete jaksi sledovat, co se s nima děje a neděje. Takže se i tomu přizpůsobíte. Nezakážete si vodu, z který budete druhý den pít. A nepokácíte si stromy, že jo, nebo všechny, který budete potřebovat, nota bene, na kterých Papuánci spí nahoře. Takže tam jsou prostě věci, který jaksi úplně přirozeně vás vedou k tomu, že je to udržitelný způsob, kde vlastně všechny cykly jsou ukončený. Kdežto my jaksi nemáme šanci v podstatě ten cyklus dohlédnout tady v té globalizovaný společnosti. Tudiž my vůbec nevidíme, že ty cykly se nezacyklují a zrovna když jsme teda u toho, protože samozřejmě já nevím, kde končí moje odpady, prostě nemám šanci. Nevím co z každý věci, kterou mám, odkad' všude jsou její součásti. Kolik černoch, kde pracuje prostě za částku nulovou, nebo já nevím, pár halířů, na věci prostě, tohle člověk neví. V momentě, kdyby to věděl, co bude dělat, že jo? Bud' se opravdu sebere na Papuu Novou Guineu, a nebo začne tadyto důsledně řešit. Takže prostě přijdete sem, řeknete, že chcete džus, oni vám to dají v tomhle (plastový kelímek), řeknete já to nechci v tom a oni řeknou „a v čem vám to máme dát?“. Vy řeknete nějakou keramickou nádobu, nebo vytasíte džbán, který budete mít s sebou. Tak dobře, fajn, pak ale zjistíte, odkud všude se vozí ty pomeranče a ty grepy, prostě, co se na to dalo nafty. Mohli bysme takhle pokračovat. De facto jste naprosto v asi neřešitelný situaci. A kdybyste byli strašně důsledný, tak by vás to stálo veškerý čas a ještě kam byste si museli jezdit pro zdroje k zemědělcům. Nemohl byste autem. Musel byste na koni nebo autostopem. Prostě když půjdete do důsledností, tak zjistíte, že v současným systému je to neřešitelný. Takže teďka je velký mezník, jestli se vrátit na stromy k Papuáncům, což není řešení. A samozřejmě se nabízí spousta možností a i s novým technologiema jako velmi minimalizovat. A příklad dám, a to si najdete na webu, když si vzpomenu na jméno, kdo vyhrál takzvanou ekologickou cenu. A teď nevím, jak se to jmenuje a jel za nás do Bruselu a byl to hoteliér a vinař zároveň, z Mikulova. A to určitě najdete velmi snadno. Je to naprosta rarita. On má mimo to i nějaký farmy a centrum kongresový a prostě všechno dohromady a jakým způsobem zacykluje, že prostě já nevím, kysličník uhličitý, který vzniká kvašením během prostě těch jeho... toho vinařství, tak využívá do těch lázní a když tam má nacpanej kongresovej sál, tak odváni to teplo z těch lidí na ohřívání vody do sprch. No prostě absolutně všechno, co se vůbec zacyklovat dá. Naprosto neskutečným způsobem. Takže tam to všechno obíhá. Neříkám, že to spasí úplně, ale kdyby takhle přemýšlel každé, tak je to samozřejmě řešení. Ale ten člověk nad tím přemýšlel leta a zapojil do toho spousta lidí ze svého okolí. Takže abych ukončila dlouhou rozpravu, mimo jiný prostě když se zabývá čím dál víc srovnáváním přírodních národů a moderní společnosti, tak kupodivu skoro jako naprosto zásadní věc z toho vyplývá neschopnost solidarity. Přírodní národy fungují jako komunita a zjistilo se prostě, že to nějakým způsobem výhodný je. My nejsme schopni fungovat na principech solidarity, sdílení hodnot, řešení i těch zdrojů v nějakých komunitách a ukazuje se, že prostě ten individualismus není schopen prostě tohle pořešit. Takže vlastně ty zdroje vždycky budou společně. Takže jakmile jeden začne spořit, no jistě, když máte jeden koláč. Máme ho všichni dohromady a já si řeknu, že já si ho budu šetřit na spousta dní a vy mi půlku sežere, tak to vydrží jeden den tadyta filozofie. A už si to nenecháme. Takhle přesně to funguje. Ten jeden si řekne, já budu podnikat třeba cukrovary jako udržitelně, ale ty ostatní ne a já v konkurenci samozřejmě budu znevýhodněna. To je problém. Takže tvrdím, všude se to ukazuje, že ta solidarita prostě je, patří mezi úplně zásadní věci, který jsme ztratili a neumíme. A je to i v Latinský Americe, kde ještě to není na rozvoji tak jako dopředu a kde ta solidarita hraje obrovskou roli.

T: Vemte třeba Austrálii, tam je také hodně ta solidarita. Vy jste použila dva termíny, udržitelný rozvoj a udržitelnosti. Chápete je jako synonyma?

R: No tak není to synonymum pochopitelně už z hlediska nějakýho gramatickýho a tak dál. Udržitelnosti je určitý abstraktní termín, který hovoří o vlastnosti čehokoli, co děláme. A udržitelný rozvoj už je nějaký koncept, nějaká filosofie, nějaký postoj. A je to charakteristika už určitýho rozvoje. Takže určitě to není totéž.

T: Co pro Vás znamená udržitelný rozvoj a udržitelnost v cestovním ruchu? Jestli můžete nějak krátce.

R: To už jsem podle mě všechno řekla.

T: Částečně jo.

R: K tomu nevím, co bych dodala. Udržitelnost cestovního ruchu už jsem říkala.

T: Vy jste říkala příklady. Odpady.

R: Jo já jsem mluvila o udržitelnosti obecně a vy to myslíte pro cestovní ruch. Takže de facto jsem řekla, že to znamená ta optimalizace. To znamená to minimalizování těch negativních a maximalizování těch pozitivních stránek.

T: To si myslíte, že je klíčem k té udržitelnosti v cestovním ruchu?

R: Stoprocentně. Takže musíte vědět, v čem jsou největší problémy a co chcete opravdu nejvíc minimalizovat a to platí pro každou destinaci jinak. Takže jako prvotní vidím prostě identifikaci těch největších průserů, který chcu prostě zminimalizovat a těch největších přínosů, který chci optimalizovat. Ale nemůžu to dělat já, jako někdo zvenčí, ale

samozejmě musí to být jako naprosto dohoda těch, používáme slovo aktérů, ale prostě těch lidí, který fungují v tom území. A na základě týchle shody, můžu rozvíjet nástroje, který to budu dělat.

T: Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě automaticky udržitelné?

R: No obávám se, že to se určitě takto nedá říct. Prostě, jsou samozejmě formy a druhy cestovního ruchu, které ze své podstaty, by měly být udržitelné a mají to i v té své filozofii. Ale nedá se říct, že vždycky budou. Je to na tom, kdo je bude provozovat. Často se používá cykloturistika jako turismus, který by měl být udržitelný. To samozejmě je otázka jednak kde to budete provozovat. Když to bude v první zóně nebo v druhé zóně chráněného území, tak to zrovna moc udržitelné není a když to bude něco, co nahrazuje v podstatě automobilovou dopravu tam, kde by fungovala, tak to samozejmě udržitelné je. Je tam vždycky komparace něčeho s něčím. To je jedna věc. Druhá věc je samozejmě ta forma a intenzita. Jednou z největších problémů udržitelnosti, a to tady nepadlo, je otázka množství. A ta má vždycky svoje limity a je to jeden z největších problémů naší planety. Populace prostě. Je něco, kde se můžete snažit dělat prostě cokoli z hlediska kvality, ale jak jsem řekla, když si přečtete toho Hegela, tak něco kvalitativně šetrného se stane šetrným. Takže když budete mít masu, když bude jeden kulturista, tak dobrý, ale když jich bude 100 na určitým území, tak špatný. Ale určitě by se dala vyrobit káva a určitě existuje, myslím, že dokonce na to někteří z mých studentů pracují, kdy se dá seřadit z týchle podstaty ten charakter, nebo dá se určitě charakterizovat každá forma, do jaké míry by byla v nějaké škále udržitelnosti. Takže by se to sestavit dalo ekoturismu, geoturismu, ekoagroturismu, etnoturismu jsou asi záležitosti, který by spíš asi patřily k těm udržitelným. Ale všechny z nich se dají provozovat i naprosto neudržitelně. To jsem si jista.

T: Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch?

R: Alternativní samozejmě za... jaksi ve srovnání s něčím vždycky, nebo vždycky to musí být vlastně ne samo o sobě, ale vždycky je to k těm tradičním formám cestovního ruchu a jsou to prostě ty takzvané emergentní formy, nové, které se objevují a které nabízejí jiný způsob a většinou udržitelnější. Takže pravda je ta, že nějak automaticky spojujeme ty alternativní formy s těmi udržitelnějšími, i když mohou být mnohé emergentní, které mohou být zcela neudržitelné. Ale ty se moc alternativními neoznačují. A je to i s jinými alternativama.

T: Takže spíš alternativou k tradičním...

R: Takže alternativa musí být něčemu samozejmě a to je tady k tomu konzumnímu, převažujícímu, masovému turismu jsou alternativama podle mě právě tady ty formy jako ekoturismus, geoturismu, asi ten etno poslední dobou patří mezi takový vyhledávaný a je to vlastně řekla bych jakási varianta tomu, jak možná to co jsem popisovala. Jak do toho území prostě zapadnou a prostě ho poznat nějakým jiným způsobem než klasicky ekoturista, který je vlastně takovým vnějším elementem, který si tam trochu diktuje to prostředí, jak bude vypadat a stává se středem pozornosti a zájmu. Takže právě toto je ta přeměna, kdy ten turismus trochu takzvaně transcenduje, prostě překročí to svoje ego a spíš jakoby vnímá, snaží se být v pozadí, neviděn a neslyšen a v podstatě víc vidí samozejmě (turista).

T: Jak rozumíte termínu ekoturismus? Myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován?

R: Ani si nemyslím, že je nutné ho jasně definovat pro český turismus a vidím ho jako turismu, který je zaměřen na přírodní složku toho prostředí a jde mu o poznání prostě toho, jak funguje příroda jako taková, to znamená zejména pozorování volné přírody. To znamená fauny, flory v tom prostředí, do kterého patří. Přírodních procesů, který k tomu patří. To znamená poznávání toho rytmu přírody, fungování přírody a to platí podle mě pro celý svět. Je jasný, že to bude probíhat jinak já nevím na Sibiři a jinak v nějakým prostředí, někde na vesnici za humnami. Ale de facto princip je stejný, všude je příroda a myslím, že samozejmě patří to zejména do chráněných území v České republice, protože tam je ta příroda relativně zachována.

T: Právě jsem se chtěl zeptat, jestli byste věděla příklad či příklady, kde a jak je ekoturismus u nás správně provozován?

R: Myslím si, že takový nejviditelnější příklady se vidí na Šumavě, kde vznikli takzvaní průvodci krajinou, průvodci přírodou a je tam vyškoleni už teda zhruba 40 průvodců, pokud vím, a tam se nabízí oficiálně přes správu národního parku, prohlídky s tím průvodcem do území kam vlastně by se normálně ti lidé nedostali, kde je určitá ochrana. To si myslím, že je ten typ ekoturismu, který asi je nejvlastnější tomu pojmu, kdy vy vlastně s průvodcem, který vám tu přírodu nějakým způsobem interpretuje a je vám schopen ty úkazy a procesy vyložit a ukázat v té podobě, kde jsou nejmarkantnější, tak by to asi mělo být. Pak samozejmě různé pozorování ptactva je i na Moravě. Řekla bych mokřady, které máme na Třeboňsku. Tam si myslím, že zrovna tady ten birdwatching je docela dobře provozován.

T: Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblastí? Pokud ano, proč?

R: Myslím, že už jsem to taky řekla, jednou, že může být dobrou strategií pro rozvoj určitýho regionu. Tím spíš pro regiony, třeba v naší zemi, které jsou marginální územně, protože samozejmě jsou marginální hospodářsky a tak dále. Takže jsou docela v problému, na co se vůbec orientovat. A tím pádem, že oni vlastně jsou trochu determinovány tou polohou pohraniční oblasti, která je těžce dostupná, hornatá, odjakživat problematická a náročná na život, a na jakýkoli hospodářský aktivitu, tak naopak má právě tím, že má jako ten významnej přírodní potenciál, protože je nedostupná, člověk to tam nestačil tak jako zaneřadit a zlikvidovat. Takže vlastně disponuje tím vyšším potenciálem pro cestovní ruch. Tam si myslím, že je to jednoznačně dobrá strategie. A někdy jim teda nic jiného téměř ani nezbyvá, protože tam jsou samozejmě chráněná území. Takže tam je to takový ten win-win efekt, že de facto to pomůže zároveň chránit, člověk si uvědomí, že ty hodnoty pro ten cestovní ruch tam mají a zároveň, že nemají v podstatě možnost jinak moc se rozvíjet. Jo, takže tam to vidím jako velmi smysluplnou strategii a navíc, která pomůže i chránit tu identitu těch oblastí, mluvíme třeba o Karpatech, kde teď vzniká v podstatě strategie sedmi zemí, úmluvu o udržitelném rozvoji Karpat. Tam je protokol pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu a na základě toho vzniká právě v tomto okamžiku Strategie pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu v Karpatech sedmi zemí. Obrovskej region. Jenže tam je nějaká identita daná tou přírodou, a vlastně, která determinovala i bych řekla typ té kultury. Vlastně to je něco, co je výjimečný, co je nějakým způsobem odlišný a pro ten turismu to je právě obrovskej potenciál. Takže to je třeba příklad konkrétní.

T: Vy jste zmínila spoustu přínosů ekoturismu. Myslíte, že existují nějaké zápory, které ekoturismus může do toho regionu přinést?

R: Konkrétně ekoturismus pochopitelně může, tím, že nějakým způsobem ruší přirozený život, jednak živočichů i rostlin. Pochopitelně jakýkoli zásah do těch ekosystémů může být rušivý. Samozřejmě vědecky se zkoumají jaká množství, jaké frekvence a na jaké druhy jak funguje. A na to jsou celé výzkumy, u nás třeba s tetřevy a tak dále. Ale určitě tam může být problém tady třeba s tou disturbancí a pak samozřejmě když je ten ekoturismus nějaký zas intenzivnější, tak v okolí těch stezek dochází k tomu, že se stahují ty druhy a zmenšují se jim teritoria a může být i třeba narušení toho jejich tradičního chování, případně v noci se chodí na ty krokodýly, nebo jenom pozorovat. U nás se děje taky. Jsem byla na nočním safari, kde jsme pozorovali srnce v noci a přímo zoolog s ředitelem zoo nás takhle v noci provázeli, tak jsem si tak jako myslela sama, jak ti srnci jsou z nás strašně nadšení. Protože jednak buď je rušíte při lovu a znemožňujete jim lov, nebo je rušíte při souloži, nebo je rušíte při shánění potravy. Je to problém, takže určitě je tam nějaká hrozba a je samozřejmě nutný mít i prostě nějaké podklady a zkušenosti do jaké míry to snášíjí, protože určitě narušení snášíjí v celku bez problémů. Jsou schopni si přivyknout a to je potřeba zjistit na základě empirie.

T: Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní překážky, bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí konkrétně, jestli nějaké jsou?

R: Udržitelného rozvoje cestovního ruchu.

T: Ekoturismu.

R: Ekoturismu konkrétně? No, je jich hned několik. Začla bych kvalifikací. Tady je obrovské problém. Nemáme, de facto, tady tuhle kvalifikaci. Ta musí být špičková. Tam musíte mít znalosti zoologa, biologa, geologa o tom jak funguje příroda. Přírodovědecká znalost. To nestačí, musí ten člověk mít animační, nějaký didaktický schopnosti, pedagogický, řečnických, psychologický, prostě to, co potřebuje správné průvodce. Pak samozřejmě je znalost jazyka, protože ze začátku ten rozjezd ekoturismu bude o zahraničních návštěvnících, protože ty na to jsou zvyklí na produkt, u nás si každé myslí, že si vezme rohlík, ale oni nebudou poslouchat nějaký bláboly o tom, jak funguje zajíc nebo něco. Takže to půjde přes ten příjezdový turismus. Takže minimálně tyhle 3 kvalifikace, to je obrovská, když si uvědomíte, co vlastně ten člověk má umět, tak to je jedna z nejspičkovějších kvalifikací. Kolik lidí takových je, a kolik jich je v těch hornatých oblastech, kde jsou nejhorší prostě kvalifikační, jakoby, úroveň? Takže to je úplně základní problém. Pak samozřejmě to co jsem zmínila, že na to česká poptávka, nebo česká klientela není vůbec zvyklá. Absolutně. Protože je zvyklá jezdit do chráněných území za socialismu chodit, jak je napadlo a další věci samozřejmě ta vlastní jako kdyby přírodní nabídka. Ale tam já bych zrovna tak skeptická nebyla, protože jaksi co vidím ve světě kolikrát, co se nabízí, tak si myslím, že naše chráněná území rozhodně jako mají v každém případě co nabídnout. A nejenom chráněná, teda. Takže tam si myslím, že ta skepse není na místě.

T: Myslíte si, že biologicky či kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? Vy už jste mluvila o té únosné kapacitě, biologicky to v podstatě může být bariéra.

R: To, že mají limitovanou únosnou kapacitu takhle místa, která mají vyšší biodiverzitu a kulturní diverzitu nebo jsou více odlišná? No tak samozřejmě je to přirozená kapacita, kterou má v podstatě každé území. Oni ji mají trochu nižší. Já to nevidím jako bariéru, jak to vidím jak určitou hranici, které je nutné nalézt. Ale to není bariéra v pravém slova smyslu. Bariéra je u mě něco jako jsem řekla s tou vzdělaností, to je pravá bariéra.

T: A co se týče fyzických bariér rozvoje chráněných území České republiky, můžou ony limitovat rozvoj ekoturismu? Vy už jste hovořila o těch horských nebo respektive o těch horách a nepřístupnosti.

R: Ano, ale je to de facto totéž. Je to jakási přirozená determinace z hlediska přístupu. A samozřejmě každý má nějakou tu environmentální bublinu. Takže z toho titulu někdo, kdo má větší nárok na komfort, prostě do těchhle oblastí nepůjde. A naopak já to vidím jako jeden z nejlepších regulačních přirozených nástrojů, který má to území samo o sobě. Takže to je vítaná věc. Určitě.

T: A je v tomto ohledu infrastruktura v České republice nakloněná ekoturismu? To znamená, že by... vy už jste to teď v podstatě zmínila, že by nějakým způsobem i se bránila sama o sobě jako ta...

R: Já si myslím tím, že většina těch území, o kterých hovoříme, je chráněná zákonem o ochraně přírody a krajiny, tak z tohoto titulu je v podstatě nakloněna ekoturismu, protože ekoturismus je v podstatě postaven na tom, že vlastně má jakési přirozené limity a regulátory, protože není vlastně masovou akcí. Jednak je to vlastně svým vlastním prostředím nastaveno na určitou klientelu, a jednak i nějakou tou regulací prostě, která se týká ochrany přírody. A to vidím jako v pořádku.

T: A mohou být psycho-sociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů (přihraniční oblasti, to, že jsou tam lidi „náplavou“ atd.; původ, vzdělání, to už jste vlastně zmínila, identifikace s regionem, či fobie vůči místnímu (starousedlíkům) respektive naopak cizímu, turistům, překážkou ekoturismu a nebo udržitelnosti?

R: No tak to samozřejmě může být problémem. To je zcela jasný. Zejména, já tvrdím, to vzdělání stoprocentně. Tam vidím největší limit. A to samozřejmě, že kolikrát ti lidé jednak buď mají vůči turismu velkou nedůvěru a neochotu jako se zúčastnit. Tak to může být taky určitý limit. Ale věřím, že překonatelný. A tím, že opravdu ti lidé budou férově zapojeni a férově vzdělání a tak dál. A to, že někde přerušíme kulturní identitu, je zas otázka vývoje a generací. Než ti lidé prostě s tím prostředím splynou. To se asi těžko s tím něco zásadního udělá. Rychle.

T: Myslíte si, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v chráněných oblastech České republiky? Vy jste říkala, že ten zákon v podstatě umožní ekoturismus.

R: No ne. To je samozřejmě filozofické nastavení. Já si nemyslím, že by existovaly de facto překážky, protože ten cestovní ruch je pouze regulován tím. On jím není zakázán v chráněných územích. Naopak si myslím, že tím, jak je nastaven, tak je schopen udržovat ta území prostě v takovém stavu, aby pro ten ekoturismus byly zajímavé. Pro tu klientelu, která chce dělat ekoturismus. Takže neberu to, jako že je tam zajišťována určitá úroveň ochrany a přírody jako limit, ale naopak základní prostě podmínku pro ekoturismus.

T: Myslíte si, už skoro závěrem, mám poslední tři otázky...

R: Já budu muset jít...

T: Myslíte si, že je... Ještě deset minut máte. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na dané území?

R: Úplně obecný model jako pro dané území?

T: Model, teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území.

R: Ta otázka je dost, bych řekla, zapeklitá. Myslím, že se dají prostě nastavit určité zásady, určité principy, co je možné, co není možné. Nastavit nějaká certifikační schémata. Dají se nastavit nějaké vzdělávací kurzy. Právě třeba ty průvodce přírodou, ale to není až tak o teorii, ale samozřejmě to vychází z nějakých základních teorií udržitelnosti. Jako je třeba ta únosná kapacita a ekologická stopa, což je inverzní, v podstatě, princip. Kde vlastně znáte určité principy a znáte dopady. Na základě toho v tom daném území můžete nastavit jakýsi model, jak je třeba na Roraimě. Kdo, v jakém počtu, kde, v jakém místě bude fungovat. Takže tam když vědí, že prostě mají pět přespávacích ploch a kapacitu na den čtyřicet na těch pěti přespávacích, že mají dva průvodce, kteří tam mohou fungovat. Že jsou to místní průvodci a jak jakým způsobem, kudy se pohybují a jak interpretují. Do značné míry má tady jakýsi podklad pro fungování.

T: Já se spíš ptám na konkrétní věc. To znamená, pokud mám území, jestli si můžu vytvořit teoretický model, podle kterého bych byl schopen odhadnout, jestli ekoturismus bude udržitelný nebo nebude.

R: Já se obávám, že takhle teorie nemůže fungovat jako v praxi. Že vám prostě ty spíš jako teoretické modely mohou poskytnout základ, abyste ten praktický režim prostě toho fungování, tam navodil. Ale nevím přesně jaký prostě si představujete teoretický model.

T: To, že bych právě přistoupil k území, znal bych ho z teoretického hlediska a vzal bych teorii, jak ji vykládá literatura.

R: Dobře, ale to znamená stejně dlouhá léta empirického pozorování toho, co způsobuje ten turismus a museli byste to přesně měřit indikátory. To je jediná možnost, kde prostě najdete ty správné indikátory, které v daném území má smysl fungovat. Který vám ponese více jako kdyby těch dopadů v jednom indikátoru. Od toho jsou to indikátory. A prostě ty musíte dlouhodobě sledovat. To nikdy nevyvodíte, jakože na základě jednoho propočtu. Až budete mít desetiletý, dvacetiletý jaksi pozorování a výklady toho prostě co ten turismus způsobuje jak na přírodu, tak na kulturu konec konců těch lidí, tak lze nějaký model vytvořit. Čili potřebujete data, abyste vytvořil tento model pro to dané území. To je jediná možnost.

T: Poslední dvě otázky. Myslíte si, že je možné na základě teoretického modelu ekoturismu stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji v rámci ekoturismu? To znamená, pokud si ten teoretický model vytvoříme, jestli jsme schopni říct, jestli má potenciál k rozvoji v rámci ekoturismu?

R: No tak samozřejmě ony existují obecně modely na hodnocení potenciálu a zrovna třeba jedna má studentka teďka dělá na hodnocení potenciálu udržitelného rozvoje turismu. To znamená normálně, když hodnotíte potenciál turismu, tak vlastně hodnotíte určité formy cestovního ruchu, jaký je pro ně potenciál v tom daném území. Takže vy tam musíte vybrat formy, které jsou udržitelné a hodnotit jejich potenciál pro to dané území a samozřejmě odčítat ty hodnoty, které snižují ten potenciál, jako ty snižující. Tak asi lze dospět k hodnocení udržitelného rozvoje cestovního ruchu pro dané území.

T: Tím jsme v podstatě skončili. Poslední otázka, snad jestli byste chtěla něco dodat, ale myslím si, že to bylo docela vyčerpávající. Něco důležitého o čem jsme nemluvili, nějakou poslední glosu a případně otázku, kterou byste sama položila, kdybyste dělala podobný výzkum?

R: No, těch glos by bylo asi hodně, ale z hlediska celé té věci si myslím, kdyby cestovní ruch přispěl, aby člověk zase jako trochu rozuměl tomu svému místu v přírodě a že je vlastně určitou opravdu součástí a jak v ní funguje a trochu i pochopení, kultura, rozdílnosti. Kdyby k tomu to přispělo, tak to splní obrovskou funkci a to je ten největší, podle mě, potenciál turismu, který je. A otázku, kterou bych pokládala lidem? Asi, jestli chtějí fungovat, cestovat udržitelně, jestli mají vůbec ten zájem, jo? To je asi podstatný. A pak si myslím, když někdo chce, tak si najde ty způsoby a pídí po nich a to je asi ten základ.

T: Děkuji vám pěkně.

Rozhovor číslo 2

Den: 26.2.2014

Místo: Ostrov nad Ohří

Respondent: Bc. Jiří Loskot

Pracovní pozice: kontaktní osoba Geoparku Egeria, Muzeum Sokolov

Tazatel: Cestujete rád?

Respondent: To určitě.

T: A kam třeba, nebo jak často?

R: No to je právě, protože mám malý děti, takže jako jsme vůbec necestovali. Jinak jako cestoval jsem. Mluvil jste o tý Austrálii, tam jsem taky byl. Byli jsme v Americe, láká mě třeba jižní Amerika, jihovýchodní Asie.

T: To vám určitě Martina referovala.

R: No to jo, něco už jsem od ní zaslech. Ona tam často jezdí.

T: Takže cestujete velmi rád, ale teď je to trochu omezený z toho důvodu tý rodiny. To je přirozený.

R: Přesně tak.

T: Máte rád přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, kulturní památky a sídla?

R: Určitě přirozenou.

T: Přirozenou. Můžete mi dát nějaký příklady. Jaká je třeba vaše úplně nejoblíbenější krajina?

R: Taková, líbí se mi, když to tak vezmu tady u nás nejbližší, tak to západní, severní Plzeňsko.

T: Český les?

R: Český les, nemusí to být úplně nejvyšší takový kopce, hory. Stačí taková zvlněná krajina s lesem. Občas nějaká louka, pole. A... v podstatě...

T: Takže se vám líbí tady ten region.

R: Tak, tady ten region. A trochu možná tady na ten východ tady od nás. I když jo, tady se mi to taky líbí samozřejmě.

T: Takže máte třeba na mysli přímo Doupov?

R: No Doupov to je ještě, už moc takový hory. Takový mám rád trochu takový zvlněný. Nemusí to bejt úplně nejvyšší hory. Pak nějaká taková přirozená krajina, les.

T: Takže Slavkovský les, ne ty nejvyšší polohy.

R: I když Slavkovský les, je hezký, to je taková ta zas ta náhorní plošina, jo. Že to je takový, nejsou to takový ty vysoký hory a že jsou tam hluboký údolí, ale...

T: Je to zvlněný v té vyšší nadmořské výšce.

R: Tak. Takže Slavkovský les se mi taky jako určitě líbí, no.

T: Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: Určitě mě zajímá, ale ne, ne úplně jako do hloubky.

T: Takže, takže nestudujete nějaký materiály, ale zajímá vás, jak se to provádí třeba v praxi. A zajímá vás, jak se péče o turisty v praxi tvoří? Služby a jejich zázemí?

R: To určitě, protože v podstatě v tohle nějak trochu pracuji.

T: To vás určitě zajímá. Co je pro vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah? Teď hovoříme o tom termínu, co byste možná zahrnul.

R: Je samozřejmě poznávání nějakých míst a využívání služeb, který se na tom místě jaksi nabízejí. A co pro mě jako znamená? No v podstatě tohle.

T: Takže pro vás znamená poměrně dost, celej ten aparát.

R: Jo, takhle, no, to určitě. Samozřejmě říkám, že jsou tam nějaký ty doprovodný služby, který se tam nabízejí v tom cestovním ruchu. Takže v tom si myslím, že je to zajímavý.

T: A zase ještě jedna trochu bližší otázka. Vlastně k tomu už jsem se částečně ptal. Co je pro vás ochrana přírody a krajiny? A jaký k ní máte vztah jako k ochraně přírody a krajiny? Vy jste říkal, že Vás zajímá, ale vy vlastně sám k ní nemáte úplně vztah, protože spíš se vyskytujete v tom cestovním ruchu, protože geoparky jsou jaksi součástí cestovního ruchu, takže to nemá tolik společného s ochranou přírody a krajiny? Rozumím tomu správně, nebo nějakým způsobem můžete spolupracovat s CHKO?

R: Určitě. Určitě ano. Spolupracujem a dokonce když jsme podávali tady tu žádost, když se podává úplně ta nominační dokumentace, tak se podává taková ta žádost o členství v těchto národních geoparcích, tak tam musí bejt podepsaný jako partner CHKO. Pokud se na tom území nachází.

T: To znamená, vy jim tu koncepci musíte představit a oni s tím musí souhlasit.

R: Tak. A ona v podstatě CHKO je asi taková u nás tady jediná, nebo s námi nejvíc spolupracující organizace. Taková nejnadstandardnější spolupráce v rámci toho našeho geoparku. Takže.

T: Jo, to myslím, že jste to shrnul dobře. Jak dlouho jste v cestovním ruchu zainteresován a v jaké konkrétní oblasti? Předpokládám, že ty geoparky jsou spíš cestovní ruch, než ochrana přírody. To znamená, jak dlouho už jste již v této oblasti zainteresová?

R: 2006. Takže to máme 8 let.

T: To už ano. To už bude 8 let. A předtím teda jste říkal, že jste absolvoval v roce 2003.

R: To jsem byl ještě v Liberci, tak jsem tak jako občas dělal u táty. Měl stavební firmu. Takže ve stavebnictví. K tomu jsem hrál hokej, takže jsem si přivydělával takhle.

T: Takže 8 let v cestovním ruchu. Čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu prospět?

R: Tak tomudle regionu určitě může prospět a asi prospívá. Když to vezmeme jako lázeňský trojúhelník.

T: A čím konkrétně?

R: Já bych jenom ještě řekl, kromě teda toho lázeňství, je to tady hrozně zajímavý. Jako když to vezmu z pohledu někoho, kdo se tady nenarodil a kdo třeba nemá k tomu takovej vztah, tak jsem sem šel s tím, že to Sokolovsko, to jsou prostě doly a není to ani hezký, ale je tady strašně zajímavá historie a je tady spousta řekněme lokalit a území, který jsou nedocenený v národním cestovním ruchu. Takže nějaká, propa... kdyby se jaksi vytvořila nějaká větší propagace, což by měl mít za úkol ten geopark a k tomu se vytvořily nějaký služby doprovodný, tak by se určitě zde ten cestovní ruch uplatnil především na nějakých těch doprovodných službách...

T: Mohl byste jmenovat nějaké konkrétní atraktivity, které by mohly právě, nebo které by měly být, řekněme, v centru té propagace? Které by mohly být zajímavé v rámci té nabídky?

R: Tak určitě je to hornická historie Krušných hor a Slavkovského lesa. Jo tam prostě, tam Krušný hory, tam těžba cínu, stříbra, což teďka se i částečně děje skrz vznik toho Montanregionu Krušnohoří, že by se mělo zapsat do toho UNESCO. Co se týče třeba Slavkovského lesa, tak tam třeba zase je bohatá historie těžby cínu. Takže tam se vlastně otevírá ten náš dům Jeroným. Ten by měl právě tuhle těžbu reprezentovat, byť nikdy nebyl nějak významný, co se týče výtěžnosti. No a pak samozřejmě je tedy ten lázeňské trojúhelní, ten teda má svoji propagaci...

T: To je asi primární produkt tohoto regionu?

R: Přesně tak, ale na tuhle hornickou historii bych určitě taky bylo dobré navázat. A v podstatě s tím souvisí i současná, jako, horničina. Tam bych mluvil třeba o tý těžbě.. na Sokolovsku, protože i to má svoje jakoby kouzlo. I když to tu krajinu jako trochu jinak přetváří.

T: Určitě. S tím souhlasím. A kromě té důlní činnosti a chápu, že vy jste hlavně v této oblasti, myslíte si, že i z hlediska biodiverzity druhů fauny a flóry je to tady zajímavé?

R: Určitě. Když vezmu ten Slavkovský les, kterej není tolik v podstatě osídlený, což vycházelo z toho, že tam byl nějaký výnos ve vesnicích, císaře, ono se tomu dřív říkalo i Kaiserwald, takže se tam dost zachovala taková nějaká, řekněme původní... skladba...

T: nebo portfolio těch druhů?

R: Přesně tak. Takže třeba ten Slavkovský les, zrovna, bych považoval za zajímavý.

T: A ještě taková doplňující otázka k tomu. Myslíte si, že v tom hraje velkou roli interpretace? Vy jste hovořil o těch dolech. Tam jsem byl a vlastně mám zkušenost s tím, že tam byl ten průvodce, který nás musel vzít. Možná z hlediska bezpečnosti. Který nám nějakým způsobem předával ty informace. Myslíte si, že to má velkou roli v obecně v cestovním ruchu v tomto regionu interpretace?

R: Tohle je hrozně zajímavý no. Jako když si chci vyjít do přírody, tak většinou si chci vyjít sám, ale pokud je tam nějaká zajímavost, tak ten průvodce, pokud je opravdu dobrý, tak skutečně může předat jako velice zajímavou informaci a to místo mi ukázat ještě v úplně jiným světle. Zajímavějším. Určitě interpretace hraje velkou roli.

T: Máte ještě něco?

R: No, že já jsem jenom chtěl říct, že v podstatě v rámci těch geoparků se tak jako uvažuje vždycky o nějakých těch geoprůvodcích takzvaných. Takhle to třeba funguje u našich kolegů. My jsme sice geopark Egeria, ale jsme součástí Česko-uherského geoparku, což znamená, že spolupracujeme s bavorákama, tam to funguje tak, že oni tam mají průvodce po těch lokalitách, jo. A je to postavený hlavně na těch průvodcích. Nebo takové hlavní téma pro ně, že jo.

T: Takže to je vaše taková motivace? Takto byste chtěli, aby to fungovalo? Nebo jako dobrá zkušenost.

R: V podstatě v těch geoparcích to tak jaksi i funguje. Nebo ne funguje, tady u nás to nefunguje teda zatím, ale na takový teoretický úrovni se to bere jako jedna z takových možností tý interpretace. Ti geoprůvodci.

T: A čím si naopak myslíte, že může cestovní ruch regionu uškodit? Nemusíme brát v potaz jenom ten, řekněme ten ekoturismus a ty udržitelné formy cestovního ruchu, nebo tu, ve které jste vy přímo zainteresován. Ale třeba můžete přemýšlet i o lázeňství. Může nějakým způsobem cestovní ruch obecně uškodit regionu?

R: Tady já jako nějaký nebezpečí extra nevidím. Lázeňství...

T: A z jakýho důvodu to, jestliže nevidíte žádný nebezpečí. Je to proto, že tu je nedostatek pracovních příležitostí?

R: To za první, to určitě. To je ten cestovní ruch, to vlastně vy jste na to řekl, že u nás možností je tady trochu tu zaměstnanost, protože tady to je opravdu bída. Tak tady nějaký ty pracovní místa vytvořit. A takže tady z toho pohledu určitě ne a lázeňství to si jako to nějakou svoji udržitelnost si myslím pohlídá.

T: Myslíte si, že nemůžou bejt ohrožený, pokud se bude rozvíjet cestovní ruch ve Slavkovském lese, jestli nemůže bejt nějaký ten, řekněme, hydrologické systém narušený, kterej by mohl potažmo nebo případně řekněme nějakým způsobem synergicky narušit lázeňství, protože to je samozřejmě závislé na těch pramenech?

R: Jasně. Todle neumím říct, ale myslím si, že ne. To spíš bych viděl nějakým průmysl, že by to zničil víc. Nevím teda jak, jestli třeba těžební, než ten cestovní ruch. V tom vidím větší nebezpečí, než v tom cestovním ruchu.

T: Může dle Vás cestovní ruch být dobrou volbou jako hlavní či vedlejší prostředek rozvoje regionu či oblasti? To znamená, my jsme tady hovořili v této oblasti pravděpodobně, co jsem porozumněl, je to podle vás stěžejní záležitost vedle teda důlní činnosti?

R: Vedle důlní činnosti v podstatě to vidím jako stěžejní záležitost v současné době.

T: Takže by to mohl bejt jako hlavní prostředek rozvoje?

R: Jako hlavní. Jako myslím si, že je to vidět na tý Sokolovský uhelný. Ta se snaží už nějaký doly zavírat, už se to rekultivuje. A v podstatě to přetváří na nějaký lokality, kde bude možnost právě rozvoje cestovního ruchu ke vzdělání, třeba to je jezero Medard. Jestli jste o tom slyšel...

T: Že naplní ty doly vodou...

R: Tak, tak. Kolem toho udělej nějaký vzdělávací, já nevím co všechno, cyklostezky a takovýhle. Takže nevidím jinej, jinou možnost, protože nevím nějaký investoři se sem zatím nechystají. Nevím o nějakých extra velkých, že by třeba automobilovej průmysl, nebo takhle. Takže to asi zatím bude asi jediná možnost tady toho hlavního rozvoje toho regionu.

T: A ještě taková trochu doplňující otázka, ale už jste to částečně řekl. Jaká mohou být úskalí toho cestovního ruchu a jaké mohou být přínosy? Přínosy jsme řekly teda zaměstnanost a úskalí, to jsme shrnuli, že tady moc úskalí nevidíte v současné době.

R: V tom cestovním ruchu, úskalí. Jako že buďto negativní dopady a nebo co by tomu mohlo bránit?

T: Co by tomu mohlo bránit?

R: Jo tomu rozvoji cestovního ruchu. No co by tomu mohlo bránit? Peníze. Nějaký. No možná by to byly peníze, protože ty doprovodný služby taky vyžadují nějaký investice. Nevím jestli, říká se tady, že tady není příliš mnoho odborníků. Třeba vysokoškolsky vzdělaných lidí. To ale ovšem neumím říct. Protože tady není žádná Univerzita.

T: Takže pracovní síla řekněme, erudovaná pracovní síla.

R: Tak, tak. A vlastně jedná se taky o řeči. Protože, jazyky, teda.

T: Jaký si myslíte, že jazyky je tady potřeba umět?

R: Ruština, němčina, angličtina.

T: Takže, z toho soudím, že klientela je tedy německá, ruská a někdy sem...

R: A pak nějaká takováta, která umí anglicky. Ale hlavně ta ruština, němčina. To tady je nejdůležitější.

T: A to je v současné době hodně tristní?

R: Jo.

T: A teďka se zase vrátíme na tu vyšší úroveň. Co pro vás hlavně představuje cestovní ruch v České republice?

R: Jako nějaký téma, které to reprezentuje?

T: Tak. Když se řekne Česká republika, cestovní ruch. Co si představíte pod tím, že jsou, řekněme nějaké vlajkové lodi cestovního ruchu? Vůbec nemusíte dlouho přemýšlet. Zkuste říct, co vás napadne.

R: Tak v první řadě Praha.

T: Praha jako samostatná atraktivita.
R: Jako samostatná atraktivita, přesně tak. Pak samozřejmě zámky, nebo nějaký tydlety kulturní památky určitě.
T: Takže nějaký poznávací cestovní ruch.
R: Tak. Tak. Lázeňství určitě taky patří do toho. No a pak sportovní vyžití.
T: Takže hory.
R: Hory, no. Přesně tak.
T: Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?
R: Udržitelný rozvoj. Víím, pan Zelenka, ta jeho zelená knížka. To byla bible no. No tak samozřejmě je to rozvoj nějakýho cestovního ruchu na daným území, ale v takový míře, aby se nepoškodila ta biodiverzita, která se na tom daným místě asi nachází.
T: Dobře. Takže hlavně myslíte, že je to otázka biodiverzity?
R: No nebo zkrátka toho životního prostředí.
T: Já se dostávám teďka trochu blíž k tomu samotnému termínu udržitelnost. Rozumíte tomu jinak, než termínu udržitelný rozvoj?
R: Udržitelný a jako udržitelný rozvoj?
T: Vidíte mezi těmito dvěma termíny nějaký rozdíl?
R: Do určitý míry bych viděl. Udržitelnost, že se to prostě udržuje takový, jaký to je. Ale když je udržitelný rozvoj, tak by se to mělo rozvíjet, ale tak nějak udržitelně. Takže určitej rozdíl tady je.
T: A teďka ještě jedna z tohoto soudku. Co pro vás znamená udržitelný rozvoj a udržitelnost konkrétně v cestovním ruchu. To znamená, kdybyte měl hovořit o konkrétních řečneme systémech fungování nebo konkrétních znacích, podle kterých byste poznal, že systém cestovního ruchu je udržitelný, co by pro vás bylo zásadní v tomto ohledu? Řekněme, když byste někam přijel a hodnotil, jestli je to udržitelný systém, nebo není. Sám z nějakýho vnějšího pohledu.
R: Jo, jojo. To je asi jako jestli je to udržitelný, to máte asi.. Když to třeba vztáhneme tady na Slavkovský les, já to třeba vidím na udržení přírody, nějakýho toho přírodního rázu, byť tam prostě dochází k rozvoji toho cestovního ruchu, jsou tam nějaký doprovodný služby, samozřejmě je tam víc turistů, ale neustále se prostě udržuje ta krajina, nebo je tam třeba daná lokalita prostě v nějakým původním a co nejmíň se jaksi zasahuje právě do té její přirozenosti.
T: A já, další otázka...
R: Jo...
T: Promiňte, pokračujte...
R: Já jen jestli jsem dobře odpověděl.
T: Ne, tady není dobře nebo špatně, já to v podstatě nechci hodnotit vůbec. Já chci jenom slyšet jaký na to máte názor. Ale další otázka, která na to vlastně navazuje je, je právě co si myslíte, že je klíčem k udržitelnosti v cestovním ruchu obecně a právě v této oblasti, protože vy jste zmínil turisty a jejich počty. Je třeba klíčem únosná míra, únosná kapacita?
R: Já si to jako neumím představit, že by tady bylo tolik turistů, že by to prostě tady všechno zničili, jo. Ale je to klíčem. Samozřejmě. Jako důležitý je prostě udržet ten přirozený ráz krajiny. Jako jestli někdy přijede prostě tolik turistů, že tohle opravdu budem muset řešit, tak je to bude otázka. Zatím to prostě takhle tady nevidím. Možná netýká se lokality typu SOOS nebo to, ale tam už prostě si ten správce toho, si tu udržitelnost nebo si udrží, nebo si udržuje. Když třeba vezmu nějaký lokality, který jsou opravdu teda teďka navštěvovaný a jsou atraktivní jo a ta udržitelnosti je tam skutečně důležitá, tak řečneme tam to funguje. Ale když vezmu nějaký lokality, který ještě třeba nejsou tak navštěvovaný, není tam nutná ta udržitelnost, tak pokud by někdy došlo k tomu, že prostě těch turistů tam bude tolik, že ta udržitelnost bude nutná, tak samozřejmě bude nutný ten přirozený ráz dál udržovat.
T: Dobře. A vy jste vlastně říkal, že si nedokážete představit, že by nějaký typ nebo forma cestovního ruchu zničila tu oblast na tolik, že bysme tohleto museli řešit, tu únosnou kapacitu.
R: Zatím.
T: Existují podle vás nějaký formy či druhy cestovního ruchu v tomto duchu, jak jste právě zmínil, které explicitně vedou k udržitelnosti?
R: Možná nějaký ten jako, jak bych to řek, sportovní cestovní ruch, jo. Cyklistika, lyžařství. Ted' v podstatě, vidíte, jste mě navedl, sjezdování, jo.
T: To si myslíte, že je to udržitelné v určité míře?
R: Takhle já možná jsem teďka špatně pochopil otázku.
T: Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které explicitně vedou k udržitelnosti?
R: Jo takhle, tak to jsem špatně řekl. Který vedou...
T: A vy jste měl teda na mysli formy, které by teda mohly...
R: No, který tu udržitelnost budou víc vyžadovat. Kde je větší zásah do té přirozený..
T: Tak já se Vás spíš ptal na to druhé. Jestli jsou nějaké formy, které explicitně vedou k udržitelnosti?
R: Jasně, tak to jsem...
T: Ne v pořádku, to je dobře, že jste se zeptal.
R: Tak třeba zrovna ten geopark jo, ten by jako jeho hlavním cílem pro nějaký udržitelný cestovní ruch v rámci toho geoturismu být mohl.
T: A proč si myslíte, nebo z jakých konkrétních důvodů může ten geopark být udržitelný?
R: No to je zajímavá otázka, z jakých konkrétních důvodů může být udržitelný? Ten geopark má hrozně širokej nějaký akční rádius toho cestovního ruchu, ale v nějakých těch formách, protože se jedná nejen jako o propagaci a dostání turistů prostě na daný místo. Jedná se taky vlastně o nějaký management lokalit, o péči o tu lokalitu. Takže z tohoto důvodu vlastně by měl udržovat tu udržitelnost toho cestovního ruchu.
T: Hm. Dobře. Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch. Říká vám to něco?
R: No říká, alternativní cestovní ruch. No jsou to nepříliš řečneme mainstreamový formy cestovního ruchu no.

T: A jak rozumíte termínu ekoturismus, myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován?

R: No to není, úplně jasně definován asi není. A jinak jako ekoturismus, samozřejmě turismus, který je zaměřen na ekologii, na ochranu krajiny.

T: Myslíte, že ekoturismus je dobrým nástrojem rozvojové politiky k aplikaci udržitelného rozvoje v regionu či oblasti? Pokud ano, proč?

R: To určitě. No už jenom z toho důvodu, že vlastně jde o nějakou ochranu přírody. Proto si myslím, že explicitně míří k udržitelnosti.

T: V jakých oblastech či regionech je podle vás možné ekoturismus realizovat? Pokud nebudeme myslet jenom o našem regionu.

R: Jo, v rámci České republiky...

T: Může to být v rámci republiky, nebo v rámci světa. Cestoval jste. V Austrálii jste říkal, že jste byl. V Americe, tak myslíte si, jaké jsou takové typické, nebo nejlepší, příhodné oblasti pro ekoturismus?

R: No nejlepší, kde je neporušená příroda.

T: Takže si myslíte, že neporušená příroda je klíčem k ekoturismu, to znamená, že tam musíme začít.

R: Hmm. I když neporušená příroda se dneska těžko definuje, ale tak nějak nějaká původní, kde ještě ta civilizace tolik nezasáhla.

T: Jaké jsou podle vás největší devízy ekoturismu, a jaká jsou naopak jeho úskalí? Takže devízy už jste mi částečně řekl. To znamená má v sobě explicitně i implicitně ochranu přírody. Jaká mohou být úskalí ekoturismu, jestli si myslíte, že nějaká jsou samozřejmě?

R: No já si dneska žádný nevybavuju.

T: Myslíte si, že nejsou?

R: No jsou, ale jako úplně jsem se tím ekoturismem nikdy nezabýval, takže si teďka neumím jakoby představit nějaký úskalí, který by mohl...

T: Představte si, že je nějaká příroda, která právě není příliš narušená, a my tam teďka chceme realizovat cestovní ruch.

R: Já to vidím tak, že ten ekoturismus ale to musí realizovat tak, aby samozřejmě zůstala neporušená, ale...

T: Z toho soudím, že myslíte, že ekoturismus sám o sobě bude zajišťovat to, že to bude udržitelné, to znamená, bude nějakým způsobem realizovat počty návštěvníků a tak, jinak by to nebyl ekoturismus?

R: Pokud by počty návštěvníků mohly narušit ten přirozený ráz, tak třeba i dojít tady k tomu, že bude regulovat, ale myslím si, že sám o sobě ten ekoturismus by měl, jeho prvořadým úkolem, by měla být právě přirozenost toho přirozeného rázu. I když tam bude docházek k nějakému rozvoji, tak furt udržovat ten. I když je fakt, že může nastat situace, že to prostě nevyhodnotí správně a může ten ekoturismus vlastně narušit ten přirozený ráz. Jako připouštím to.

T: Teď přecházíme ke specifitějším otázkám, které nejsou tak úplně z Vaší oblasti. Budou právě směřovány k tomu ekoturismu, ale pro tento případ bychom si mohli říct, že geoparky jsou součástí ekoturismu, tak jestli bych Vás mohl poprosit, že byste o tom přemýšlel v tomhle duchu. To znamená, pokud se Vás budu ptát na ekoturismus, tak můžete si představovat ten geoturismus nebo ty geoparky a odpovídat v tomhle duchu, aby to pro Vás bylo jednodušší.

R: Jo jasně.

T: Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní bariéry rozvoje ekoturismu, případně konkrétní formy geoparku v českém prostředí? Vy už jste zmínil...

R: Peníze. Vy jste to chtěl říct, že jo? Určitě to budou peníze. Teďka ta ekonomická situace v podstatě je asi ta největší bariéra. Kromě toho dneska se spousta věcí financuje z Evropské unie, když už jde teda o nějaký i větší i menší investiční projekty. Téměř nikdo Vám také jen tak nedá peníze. Ještě nějaký dáj ministerstva, něco dá kraj, ale tam to asi všude končí. Jinak si každé tak nějak má peníze jenom na nějaký svůj provoz. A teď se říká, že ta Evropská unie třeba na rok, než se udělají nové programy, protože končí programovací období. Takže tam rok bude nějaký hluchý místo, což bude asi třeba i problém. To nejen asi teda v cestovním ruchu, ale asi třeba i ve stavebnictví. To jsem možná trochu odbočil.

T: No to asi má docela souvstažnost a návaznost.

R: No určitě to bude mít. No ono to se všim souvisí, takže ty peníze určitě. To bude největší problém.

T: Myslíte si, že biologicky a kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry. Biologicky a kulturně. Bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? Vy jste hovořil o tom, že si myslíte, že kulturně je to tady zajímavé, jako region z hlediska toho hornictví a...

R: Určitě.

T: A myslíte si, že to může být samo o sobě bariérou v tom duchu, řekněme, když je biologicky zajímavé místo? Vy jste hovořil o tom, že to může být tam, kde je mnohdy panenská příroda. Tam kde je ekoturismus realizován. Může to samo o sobě být bariérou? To znamená: Je záhodno vytvářet produkt cestovního ruchu, ekoturismus, nebo jakýkoli jiný produkt v místě, kde by to mohlo vlastně narušit tu samotnou podstatu? Pokud hovoříme třeba o CHKO nebo o národním parku, tak tam je v zásadě hlavní téma ochrana. Není ekoturismus nebo cestovní ruchu...

R: Musely by se nastavit nějaká pravidla. Jako samozřejmě do kterých by mluvili samozřejmě třeba CHKO, do kterých by mluvili třeba ty ochránáři, ale zároveň... do určitý míry to bariérou být může, ale neumím si teďka konkrétně představit, jaká bariéra by to byla. Třeba jako konkrétně jakou lokalitu by to narušilo. Protože když se třeba bavíme o CHKO, je tam spousta zajímavostí...

T: Vemte třeba biologicky zajímavé druhy, které jsou třeba i endemické, co se týče rostlin ve Slavkovském lese.

Myslíte si, že třeba to může být narušeno, tam by to mělo být zaručeno správou, jak jste řekl, nějakou formou regulace.

R: Tak tak. Jako když to vezmu třeba konkrétně, máme tam ty křížky jestli znáte ve Slavkovském lese že jo, tak tam jsou myslím endemický nějaký ty rostliny na tý úpolínový louce a prostě je tam zákaz vstupu, ale k těm křížkům se dostanete, můžete nějak to tam vidět tu krajinu a takhle prostě nějakou regulací to tam prostě omezovat případně nějakou ten přístup, aby se tyhle endemity, což je důležité, aby se prostě nezničily.

T: Do jaké míry mohou fyzické bariéry rozvoje chráněných území ČR limitovat rozvoj ekoturismu? Fyzické bariéry z hlediska řekněme hor, nebo nepřístupnosti. A doplňující otázka: Je infrastruktura v České republice nakloněná ekoturismu? To znamená, myslíte si, že tu existuje určitá infrastruktura? Vy jste hovořil o tom, že musí být určité zázemí. Vlastně jste zmínil to, že vy sami zázemí pořádně nemáte.

R: No určitě.

T: Jestli byste mohl začít tou první, to znamená fyzické bariéry, reliéf krajiny?

R: No teď vlastně jste i narazil na to, že v podstatě existují jestli třeba bereme i lokality, který jsou špatně.. nebo kde by se dal ten ekoturismus dělat, ale jsou špatně přístupný, tak tady samozřejmě je nutný potom zásah do krajiny. To je pravda. To jsme narazili vlastně na to, že tady už se to trochu tluče, tady už nějaký nebezpečí je a teď je otázka jak tohle vyřešit. Napadla mě tady lokalita jedna, která je třeba zajímavá, ale není přístupná. No a teď jako už jsme kolikrát řešili, co s ní. Jo? Takže..

T: Jaká byla východiska?

R: No nechali jsme to tak, jak to je... Já nevím jestli třeba znáte Bublák? Je to jak je SOOS, tak jak tam prostě vybublávají ty bahenní sopky a takhle, tak ještě existuje v takovém háječku taková lokalita. Tam jsou takový jezírka s vodou a tam vybublává oxid uhličitý prostě jak se odplyňovává tak Chebská pánev. A protože tam nikde nelze zaparkovat, tak jakoby je tam stráž a ta silnice je tam úzká, takže na ní nelze zaparkovat a vlastně se tam, protože tam je všude bažina a mluvilo se tam o povahu, takže v podstatě když jsem se bavil s místní samosprávou, nebo takhle, tak oni to prostě chtěli nechat tak, jak to je. A kdo to ví, tak ať si tam nějak prostě dojde a nechalo se to.

T: Nechtěli zasahovat více do krajiny...

R: Nechtěli zasahovat, tak. A v podstatě postupem času musím říct, že to bylo asi nejlepší řešení.

T: Další otázka se týká toho, co vy už jste zmínil, takže můžete jenom krátce. Jak moc velkou bariérou může být často omezená vzdělanost, vzdělanostní úroveň chráněných regionů či oblastí České republiky?

R: Mluvíte jako o třeba vzdělanosti v oblasti třeba nějaký ekologie nebo obecně?

T: V oblasti spíš geograficky. To znamená oblast Karlovarského kraje, a jestli tu může být bariérou vzdělanost. Vy jste hovořil o tom, že ti zaměstnanci často třeba nemají dostatečnou úroveň vzdělání pro interpretaci, pro podávání informací a tak dále.

R: No, vzdělanost. Je to trošku problém určitě a zase na druhou stranu může bejt spousta lidí, co se týká zrovna tý interpretace, kteří v tom nejsou vzdělání, ale mají osobní zkušenost a umí to třeba podat dobře. Ale pokud' to vezmeme obecně, globálně, tak vzdělanost určitě je důležitá.

T: A tady u nás v regionu je to konkrétně problém? Nebo je to téma?

R: Je to problém. Jako kdybych vzal, že by tady byla univerzita, jako je v Hradci, která je zaměřená na cestovní ruch, tak samozřejmě ty služby tady asi by byly na úplně jiný úrovni, než jak to je teďka. Teď nemluvíme teda jenom o tom lázeňství, ale celkově o tom regionu.

T: Mohou být psychosociální charakteristiky některých těchto regionů: příhraniční oblasti, náplava, což je případ tady Karlovarského kraje, původ, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místnímu či starousedlíkům, respektive naopak cizím, turistům, překážkou ekoturismu a nebo udržitelnosti?

R: Ekoturismu, udržitelnosti. Může to být překážkou i turismu jako takovému jo bych možná řek.

T: Já si myslím, jestli může být problém to, že lidé jsou svým způsobem vykořeněný tady, protože to byly tu Sudety, spousta lidí je tady nových...

R: Takhle, vím, že to problém je. Nikdy jsem to teda nevtahoval přímo na ten cestovní ruch, ale normálně na obecně bytí. Víím, že to trošku problém je, ta identifikace s krajinou je důležitá a právě i zvlášť v tom cestovním ruchu.

T: Takže důležitý je, aby se identifikovali a potom je důležitý aby si zvykli na přítomnost těch turistů, což tady asi není tak problém.

R: No to si myslím, že tady není zas není takovej problém.

T: Myslíte si, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v chráněných oblastech České republiky?

Tohle je hodně konkrétní otázka, pakliže se tím nezabýváte, tak asi...

R: Těžko říct no, to asi by věděli zaměstnanci CHKO. To víc.

T: To já se jich na to zeptám. Tak můžeme přikročit k další. A tady to už je vlastně konkrétní jádro toho problému, který já se zabývám. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území? To znamená, pokud si vezmeme nějaké, řekněme, teoretické podmínky území. Todle už je, říkám, hodně konkrétní otázka, ale pokud nebudete vědět, vůbec to nevádí. Jestli... vezeme si nějaké území, já teda budu hodnotit území. Mám nějak na papíře napsáno, jak to území vypadá a jestli můžu vytvořit, určit teoretický model udržitelnosti. To znamená stanovit si, za jakých podmínek bude ekoturismus na daném území udržitelný.

R: To určitě je možný tady to takhle stanovit.

T: A setkal jste se s tím, že by už se o to už někdo pokoušel? Právě v třeba v těch geoparcích říct si do jaké míry můžeme ty geoparky rozvíjet, aby to nenarušilo samotnou podstatu toho území a jeho udržitelnosti?

R: Tak ten náš geopark. V roce vlastně 2004 se dělala taková obrovská studie proveditelnosti, která jako navrhovala koncepci jak ten geopark víst a jako v podstatě tam byla i ta udržitelnost. Takže tak nějak se to tam věnovalo. Takže jsem se s tím setkal a do určité míry to jde pak teoreticky stanovit. Možná pak praxe ukáže, že to třeba lze udělat jinak, ale lze to udělat.

T: Takže si myslíte, že jsou pokusy o to stanovit nějaký teoretický model.

R: Tak, tak. Není to sice nějaký třeba jako legislativně daný, ale teoretické model lze jako určitě stanovit i když neříkám, že praxe bude stejná.

T: No to je hodně důležité. Myslíte si v návaznosti na toto, to je poslední z těchto specifických otázek, myslíte si, že je možné na základě teoretického modelu ekoturismu, to znamená vytvoříme si ten model, jak jste říkal, vytvořil jsem si ten model, stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji v rámci ekoturismu? To znamená, my si řekneme, teď to není o tom, jestli je to udržitelný... respektive, vezmeme si území a řekneme si, máme tyhle charakteristiky toho

území. Když tady budeme dělat ekoturismus, bude to udržitelné? Máme potenciál k tomu, aby se ten ekoturismus tady vůbec rozvinul a myslíte si, že toto je možné udělat ve Slavkovském lese?

R: Stanovit teda nějaký ten plán, nějaký ten model...

T: Na základě toho si říct, na základě charakteristiky toho území si říct, jestli má smysl v tomto regionu či konkrétně oblasti CHKO přemýšlet o tom, že budeme rozvíjet ekoturismus nebo geoparky.

R: Takže spíš otázka zní, jestli jako je nutný udělat ten model, jo?

T: To jsme si řekli teda, že se o to lidi snaží a jestli je na základě toho modelu, který bysme si vytvořili, možné odhadnout, jestli to území má vůbec potenciál? Teď už hodnotíme nějakým způsobem ty charakteristiky, a jestli je možné z toho odhadnout potenciál toho území pro rozvoj a jestli si myslíte, že to území má ten potenciál. Teď se omlouvám, to je dost komplikovaná otázka.

R: No, takhle jestli jako primárně samozřejmě v tom modelu je udržitelnost, ale pokud tam, samozřejmě tam musí být i ten potenciál, takže určitě je to možný. Jo.

T: Myslíte si, že to je možný jako v rámci té studie proveditelnosti zjistit. Jestli vlastně ta studie udržitelnosti řeší, jestli vůbec má smysl něco podnikat na základě nějakých ukazatelů.

R: Přesně. Na základě ukazatelů vlastně ona tam stanovila nějaký plán, jak by se to mělo rozvíjet a vlastně to souviselo i s tím Slavkovským lesem. Takže v podstatě říkám, je to možné. Jestli to takhle stačí.

T: Určitě. Je něco, co byste chtěl dodat, v rámci toho, co jsem se vás ptal, případně něco důležitého, něco o čem jsme nemluvili a myslíte si, že to je důležité pro tento region a pro tu práci, kterou vykonáváte?

R: No my jsme se o tom bavili vlastně na začátku. Ten region je teda opravdu, co se týče cestovního ruchu, velice atraktivní. My třeba jako geopark to máme rozdělený do nějakých šesti témat. Je tam nějaký vulkanismus, kterej vlastně byl jeden z nejmladších vulkanismů. Říká se, že to zeměřesení jsou ještě projevy postvulkanické činnosti. Čili to jsou takový zajímavosti, který určitě stojí za to víc jaksi propagovat a...

T: Vy jste říkal, promiňte, že jich je tam šest. Mohl byste mi ještě říct jaké jsou ty ostatní?

R: Geologie a geomorfologie. To jsou v podstatě takový ty šutráky a to je tady taky celkem zajímavý. Pak je to ta hornická historie, o tý jsme se teda bavili. Těžba uhlí a následná rekultivace té krajiny. Což říkám, vytváří taky velice zajímavou krajinu, kterou stojí za to dále interpretovat. Pak je to paleontologie a mineralogie, což už i sám Goethe, že tady se opravdu nachází zajímavý tady ty minerály, já se teda v tom úplně nevyznám. Ale jsou tady zajímavý lokality, který právě taky mají dobrou úroveň a vulkanismus. A to v podstatě ten český západ tohle všechno má tady na jednom svém území a málo kde najdete takovou skladbu zajímavých řekněme témat v tom cestovním ruchu tady v Český republice teda mluvím, který lze vlastně takhle dál propagovat. Tady se sice... ještě jsem zapomněl jedno téma: lázeňství, je jako samostatná. Tady se vlastně teda většinou když se sem jede do Karlovarského kraje, tak za lázně. Je tady spousta.. dostane se sem spousta turistů. Ale ty lázně, pokud teda tady nechodíte jenom každé den na nějaký rehabilitace a máte tady třeba nějaký dlouhodobý nebo střednědobý pobyt, tak ty Vás neuspokojí. To projdete za jeden, dva, tři dny a je konec a myslím si, že právě navázat tenhle, tyhle ty ostatní zajímavosti navázat na tenhle lázeňské cestovní ruch a ty lidi z těch lázní prostě začít vozit tady do těch méně známých oblastí a ukazovat jim ty zajímavosti toho regionu.

T: Velmi zajímavé. A ještě, existovala by otázka, kterou byste položil, kdybyste sám dělal podobný výzkum, kterou si myslíte, že jsem třeba nepoložil?

R: Aha. Tak to jste mě zaskočil.

T: Ne, to je v pořádku, jestli Vás nic nenapadá.

R: Teď mě nic nenapadá, možná mě tak časem napadne...

T: Tak mi to třeba budete moct poslat emailem...

R: Jo, jo...

Rozhovor číslo 3

Den: 10.3.2014

Respondent: Ing. Jindřich Horáček, PhD.

Místo: Mariánské Lázně

Zaměstnání: Ředitel správy CHKO Slavkovský les

T: Cestujete rád?

R: Jo. Teď jsem se vrátil a cestování je to nejlepší, to je zážitek, prožitek, že jo. A čím víc člověk vidí, tak tím je bohatší.

T: Zajímá Vás jak se péče o turisty v praxi tvoří, služby a jejich zázemí?

R: Samozřejmě že ano.

T: Zajímá Vás to, jo? Do jaký míry nebo jakým směrem?

R: No tak za první je teda informovanost jako jo. Jak říkáte toho území. Pak mě zajímá kvalita, protože ne pokaždý chci být ve stanu a pak mě zajímá jak bych řekl taková ta vybavenost infrastruktury, která tam je.

T: Dobře. A co je pro Vás ochrana přírody a jaký k ní máte vztah?

R: Tak jak víte, že je to to, čím se žívím a co jsem vždycky chtěl dělat. To za A. A za B si myslím, že ochrana přírody je věc, která hovoří o určitý kulturnosti toho národa tady u nás. A pak si myslím, že ochrana přírody, protože obecně jako přes, a to vždycky říkám těm politikům na úrovni třeba tady krajský samosprávy, že vlastně ten produkt, kterému říkají cestovní ruch, kterej prodávají, tak mi se staráme o jeho kvalitu.

T: Oni se to neuvědomují...

R: A je hrozně jednoduchý, jako máte obraz v originále, stačí jedna blbá šmouha a uděláte z toho hnus. To je přesně ten zákon minima jako jo. Asi takhle bych to viděl.

T: A teďka vlastně vy jste se už částečně vymezil k tomu, že ochrana přírody tady v tom kraji přímo je hodně důležitá z hlediska právě cestovnímu ruchu. Jaký máte vztah k cestovnímu ruchu?

R: Pozitivní.

T: Pozitivní?

R: Podívejte se. My chráníme ekosystémy podmíněný člověkem. To znamená, že většina toho, co tady chráníme nebo se o to staráme, máme za to peníze v rámci managementu, jsou činnosti, kterými vlastně doplujeme tam tu práci člověka, která tam není. Tady byl nějaký rolník. Sekáme něco, kde se neseká a podobně. Něco znovu jako teda zvedáme hladiny někde a zadržujeme vodu a podobně jo. A samozřejmě v tý krajině musí žít lidi a tohle to je věc, která živí ty lidi, udržuje je i v tý volný krajině, protože ekoturistika, drobný ubytování venku v terénu. To všechno v tý volný krajině tak to vlastně ty lidi živí. Takže pozitivní, protože to vytváří zaměstnanost a vytváří to nějakou živou krajinu.

T: A mohl byste jenom tady pro tu nahrávku, vy jste to už řekl. Jak dlouho jste zainteresován v ochraně přírody a v jaké konkrétní oblasti?

R: 30 let v chráněný krajinný oblasti.

T: Super. Čím si myslíte, že cestovní ruch může regionu prospět?

R: Tak je to otázka zaměstnanosti těch lidí a to je podstatný. Nic víc to není. Je to o nějaký ekonomice a udržitelnosti vlastně. Udržitelnosti krajiny, protože s tím člověkem, kterej v ní žije a nějakým způsobem se o to stará a nějak s ní hospodář, tak tím vlastně ta krajina jako je krajinou, kterou je. Kdyby nám krajina ználežovala, měli bysme jinou krajinu. Co bysme tady měli? Měli bysme sukcese. Což vidíme, dneska největší problém. Paralela, dostanu se do Českýho lesa a ono to vlastně souvisí i se Slavkovským lesem. Ono to není o tom, že chráníme nějaký les, Slavkovský les nebo Český les. My chráníme to co je bezlesí, protože tím jak vlastně odečtu ty hospodář přestávají se starat o ty úhory a podobně tak vlastně to pojme les a vlastně ta druhová pestrost, abych byl srozumitelný a mluvil v nějakých odborných termínech, je vlastně závislá na ten přechod světla a stínu, na ty ekotony, na ten přechod loukou a tím lesem. Na tu louku, vlhkou, nebo málo hnojenou no a takže je to spíš o udržení bezlesí. A to je udržení, když tady žije člověk.

T: Takže vy musíte dělat ten management těch luk a tak dále a to všechno zajišťuje správa CHKO.

R: Jedna z věcí, které dělá, kromě odborné péče, že jo, a tyhle věci.

T: Dobrá. A teď naopak. Čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu uškodit.

R: Tak jsou formy cestovního ruchu, který tomu samozřejmě mohou uškodit. A to je já nevím příliš intenzivní využívání... bodový zatížení nějakýho místa, kde ta velikost tý návštěvnosti už neodpovídá potenciálu a možnostem toho území včetně čištění odpadních vod, včetně já nevím vysoký koncentrace návštěvníků a tím negativního působení na ty živočišný, nebo rostlinný druhy, který tam jsou.

T: Takže se bavíme o nějaký únosný kapacitě?

R: Tak. Únosná kapacita. To je celý. Ale od toho máme destinační management, že jo?

T: Určitě. Souhlasím. Může dle Vás cestovní ruch být dobrou volbou jako hlavní či vedlejší prostředek rozvoje regionu či oblasti? Vy už jste to vlastně řekl.

R: Heleďte jako Škodovka je hlavní vlastně zdroj rozvoje já nevím Plzně, když to přeženu, jo. Tak náš průmysl není Škodovka, jsou to lázně, je to cestovní ruch jako, je to lázeňství a cestovní ruch.

T: Tady v regionu.

R: Regionu, jednoznačně.

T: A tak když to teda vztáhneme tedy konkrétně na ten region. Jaká mohou být úskalí v tom našem regionu toho konkrétního cestovního ruchu, který tady můžeme provozovat?

R: No je to daný nějakou sezónností. To je jedna věc. Která vlastně je u těch lázní docela problém. Pak je to daný jako bych řekl i otázkou infrastruktury, páč tak klientela dneska už tady přece jenom chce středoevropskou kvalitu, ne-li západoevropskou kvalitu. Takže jako to riziko je ve schopnosti udržet s tou konkurencí, která je tady, krok, to je celý. A spíš myslím v ekonomice, nebo provozu samotnýho cestovního ruchu, ne v ochraně přírody.

T: A naopak jaká... vy už jste vlastně zmínil ty přínosy. Přínosem teda tady v regionu by byla zaměstnanost, byly by to finanční toky do toho regionu. Co dál by ještě mohlo být přínosem toho cestovního ruchu tady v regionu nebo případně tady v CHKO?

R: Tak pro CHKO to přínos nemá. Ty lidi, který tady žijou, bydlí, nebo se sem přistěhují. Pro to, abyste tady udržel nějakou rozumnou demografickou křivku, jo. Ono je to otázka i věkové struktury, protože všichni mladí dneska odcházej pryč, páč tady skutečně ta nabídka a i výška mzdová je taková, že jako moje dcera ona tady nebude, to vím jako. Vemte si historicky, nejsem v roce 1910, ale tohleto začíná někdy teda válkama a pak je i otázka vlastně toho, kdy jsme se dostali na první volnej trh cestovního ruchu v rámci co Evropy, světa jo. Dneska si vybíráte, jestli pojedete do Aspeny, nebo jestli pojedete do Austrálie nebo pojedete na nějaký třeba prodloužený víkend do Mariánských Lázní, že jo. A my v našem věku. Já už teda nejsem ve vašem věku, ale furt ještě jsem aktivní, takže dám přednost spíš něčemu jinýmu než Mariánkám. Takže ono to je i o hledání nějakých dalších aktivit, který nabalíte na to klasický lázeňství, abyste byl schopen tady ty lidi udržet víc než 3 dny, že jo.

T: Souhlasím. A co pro Vás, a teďka se dostaneme trochu na vyšší úroveň, co pro Vás představuje cestovní ruch v Český republice? Co si myslíte, že jsou takové řekněme vlajkové loď, výkladní skříně?

R: Tak výstavní skříně je bohužel je to tak daný, že to je Český Krumlov, Praha a Karlovy Vary. Na co se možná... já nevím jestli na Moravě... Jestli Kroměříž, je ještě v UNESCO, ale dost pochybuju. Takže když sem přijede klient, tak chce do Prahy, že jo, pak ho odvezou do Varů, ještě vezmou Japonce a nebo někoho ještě vezmou do Krumlova. Tím to končí jo. A to je přesně to umění na to ještě nabalit ty další příběhy, které nám tady toho návštěvníka nějak udrží. Nejsem schopen, nejsem odborník jo, ale myslím si, a to je ten obrovský problém, my neumíme prodat svoji identitu. Tím myslím, my umíme tady... se projdte Mariánkama jo, tady si koupíte pizzu a jiný věci, ale jako místní značku, která by měla táhnout. Teď jsem se vrátil z blběho Tyrolska, nebo ne Tyrolsko, co to je, to je v Itálii, nebo co to je, bývalý

Rakousko-Uhersko. Si člověk uvědomí, že v každém tom údolí si chrání svou identitu. Ty typický věci, který tam jsou. Já když tam jedu, tak vím že si od nich to víno odvezu, to jejich. Který je z toho jejich, z toho Trenta.

T: Takže mají svoje víno, mají svoje uzeminy.

R: Jo. To je přesně ono. Takže tam jako vím, že tam jedu a vracím se tam a hledám to, když tam jedu. A hledám to autentický, když tam jedu. A tím si k tomu jako nějaký otisk, jo.

T: Takže vy si myslíte, že přicházíme o tu vlastní autenticitu, vlastní identitu. Prodáváme nějaký ten západní, vyprázdňovaný produkt, jo?

R: Tak se projdeme Varama, my se dneska otáčíme k východu, jo.

T: Já tam jsem dvakrát týdně, mně to nemusíte povídat.

R: Pozor, ono to s tím přichází jako nákup majetků a podobně.

T: Já jsem na to psal dokonce ve studii na akulturaci Rusů v Karlových Varech. Víím o co jde.

R: Tak víte sám, o čem mluvím. Takže já si myslím, že jsou jiný místa, než jižní Čechy. Mělo by to mít nějakou svojí autentičnost. A i tady ten západočeský trojúhelník by měl mít nějakou svojí autentičnost. Jako historicky bohužel, v nejslavnějších dobách kolem toho roku 1900, když tady ještě nebyl nacionalismus, tak tady v pohodě... to byl multi-kulturní svět, kde anglikánský kostel vedle žofík synagogy a do toho tady protestanti a do toho tady byli katolíci, všechno to měli na starosti premonstráti a bylo jim dobře, vydělávali. A pak přijde ten problém nacionalismu, ať českýho, německýho a šovinizmu a to jsou takové věci, kdy vlastně se nám to setřáslo, tak bych řekl nějakou tradici, protože co tady na tom Chebsku, Mariánskolázeňsku. Egerland - to byla oblast jako Chodsko. Jo když si vezmete Chodsko. České les, taková ta krásná osa. Táhle máte Chody v Klenčí, nádherný, autentický, český, dubový palice a na druhý straně toho pohorí tady byl Egerland, že jo, kolem... za Dolním Šanovem, krásná hrázděnka, Faferky, že jo... z toho není nic. Už tady nejsou. Odešli. To nebyli ani němci, to byli rakušáci, Egetlendiš, Egerland. Povahový takový byli. Tak mě napadá, že vlastně tady došlo, ten problém je i v lidech, v tom vysídlení. A v tom, že se přišla nějaká nová generace. Který sem přišli, porevoluční vlna. Který vlastně... co vytvořili, že jo.

T: A teď když hovoříme o té autenticitě. Co byste považoval za takovej typický produkt? Kterej možná zanikl a teďka ho nepropagujeme, ale do budoucna bychom ho mohli považovat za autentický produkt tohoto kraje, regionu?

R: Autentický produkt. Tak jeden produkt jsme udrželi, Becherovka, že jo. A tady? Úplně jednoduchý věci, vrátit se do té klasický balneologie, protože si vezme, že my dneska za lázně vydáváme, si koupíte výřivku, to je nějaký jacuzzi, kde si dáte dva maséry a už máte wellness a máte lázně, že jo jako. Dokonce nevím jestli je to zvýhodněný na tý pokladně léčivý. Ale vím, že si každé dělal nějaký masáže a dělal si jacuzzi do sklepa každého domu. Takže je to ta klasická... to lázeňství to využití přírodních zdrojů a umět tomu dát tu přidanou hodnotu, ty koule, který to má mít. Protože je zajímavý, že třeba ten ruský klient, který vlastně tady zdrh za Rakouska-Uherska byl druhý nejpočetnější po těch místních, Rakousko-uherských klientech. Ruská klientela tady byla skutečně druhá nejpočetnější. Tam to někde jako v nich je, že ject do těch lázní a mít to přírodní tady odtad' prostě patří k nějaký prestiži, že jo. A to je třeba udržet.

T: Vy jste už zmínil slovíčko udržitelnost. A já bych se ještě zeptal na udržitelný rozvoj a udržitelnost. Jak to chápete? Případně, jestli Vám to přijde stejné nebo jestli vidíte mezi tím rozdíl?

R: Nene, udržitelný rozvoj to je daný i s ekologií. To znamená takový využití, aby to nesnížilo tu hodnotu toho území. Když máte produkt, který prodáváte v cestovního ruchu, tj. lázeňství a cestovní ruch, tak abyste tu přírodu, která tomu dělá ten rámec, prostě neznehodnocoval. To je celý.

T: A udržitelnost?

R: Udržitelnost? To je udržitelnost těch aktivit, tak aby Vám to zkrátka neumřelo během 5-10 let. To znamená udržitelnost toho projektu, aby měl smysl, že jo. Aby nějakým způsobem měl vztyčné plochy, který ho udržej v tom prostředí.

T: Já myslím, že jo, ale já se teď zeptám, co znamená udržitelnost nebo udržitelný rozvoj a udržitelnost v cestovním ruchu konkrétně? Jaké musí mít znaky?

R: Tak já znám udržitelnost z hlediska nějakých projektů našich a nebo toho, jestli do toho vkládám nějaký veřejný prostředky v případě třeba toho managementu, tak to má mít nějaký smysl na nějakou delší dobu než jednoho vegetačního období, že jo. Mělo by to mít nějaký, měl bych s tím zvyšovat nějakou hodnotu toho území, to znamená druhy, aspoň je tam udržet a nebo zvýšit. A v případě cestovního ruchu udržitelnost? To znamená abyste věděl, že když do toho ty veřejný prostředky jdou při nějaký veřejný podpoře, že to má nějaký význam minimálně desetiletí. Tam to má nějakou hranici.

T: Já se chci zeptat, protože.. vlastně co je klíčem k udržitelnosti v cestovním ruchu? Tak jestli si myslíte, že klíčem je právě ta řečneme dlouhodobost? Ta je klíčem?

R: Dlouhodobost, jo.

T: A myslíte si, že existuje nějaký návod, nějaká hlavní zásada, nějaké pravidla? Který by právě v rámci té udržitelnosti, kdybychom to měli definovat několika slovy, co by to právě mělo být? Aby to bylo udržitelný?

R: Víte, to je otázka. To je otázka dotací a Evropský unie. Jestli udržitelnost je v dotacích, nebo není. Takže já si myslím, že by se to mělo udržet samo osobě.

T: No jestli budeme dotace čerpat tím způsobem, jako doted' tady severozápad, tak tam asi do budoucna moc velká udržitelnost není.

R: Aby nás to do budoucna uživilo a ne že tudy proženete nějaký peníze a nějak si... je to o tom abyste zkrátka byl schopen se tím uživit. Jako je daný prostředí a v daných možnostech je pro vás zkrátka minimálně abyste neprodělal.

T: To znamená, že pro Vás je důležitá finanční udržitelnost, nebo ekonomická udržitelnost, abychom to dali možná vejš.

R: Tak tak.

T: A udržitelnost na základě toho, že tedy nebudeme znehodnocovat životní prostředí do té míry, že už to nebudeme moct v budoucnu využívat?

R: Tak, přesně tak.

T: Takhle nějak asi?

R: Heleďte, když z toho uděláte Disneyland, tak samozřejmě tím snižujete tu exkluzivitu toho prostředí. A myslím si furt, že sice je fakt, že ty lázně, ať to jsou Vary či Mariánky, bavme se o těchto místech, protože ty souvisí s tím CHKO. Tak oni žili v těch 50., 60., 70. letech žili z direktivní klientely. Direktivní klientela byly odborářský vlaky, který to sem jako šupaly. Oni de facto jako i obhospodařovali. Tam vznikal vnitřní dluh na tom vybavení, na těch zařízeních. Ti odboráři, to byla trošku jiná klientela, že jo. A pak to nahradil východní Němec, kterej sem nějaký čas jez-dil.

T: A to si myslíte, že to není už trend, východní Němci?

R: Ne, to už ne.

T: Teď tu máme už jen západní Němce?

R: Tak oni sem ty Němci nějak už tolik nejezděj. Když se podíváte, tak tu máme Rusy a ta klientela je taková... zaplat' pánbůh, ten Němec tady jeden čas představoval klíčovou klientelu a dneska to je spíš důchodce.

T: Já jsem se včera díval na statistiky a byl jsem strašně překvapenej, že to bylo 2:1 s Rusama. Ještě pořád. Český statistický úřad 2013.

R: Fakt jo?

T: Docela jsem byl překvapenej. Já totiž taky nevidím tady žádný Němce na ulici.

R: Já vám to řeknu jinak, když pojedete do Mariánek, tak je nepotkáte, sedí v těch hotelých. Maximálně na kafe do Kauflandu a to jsou všechno důchodci. A co víc, je problém, že je přiveze autobus, to jsem slyšel vyprávět, a tam nikdo neplatí lázeňský poplatek, protože všichni jsou 70 a víc. Takže to je ta... a zase to je takový zkršený, protože kdo to doplácí, nějaký zdravotní pojišťovny?

T: Pak to doplácíme my ze státního rozpočtu a VZP.

R: Jo. Není to můj obor, ale já to tady sleduju, jak to tady chodí. Já si furt myslím jednu věc, že je strašně důležitý udržet nějakou exkluzivitu té destinace, jo. Vždycky Vary, Mariánky ty Frantovy byli nějaká exkluzivní destinace. Minimálně si myslím v rámci té střední Evropy. Byl to nějaký pojem. Já když dneska řeknu Marienbad, tak ještě pořád ta starší generace řekne ach, jo. Jestli to je v Německu, nebo někde v Itálii na tom severu. Což si myslím, že je jako potenciál, jako punc kvality, kterej jako prohospodařit během další generace klidně můžeme. To asi jo, že jo?

T: Určitě. Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě automaticky udržitelné? Které by bylo možné využít v regionu. Nebo které už třeba jsou...

R: Já v tomhle nejsem odborník.

T: Vůbec nejde o odbornost. Já potřebuji otisk řekněme řadového ochránce přírody. A jaký má na to názor.

R: Heleďte, pokud ta společnost je jako trošku ekonomicky bohatá. Vemte si, že ještě před 60, 70 lety už jet do Železný Rudy, jako pro nižší střední třídu, to už byl výlet někam do kvality. V té době se necestovalo. Dovolená byl luxus. Si vemte naše rodiče, nebo naše prarodiče. Takže já si myslím, že základem je nějaký letní byt. A to co je normální taková domácí turistika, která i v okamžiku nějaký ekonomický nouze, když se sníží životní úroveň, tak jako je základ. Abyste byl schopen tu domácí klientelu udržet. To by měl bejt základ jo. A pak na to by se měl nabalovat to, že Vám přijede někdo ze zahraničí, což je výhoda tady toho regionu, těch destinací, že to zkrátka furt má ten potenciál toho lázeňství. Ten cestovní ruch. Já beru lázeňství jako takový. Ono to furt nějaký centrum je.

T: Takže myslíte si, že je nějaká konkrétní forma toho cestovního ruchu, která tady třeba už existuje, která by byla svým způsobem udržitelná?

R: Je to lázeňství, lázeňství jako takový. Protože to má svoji historii, svoje kořeny, že jo. Tak to cítím.

T: Dobře. Teďka budou možná trošku odbornější otázky. Ale říkám, nejde tolik o odbornost, spíš potřebuju vědět o povědomí těch terminů. Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch? Už jste to někdy slyšel?

R: Jo.

T: Co byste si pod ním představil?

R: Alternativní to může bejt cokoliv, to může bejt horolezectví. To může bejt i cykloturistika, jo alternativní forma cestovního ruchu. Můžou to bejt nějaký koně.

T: Hipoturistika.

R: Může to bejt i ta agroturistika, ta je alternativní. V tomhle tom území.

T: A co si myslíte, že je tam to slovo alternativa. V čem to tkví?

R: Protože to je alternativa proti normální komerci. Já když půjdu do cestovní kanceláře, tak si tam většinou tuhle věc nekoupím. Je to úplně jiná nabídka, že jo.

T: Dobře. A teď ještě trošku dolů. Jak rozumíte termínu ekoturismus a myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován? To znamená, setkal jste se s ním a co si pod ním představujete?

R: No tak ekoturistika je dneska jako podle mě především nastřelená zemědělství a je na využití zemědělských objektů a vlastníků těch pozemků a na to se nastřelí předpokládám nějaký dotace, že jo. Ale samozřejmě když vidím ekoturistiku, což mám rád... agroturismus, že jo... v Itálii a vidím jako kvalitu jak je u nás, tak je to jako nepopsatelné v jiných dimenzích.

T: A proč si myslíte... v čem to je hlavně, že je to v jinech dimenzích?

R: Protože tam to skutečně má vazbu... to jsme zase u politologie. Víte, když jedete tady do Bavorska, tak celej venkov je pravicovej a volí pravici a pravicový strany jsou na venkově. To znamená mají nějaký vztah k té půdě, je tam letitý vztah rodina, statek, půda. A ta agroturistika nebo ta je jenom součástí nějaký výšeče těch aktivit, co ty lidi dělaj, jo. A ty levičáci jsou v těch městech.

T: Ty jsou potřeba, aby byli podporovaný...

R: Ty jsou třeba v tom Mnichově. Já to překlápím sem, to znamená že tady ty lidi vůbec ještě nejsou zvyklí po tom socialismu nějakým způsobem se chovat podnikatelsky a vědět co to je skutečně se jako o toho klienta postarat.

T: Takže si myslíte, že je to problém přerodu levice, té původní levice.

R: Tak, já to trošku jako přeháním.

T: To je ale dobrá pararela.

R: A umět jako zkrátka podnikat. Skutečně, protože to každé vidí, že zkrátka tady protečou nějaký prachy z nějaký dotace. On ho tam zkrátka ubytuje a ta nadstavba, ta přidaná hodnota tam není, jo. Stačí se projet tou blbou chudou jižní Itálii a navštívit tam jedno ecoturismo a pak si vzpomenout, jak to vypadá u nás, když navštívíte nějakou ekofarmu. Neříkám, jsou výjimky, mám pár velice hezkých příkladů tady od nás, kde to uměj.

T: Na to se chci právě zeptat. Jestli byste nemohl uvést nějaké příklady ekoturismu, který je správně provozován tady přímo v oblasti, nebo v Čechách?

R: Tady u nás přesně nevím, ale třeba vím velice dobře, pan Uher, rybník, České les. Agrofarma.

T: A v čem je tam ten klíč u něj toho, že byste to považoval za kvalitní ekoturistický produkt?

R: Když tam člověk přijde, tak musí padnou na zadek, protože vidí, že ten člověk se snaží jako z takový tý bývalý socialistický farmy kterou vidíte kdekoli tady v pohraničí, tak vybudoval docela slušnej komplex, kde zaměstnává asi osm nebo dvanáct lidí, má vlastní porážku, dělá vlastní produkty, má vlastní zahradu, má k tomu vlastní jízdárnu, má tam kuželnu. Dělá dohromady vlastně s tou obcí a vidíte, že se snaží tomu návštěvníkovi vytvářet nějaký autentický prostředí, zážitek.

T: Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblasti? Pokud ano, proč?

R: No jednoznačně. Protože každé host, kteréj tady zůstane a nechá tu nějakou korunu, tak je přínosem.

T: Takže ta ekonomická stránka. Ještě nějaký jiný přínos byste v tom viděl?

R: Hlavně společenkej. Protože samozřejmě to vytváří nějaký klima, že jo, jako ten host nebo ten klient vytváří myslím si nějaký i bych řekl trochu zušlechťuje to prostředí že jo.

T: A může být dobrým nástrojem udržitelného rozvoje regionu či oblasti ten ekoturismus sám o sobě? To znamená když máme nějaké ten produkt, nějakou tu ekoagroturistiku, u níž jste teď hovořil, tak jestli by tenhle ten samostatnej produkt, kdybychom ho rozvinuli do nějaký vyšší dimenze, může být nástrojem, dobrým nástrojem rozvoje regionu či oblasti?

R: Já si myslím, že sám o sobě jako ne. Představuje jeden z mnoha faktorů toho rozvoje.

T: Takže jako vedlejší nástroj a možná jako komplementární tomu, co tu máme?

R: Přesně tak. Takhle bych to viděl. Jako že byste na tom klekl, že byste na tom zachránil region, to je blbost, jo. Ale v každým případě víte s čím je obrovský problém. Ono to je daný i tou strukturou vlastnickou. Postavíme třeba Horní Faltz vedle tady západních Čech. Tam už hospodář typu pana Uhra, který třeba má pětset hektarů, no to je u nich něco... co si nedovedou vůbec představit. To je něco, co u nich měla, nebo má šlechta. U nich ten hospodář s těma už padesáti hektarama je velikej. Ruzímte mi? Takže vy samozřejmě tady k tomu malýmu vlastnictví, pro Vás už těch pár lůžek už je dost zásadních, jo. Pro tyhle ty naše hospodáře ne. Protože to jsou... to je daný strukturou. Ono i... teď odbočím. Problém třeba dneska, bolševník. Bojujeme a vymejšíme na to různý... Přejedete tady hranice Pavlův Studenec-Bernau. Na tom Pavlově Studenci je všude bolševník, protože to patří pozemkovému fondu, velkovlastníkovi a někdo se tam o to moc nestará. Bernau? Kdyby jste tam měl neposekáno, tak v kostele sedíte v zadní lavici a v hospodě, možná někde v předsíni. Takže je to daný i nějakýma vlastnickýma vztahama a usednutí si tý porevoluční doby.

T: V jakých oblastech či regionech obecně v České republice je podle Vás možné ekoturismus realizovat? To znamená, kdyby jste si představil Českou republiku, my jsme se bavili o tom, že je tu ta Praha a České Krumlov. Jsou tu nějaká místa, která by mohla být pro ekoturismus významná. Vy jste jmenoval příklad, předpokládám, z Českýho lesa a ještě byste viděl nějaký jiná místa, kde byste si uměl ekoturismus představit?

R: Já si myslím, že jednoznačně to je pro ty marginální oblasti. Takhle bych to někde viděl, jo.

T: Z jakých důvodů?

R: Protože tam máte takový atraktivnější přírodní prostředí na to, abyste tam třeba jezdil na kole. Asi těžko pojedete na agrofarmu do Polabí, ne? Asi takhle bych to viděl já jo.

T: Takže byste viděl přírodní podmínky, reliéf, jo?

R: Reliéf, přesně tak. Takhle bych to viděl. Bavme se o tom, že to území toho CHKO vlastně.. já vždycky říkám, že to CHKO není nějaký logo nějaký organizace, která zkrátka říká nesmíš, zakazujeme, jestli tak jako dostaneš. Ale je to přeci punc, značka kvality. My se snažíme aby to dnes vnímali tak i ty samosprávy. Takhle bych to vnímal no.

T: Jaké jsou podle Vás největší přínosy a zápory ekoturismu? Vy jste teď ty přínosy už řekl. Řekl jste ten ekonomickej přínos. Ten přínos toho zvelebování toho turisty, toho prostředí. Teď, našel byste nějaký zápory, který si myslíte, že by mohli případně přijít?

R: Já je nevidím. Pokud je to v rozumný míře. To znamená, pokud je tam nějaká intenzita tý návštěvnosti, což si myslím tou ekoturistikou nemůžete nikdy zkazit. Protože kolik můžete udělat lůžek? Patnáct. My jsme se i snažili o jednu věc. To je přesně ono, to jsou ty český poměry...

Rozhovor přerušen pro telefonní hovor

R: Dám jednodušeji příklad, kdy my jsme se snažili podle... v územním plánu třeba v tom Českým lese zrovna jako i respektovat takovou věc, že pouštíme stavby do volný krajiny. Dávali jsme tomu parametry takzvaný agrofarmy, nebo jak se tomu říká.

T: Ekoagroturistika, ekoagrofarma.

R: My jsme šli na parametry běžný vedle ve Falcí a říkali jsme do patnácti lůžek. Myslíte, že to někdo postavil? Do dneška ne, protože se to nevyplatí, jo. Takže my jsme se snažili...

T: Oni teda chtěli dělat to v širší míře?

R: Někde na samotě jo, teď k tomu dělat infrastrukturu, dělat k tomu sítě a takovýhle věci. Aby jste se dostal do nějaký kvality. A můžu Vám ukázat třeba na mapě, naprostá špička... (ukazuje na mapě) rybník Švarcava a pak dady je Štádlar. Tak tam třeba zrovna vím, že v územním plánu je možný postavit ekofarmu. Ale kdo by ji tam stavěl, jo? Pro toho pána se vždycky vyplatí, aby to měl někde v centru, v tom rybníku. Tohle je investice řádově v desítkách milionů korun. A vemte si jenom k tomu postavit čističku, postavít sítě. To vůbec nemá smysl, jo. To je takovej náš sen. A my

se toho i trošku bojíme, protože já už když by sem dneska někdo přišel s touhle věcí, tak bych byl velmi opatrný, protože si za to může schovat skutečně nějakou investici. Řekne, já tam budu mít turistiku, agroturistiku. Příklad Vám můžu říct, v Šumavských národních parku, kde na Staré Knížecí pláni, tak tam, že jo, tam je to kozí farma tam nahore. S tím to bylo povolované a ten co to schvaloval, ten stavební úřad, ta už v těch kozích chlívkách byly kohoutky a sprchový přípravy...

T: A jak to vyřešili?

R: No museli to povolit. Vy když budete chytřej, tak si přes ekofarmu postavíte klidně hotel.

T: To je hrozný.

R: A pak se sudíte, že jo. Já si myslím, že u nás podle mého názoru na to není ještě prostředí. Ono vůbec je to otázka ekonomiky, kdy přestaneme létat do toho Egypta. Do toho Egypta si můžete vzít i půjčku, tam i nezaměstnané může jet. Je to o takový tý normální dovolený, no.

T: Jaké si myslíte, že můžou být konkrétní překážky nebo bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí? Vy jste zmínil legislativu, to znamená, musí to být v územním plánu.

R: Tak o tom bych nemluvil a já si myslím, že ty hlavní překážky rozvoje turistiky jak nám to aspoň ukázali jako s tou konkurencí směrem od hranic na západ. Být ... To je o službách, to je o kvalitě...

T: konkurenceschopnost?

R: Přesně tak. Tam to vidím. To je ta překážka.

T: A jiná překážka? Fyzická překážka?

R: Já ji nevidím. My jste v takovém prostředí, kde to není problém jo. Vemte si, já radši pojedou támhle nikam nahoru do Trentina na lyže, protože se mi to dneska vyplatí, když si vezmu mikrobus. Mám tam mnohem větší služby. A mám pocit, že když do tý hospody jdu, tak si mě tam váže.

T: Májí zájem o to?

R: Jo.

T: Myslíte si, že biologicky nebo kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? To znamená, pokud máme biologicky zajímavé místo, tak ho nějakým způsobem chceme chránit a právě omezuje přístup nebo kulturně rozmanitý místo hodně podobně.

R: Tohle asi ne. Co to je kulturně rozmanitý místo? To jsou nějaký památky?

T: Ne. Že tam třeba můžou být... Teďka třeba nemluví úplně konkrétně o českém prostředí, ale jestli obecně... nebo možná i o českém prostředí, kdyby tady byla komunita, která by byla nějakým způsobem odříznutá od společnosti do větší míry a kdybychom tam povolili hodně turistů, tak bychom třeba zničili jejich kulturní nějaký prvky nebo...

R: To si myslím, že my nejsme někde v Brazílii...

T: Jasně. Takže u nás to nehrozí?

R: Já si myslím, že ne. A jako vemte si co to je český folklor. Tady na západě jsou to snad jenom Chodové, že jo. To je všechno. Ty si to držeš jo a naopak ani nejsou nějak vidět a dělají to skvěle jo. Jinak tady nemáte co zničit podle mě. Naopak si myslím, že tady v Sudetech je třeba vůbec to je o nějaký kulturní identitě, o jejím budování.

T: Dobře. Do jaký míry si myslíte, že můžou fyzické bariéry rozvoje chráněných území České republiky limitovat ekoturismus? Já hovořím například o právě reliéfu, nadmořské výšce, nepřístupnosti a ještě dál to navazuje, jestli je infrastruktura v České republice ekoturismu nakloněna? Vy jste právě hovořil o tom, že tam není ta komunikace, kde potřebuju právě postavit tu ekofarmu, takže to je pro mě daleko větší investice, když do toho započtete nějaké tyhle náklady.

R: Třeba se bavíme o tom rybníku, o tý Švarcavě, tak samozřejmě ta komunikace byla taková, že patřila, tím myslím komunikaci, silnici, tak patřila státu, Lesům České republiky a abych z toho udělal normální komunikaci, která k tomu může dovézt toho klienta, to znamená aby to byla normální silnice, to znamená les převést, získat k tomu finance, to jsou investice řádově ve stamilionech, jenom do tý infrastruktury. Aby to fungovalo tak, jak má. Takže to dělat někam, kam za Váma ten klient přijede, protože dostane povolení od lesů, že tudy může projet, to je asi... složitý. To je zase věc, že samozřejmě asi tohle území, třeba tady o tý Švarcavě, tak není to ideální, protože tam těch překážek je spousta. A jsou daný historicky různou oporou, jsou daný vlastnický a třeba jednou za další dvě, tři generace si ty věci narovnájí, protože pak přijde ten tlak z druhé strany, z toho Německa. Dneska nepřichází, protože oni sami mají problém, aby tam vůbec udrželi lidi. Protože všichni kdo jsou trošku schopný, tak už jsou někde v podhůří ne ve Falci, že jo? Jako ty mladý odcházejí taky, nechtěj být venku, nebo nechtěj být na tom venkově. A aby se neodcházelo od tématu, Vás zajímalo něco jiného...

T: Mě zajímala ta infrastruktura. Ale chtěl jsem zmínit, že v Čechách je typický takovýto tramství, takovýto kdy lidi chodí s baňůzkem, takovýto chození po horách a tak dále. To by byla možná měkkí forma toho ekoturismu, to znamená, že bychom chodili po značených cestách, zabývali bychom se nějakými informačními tabulemi, kdy bychom si vlastně dělali interpretaci sami v rámci toho textu a toho, že jsme na tom místě. Jestli na tohle je dostatečná infrastruktura, třeba v CHKO Slavkovský les?

R: To tady je. Tady jako když se podíváte, tady ty značený stezky, který máme v tý centrální oblasti, tak si myslím, že jsou nadstandardní, takový, který mají národní parky, jo.

T: A jsou tam i místa na stanování, třeba?

R: Kempy tady jsou. Ale zase já si myslím, že ten klient, ten klasický klient na kemp už dneska taky není. Víte, ta doba je někde úplně jinde a hlavně já si skutečně myslím, že my dneska soutěžíme ne se Šumavou. My dneska soutěžíme s Itálií, my dneska soutěžíme s horskýma střediskama, protože jsme bohatý, my už dneska nemusíme jezdit na domácí dovolenou. Vždyť se na to podívejte, jako dneska nezaměstnané nemá problém jet na all-inclusive do Egypta, protože prostě zkrátka na to má.

T: A vy si myslíte, že pro zahraniční klientelu tady není atraktivita? Říkal jste, že soutěžíme s Itálií, ale tím jste asi myslel, že soutěžíme...

R: V domácím cestovním ruchu?

T: Pokud jde o českého turistu, kterej pojedje jinam, než doma. A jak si myslíte, že je to opačně?

R: V incomingu myslíte jo? No tak tam jde o to, abyste byl konkurenceschopnej. Což si myslím, že ty lázně konkurenceschopný jsou, ale ta volná krajina není.

T: Není?

R: Tam bych to tak viděl. Jako stačí vyjet tady za hranice a podívat se, jak to tam vypadá.

T: A vy jste ještě hovořil o tý vykořeněnosti tohoto kraje. Mohou psycho-sociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů. Tím myslím příhraniční oblasti, náplava, původ, vzdělání, identifikace s regionem či fobie vůči místnímu, starousedlíkům, či naopak cizímu, turistům. Jestli tyto věci mohou být překážkou ekoturismu nebo udržitelnosti?

R: Základní faktory si myslím.

T: Základní. Takže tyhle jsou, myslíte, podstava?

R: To je ta atmosféra tam jako je, kterou jako klient cítíte. To je jako když přijede někam do hospody a nevěšme si Vás vrchní, nebo vidíte, že tam nejste vítán, ještě Vám plivne do polívky jo...

T: To si myslíte, že je právě daný a vy jste dával příklad těch Němců, nebo těch Italů taky. Oni mají daleko větší vztah k tý vlastní půdě, mají tam hřbitov, na kterým mají tři nebo čtyři generace a mají tak k tomu místu vztah. A tady ten místňák si sem přijel z Prahy třeba před jednou generací, nebo několik desítek let zpátky a chce tady vydělat a přežít? To je ten zásadní rozdíl?

R: Vy to říkáte hodně, hodně na tvrdo. Ale je to daný... Víte, je to daný... je to o individualitách, protože ty vytvářejí to prostředí. Vemte si jenom v Čechách, ty elity každých skoro dvacet let jdou pryč. A to je i ten problém toho území. Já si myslím, že i ten sedlák, úspěšnej sedlák, kterej na vesnici je, je elitou. Protože on je schopen v tom prostředí přežít, on je schopen v tom prostředí někým způsobem vyniknout a je to otázka i jeho hrdosti, že jo, že ten host, kterej tam přijede u něho je spokojenej a on se o něj postará. Já mám furt pocit, že totiž někteří z těch.. ale to já říkám ekofarmy, který jsme rozjeli, tak jsem viděl ty který jsou jako úspěšný, ale to agroturismu kam já jezdím, mám to hrozně rád, tady v Čechách nevidím. A ono to asi těch faktorů bude víc. Jen si říkáme, ono by to možná chtělo udělat srovnání agroturismu možná v tý Itálii, nebo ty farmy, který jsou tady v Německu a pak se podívat v na ty v Čechách a tam hledat nějakou tu SWOT analýzu kde jsou silný a slabý stránky.

T: Hm. Vy jste už taky částečně zmínil legislativu, ale jenom jste se toho trochu dotkl. Myslíte, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v chráněných oblastech České republiky? Pakliže ano, jaké si myslíte, že to můžou být?

R: Já tu nevidím ten problém v tomhleto. Protože pokud vy jste vlastníkem nějakýho zemědělskýho objektu, kde si chcete udělat nějakou lůžkovou kapacitu, tak proč by Vám v tom měla ochrana přírody bránit? Naopak.

T: Dobře, a to by bylo v rámci tý infrastruktury. Já se bavím o tom, že byste potřeboval aby ty lidi teda byli, nebo chtěli by do tý krajiny, chtěli by si něco zjistit, jsou plni očekávání, chtějí tu interpretaci a teďka můžou navštívit jenom nějaký místa a možná legislativně je to omezený právě tím, že do nějakým míst není přístup. Protože tam jsou chráněný druhy...

R: To je všude na světě, že ta rezervace má nějaký svůj režim. Já bych to neviděl. Pro poznávání volný krajiny si myslím, že tady žádný zásadní mantinely nejsou, protože navíc u nás krajina je volně přístupná, což někdy i ve srovnání s jinejma zeměma není tak častý. Je fakt že asi je velký rozdíl já nevím Slavkovskej les a Krkonoše. Slavkovskej les a třeba Podyjí. Je to o tý intenzivní návštěvnosti. Tady ještě je poměrně velkej volnej prostor, kterej se dá využít. A navíc ten návštěvník, kterej je vždycky koncentrovanej do nějakých míst jako jsou Mariánský Lázně, nebo Karlovy Vary nebo Lázně Kynžvart, ale okolo je obrovský zázemí, který si myslím, že vůbec není využitý. Ale ono je to taky daný charakterem těch klientů, protože pokud tady máte geronty, což dneska si myslím je asi se na to dívat procenticky, je jich většina, tak oni už nemají snahu po nějaký výkonnosti a někde aby tady slejzal vrcholy, ale spíš je to taková ta lázeňská kúra a pak se jde podívat na krátkou vycházku někam do okolí.

T: Já mám teďka poslední tři otázky, ale ty jsou hodně odborný. Samozřejmě pokud máte pocit, že na ně nedokážete odpovědět, tak se netrapte...

R: Zkusím.

T: Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území? Vezmu si území a je to obecný teoretický model udržitelnosti. To znamená, nebudu empiricky zkoumat ten terén, ale budu mít nějaký podmínky, který mám na papíře řekněme a já se budu snažit zjistit z těchto podmínek snažit zjistit, jestli je možný na tom území provozovat ekoturismus...

R: Bez empirie?

T: No řekněme, že to jsou sekundární zdroje. Budu čerpat ze sekundárních zdrojů. Přečtu si literaturu, přečtu si nějaký publikace, který vydává třeba CHKO, nějaký odborný publikace.

R: A co nějaký základní podklady ekonomický?

T: Dobře. Ale nebudu... Mně jde o to, jestli nemusím si to vyzkoušet, abych věděl, že to nefunguje, ale jestli si to můžu nějakým způsobem zanalyzovat?

R: Dá se samozřejmě. Ten model je možnej. To vždycky dáte dohromady cokoli. Ale myslím si, že aspoň ta aplikovaná, potom jako praxe by to měla ověřit. Vždycky dáte dohromady model. Jako my jsme vždycky měli jak se tomu říká, ty studie, strategický plány pro města, ale pak je druhá věc, s tím pracovat.

T: SEA myslíte?

R: Ne, strategické plán. Každý město by mělo mít. Každá ta municipalita by měla mít nějaký svůj strategické, kterej by měl ve finále představovat jakejsi investiční plán. Vazby na plánovací období Evropský unie. To je třeba čtrnáct až dvacet let. A vy už byste měl mít nějaký harmonogram. Měl byste to mít v nějakých etapách, ale pak je potřeba s tím i pracovat, udržet tu linku, že jo.

T: Hm. No a myslíte, že kdybychom si tedy vytvořili ten teoretický model - to znamená na základě tohoto teoretického modelu ekoturismu, jestli lze stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji v rámci ekoturismu?

R: Já si myslím, že jo. Já si myslím, že to jde.

T: Že to jde? Takže můžeme říct ano, to území má potenciál a potřebujeme... řekněme nějakýma nástrojema ho bude-
me stimulovat?

R: Jednoznačně. Ano, ano.

T: Je něco, co byste chtěl dodat, něco důležitého, co jsem třeba neřekl, o čem jsme nemluvili? Nebo otázku, kterou
jsem ještě nepoložil a kterou byste položil? Jaké klient sem má jezdit? To je ta otázka. Jaké? Jestli to je ten domácí nebo ten

R: Otázku, kterou bych položil? Jaké klient sem má jezdit? To je ta otázka. Jaké? Jestli to je ten domácí nebo ten
zahraniční, jo. Já si myslím, že v tomto okamžiku to všechno je o tý domácí klientele, protože ta tomu vytvoří tu páteř
a já ji tady nevidím. To byl ten vlastně bejvalej direktivní host, kterej sem jezdil téma odborářskejma vlakama. Ten
vytvářel ten pocit těch plnejch lázní, ten vytvářel ten pocit tý klientely, ten vytvářel ty plný hospody a ruch až do pozd-
ních ranních hodin. Klient kterej tomu dával, to co má takový lázeňský místo mít.

T: A myslíte si, že se to teď mění tím, jakým způsobem se k tomu staví vláda a že změnila ty dotace, tu podpory lázeň-
ství obecně pro lidi a tím vlastně vyvídňuje tu českou klientelu z těch lázní?

R: Přesně, přesně. To je obrovské průser. Teď jsem viděl, pač můj kamarád teď dělá ekonomu u jedny lázeňský repre-
zentace tady v regionu poměrně velký a tam je to přesně vidět. To jde takhle dolů. V okamžiku kdy ta podpora přestala
jít, protože to je státní, tak to podříznutí větve zkrátka.

T: Co k tomu dodat? Snad se to brzy zlepší. To je závěr našeho rozhovoru. Děkuji za Váš čas.

Rozhovor číslo 4

Den: 14.3.2014

Respondent: RNDr. Jiřina Vargová

Místo: Jablonec nad Nisou

**Zaměstnání: Členka pracovní skupiny místní Agendy 21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj České republiky,
koordinátorka místní Agendy 21 a strategického plánování udržitelného rozvoje a držitelka osvědčení odborné
způsobilosti k posuzování vlivů na životní prostředí (EIA, SEA).**

Tazatel: Máte ráda přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou
člověkem, kulturní památky a sídla?

Respondent: No záleží jak kde. A jsme u té udržitelnosti. Původní krajina samozřejmě z pohledu... vystudovala jsem
biologii odbornou, takže z pohledu té jakoby studentské části mého života, tak bych se spíš měla přiklánět k tomu, aby
ekosystémy zůstaly tak, jak byly. Ale protože živočišný druh homo sapiens se rozmnožuje a rozmnožuje a nereguluje-
me se a to já říkám nahlas, že bysme se taky měli regulovat.

T: V Číně už se regulují...

R: Tam to zas přehnali, že jo? Bude nedostatek děvčat teď. Takže to je takovej extrém, ale když se pak člověk koukne
na naši kulturní krajinu, kde je vyváženost mezi tím přírodním aspektem a tím prostředím, ve kterém ten člověk oprav-
du jako potřebuje mít nějakou, nějaké své požadavky pro kvalitu toho života, tak opečovávaná kulturní krajina která je,
budu říkat 50 na 50, tak je mi asi bližší. Samozřejmě, že ráda do té nepoškozené krajiny chodím a bádám si tam ty
vývojový řady, jak se to mění. A jsem myslivec, takže jako i tohleto s tím souvisí, že jo.

T: Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: To více, že mě to zajímá. Vlastně určitě. A jsem ten posuzovatel na vlivy životního prostředí.

T: Takže se zajímáte zákonem?

R: Ano. Tam se musíme popasovávat, když se dělají ty kapitoly ochrana krajiny a kvalita krajiny, tak se musíme popa-
sovávat i s odbornýma podkladama. Takže, jo, ano, znám.

T: A co je pro vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah.

R: Tak jsem dost života prožila v totalitním systému, takže to cestování jsme měli omezený. Mohli jsme v rámci repub-
liky určitě a potom na ten východ nebo na ty spřátelené země, takže když se otevřely hranice, tak to nadšení bylo ob-
rovské. Myslím si, že každý člověk by měl poznávat i zkušenosti i za hranicema naší republiky a pak porovnávat a
vlastně si i uvědomovat, že tu kvalitu toho života tady máme na vysoké úrovni. Já jsem byla v Africe, já jsem byla na
Filipínách a vždycky z toho pohledu cestování se snažím navštívit domorodý svět, abych si uměla právě tu kvalitu
života porovnat s tím, co tady máme. Ten, kdo tohle nemá za sebou, tak bude jenom kritizovat, kritizovat ten stávající
stav a neuvědomí si, že by měl taky přiložit ruku k dílu. Proto říkám, že cestování je velice důležitý aspekt našeho
života.

T: A čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu prospět?

R: No určitě ekonomicky. Souvisí to s ekonomickým pilířem ekonomického rozvoje. A já si tady v tom našem Podkr-
konoší, Jizerské hory a území, které v podstatě ekonomicky kleslo dost významně s úpadkem textilního průmyslu a
v podstatě sklářství stagnovalo, teď už se zase dostává zpátky, tak ty lidi vsadili na cestovní ruch. Pomohl rozvoj ces-
tovního ruchu po listopadu ke zlepšování prostředí v tom smyslu, že lidi začali investovat do opravy svých nemovitostí.
To znamená, vracelo se jim, předělávali si nemovitosti na penziony. Takže se jim to vracelo, i mohli umořovat půjčky,
které si na to vzali. Takže jako cestovní ruch, coby jednosložka ekonomiky je v určitých lokalitách významný.

T: Čím si naopak myslíte, že může cestovní ruch regionu uškodit?

R: No to je to nadměrnou návštěvností. Nedisциплиnovaností těch návštěvníků. Ale to je... a jsme u té ekovýchovy.
Jsme u toho uvědomování si té kvality toho prostředí. Že je to velmi vzácné, že bysme si to měli vlastně chránit. Potře-
bujeme to vidět, potřebujeme se seznamovat budu říkat teda s tím, i když běžný občan to tak nevnímá. On tam vnímá tu
estetiku, on tam vnímá tu čistotu toho prostředí, on tam vnímá třeba i krásu těch kytiček. Když to použiju takovýto
slovo. Takže určitě je to potřeba taky, aby byl umožněn přístup ke kvalitě života. Odrelaxuje ten člověk v takovém
prostředí. Ale zas na druhou stranu když se to přežene. Zas dám příklad tady na ty naše podmínky. Já znám Jizerské
hory, kdy byly panenské. Když jsem byla malá holka, tak jsme tady bloudili v těch lesích. Nebyly cesty, nebyly orien-

tační body. Bylo to všechno zarostlé kvalitním porostem. Pak přišly imise, porosty šly pryč. Začalo se i s kombinací právě nárůstu návštěvníků, takže široké magistrály. Dneska když jdete na lyže do Jizerek, nebo když jdete na kolo v létě do Jizerek, tak to je procesí, já tomu říkám, jak na Václavském náměstí. Takže mě už to do těch Jizerek neláká. A jsme u té odpovědi, že poškozuje to množství neregulovaných turistů to prostředí. A už tam ani člověk nenachází ten relax, z toho pohledu klidu, odpočinku a všichni potřebujeme vypnout a načerpat energii, která je třeba tím, že jsme uprostřed nějakého ticha a tak..

T: Takže si myslíte, že to musí mít určitá pravidla, určité únosné kapacity?

R: Tak.

T: Dobře. Může dle Vás být cestovní ruch být dobrou volbou ať už jako hlavní, nebo jako vedlejší prostředek rozvoje regionu či oblasti? To znamená, vy jste teďka řekla, ano, může to být ekonomicky hodně zajímavý, ale může to být hlavní nástroj, nebo si myslíte spíš vedlejší, jakýsi komplementární?

R: Zase záleží na území. Když si vezmu Rakousko, tak tam vsadili na cestovní ruch jako na dost vysoký ekonomický aspekt svého rozpočtu. Já bych neuměla říct, jestli pro Českou republiku. Česká republika má tradici ve strojírenství. Tam nám to chybí, tam v podstatě jsme opravdu klesli hodně hluboko. Vsadit takhle malinké území na cestovní ruch? Neumím, neumím to porovnat. Ale samozřejmě, že za určitých podmínek těch regulačních a splnění těch kvalitativních aspektů, tak ano, je to určitě důležitá součást příjmu do ekonomiky každého území. Ale každé území má i jiné předpoklady. Takže v městském prostředí bych se nebála vsadit na cestovní ruch velkého významu. V tom přírodním prostředí, tam by to opravdu potřebovalo nějakou regulaci.

T: Vy jste říkala, že jste se podílela na té koncepci cestovního ruchu v České republice, tak co pro Vás hlavně představuje cestovní ruch v České republice?

R: Já jsem už více méně odpověděla v té odpovědi předtím.

T: Myslím tím konkrétně, jestli byste řekla: je to Praha, je to Krumlov. Co jsou ty atraktivity, které když se řekne cestovní ruch v České republice, které se vám třeba vybaví.

R: Vememe regiony z pohledu cestovního ruchu, takže já nemůžu říkat, co se mi vybaví... takhle, co se mi vybaví, to je jeden úhel pohledu, ale protože v tom cestovním ruchu nějaké informace mám, tak jako nemůžu říkat, že bych preferovala jenom Prahu, to není dobře. My jsme si vlastně při té tvorbě té tvorby té koncepce samozřejmě uvědomovali, že by to měla být širokospektrální nabídka z pohledu cestovního ruchu. A že zatím vede z pohledu světového názoru na Českou republiku zatím Praha a Krumlov, tak já se k tomu moc nepřikláním.

T: Já jsem to řekl jenom proto, že to právě řekněme je takové etablované. Jenom jsem chtěl říct nějaký příklad. Není to proto, že bych to sám nějakým způsobem preferoval. Ale když se někoho zeptám, tak mi většinou řeknou toto. Proto se ptám.

R: Já bych vůbec nepreferovala určitý lokality. Byť k tomu mají své předpoklady třeba kulturně-historické. To určitě. Ale vzhledem k tomu, co jsme říkali předtím, že cestovní ruch je vlastně jakoby ekonomický příjem do určitých lokalit, území, tak bych dala příležitost vlastně celému území České republiky. Ale ty aspekty toho cestovního ruchu budou na každém území jiné. Ta lákadla.

T: V závislosti na potenciálu

R: V závislosti na potenciálu a na kvalitě a hodnotě toho území.

T: Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: Můžu Vám odcitovat definice?

T: Brundtlandovou nemusíte. Nemusíte ani Vavrouška. Zkuste říct, co to pro Vás osobně znamená?

R: Já si myslím, že to je selský rozum. To stačí, co jsem Vám teď řekla?

T: To je zajímavá odpověď. V tom případě jsem zvědav, co mi odpovíte na další otázku. Co si představujete pod pojmem udržitelnost?

R: No. Tak udržitelný rozvoj a udržitelnost. No je tam určitě rozdíl. Ta udržitelnost... to jste mě zaskočil tou otázkou. Ta udržitelnost je prostě nějaký časový vývoj, běh a v určitém okamžiku to dál nejde. Tam to končí. Kdežto když budu přistupovat selským rozumem k tomu, jak se mi odvíjí můj život, to znamená, že tam zvažuju všechny aspekty, který mi vstupují do toho mého dění, tak si myslím, že tam bych během celého toho života neměla dospět k tomu, že to končí. To znamená, že to dál není už udržitelné. Rozumíte mi, co jsem tím myslela?

T: Myslím, že jo. No a teď ten rozvoj. Jaký byste mezi nimi udělala rozdíl?

R: No rozvoj no. To je ta diskuse, že jo? Jestli pořád podporovat rozvoj. Už jsem to říkala, než jste pustil ten diktafon, že se snažíme regulovat a zasahovat do ledasčeho, v tom širokém spektru, které na naší zemi modré planetě máme. A sami v tom pohledu homo sapiens tu regulaci zrovna moc neděláme. Spíš se to reguluje samo, ale díky financím. To je opravdu hodně velký aspekt, který nás omezuje.

T: Autoregulační prvek?

R: Tak, přesně. I když jako já bych se pustila tady asi do nějaký filozofie, že bych ještě dělala jiné regulační zásahy u homo sapiens, ale tak to asi není předmětem tady vazby na cestovní ruch.

T: Můžete klidně povědět.

R: Raději ne, ale dám jiný příklad. Vemme třeba myslivost. Nemáme tam žádný predátory. Takže se přemnožuje ta zvěř a myslivci v současné době vlastně nahrazují tu pozici těch predátorů. Máme tady nějaká pravidla z pohledu myslivosti dodržovat. Když jdete a máte v ruce povolenku, že můžete teda nějakou srnčí odstřelit. Prasata se můžou odstřelovat, protože jsou přemnožené. Tam není potřeba dávat zas tak velkej pozor. Ale u té srnčí máte povoleno právě odstřelovat handicapovanou zvěř. Musíte umět posoudit, že není zdravá. A tady v těch našich podmínkách, kde je hodně sněhu. Letošní zima je tedy výjimkou, ale loňská byla hrozná. Tak ta zvěř nepřežívá, protože nemá ten zdravý základ. Kdyby byli ti predátoři, tak to budou regulovat ty predátoři. Tady to musíme dělat my.

T: Dobře. Co pro Vás znamená udržitelný rozvoj a udržitelnost v cestovním ruchu?

R: No je to nastavení těch pravidel. A může to být těžký nastavit ty pravidla. O tom jsme se bavili s inženýrkou Páskovou, která se... to je její doména, cestovní ruch a vazba na prostředí. A jak to tedy udělat. Jaká pravidla nastavit. Jak je

hlídat. Jak třeba šetrně říct turistům, když mají 14 dnů během roku dovolenou, že v tomto období teda nemůžou někam, protože je tam přelidněno.

T: A kdybyste měla říct, co je klíčem udržitelnosti v cestovním ruchu, myslíte si, že to teda jsou ty limity? To znamená, my si nastavíme limity únosné kapacity a budeme je striktně dodržovat? Je to klíč k udržitelnosti? Nebo existuje nějaká hlavní zásada, nějaká pravidla, nějaký návod?

R: Tak a teď jsme v oblasti, kde nejsem odborník. Takže já vám řeknu spíš z pohledu jako člověka, kterej vnímá jak kvalitu prostředí, tak potřebu té relaxace a toho poznávání každého z nás, každého jedince. Tak si myslím, že nastavit limity je opravdu ten základ. Potom pracovat s lidmi a to co jsem říkala, že mě teďka oslovuje nejvíc. Jako od malinka říkat proč něco lze a proč něco nelze. Ať si každý tam najde tu svoji pozici. Co ho baví a co ho nebaví. Ale musí taky vnímat, že to prostředí má nějakou kapacitu únosnosti a že v okamžiku, kdy to přerůstá ty aktivity v tom území tu kapacitu, tak že tam musíme být zodpovědní. Každěj sám za to své chování. A tohle si myslím, že když se dostane do povědomí té populace, tak pak už zase automaticky jako si čistíme zuby, nepřemýšlíme nad tím, že si ty zuby musíme čistit. Tak budeme přemýšlet dobře, tak já teda v tom svým nějakým portfoliu mám potřebu relaxovat. Tak jakým způsobem budu relaxovat? A když teda k tomu potřebuju tu přírodu, x lidí tam taky takto vycestuje, no tak dopředu si to teda budu hlídat, abych v tom termínu si to zablokovala. Dám příklad, jo. Byla jsem na Tenerife. Kolik ono to má to Pico de Teide? Tři tisíce a teď nevím kolik. Aha. Je to v podstatě největší hora Španělska. I když je to mimo (pevninské) území Španělska, i když Kanárské ostrovy patří do Španělska. A dopředu jsme si museli už tady od nás rezervovat výstup na Pico de Teide. A v okamžiku, kdy jsme teda v tom termínu toho, byli jsme tam týden, měli absolvovat ten výstup, tak bylo špatný počasí, tak jsme se tam nedostali. Nejdřív jsme byli zklamaný, ale pak jsme si říkali dobře, oni si to tam ti ochraňáři skutečně hlídají, aby ten nápor těch turistů jim nedevastoval to prostředí. Protože tam je to choulostiví.

T: Takže jste to chápali jako kladnou věc?

R: Takže jsme to v podstatě sice oželeli, ale jako tím selským rozumem jsem dospěla k tomu, že když teda tím takové zásady, tak nemůžu protestovat.

T: Celkem racionální uvažování. Samozřejmě těšili jste se na to, když jste zaplatili něco za tu dovolenou.

R: Tak.

T: Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě automaticky udržitelné?

R: No, to mě nechte popřemýšlet. Automaticky udržitelné?

T: To znamená ze své podstaty. Samy o sobě. Svým způsobem tíhnou k udržitelnosti.

R: To bysme si museli rozklíčovat, co z pohledu cestovního ruchu je udržitelné, že jo? Tak. No, tak mně poraďte, co je udržitelné z pohledu cestovního ruchu.

T: Já myslím, že jste to již definovala. Udržitelné je to, co je nějakým způsobem regulované. Tedy hlavně v tom přírodní prostředí. Je udržitelné něco, co samo o sobě ctí zásady udržitelnosti.

R: Udržitelné, udržitelné. To znamená, že každá aktivita vyžaduje... společnost je postavená na penězích, ta stávající.

T: Dám příklad. Kdybych řekl, je udržitelnější dovolená v Hiltonu ve Španělsku na Costa del Sol a nebo cykloturistika v Jizerkách?

R: Já jsem k tomu směřovala téma svejma úvahama na Vás, že v podstatě ta společnost je nastavena na finance. A každá aktivita vyžaduje mít nějakej obnos finanční k tomu, abych ji mohla udělat. Jestliže mi vygeneruje ze strany někoho jiného finanční zisk, kterej vracím zpátky do zkvalitňování toho prostředí nebo aspoň vyeliminování negativních vlivů na to prostředí. A nemluvím o městě, nemluvím o přírodě. Mluvím obecně.

T: Myslíte tedy, že kdyby se internalizovaly externality, které vytváří cestovní ruch, to znamená má nějaký vliv na životní prostředí a ty peníze, které generuje by se nějakým nástrojem vracely zpátky do té přírody?

R: Do té obnovy. Ano. Nebo do té regulace, tak si myslím, že to pak může být jakákoli aktivita v cestovním ruchu, kdyby to fungovalo.

T: Ale bude tam nějaká forma seberegulace či autoregulace, aby to...

R: Ano, to jsme u těch limitů, o kterých jsme předtím mluvili. Ty limity musí být nastavený, ale hlídala bych tu ekonomiku, aby se ty prostředky vracely zpátky. A tím pádem mám možná, říkám to s otazníkem a vykřičníkem, protože nevím, jestli by to tak fungoval, to by chtělo pak vyzkoušet v praxi, možná zajištěno, že teda to prostředí bude alespoň na té úrovni původní, počáteční.

T: Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch, pakliže si pod tím něco představíte?

R: Teda vy na mě jdete s otázkama.

T: Jak jsem říkal, nejde mi o správnou odpověď.

R: Alternativu za cestovní ruch? No cestovní ruch je, že někam vycestuju. Alternativu za vycestování neznám.

T: Dobře, v pořádku. Jak rozumíte termínu ekoturismus?

R: No to už vím, co si pod tím mám představit, ale alternativní cestovní ruch... to ne.

T: A myslíte si, že je ekoturismus v českém prostředí jasně definován?

R: Ekoturismus?

T: Ekoturismus je jedna z forem alternativního cestovního ruchu.

R: Samozřejmě je to o tom, že vnímám tu kvalitu toho prostředí a chovám se tak, abych ho nepoškodila.

T: A myslíte si, že by v českém prostředí byl tento termín přesně nebo jasně definován?

R: No tak vy se asi učíte ty definice na těch školách. Jako že by mezi populací, obyvatelstvem... ono už se o tom začíná trochu mluvit. Ono to asi je ta... jsme na začátku. A kolik procent turistů má potřebu chovat se šetrně k tomu prostředí, to vám neumím odpovědět...

T: To není potřeba. Já jsem se spíš ptal, jestli máte pocit, když se takhle setkáváte s těma strategickými materiály pro určitý území...

R: Určitě. Tak jako odborníci a opravdu ten tým, co zpracovával tu koncepci z Masarykovy Univerzity, samozřejmě, že se o tom hovoří, že je to tam zapracovaný, že by se měla dávat zelená všemu, co souvisí s ekoturistikou a to je jak o

osvětě a vzdělávání, tak je to ale i o té praxi. To znamená vypracovávání těch limitů, ale potom tady to co jsme tam třeba dávali – pojem, nebo nové... ono se o tom hovoří, ale v těch koncepcích to nebylo. Spíš se to v podstatě objevuje a v praxi dělá u výrobních podniků, ale u těch penzionů a hoteliéru či cestovních kanceláří se prostě ta certifikace k prostředí zatím moc neujala. Takže jako tady jsme v té koncepci opravdu podporovali to, aby se tam dostala ta podpora té certifikace. Mám na mysli třeba ISO 14000, EMAS a takovýchle ty nástroje. A motivační nástroje pro vlastně poskytovatele služeb v oblasti cestovního ruchu. A ty motivační nástroje právě z toho pohledu jakoby přínosy pro zlepšování kvality prostředí, nebo udržování aspoň té kvality prostředí. To znamená, když tam ti turisté přijedou, tak ten poskytovatel služby už jako je třeba dál pro osvětu, sám je certifikovanější, že to prostředí neznečišťuje, že tam má ty různé nástroje. Třeba i z pohledu energetického, snižování spotřeby energií, má zatepleno a tak dále. Takže to jsou podle mě ty jednotlivé kroky, který by v tom cestovním ruchu mohli být podporovaný.

T: A dokázala byste říct nějaký příklad, kde si myslíte, že je ekoturismus u nás správně provozovaná? Věděla byste sama nějaký příklad z vlastní zkušenosti?

R: No já jsem teda nad tím takto nepřemýšlela, abych hodnotila jednotlivé lokality, území nebo z pohledu cestovního ruchu, protože cestovní ruch má taky různé směry, že jo? Ekoturismus provozován... Jako jsou tady...

T: Konkrétní produkty řekněme. Já Vám dám příklad. Ekofarmy, ekoagroturistika.

R: Jo, samozřejmě jsou. Určitě.

T: Třeba tady u Vás v oblasti konkrétně, v regionu? Věděla byste o něčem?

R: Fandím tomu. No že bych jako směřovala... no když já na ty ekofarmy... ale jo, mám ráda... Středisko ekologické výchovy STREVLIK za Libereckej kraj. A máme několik tady, vím že v Českém ráji v Sedmihorkách obdobně. Takže jo, existují, ale jsou to takové střípky. Já si myslím, že to opravdu oslovuje zatím jenom malou skupinu těch obyvatel. Přecejenom většina těch sportovně-turisticky smýšlejících nejde tímto směrem.

T: A teď se vrátíme trošku k politice. Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblasti?

R: No určitě je to dobrý nástroj, ale musí se teda dodělat. A to tam chybí právě tyhle limity.

T: Myslíte si, že je nedopracován?

R: Je nedopracován, určitě ano.

T: A myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem udržitelného rozvoje regionu či oblasti? První bylo rozvojové politiky regionu či oblasti. Druhé bylo udržitelného rozvoje regionu či oblasti.

R: No to určitě. To spolu úzce souvisí.

T: A vidíte mezi těmi dvěma termíny, nebo těmi spojením slovními, rozvojové politiky regionu či oblasti a udržitelného rozvoje regionu či oblasti nějaký rozdíl?

R: No to je zase na diplomovou práci samostatně.

T: Určitě, jen ve zkratce.

R: No rozdíl tam je, protože politické nástroje jsou jiné než-li ty, které mi realizují přímo v tom území to praktično. Takže už jenom z tohoto pohledu je tam rozdíl.

T: Dobře. V jakých oblastech či regionech obecně v České republice je podle Vás možné ekoturismus realizovat? Vy jste říkala, že každý region má svoje specifikum, má svůj potenciál. Kdybyste se teďka zamyslela, jenom ve zkratce. Tak si jako představila, byla jste někde v České republice, kde byste si dokázala představit, že by bylo ideální realizovat ekoturismus, jaké by to území mělo mít parametry? Pokud to takhle můžu říct.

R: No tak jako ono ten ekoturismus. Eko. A teď se vracím k tomu, co jsem vystudovala. Ekologie je tok energie živým systémem, ekosystémem. A to eko spíš jako směřuje k tomu přírodnímu systému. I když jako můžeme mít samozřejmě i systém městský. Tok energie v městech. No takže teď jako přiklonit se k tomu ekopřírodnímu. Já si myslím, že...

T: Jenom obecně, v jaké krajině si myslíte, že by se mohl realizovat ekoturismus? Jestli v nějakých nížinách, nebo na horách?

R: On by se mohl realizovat v každý. Jinak tady nevidím rozdíl, jo. A zase jsme u toho, že každé území má svůj potenciál. Takže postavit to na tom potenciálu toho území. Ono i třeba ve vytěžené pánvy po hornické činnosti můžu například ty směry tak, aby tam mohl být ekoturismus. Bude mě to sice něco stát, protože to území musím tomu přizpůsobit, ale je to taky možný. Tam by mohl být opravdu velký rozvojový potenciál. Na rozdíl třeba od Krkonoš a Jizerek, který znám velmi dobře, mám to prochozený, tak ten potenciál toho turismu tam je již omezen.

T: Tím, že tam se realizuje možná i jiný druh cestovního ruchu a už tam je určitý počet těch návštěvníků?

R: Tak, ano. Tím, že máme republikově konsenzus, že to je území s vysokou kvalitou přírodního prostředí a tím, že to je národní park nebo chráněná krajinná oblast, tak je dána priorita uchování tohoto prostředí a tam musím začít hledat tu regulaci té návštěvnosti a nejenom z toho pohledu chození po té krajině, ale i z toho pohledu fungování těch poskytovatelů služeb. Takže jako tam musím přistoupit k tomu ekoturismu jinak, než-li v těch... krásnej příklad, úžasnej, nebyla jsem tam, ale myslím si, že to musí stát za to, je vlastně využití těch pecí a hutí na Ostravsku jako památky a zároveň vlastně udělení zázemí pro turisty. Návštěvnost je to sice jiný způsob turismu, než-li v tom přírodním prostředí, ale tam by taky mělo dojít k regulaci, aby ta nadměrná návštěvnost třeba neovlivňovala já neví jak hlukem, nebo nadměrným množstvím odpadních vod a jejich likvidací a tak dále jo. Takže opravdu já neumím říct tady na místě, který ty území tady jsou jakoby z mého pohledu preferovanější. Já si myslím, že každé území má svůj potenciál pro turismus. Ale musí se najít to lákadlo na ty turisty a regulovat to tam podle potřeby.

T: A jaké mohou být podle Vás největší přínosy a největší zápory ekoturismu?

R: No přínosy jsou pak ty ekonomický, proto to děláme. Když by došlo k té regulaci, pak by mohl být přínos pro každého znás, že si tam odpočine, najde si tam to svoje portfólio toho rozšiřování znalostí, vědomostí a tak dále.

T: Sociální přínos?

R: Určitě. To jsou zase třeba kulturní akce v těch lokalitách, které na to mají. Kulturně-historický, taky neopomenutelný. Kulturní. Z pohledu i sportování samozřejmě. To znamená i tělesné aktivity a zdokonalování té kondice každého z

nás. A negativní? Samozřejmě. O tom už jsme hovořili. To jsou pak ty, že to narůstá ty vlivy negativní na to prostředí a my je musíme hlídat.

T: S kvantitou?

R: S kvantitou no.

T: Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní překážky, bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí. Vy jste říkala, že každý ten region má svůj potenciál. My se musíme podívat na to, co je zajímavé a pak bysme na tom měli stavět ten produkt. Myslíte, že existují nějaké konkrétní bariéry rozvoje ekoturismu, které by mohly bránit rozvoje ekoturismu. Někjaké bariéry prostředí?

R: Mě jenom napadají bariéry z pohledu lidských zdrojů jo. Ale ne prostředí. No ty lidské zdroje, to je to, že podnikatelé, kteří se vrhli na cestovní ruch, tak z toho chtějí vylézt maximum a nevnímají tam potom tyhle omezení a cítí se být dotčení, že jim do toho někdo bude vstupovat. Takže to je dost významná bariéra a je to o tom světě, zase opět a o té výchově těch subjektů. A z pohledu prostředí, tak to je to, co jsme už tady několikrát naznačili, že ta Česká republika je malinká a my bysme si opravdu jako měli chránit ty zbytky toho kvalitního prostředí, který tady máme. A tam teda ty bariéry jsou. No ale pak tady máme, narazila jsem na tu Ostravu, na ty povrchové doly. To jsou území, které z pohledu přírodního tu kvalitu nemají tak významnou. Tak tam bych viděla těch bariér méně. Třeba se tam narazí také. Říkám emise do prostředí by taky neměly být, takže pokud by tam byly, tak to by byla jedna z bariér.

T: Vy jste bioložka. Myslíte si, že biologicky nebo kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? To znamená, pokud mám biologicky zajímavé místo, nějakým způsobem cenné, může to pro mě být bariérou rozvoje ekoturismu?

R: Určitě to je bariéra. Já jsem byla teď o víkend. Přijel mi starší syn, kterej už má svoji rodinu a říkal, teď teda odbočuju, on je Tomáš a měl svátek a já mu říkám Tomáši co bys chtěl k svátku? Já nechci nic. Hele pojď na vejlet. On je to taky velký turista, podobně jako já, my to máme rádi. Tak jsem říkala: „A kam chceš?“. No někde, kde jsem ještě nebyl. Já se ptám: „Byl jsi na pramenech Jizery?“. „No nebyl“. Tak pojď, jdem. Proč o tom mluvím? V mapě si to najdete, ale nejsou tam turistické cesty. Ale protože Jizerky znám velmi dobře, tak vím, že těma lesníma cestama se dostanu k těm pramenům Jizery. A když jsme tam teda pochodovali, tak tím jak jsou mínusové teploty přes noc, tak rašeliniště a takový to podmáčený bylo krásně průchozí, takže jsme se opravdu, dá se říci suchou nohou dostali tam, kam jsme potřebovali. Ale je mi jasný, že v létě, kdy je to vlastně houba nacucaná vodou, tak jednak to není průchozí a kdyby se tam vyznačily ty turistické trasy, tak tam bude zase procesí. Takže určitě jsou ty přírodní podmínky bariérou pro ekoturismus.

T: Hm. A kulturní taky. Tady v Čechách možná ne, protože... já bych třeba viděl bariéru, že tam jsou právě ty původní kmeny, nebo národy, jak vy jste hovořila třeba na Filipínách nebo v jihovýchodní Asii. Tam by třeba mohl být taky bariérou, nemyslíte si?

R: Určitě. My když jsme byli na těch Filipínách, tak jsme vlastně museli požádat o vstup do těch lokalit těch domorodých vesnic, abychom si to mohli prohlídnout. A šel s náma teda opravdu průvodce, takže jo, souhlas.

T: Do jaký míry si myslíte, že mohou být fyzické bariéry rozvoje chráněných území České republiky limitovat rozvoj ekoturismu? Tím myslím, je infrastruktura v České republice nakloněna ekoturismu? Infrastrukturu myslím komunikace, ubytovací zařízení, stravovací zařízení, informační centra, možná i právě ta pracovní síla, která by byla v těch regionech, aby byla erudovaná.

R: No já myslím, že tady máme hodně ještě co dohánět.

T: Takže si myslíte, že tady už ty fyzické bariéry jsou?

R: Jo, určitě. Já bych ještě.. jinak, teď jsem si vzpomněla na to, že se chystáme do běloruského pralesa letos, tak jsem si začala vlastně shánět informace jak se tam dostat, kde se tam ubytovat, jaký služby tam nabízejí. A už jenom na tom internetu jsem byla nadšená, jak to mají připravený. A je to Bělorusko jo. Takže jako sice to patří do unie, ale je to podlé mě takový na okraji a přítom to tam mají. Prales je taky něco jinýho než-li ty naše podmínky tady. Takže já si myslím, že máme v tomto co dohánět. Určitě.

T: Myslíte si, že mohou být psycho-sociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů, dám příklady: příhraniční oblasti, což je tady taky váš příklad, náplava jako třeba v regionech, kde došlo k odsunům tak potom tam byla... nebo respektive ta náplava je do těch okrajových regionů z velkých měst, původ, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místnímu (starousedlíkům) či respektive naopak cizímu (turistům) překážkou ekoturismu a nebo udržitelnosti? Taky třeba taková ta vykořeněnost některých těch regionů, hlavně na západě kde došlo k odsunu těch Němců. Myslíte, že to může být problém, ta řekněme nižší míra identifikace těch místních s krajinou, k rozvoji v rámci ekoturismu?

R: No v určitých lokalitách to problémy může být, ale já jsem si teď vzpomněla na to, že mi tady máme, konkrétní případ jo? Frýdštejn, tam je... je to vedle Malý Skály, je tam hrad, malinká obec a když tam bylo takové místní referendum, jestli podpořit zvýšení cestovního ruchu, tak se občani začali bránit a nesouhlasili s tím. A důvod ten, že nechtěli aby se zvýšila frekventovanost toho území. Chtěli si to vlastně uchovat sami pro sebe. Pro svůj život kvalitní. Tak a jsme u toho, co s tím? Přitom jako turisticky velice zajímavá oblast, lokalita, samozřejmě, že lidi, kteří tam nebydlí, se tam chtějí jít podívat. Co s tím naděláme?

T: Takže zase určitá forma seberegulace toho místa těmi místními lidmi. Myslíte si, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v chráněných oblastech České republiky? V chráněných oblastech České republiky? Pakliže ano, jaké?

R: No samozřejmě, že tam, kde jsou ty národní parky a CHKOčka, tak tam je ta prioritní ochrana té přírody, takže ta legislativa tam je hodně regulativním prvkem. A správy těchto území si to velice dobře dneska hlídají. Takže je to na zvážení, co je prioritní v těchto místech, jestli ta ochrana přírody nebo ten cestovní ruch. A do toho se nechci pouštět. Takže já si myslím, že to území, pokud bychom to měli brát z toho globálního pohledu, České republiky by se mělo asi rozškátulkovat opravdu asi podle priorit a někam nasměrovat ekonomický příjem z cestovního ruchu a bude to oprávněný. A někde zase mít tu prioritu té přírody a tam zase regulovat návštěvníky. A je to taky oprávněný.

T: Takže si myslíte, že si musíme stanovit priority?

R: Určitě.

T: Hm. Vy jste hovořila o tom, že každé území má jiný potenciál. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území? Co tím myslím: když si vezmu území a znám nějakou jeho charakteristiku. Budu používat sekundární data a nebude tam žádná empirie. To znamená vezmu si nějaký potenciál. Jsou tam nějaké ubytovací kapacity, jsou tam nějaký chráněný věci a jestli na tomto základě můžu stanovit... tedy jestli můžu vůbec vytvořit ten teoretický model udržitelnosti ekoturismu na tom daném území na základě takovýchto informací. Na daném území.

R: Já si myslím, že ne.

T: Myslíte si, že ne? Myslíte si, že byste k tomu potřebovala empirii a vyzkoušet si to v praxi, abyste to mohla říct?

R: No určitě. Jako když od stolu vymyslím nějaký model, tak já to musím implementovat do té praxe a několik let to sledovat a pozorovat co to vlastně s tím územím udělá. A ty změny v těch ekosystémech nejsou ze dne na den. Ty jsou opravdu jako pozvolný a chce to tedy sledovat, pozorovat a vyhodnocovat. Monitoring mi tady nabíhá jako v té souvislosti. Takže ten model můžu sice si nějaké nastavit, ale nedám vůbec ruku do ohně za to, jestli je to správně nastavený model, nebo není.

T: Dobře. Shodneme se na tom, že potom je potřeba nějaká úroveň té empirie. Takže já si to musím vyzkoušet a zkoumat. Ale jestli si to můžu vůbec nastavit, to si myslíte, že není možný od stolu udělat? Abychom si nějaký základní parametry stanovili.

R: Nejdřív musím znát nějaký podmínky toho území, že jo?

T: Ty informace bych měl. A na základě těch informací o těch podmínkách toho prostředí bych se snažil vytvořit ten obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu.

R: Ale tak jako zkoušet to můžem. To jako já se tomu nebráním, proč to nezkoušet. Ale jako říkám, je to běh na dlouhou trať.

T: A teď si vemme, že bychom tedy ten teoretický model vytvořili. Myslíte si, že na základě toho teoretického modelu ekoturismu lze stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji v rámci ekoturismu?

R: Já jsem takovej ten praktik a já vím, že každé území má něco jinýho. Jeden teoretický model...

T: Já myslím teoretický model pro Českou republiku aplikovatelný pro různá území v České republice.

R: Jako zkoušet se to může. Ale jako že bych si myslela, že se ujme na všech těch územích, to si nejsem jistá. Já bych spíš postupovala jinak. Můžeme mít třeba nastavený nějaký vstupní parametry do toho modelu, to jako asi ano.

T: Ano, to jsem myslel. To je ten obecný teoretický model. Já si nastavím ty vstupní parametry, zjistím si je z literatury či z nějakých sekundárních dat a ty parametry si nastavím a pak je budu zkoumat v jednotlivých územích a podle toho budu hodnotit, jestli to území má určitý potenciál.

R: No tak to asi jo. Já jsem teda nepochopila úplně ten začátek. Samozřejmě k tomu, aby se ty území potom mohly porovnávat, tak ty vstupní parametry by měly být stejné. Nebo takhle nastavený. Škála by měla být stejná ať mluvíme úplně konkrétně a jasně. Pak jsou i výsledky z těch jednotlivých sledování, měření a hodnocení porovnatelný k tomu, který to území má ten potenciál vyšší a nižší a jak to tam potom regulovat. Takže jako jo, tohleto ano. Ale bez toho odzkoušení to nejde. To v žádném případě ne. Ten monitoring je tam důležité a vyhodnocování. Na to se zapomíná.

T: Tak jsme v podstatě pokryli všechny otázky, které jsem měl. Není něco, co byste chtěla dodat? Něco důležitého o čem jsme třeba nemluvili. Otázka, jíž byste sama položila, pakliže byste dělala podobný výzkum?

R: To mně nechte na rozmyšlenou.

T: Dobrá, to už samozřejmě nemusíte zodpovídat, pokud nevíte. Tímto Vám moc děkuji za obsáhlý rozhovor.

Rozhovor číslo 5

Den: 25.3.2014

Respondent: Ing. Elena Hávková

Místo: Karlovy Vary

Zaměstnání: Pověřená zastupující vedoucí oddělení cestovního ruchu; Odbor kultury, památkové péče, lázeňství a cestovního ruchu, Krajský úřad Karlovarského kraje

Tazatel: Máte ráda přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, jako kulturní památky a sídla? Vy osobně? Co máte radši?

Respondent: Půl napůl, bych řekla.

Tazatel: Půl na půl...

Respondent: Hm...

T: A v poslední době? Jedete spíše do přírody nebo to musí být nějakým způsobem kombinované?

R: Já si to skutečně vždycky kombinuji. I na své osobní dovolené.

T: Zajímá Vás jak a jakým způsobem se provádí ochrana přírodní a krajiny? Z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: Nejenom zajímá, pro mě je to vlastně i nepřímo součástí mé práce, protože tyhle věci musím znát, protože na to navazují naše další aktivity.

T: Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah?

R: Pro mě? Osobně?

T: Je to o Vás osobně, samozřejmě.

R: Hm, v podstatě od takového toho úvodního nadšení z dob, kdy jsem se chystala na studium, v podstatě je to moje celoživotní láska a patřím k tomu malému počtu lidí, pro které je jejich koníček i jejich prací. U mě se náhodou osud docela dobře sešel.

T: To je hodně cenná záležitost.

R: Je, málokomu se to tak povede.

T: Jak dlouho jste v cestovním ruchu zainteresována a v jaké konkrétní oblasti?

R: V cestovním ruchu jsem vlastně celý svůj profesní život. Protože já jsem končila fakultu ekonomiky služeb a cestovního ruchu a poté jsem šla pracovat do cestovní kanceláře, tam jsem pracovala asi 23 let. Potom jsem asi 3,5 roku pracovala v hotelu a teď přibližně 7 let pracuji ve státní správě, ale opět v oboru, jsem na oddělení cestovního ruchu při Krajském úřadě.

T: Čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu prospět? A můžeme teď konkrétně o Karlovarském kraji.

R: V Karlovarském kraji je to alfa a omega jeho ekonomické svébytnosti. Je to zdroj obživy pro velké množství lidí, a to nejenom těch, kteří pracují přímo v lázeňství a hotelnictví, ale i navazující odvětví- přes dopravu nebo obchod a na druhé straně je cestovní ruch prostředníkem pro navrácení zdraví nebo upevnění zdraví pro spoustu lidí, kteří to potřebují, protože tady se dá využít velké množství léčivých přírodních zdrojů, které mnohé jiné regiony nemají a Karlovarský kraj má to štěstí, že je má.

T: Čím si myslíte naopak, že cestovní ruch může regionu uškodit? Pokud skutečně může něčím uškodit, dle Vašeho názoru?

R: Kdyby byl předimenzovaný, tak by mohl třeba mít vliv na vyčerpání přírodních zdrojů, na velkou zátěž v dopravní infrastruktuře, nebo na nevhodné investory. Třeba na přitažení zájmu nevhodných investorů.

T: Myslíte si, že cestovní ruch je dobrou volbou pro hlavní či vedlejší činnost regionu či oblasti?

R: V Karlovarském kraji, si myslím, že je dobrý jako hlavní a v mnoha jiných regionech republiky jako doplňkový. Protože u nás vycházíme z toho, že máme hodně velkou kumulaci těch přírodních léčivých zdrojů. Je tady dlouhá tradice, velice dobrá materiálně technická základna, docela slušný personál, který je potřebný právě k dobrému a kvalitnímu poskytování těchto služeb, region má věhlas už v této oblasti, a to jsou všechno atributy, které jinde těžko a dlouhá léta dáváte dohromady.

T: A z hlediska personálu, myslíte si, že má dostatek schopností, znalostí ten personál obecně tady v Karlovarském kraji?

R: Obecně ne, ale máme dobré odborníky- třeba lékaře diagnostiky v některých těch léčebných domech, je tady určité procento velice dobrých, kvalifikovaných zdravotnických pracovníků, jako rehabilitačních pracovníků a podobně, ale je na poměrně nízké úrovni nižší zdravotnický personál a hlavně v posledních letech se, bohužel, dost snižuje kvalita obslužného personálu ve stravovací oblasti a i v hotelnictví všeobecně, recepce a podobně. Je to dáno tím, že jsou přijímání lidé, kteří pro to nemají adekvátní vzdělání a všeobecně úroveň vzdělání v těchto oborech bohužel postupně klesá.

T: Hmm, což je zajímavé, protože tady v kraji je všeobecně se vzděláním problém.

R: Velké riziko, nebo velké nebezpečí pro nás, jako pro kraj je v tom, že spousta velice šikovných inteligentních lidí se po ukončení studia už do regionu nevrátí, protože tady nenajde adekvátní uplatnění. A nebo, našli by profesí pro své pracovní zařazení, ale nebude ohodnoceno tak, jak mladí lidé pro to, aby si mohli založit rodiny a rozvíjet se, potřebují.

T: Co pro Vás hlavně představuje cestovní ruch v České republice?

R: Je to významný zdroj národního důchodu, vytvořeného hrubého domácího produktu. Je to věc, která nás dobře dostává do podvědomí v Evropě. Je to záležitost, na kterou můžeme být pyšní, protože si myslím, že ho děláme v zásadě dobře, protože všechny ty chyby, o kterých víme, tak pořád ještě patří k tomu, za co se nemusíme v zahraničí stydět.

T: Hm, myslím tím... teď možná ještě blíže k tomu, když se řekne cestovní ruch v České republice, co si pod tím vybavíte jako první? Konkrétní atraktivita, například.

R: U mě vyskočí například v první řadě... samozřejmě tím, že tady pracuji, tak jsou to ty lázně, ale v těsném sledu mám především spoustu památek, hezkou přírodu, bohatý kulturní život, to všechno je pro mě vlastně cestovní ruch.

T: Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: No... udržitelný rozvoj... to je vlastně míra všech pozitivních a negativních vlivů, které působí kolikrát proti sobě nebo souběžně a v jejímž výsledku by ještě pořád nemělo dojít k poškození krajiny, narušení nějakých rozumných ekonomických vztahů... mělo by docházet k průběžnému alespoň minimálnímu dalšímu rozvoji, dalším tržbám, měli by lidé být schopní se na tomto teritoriu uživit... to všechno patří k tomu udržitelnému rozvoji.

T: A pakliže bychom použili termín udržitelnost. Věděla byste rozdíl mezi tou udržitelností a udržitelným rozvojem?

R: No... to bych musela chvíli popřemýšlet. To už je takové trochu slovíčkaření. Asi by tam nějaký rozdíl byl, ale teď abych to přesně definovala, tak na to bych potřebovala chvíli klidu, abych si všechny ty plusy a mínusy rozmyslela.

T: Takže na první pohled nějaký zásadní rozdíl?

R: Zásadní asi ne...

T: Dobrá... Co pro Vás znamená udržitelný rozvoj a udržitelnost v cestovním ruchu? Pakliže je bereme jako synonyma...

R: Takže, jak jsem před chvílí uváděla, je to takový rozvoj, kde nemusíte nějak zvlášť už do toho investovat a pořád vlastně to funguje a mírně se rozvíjí ze zdrojů, které si je schopno vytvořit samo.

T: A kdybychom to teď vzali u toho našeho kraje, u toho lázeňství, co byste řekla, že je takové zásadní, stěžejní...

R: Měla by být schopna, celá ta činnost, nebo ty subjekty, které tady působí, by měly vygenerovat dostatečné množství financí na to, aby byly schopny pokrýt veškeré svoje náklady na údržbu těch budov, na ty procesy, které tam vznikají, které se platí, všechny ty procedury jako voda, bahno a tak dále, pracovní síla...

T: Takže ekonomicky udržitelný?

R: Ekonomicky by to mělo být a i v podstatě by to mělo přispívat ke stabilitě třeba pracovní síly v regionu.

T: Nějaká sociální udržitelnost, možná... hmm...

R: Ano, v podstatě to by na to navazovat mělo, mělo by to taky vlastně být propojené s dopravní infrastrukturou, protože to jedno bez druhého je dost těžko realizovatelné.

T: Existují... Respektive, co si myslíte, že je klíčem k takové udržitelnosti? Když to teda shrnu, vy jste řekla, že ekonomická udržitelnost je klíčem, to znamená, že si na to musí vydělat sám ten poskytovatel toho lázeňství...

R: Měl by...

T: Měl yy? Aha...hmm...a možná sociální udržitelnost...to si myslíte, že je klíčem udržitelnosti cestovního ruchu? Nebo přidala byste ještě něco?

R: No nebyly by od věci třeba nějaké rozumné investice, ale...rozumné!

T: Narážíte asi na nějaké...

R: Rozsah a zaměření...hmm, protože mohla by sem přijít obrovská investice třeba na rozšíření těžby hnědého uhlí, to by zrovna vítané nebylo, ale také by to byla investice a také by to znamenalo určitý rozvoj regionu, ale zřejmě ohraničený tím, že by jedna věc potlačila druhou a něco by mohlo být nenávratně zničeno.

T: Ano, to obnovitelná udržitelnost určitě není...

R: Ne, to by bylo do vyčerpání zásob...

T: Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě, automaticky udržitelné?

R: No tak...žádné perpetuum mobile neexistuje. Sám o sobě udržitelný není absolutně žádný druh, protože na úplně běžnou turistiku potřebujete třeba značení, trasování a třeba tyhle věci. Pro cykloturistiku pochopitelně ještě další věci, ta je mnohem náročnější. Ani ten léčebný (cestovní ruch, pozn. aut.) není sám o sobě udržitelný bez jakéhokoliv zásahu, kdybychom to vzali doslova, protože i jenom přijít si, dojít s kelímkem na minerálku někam, není samo o sobě, protože někdo vám ten pramen musí udržovat, musí Vám tam k němu prosekát cestičku, někdo vám musí vyrobit ten kelímek, někdo vám musí poradit, čeho se máte napít...jo...takže to samo o sobě asi ne, ale poměrně velké šance mají takové věci, které jsou pro to teritorium vždycky přirozené, takže pro nás to lázeňství, ale zase v jiných oblastech České republiky to třeba může být horská turistika nebo kulturní, poznávací cestovní ruch, kde je větší koncentrace třeba zámků, hradů, koncertních síní... takže to je velice individuální, pro nás by to asi byla ta kombinace využívání těch přírodních léčivých zdrojů a přírodního prostředí vůbec.

T: Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch?

R: Klasicky alternativa znamená možnost, to znamená všechny různé možnosti hledání něčeho, co tady ještě nebylo nebo co by byla obdoba toho, co už tady je.

T: Takže alternativou ke stávajícímu...

R: Ano...ke stávajícímu co je, nějaká buď rozšiřující anebo doplňková možnost.

T: Jak rozumíte termínu ekoturismus? Myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován? Setkala jste se s ním?

R: Ale tak definován asi bude, minimálně na té...takové té školní úrovni definován určitě je, ale myslím, že u nás nezapustil ještě příliš kořeny, když to srovnáte třeba s Rakouskem nebo s Německem, tak to rozhodně je hodně velký rozdíl mezi úrovní ekoturistiky u nich a u nás. Je to třeba dobré řešení pro podhorské oblasti, kde třeba nejsou jiné přírodní nebo kulturní podmínky k tomu, aby tam cestovní ruch nějak významně vznikl, a tak je potřebné využít to prostředí, které samo o sobě je vlastně předmětem nákupu a prodeje za dané situace a váže nebo dává práci těm pracovním silám, které jsou tam z nějakého důvodu- třeba svým bydlištěm- vázány a nemají kam odejít. Takže, určitě to efekt má, ale myslím si, že u nás, protože nemáme tak specifické to prostředí, jako třeba podhůří Alp, tak to nikdy nenabude takových rozměrů jako v tom Německu a navíc u nás lidé k tomu tolik neinklinují, protože je, řekla bych historicky dáno, že od dovolené čekáme něco jiného než co dělal náš dědeček. Jo, takže třeba o dvě, tři generace později, kdy bude hodně lidí žít ve městech a těm mladým to přijde romantické nebo něco, co ještě neznají, tak ano, potom vyrazí někam na sena, ale teď, když ví, že když jeli o prázdninách k babičce, takže se tam to seno muselo otáčet a nedej Bůh ta babička chtěla, aby ho otáčeli oni, tak na ty sena teď nepůjdou. Nehledě na to, že to souvisí se zdravotním stavem populace, a když dneska každý druhý má alergii na cokoliv, tak ne každý by tu dovolenou ustál.

T: A vybavíte si nějaké konkrétní příklady, které se vyskytují tady u nás v České republice toho ekoturismu?

R: Tak tady u nás jsou v regionu nějaké koňské farmy, nebo třeba máme tady ekofarmu Belina, kde je kombinace vlastně chování domácích zvířat, využívání mléčných produktů i prodej a ještě se tam dá dělat i přednášková činnost, že tam mají prostory...

T: A to je kde?

R: Belina, to je směrem, když byste jel na Plzeň. Když byste potřeboval kontakt, tak paní Prchalová se stará vlastně o ten celek, ale jsou tady ještě i další, my máme i www stránky- www.agro.cz a tam byste našel přehled těch farem, které se pokoušejí žít a přežít a většinou je to v kombinaci právě s jízdařenskou činností, kdy je to v kombinaci s poskytováním terapie- hipoterapie.

T: To je ve Staré Roli, tuším.

R: Ano, taky jedna...takže, to jsou věci, kdy dochází ke kombinaci ekoturistiky a cestovního ruchu případně toho léčení.

T: Také nějaká agroturistika, bysme taky mohli říct, protože tam je i tenhle profil.

R: Ano...

T: Výborně. Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblasti? Vy už jste to částečně řekla, jak které...no...

R: Třeba...umím si to představit třeba na Liberecku. Nebo v Ústeckém kraji. U nás to takové terno nebude. Nehledě na to, že pořád je tady dominantní ten lázeňský cestovní ruch, ale také my tady v tom našem nejbližším okolí máme relativně zdevastovanou přírodu po té předchozí těžbě, takže nám teď dá ze začátku dost práce zahladit stopy po té předchozí činnosti průmyslu. Třeba jedním z takových prvků, velice pozitivních je, jak se vybuďovalo golfové hřiště u Sokolova na vlastně místech bývalých dolů.

T: To se bavíme o rekultivaci.

R: Rekultivaci, správně...

T: Zaplavování dolů?

R: No, to je další, že se snažíme teď to tam zaplavit a udělat rekreační oblast, protože voda z Ohře se využije. No... a někde to efekt má a někde ho bude mít prostě menší. Jako třeba v Karlovarském kraji bych ho viděla jako menší, protože třeba i tady, jak máme Slavkovský les, tak tam vyloženě nechceme žádné průmyslové aktivity, aby se zachovala čistota vody a tam by mohlo být provozováno něco takového, no ale tam už je ten region příliš vyliďněný, tak v podstatě- jak nebyly žádné pracovní příležitosti, tak lidé postupně odcházeli a tam už v těch vesničkách je hodně třeba chalup, ale už tam není nikdo, kdo by tam dlouhodobě provozoval nějakou ekoturistiku, protože to vás váže, tam musíte pořád být že jo, protože nikdy nevíte, kdy ten klient na kole přijede a bude si chtít dát zrovna to Vaše čerstvě nadojené mléko.

T: Vy jste zmínila, že nechcete nějakým způsobem znečistit ty vodní zdroje, protože jsou klíčem k lázeňství. Myslíte si, že to je skutečně ohrožení, pokud bychom do toho Slavkovského lesa nějakým způsobem dostali víc lidí, kteří by tam cestovali, používali by...

R: Lidí ani ne, ale průmysl. A v podstatě lidi tam nedostanete, když tam nebudou mít zázemí a to zázemí tam nebudou mít, pokud někdo nebude mít pocit, že se na tom dá přežít celý rok. A na cestovním ruchu celý rok nepřežijete, to znamená, že potřebujete, aby tam byl nějaký průmysl, který vás uživí třeba v zimě nebo v létě, podle toho co byste dělali, jestli byste se věnoval lyžím anebo turistice a sečení těch luk na těch náhorních plošinách. Ale v momentě, kdy tam nebudete mít co dělat, nebo celá Vaše rodina nebude mít co dělat, tak to nijak výrazně neožije. A jakmile tam bude ten průmysl, tak bysme zničili to, co je tady cenné. Prostě vždycky je nějaká daň za něco.

T: Hmm... Já jsem se předtím ptal, jestli si myslíte, že může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu. A teď se zeptám, jestli si myslíte, že může být dobrým nástrojem udržitelného rozvoje regionu.

R: Udržitelného ano, protože je to jedna z těch doplňkových věcí, které kromě toho hlavního proudu pomáhají hlavně přilákat lidi nebo aspoň po určitou část roku. Ano, udržitelného určitě ano, protože to taky svou troškou do mlýna přispěje.

T: Moje další otázka byla, jestli vidíte rozdíl mezi těmi dvěma termíny, a to jste dokázala poměrně hezky rozlišit. V jakých dalších oblastech nebo regionech v ČR se dá ta ekoturistika ještě realizovat? Myslíte si, že třeba na Moravě?

R: Morava, tam by to také šlo. Tam by se to dalo třeba zaměřit na ošetřování vinic, jako pro někoho to může mít velkou romantiku. Mít možnost si tam třeba v průběhu roku jít šestkrát na to stejné místo a podívat se jak to naklíčí, jak to stříháte, postříkáváte, jak to roste, jak to chráníte proti těm špačkům, potom to sbíráte no a potom si můžete dát tu skleničku, že jo... a u toho všeho by ten klient mohl být, ale určitě to naráží na mnohé bezpečnostní předpisy, na hygienické předpisy, takže k tomu, aby tyhle věci mohly fungovat, je potřebné dořešit i legislativu a na to si myslím ještě nikdo ani nesáhnul.

T: A teď už se dostáváme k té odbornější části, která se vztahuje na ten ekoturismus a Vy jste už o tom částečně i mluvila, takže jestli budete chtít jenom něco doplnit... Jaké jsou podle Vás největší přínosy a naopak zápory ekoturismu? Vy jste mluvila o tom, že to může být pro nově generace zážitkem...

R: Hm, to určitě. Přinosem je třeba to, že se udržuje určitá forma obhospodařování, zejména zemědělské půdy jako tradičním způsobem v tom regionu, že vůbec dochází k obhospodařování zemědělské půdy v té určité oblasti. Plusem třeba je zachování určitých tradic, je to provázáno i na kulturní dědictví v daném regionu. To jsou všechno takové věci, které třeba se nedají kolikrát ani přesně nazvat, ale je to takové to... ten duch toho místa, že prostě si to zachová ten svůj obraz postalo. To máte třeba spojeno s tím podhůřím nebo naopak s tou vinařskou oblastí, nebo s rybníkářstvím třeba v jižních Čechách. Že prostě to k tomu regionu patří a pořád to tam cítíte, že to tam pořád tak jako vlaje ve vzduchu...

T: Že to třeba může pomoci vytvářet nějaký originální produkt?

R: Noo...já nejsem moc zastáncem nějakých umělých vytváření něčeho... prostě to, co se dělalo, zkusme dělat, ale uměle to nějak implikovat, to ne. Většinou to po několika pokusech... to po krátké době, kdy do toho musíte investovat spoustu hodin, to stejně skončí. Nic umělého nemá moc velkou šanci přežít a hlavně v oblasti té eko nebo agroturistiky, kde je to právě založené na tom původním, zemitém, prostě na tom, co bylo.

T: Na nějaké autenticitě?

R: No. To těžko nahradíte něčím, že si to přistěhujete... že teď tady začneme dělat třeba mozarellu.

T: Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní překážky bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí?

R: Tak, těch může být poměrně hodně. Od špatných vyhlídek, že Vás to uživí, přes legislativu, přes nízkou ekonomickou výnosnost, pak tam může být riziko toho, že do toho nainvestujete a vlastně se to neosvědčí- prostě jako špatná investice- to jsou všechno rizika, která jsou s tím spojena.

T: Myslíte si, že biologicky či kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry ekoturismu samy o sobě? To znamená, pokud mám přírodně nebo biologicky zajímavé místo, jestli to pro mě není už v zásadě bariéra, protože pokud to chci chránit, tak to chci nějakým způsobem regulovat.

R: V tomhleto já jsem možná rebel, ale já si myslím, že to jde sloučit. Že můžou zůstat krásná místa, která si můžete takzvaně jako okouknout nebo skoro ošahat a přitom vlastně je můžete pořád chránit. Záleží na serióznosti těch klientů nebo na vytvoření těch ochranných opatření tak, aby umožňovali kontakt, ale znemožňovali devastaci. To je počínaje tím, aby tam byly dobře ošetřené přístupové cesty, aby bylo ošetřeno, že tam prostě autem nedojedete, takže tam žádný olej z Vás nevyteče, že se tam dostanete jenom na kole nebo pěšky a spousta takovýchto věcí, přes pochopitelné informační cedule nebo aby tam byl dobrovolný pracovník té chráněné oblasti a trošku informoval a trošku hlídal. Nebo aby tam byl třeba kamerový systém.

T: Nyní se pokusíme hovořit o těch konkrétních bariérách. Do jaké míry mohou fyzické bariéry limitovat rozvoj ekoturismu? Je infrastruktura v ČR nakloněná ekoturismu? A zase můžeme mluvit o tom našem regionu, protože já předpokládám, že o tom víte nejméně.

R: No, těžko říct, jestli je nakloněna, spíš je neutrální, dalo by se říct. Jako není ani nakloněna ani záporně postavená, je to necháno tak nějak bych řekla na přírodním vývoji.

T: Takže třeba silniční síť, letiště, potom ubytovací kapacity, které jsou hodně specificky zaměřené, takže tam si myslíte, že to je neutrální v tomhle směru?

R: Je, jako, myslím, že nejsou tady žádné tlaky nebo proudy, které by vyloženě cíleně se zaměřovaly na podporu ale ani na to, aby přestala ekoturistika tady fungovat. Není tady nic takového, co by vyloženě potíralo nebo bylo prvoplánovitě zaměřeno na to, jakože... Tak udělejme tohle a tím jim to překážíme, a už se nám tady toulat nebudou...

T: A fyzickou bariérou, myslíte si, že může být třeba reliéf tady v kraji?

R: To ani ne, to si myslím, že k přírodě patří, že to její přirozenou součástí. Naopak si myslím, že ten reliéf tady v kraji může být docela pozitivní, protože vytváří romantická zákoutí a jste v tom ohřebeném víc třeba chráněný už počínaje od větru přes další lidi, takže myslím, že je to naopak věc pozitivní pro rozvoj té ekoturistiky- členitost toho terénu.

T: Do jaké míry mohou psychosociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů být překážkou udržitelnosti?

R: Mohou být velkou, pokud se nahromadí víc těch špatných vlivů.

T: Myslíte si, že je třeba problém tím, že jsme byly Sudety (například rodiny, které byly vystěhovány po válce, nové příchozí rodiny)?

R: No, to může mít vliv, že k té přírodě nemusí mít takový vztah nebo k těm tradicím, které tady byly, ale myslím si, že jsou to lidé, kteří nikdy v ekoturistice nepracovali a ani takové záměry nemají, ti přijeli kvůli třeba práci v průmyslu a tak dále, takže ty bych do toho nemíchala...

T: Já myslím teda spíš ty další generace, to znamená ty, co se tu už narodily, ale nemají řeckně tři generace na hřbitově, když to řeknu blbě, to znamená že...

R: Tak samozřejmě, že z těchto skupin obyvatelstva se asi těžko bude, nebo v menší míře bude, tvořit nová skupinka těch novodobých ekoochránářů nebo firem, ikdyž na jednu stranu může být, že pro někoho... se může pro to zapálit, je to něco nové, co doposud nepoznal, ale všeobecně vzato, si myslím, že spíš ten, kdo je tady spjat delší dobu přes několik generací s tím regionem bude mít větší vnitřní pnutí- chránit, ukazovat dalším nebo na těch loukách, kde hospodařil dědeček si znovu třeba...

T: A co fobie k turistům?

R: Ta je spíš ve městě než na vesnici.

T: Tam se prostě nedostanou ty turisté...

R: No... ve městech je spíš, že je ten přetlak těch lidí, musí čekat ve frontě nebo tak... nebo v dopravním prostředku, že si nemůžete sednout, protože klienti zrovna vyrazili nakupovat, tak tuhle zášť má spíš městské obyvatelstvo a myslím, že na venkově to tak není.

T: A myslíte si, že třeba ten kulturní rozdíl může být problém v tom, že my je vnímáme jinak ty turisté? Především teda ty ruské nebo německé či z jiné části?

R: Tak samozřejmě, kulturní střet, to je problém vždycky, ale jde spíš o to, jak si lidé uvědomí, na kolik to má pro ně i plusy... a záleží na výchově, třeba i vzdělání, na slušném chování, jak k sobě najdou nebo nenajdou cestu, ale to bych nebrala ani tak nějak globálně, to si myslím, že je věc vyloženě každého člověka zvlášť a když natrefíte na „blbce“, nepomůže nic.

T: A je jedno z jaké je kultury...

R: Ano!

T: Vy už jste mluvila o tom, že existují i legislativní překážky rozvoje cestovního ruchu, potažmo ekoturismu.

V chráněných oblastech ČR -právě se v jedné takové nacházíme- jaké si myslíte, že konkrétně jsou tyto překážky?

Měla byste nějaké konkrétní legislativní příklady?

R: Víte co, tam může být příliš jako jednoznačné a takové jako omezující vymezení té oblasti a příliš vysoká specifikace bez možnosti třeba variability, třeba co tam lze a nelze dělat.

T: Máte třeba na mysli zonaci chráněné krajinné oblasti?

R: No třeba. Nebo, některé věci, že jsou bez diskusí- tak to jednou je a přes to nejede vlak. Méně často se třeba vracíme k některým věcem, že bysme je třeba znovu prodiskutovali, protože některé záležitosti by třeba řešit šlo a nemusel by být porušen zákon, jenom třeba ta nárazníková zóna by se upravila od určité vzdálenosti. Je to i věc ohleduplnosti těch, kteří by tam cokoli chtěli podnikat. I v rámci té ekoturistiky.

T: Už se blížíme ke konci. Mám posledních pár otázek. Myslíte si, že je možné vytvořit teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území?

R: No, vytvořit se dá všechno, ale to, jestli to bude funkční, to je druhá věc. Můžete se snažit sebelépe zmapovat všechny ty věci, udělat dobrou analýzu a snažit se najít východiska anebo limity toho určitého procesu, ale cestovní ruch je v podstatě živý organizmus, takže to, co platí dnes, za 5 let nemusí být aplikovatelné. Může dojít k tak razantní změně poptávky, že to nebude použitelné, ale vytvořit se to určitě dá.

T: A myslíte si, že je možné na základě takového teoretického modelu stanovit potenciál území, protože ten je důležitý v rámci ekoturismu. Takže teď co jste řekla, tak jste to zpochybnila co do validity.

R: Ano, myslím, si, že to bude s rizikem, že to je na velice krátkou dobu.

T: Já vlastně narážím na to, co jsem Vám říkal na začátku, že bych rád vytvořil ten model, který by byl aplikovatelný na různá krajinná území, Vy už jste říkala, že tam je tolik atributů, které je třeba hodnotit, že to v podstatě není možné.

R: Vy uděláte totiž jenom to, co je spojující pro všechny, to můžete udělat, ale to bude vlastně nepoužitelné, protože to bude příliš všeobecné a když to budete potřebovat udělat konkrétnější, tak už Vám to bude v těch dalších regionech narážet na některé ty prvky nebo vlivy a už se tam z toho budou dělat nějaké výjimky nebo to bude ovlivňovat to, co nemáte zohledněno. Trošku se obávám, že buď vytvoříte kočku nebo psa, ale kočkopes Vám neprojde. Takže buď to bude hodně konkrétní a pak pro další nepoužitelné, anebo hodně povšechné a pak v podstatě na nic. Že to bude jenom možná jako nějaký základ? Ke kterému uděláte ještě třeba dlouhý seznam věcí, které je potřebné prozkoumat individuálně v každém tom regionu. Že uděláte nějakou kostru a na to je ještě potřebné navěšet, a to, co budete věšet, už bude záležet skutečně v každé té lokalitě zvlášť. Potom by to možná mohlo jít jakž takž, ale berte to tak, že tohle jsou věci, které nicméně do krabičky nevtěsnáte, můžete udělat takový jakoby návrh nebo základní verzi- přehled, rekapitulaci toho, na co by se nemělo zapomenout, když někdo něco takového chce vytvořit, ale moc nevěřím že by vznikla věc,

kteřá by byla pro širší použití. Leda tak fakt jako s tou kostřičkou a k tomu 1 000 005 odrážek, co ještě k tomu je potřebné doplnit, zhlédnout, přinést, doložit...

T: Já myslím, že jste to hezky shrnula. Je ještě něco, co byste chtěla dodat? Něco důležitého o čem jsme například nemluvili? Například otázka, jakou byste položila sama, kdybyste dělala podobný výzkum?

R: Jestli to v tom regionu má vůbec šanci? Do kterého to chci aplikovat... jestli má ten ekoturismus vůbec šanci se rozvinout, jestli to není jenom marná snaha a jestli nevyplýváme energii mnoha lidí tím, že se budeme točit do kruhu, pokud to budeme mít z čeho financovat, třeba z nějakých EU peněz, tak to jakž takž kodrcavě půjde, no a potom zjistíme, že tudy cesta nevede... dobře zvážit, jestli skutečně to tam chceme a zapadá to a jestli to není jenom taková ta umělá snaha „Pro pána krále, něco tady vymysleme!“ Já totiž si myslím, že došlo k takové fakt úporné snaze v každém regionu teď rozvíjet cestovní ruch. Prostě jsou regiony, kde ten cestovní ruch nemá moc šanci a ani není důvod. A to, co se tam násilím implantuje a kde tam vznikají destinačky, které tahají peníze z EU a teď tam něco uměle tvoří a pak z toho vzniká jenom x různých seminářů a pořád se to točí dokolečka, ale vlastně ten konečný efekt- pokud jsou peníze, tak se to tam tak nějak jakoby mele a v momentě, kdy dojdou peníze, tak je konec. Všechny ty studie tvrdí, že v rámci té udržitelnosti do těch 5 let to bude fungovat a pak už se to zaběhne. Jestli mi najdete v celé republice 15 takových projektů, kde skutečně se to pak zaběhlo a stalo se životaschopným, tak Vám pogratiuju. Většinou jsou to peníze, které šly vniveč, nikdo na nich nějakou dobu docela dobře žil, nebo z nich, a pak se došlo k tomu, co bylo jasné na začátku, akorát že někdo měl tu drzost, že ty peníze na to využil, že to tam takzvaně budu zkoumat... No, ale hned bylo jasné, že to tam vůbec nepůjde, ale někdo na tom 5 let přežil.

T: A myslíte si, že se třeba dá udělat studie proveditelnosti, taková širší analýza?

R: Ta se třeba udělat dá, ale člověk by měl spíš použít normální selský rozum, projít si ten region a až po tom vydávat peníze za studii proveditelnosti.

T: To je právě to, co bych chtěl udělat v rámci tohoto, to znamená zhodnotit potenciál toho území pro rozvoj ekoturismu jako nástroje. To je cílem mojí práce, uvidíme, do jaké míry se to povede...

Rozhovor číslo 6

Den: 27.3.2014

Respondent: Ing. Vladimír Silovský

Místo: Praha

Zaměstnání: pracovník Regionální rozvojové agentury Šumava

Tazatel: Máte rád přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, kulturní památky a sídla?

Respondent: To je těžký, zase záleží na místě. Já miluju obojí. Na jedné straně třeba teď v neděli otvíráme tu synagogu ve Čchyni, která se má stát centrem venkovského prostoru, jo. Kde říkáme, že naše krajina není divoká, není dramatická. Je to malebná krajina postaletí utvářená člověkem a jeho prací. Ta práce to utváří. My na to zapomináme v dnešní době, ale je to tak prostě. To dělali sedláci a lesáci tu krajinu. Kromě samozřejmě geologie a morfologie. Ale ta lidská činnost, to tam dělali tyhle ty dvě skupiny lidí. Takže mám, žiju v tehle krajíně. Ale národní park jako takovej, tam to mám naprosto jasné vyhraněný. To je prostě divoká příroda, proto jsou přeci národní parky, proto se zřizují, proto je jich 400 na světě. Nemá smysl zakládat národní parky a chovat se v nich způsobem jako v běžnej krajíně. To znamená dovolit tam veškerý pohodlí, který máme, veškerej ten byznys, kterej z toho chceme mít a tak dál. V tomhle tom mám jasno. Pro mě jako vzor... já jsem nikdy nebyl v Austrálii a už tam asi nikdy nepojedu, nebyl jsem v Americe, protože než jsem se tam vypravil, tak jsem přestal dělat na parku to co jsem tam 15 let dělal. Takže ta motivace se už taky snížila. Ale je tady Bavorskej les, ten znám velmi dobře. A to si myslím, že to je prototyp národního parku ve střední Evropě. Natur natur zein... přírodu nechat přírodě.

T: A my tohle neumíme?

R: My to neumíme no. Neumíme to prostě, opravdu ne. Někdo tady to dělá otrošku lepší. Blíž přírodě. Klidně můžeme říkat, že to jsou kluci ve Znojmě a nebo Český Švýcarsko. Ale pořád to není ono. Ti bavoráci to dělají naprosto důsledně a jinak. Nehledě na to, že ti bavoráci jsou pro nás srovnatelný tým, že ten ekosystém je velmi podobnej tomu našemu. Není stejnej. Je teplejší, že jo. Jsou tam ty vegetační stupně posunutý a tak dál. To jsou ty argumenty, který věčně slyšíme od našich kolegů lesníků, kteří říkají: „to nejde“. A tak dál. Ale jde to.

T: Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: Tak samozřejmě. To je základ. Tu přírodu chráníme pro nás, ale před náma jo. Logicky. Žádněj jinej škůdce v přírodě není. To všechno jsou, i ten kůrovec a všechno tohleto, je zase jenom součástí přirozených přírodních procesů vůči nám. My ho posuzujeme jako škůdce. To tam není. Všechny tyhle ty soudy: krásný, ošklivý, škodlivý, prospěšný, jsou soudy lidské. Z hlediska přírody takovýhle soudy neexistují. Tam nic takovýho není. Takže v tomhle tom zase si myslím mám jasno.

T: Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah?

R: Pro mě osobně cestovní ruch? No někdy ho mám plný zuby ale... Cestovní ruch. Tak samozřejmě je to možnost jak poznat území. V první řadě je tam to poznání. Podívat se někam, o čem jsem třeba jenom viděl, o čem jsem slyšel. Kam bych se rád podíval. Tak je to poznání, objevení něčeho nového, zajímavého a tak dál. Pak samozřejmě pro šumaváky jako takový je to zdroj obživy, to není třeba nějak zastírat.

T: To je otázka nabídky a poptávky.

R: Přesně no. A je otázka, jestli jste v pozici toho, kdo něco nabízí. V pozici toho místního podnikatele. A nebo jestli jste v pozici toho hosta. A nebo v pozici místního člověka. To je zajímavější pohled, jaká je třeba dneska pozice místních obyvatel v rámci těch vsí, kde je na jedné straně snaha o to povznesení, přitažení a zase dalších, dalších věcí. Někdy to může být zajímavý. Ale v konečné fázi tam může nastat ten pocit, že ten člověk se cítí cizincem ve vlastní obci, jo. To je hrozně... A to si myslím, že se dost přehlíží jo. Prostě ten hlas tady ze Šumavy zní unisono, jo. Prostě potřebujeme rozvoj a tak dál, a tak dál. Nemyslím si, že to tak je všude a že je to na základě opravdu co si tam ty lidi myslím.

T: Myslíte si, že někteří stakeholdeři by nesouhlasili s tím rozvojem?

R: Určitě.

T: Dobře. A co je pro Vás ochrana přírody a krajiny a jaký k ní máte vztah? Na druhou stranu abychom udělali kontrast.

R: To je jednoduchý. Patnáct let jsem byl u ochrany přírody, přesto že jsem tam dělal v podstatě, je to těžký. Chráníči nebo ochranáři jsou specifická skupina lidí jo. Neumíme sdělit, když budu mluvit z pozice ochránáře, neumíme sdělit vlastně proč chráníme, v lepším případě co chráníme. Neumíme vysvětlit co chráníme. Používáme slovník, kterému ten běžný národ vůbec nerozumí a jsme přesvědčeni, že to naše přesvědčení musím okamžitě všichni sdílet jo. To znamená, že když mi jim to tak vysvětlíme a je to tak, tak to všichni okamžitě musí pochopit. Ono to tak vůbec není, jo. No a pak ztratíme trpělivost a vytáhneme zákon a zakážem to.

T: Vy si myslíte, že ochraně přírody chybí lepší PR?

R: PR nevím, jo, PR, spíš empatie, spíš empatie. Spíš takovýto vžit se do toho, že ty lidi, kteří tam přichází, za prvé nejsou všichni škodíči. Musíme zásadně rozlišovat. To máte ... nikdy bych nehonil trampika, který jde s krosnou a někde jde a prostě někde večer kouká na západ slunce. Pak si rozloží spacák, vyspí se v borůvkách a ráno jde dál. To je prostě člověk příznivej. Ale jiná věc je, když potom jde skupina lidí, který už k tomu potřebujou stan. Už si zapálí oheň a todleto. To je už prostě je problém. Ale to je pořád z hlediska těch pěšáků uživatelů. Ale na Šumavě třeba cyklisti. Já jsem celý život jezdil na kole a mám to rád, ale když mi někdo řekne, že se smí jezdit jenom po značených cestách, tak tam jezdím. Po těch značených cestách. Ale když potkáte cyklisty na stezkách pro pěší a že jich je strašně málo, na Šumavě je strašně málo pěšin, hrozně málo. A když i na těch posledních pěšinách potkáte rozdávající partu nadupanejších borců na kole, tak si potom říkáte, proč jsem v národním parku. Národní park není o tomhle. Ten není o té jízdě na kole, dokonce ani o tom chození. Ten je o těch prožitcích přeci. Jinak bych tam nemusel jezdit. Jinak opravdu je lepší zůstat v Klánovickém parku. Je to tam lepší. Je tam hospoda. Možná i ty cesty jsou tam lepší, jo.

T: Takže musíme respektovat ty pravidla...

R: Ochrana přírody, jednoznačně. Já říkám kompetentní ochrana přírody. Ty lidi musí být, nemůže tam být. Fakt nejde to. Jestliže stát se jednou rozhodl, že vyhlásil zvláště chráněné území typu národní park, tak mi ho musíme opravdu vžit se všemi těmi atributy, které k němu náleží. Ale zase na druhé straně, nemůžeme se k tomu území chovat, že je to jenom naším územím. A budem tam provozovat jenom výzkum a tak dále. Kategorie národních parků umožňuje, dokonce ukládá na stejnou roveň myslím, tam je v takové tej matici pana profesora Čeřovského, tak myslím, že u obou je tam stejná známka ochrany přírody, zrovna jako ekologická výchova a poznání a zpřístupnění těch částí, který jsou zpřístupnitelný.

T: Takže s politikou pana Stráského asi nesouhlasíte?

R: Pan Stráský je těžkej. On je to v první řadě předseda klubu českých turistů, že jo. A ta jeho představa o tom, že prostě prošpikujeme celé území standardní cestou a zpřístupníme každé jeden kout si myslím, že je prostě špatná jo. Kdyby trochu vytáh paty ven, tak by viděl, že existuje něco jako politika nebo způsob takzvaných medovejch hrnců. To jsou ta místa, kam ty lidi pozvete. Kde jim nabídnete ten komfort, kde ať je klidně golfový hřiště. I když v národním parku. Ale dá se třeba na kraji národního parku. To je možná to golfový hřiště není úplně dobrý nápad. Ale jsou třeba zrovna jako třeba bavorskej národní park maj postavený to, oni tomu říkají vejce. To je ta stezka v korunách stromů. Kde uděláte výběhy zvířat. Kde uděláte cokoli pro, asi by to mělo souznít s tou filosofií národního parku, protože postavít tam jenom hospodu, byť k tomu patří taky, tak to je málo prostě. Ta hospoda je až to poslední. Takže v tomhleto místě ano, to místo obětovat návštěvnosti. Tam udělat všechno komfort, vysypat pěšinky pískem, když si to lidi budou přát. Ale na tom zbytku národního parku, což může být klidně i osmdesát, devadesát procent. Tam prostě platí jiný pravidla. Tam je člověk návštěvníkem, zatímco tady má ty své práva prostě.

T: Čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu prospět?

R: Čím? Tak stabilizací pracovních sil. To je jasný. Stabilizací lidí. Problém je, že ten region se vylidňuje, ale to je obecně. To bysme mohli poskytnout přednášku na depopulaci území, ne? Tak prostě žijeme. To je obecně demografické trend, že lidi utíkají do měst a zase z důvodů, že jo, ty nemá cenu rozebírat. Mají se tu dobře, mají tu všechno po ruce. Teď jak tam ty lidi udržet, že jo? Vzdělaný lidi Vám odejdou. Já mám tři děti, poslal jsem je na vysoké školy a jak to dopadlo. Všichni zůstali v Praze. Jo ale to je sranda, to není nic zvláštního. V dřívější většině není tam pro ně kvalifikovaná práce, ta práce není dostatečně ohodnocená. Není tam taková možnost využití, využití dalšího. Třeba jenom navázání vztahu. Mám pocit, že to území ztrácí ten inteligenční potenciál. Fakt, že jo. Takže cestovní ruch vidím jako šanci nabídnou nějaké kvalitní byznys. Organizace cestovního ruchu, když to někdo chce dělat dobře, tak na to nemůže být úplně pitomej, jo. Takže zase nabízíme, nebo může nabídnou v první řadě tu stabilizaci, aby tam ten člověk mohl žít. Aby tam mohl nějak fungovat.

T: A ještě nějaké jiné prvky, které cestovní ruch může nabídnout mimo ekonomické stability nebo případně pracovních příležitostí?

R: Tak je tam taky ten vzdělávací. A jedinečnost toho území, že člověk má pocit, že žije v nějakým lepším území. Životní prostředí. Ne ve smyslu odpadu a všeho, ale celkově to prostředí, ve kterým žiju. Přece žijeme jen jednou a strávit to někde v zácpách, parkování a takhle, ne každé... někomu to vyhovuje, nebo to bere jako povinnou daň, ale pro mě je to vysoko. Já bych to nedal. Potom ještě samozřejmě další ekonomické. Ekonomické přínost národních parků pro region je úplně klíčová věc, která když se kvalitně zhodnotí, zargumentuje místním obyvatelům a aplikuje, tak je to významná položka, taková se kterou se dá argumentovat místním a získat třeba nějaký body pro národní park

jako takovej. Klasika na Šumavě a obecně je, my nechceme vzít národní park se všema atributama takovej, jaký je. My si z něj chceme vzít tu nálepkou. Aby sem lidi teda přijeli. To si ponecháme, jo. Když otevíráme první pivovar na Modravě, tak říkáme, že to je první pivovar v národním parku. To zdůrazníme, že je to národní park a že je první a tu exkluzivitu. Ale když máme říct, že v národním parku platí to, že podle kategorie IUCN sedmdesát pět procent, samozřejmě v našich podmínkách to asi není reálný, ale bavme se klidně o čtyřiceti, padesáti procentech, tak najednou je řev, že to nejde. Tak buď to se naučíme brát národní park se všim a nebo... prostě takový ty český paskvily si myslím, že nejsou správný.

T: Ještě doplňující otázka k tomuto. Myslíte si, že může ten národní park upevňovat třeba integritu těch lidí, k tomu regionu? Že si vytváří nějaký užší vztah?

R: Měl by. Ale na Šumavě přesně případ toho, jak to nefunguje. To je hrozná chyba. Samozřejmě že by měl. Já to vidím, že v bavorském národním parku to funguje. Tam je to tak, že lidé. Samozřejmě všechno tohleto vztah k místním obyvatelům je veden jedním zásadním motem, aby místní obyvatelé vzali národní park za svůj, aby to byl jejich národní park. Aby to nebyl národní park opravdu jenom České republiky nebo ve vedlejších případech Bavorska. Aby to byl jejich národní park. Pak teda jsou hrdí, jsou spokojeni, že tam jsou. A když přijedou za známějma někam do Mnichova nebo do Frankfurtu, tak říkají: „my bydlíme v našem národním parku“ nebo „máme tam náš národní park“. Tak se pozná, že to funguje. Dokud tam tohleto není, tak to nefunguje. Takže ta integrita silí. Ale ta vyplývá z toho každodenního působení té správy vůči těm obyvatelům. Jestli se chovají, jestli je tam dostatek té empatie. Jestli vytvářejí to prostředí. Proto já si nemyslím, že třeba stávající aktivity v národním parku typu park-restaurant a tohleto, že to je to pravý ořechový, co by měl park dělat. Já si myslím, že to je věc pro místní byznys. Park má vytvářet jak říkáme to prostředí a má se zabývat tím co je v první řadě, tedy ochranou životního prostředí jako takového a za další zpřístupněním. Ale prostě ty ekonomické aktivity mají být přenechaný regionu. Ve chvíli kdy ten region cejtí, že jim to ten park žere jo, tak jak chcete získávat nějaký pozitivní přístup k tomu, jo? Máte zákazy, že někam nesmíte chodit, což se dá řešit samozřejmě vyhláškou. To umožňuje dokonce i náš zákon. Ale zase ochránáři jsou tak rigidní, nebo jsme tak rigidní, že jsme do dneška nedokázali v sobě zkousnout, že to ty úžasný první zóny, která mnohdy vůbec úžasná není, jenom prostě z nějakýho principu je zajímavá. Nikoli pro nás, ale možná z důvodu, že tam zrovna žije vzácnější živočich nebo vzácná rostlina. Tak, že bysme do těchhle první zón třeba připustili vstup místním obyvatelům. A přitom to zákon umožňuje jo. To je jedna z možností, umožnit určitou exkluzivitu. A druhá možnost je umožnit určitéj profit. A tyhlety když se najdou, nedělejme si iluzi, že místnáci jsou nějaký super ochránáři. Nejsou. A taky, proč taky?

T. A teď na druhou stranu, čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu uškodit?

R: To je otázka, no. A to je zase.. to nelze úplně zobecnit. Ale třeba na příkladu Šumavy to může být skutečně, že se... Když to vezmete z ekonomickýho hlediska, i když se Šumava dneska zásadním způsobem civilizuje a takovej ten někdy i místu neadekvátní byznys se tam začíná docela rozmáhat, není možný říct, že v konečnej fázi to nemusí bejt ku prospěchu toho území jo. Že prostě lidi se otráví a že to co tam hledají už tam nebude. Ale vůbec to tak nemusí fungovat. Taky se může klidně stát, že ty trendy... ta společnost se tak vyvíjí a co já vím o pocitu budějovičáka, kterej tráví jedenáct měsíců na asfaltu mezi barákama a ten přijede na Šumavu a to co my považujeme za nic zajímavýho, za samozřejmost, tak pro něj je to pořád úžasný. On si nevšimne, že tam zmitely ty nejužasnější věci nebo že byly nějakým zásadním způsobem ohrožený. Čili chci říct, že cestovní ruch, i když nebude nějak významně řízen ve prospěch toho území a přírody, tak určitéj čas může fungovat i docela dobře i ekonomicky. Ale z dlouhodobýho hlediska si myslím, že to jako je neudržitelný, aby tam vznikaly formy, který to území degradují svým způsobem, protože ta nabídka je dneska ta strašná, tak konkurence je.. to opojení tou Šumavou je pryč a teď záleží na tom, jestli se nám budou vracet ti stálí zákazníci, ti jsou důležití, ti stálí hosti. A pak samozřejmě čím můžeme oslovit ty nový. Já je oslovím, řeknu: „máme u nás krásnej zelenej standardní les“. Oni řeknou: „to já jedu do Klánovic, tam je to lepší“. Oni chtěj to drama, chtěj to drama tý přírody, chtěj tu divočinu. Já jsem o tom přesvědčený, že jo. Bavíme se o těch „newcomers“ o těch co to neznaj. Říkám, ti co to znaj, ti už jako.. tam jsou navázaný vztahy a z těch co tam jezdí, může být klidně polovina těch, kteří tam jezdí, protože hledaj tu divočinu, protože ví, že ji tam najdou. A ta druhá polovina tam jezdí, protože tam je prostě zase ta příroda už přestože je civilizovaná a možná někdy i čím dál víc, přesto se jim tam pořád líbí. Ale ti noví, se vsadím, se budou těžko získávat, abychom je nacytali jenom na nějaký standard. A plyšáci to neřeší.

T: A vy jste částečně zmínil, a já se chci zeptat, myslíte si, že cestovní ruch může být hlavní či vedlejší prostředek rozvoje regionu či oblasti?

R: Turistický cestovní ruch? V národním parku je to jednoznačně, jednoznačně!

T: Hlavní nebo vedlejší?

R: Hlavní, samozřejmě. Já neodvažuju se říkat kolika procenty, ale je to výrazně přes polovinu. Já si myslím sedmdesát procent bezesporu je cestovní ruch. Podívejte se na Modravu, co tam máte? Vždyť tam nemáte nic. Nic. Nemyslím, že by tam bylo něco vedlejšího. A když vezmeme, že když nepracuje přímo v tom byznysu, tak pracuje pro něj. Všichni. Tam je to téměř sto procent. Ale čím jdete dál do vnitrozemí a je to zajímavý... Šumava je tak vyhraněná... Čím jdete dál, nebo vlastně ta hranice národního parku to tam nemilosrdně láme. Ve chvíli kdy překročíte hranice národního parku, viz třeba Hartmanice, který už nejsou v národním parku. Přesto že mají část katastru v národním parku a všechno. Hartmanice nejsou silný. Nejsou silný po stránce cestovního ruchu. Oni tam mají ty atraktivity, ale trochu už jinýho takovýho typu. Už je to spíš to CHKO. Okamžitě cestovní ruch tam hraje od deseti do patnácti procent. Ten zlom je neuvěřitelný. A horní Šumava, těch sedm obcí, které jsou v národním parku, ty žijou téměř sto procentně z cestovního ruchu. Možná Borová Lada se malinko vymyká. Ale ne, v podstatě taky. Takže je zásadní rozdíl mezi národním parkem a chráněnou krajinnou oblastí. V chráněnou krajinnou oblastí a dál do vnitrozemí, čím dál od týchle atraktivity, tak cestovní ruch hraje plošně menší roli. Výjimkou je, když máte třeba zajímavý zámek v tej obci. Pak už je to ta místní záležitost. Pak strašně záleží, nahoře to maj zadarmo, Ty to dostávají na zlatým podnosu, tam jim to ta příroda obstará. Ale dole, kousek odsud, třeba Žihobce, což je vesnička, ale oni... bylo tam starý sídlo, zámek Vamberk, místní starosta úžasně pokrokový člověk, zrestaurovali zámek, vytvořili galerii, udělali informační centrum. Mají tam nejstarší barokní venkovské divadlo v České republice. Galerii. Taková obec, která má šestset lidí. Mají tam krásnej autokemp, vedle udělali

přímo jako součást tenisový kurty, všechno, co lidi potřebují ke svý dovolený. Takže nabízí kulturu a nabízí zážitek. Ale ty už se musí nadřít. To všechno ty nahofe už mají zadarmo.

T: V některých oblastech je to daný a v jinech se musí hodně snažit...

R: Ano. A ten národní park je neuvěřitelná atraktivita.

T: Co pro Vás hlavně představuje cestovní ruch v Český republice?

R: Tak cestovní ruch v Český republice? Je to šance, jak se prezentovat, jak ukázat, že je tu hezky. Že tu jsou šikovný lidi. Ukázat, že naše příroda je krásná. Byť jak říkám, není tak dramatická jako ty Státy či Austrálie. Ale je malebná. Takže příroda každopádně, ta prezentace.

T: Naše příroda je krásná i ve srovnání z Austrálskou.

R: Jo? Tak já jsem tam nikdy nebyl. Ale na Šumavě miluju to, že... já říkám, že jsme kopečkáři. Vylezeme na jeden kopec a vidíme na ten druhý. Vždycky. A vždycky přejdu to údolíčko a vylezu na něj. Vylezu a vidím další kopec. Takže zase přejdu údolíčko a vylezu na ten další kopec. A nebo těch kopců vidím kolem sebe třeba dvacet. To si prostě myslím, že je fenomén. Myslím, že máme fakt co nabídnou po stránce malebnosti krajiny. Její dostupnosti, její jako uchopitelnosti jo. Že tady nejsou ty nekonečný.. To co možná nám schází a pro co jezdíme ven. A co částečně hledáme na tej Šumavě, to jsou ty vzdálenosti, protože v Český republice ty vzdálenosti nejsou. Tady je všechno po ruce.

T: Takže jako hlavní atraktivitu chápete spíš tu přírodu než kulturní památky a sídla?

R: Ne, právě naopak. Česká krajina, nebo český... no krajina vlastně, všechno tohle dotváří krajinu. Česká republika má právě úžasnou věc, že to nabízí vybalancovaně jo. To vůbec. Tam jsme se vůbec nedostali. Není to můj obor, ale mám to hrozně rád. A čím jsem starší, tím si říkám, že jsem měl studovat spíš tu architekturu. Ale to je nádhra. To je skvostů od gotiky k baroku. Kam přijdete, všude něco je.

T: Takže klíč k úspěchu našeho cestovního ruchu vidíte ve vyváženost produktu?

R: Jo, určitě.

T: Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: Tak je to rozvoj, který se dělá tím způsobem, že umožní nějaký slušnej život i těm, co přijdou po nás. Já nevím, jak bych to řekl, nemám žádnou lepší definici.

T: Takže je potřeba brát v potaz budoucí generace? Abychom se chovali tak, aby mohli využít nějaký potenciál?

R: Nejde o to zkonsumovat dneska všechno. Ani ne o to. Ale my to třeba ani neumíme. To je klasická otázka uhlí třeba jo. My dneska uhlí strkáme do plotny a přitom je to absolutně nejlepší nerost, ve kterým je koncentrovaných tolik prvků, jejichž budoucí využití prostě my dneska vůbec neumíme. Takhle je to s většinou věcí, jo. Prostě nevidím důvod, proč všechno musíme spotřebovat a zkonsumovat ihned.

T: A kdybych teď dal takový protipól, co si představujete pod pojmem udržitelnost? Možná ne protipól, možná podobnou záležitost. Jestli vidíte rozdíl mezi udržitelným rozvojem a udržitelností?

R: Udržitelnost je třeba z hlediska.. Udržitelností je moc, že jo. Já nejsem teoretik, abych tady vysypal... Těch udržitelností je moc. Ekonomická a tak dále. Kdysi jsem to četl a už jsem to pozapomněl. Udržitelnost v mojí představě je to, když to dělám dneska, nějakou věc prostě, nějakou činnost dneska, tak jí dělám způsobem, aby mi to umožnilo dělat tu činnost v relativně dlouhodobím období. To znamená, že když budu mít les a budu v tom lese hospodařit, tak budu hospodařit udržitelným způsobem, tak abych v tom lese mohl hospodařit, aby tam mohli hospodařit moje děti, aby tam mohli hospodařit jejich děti. To znamená, že na ráz ho nevykácím a přesto, že ten les tím nezaniká, musím ho osázet a všechno, ale docílím tím toho, že ta generace a případně další dvě generace, protože nejdřív budou moct kácet za sto let, já jim neumožním ten profit, jo. Já tu dřevní hmotu spotřeboju, prodám, probendím. Nemusím ji investovat. Prostě jí nějakým způsobem třeba projím. A odkážu jim tu pařezinu, v lepším případě s těma osázenýma stromkama a nebo oni tam ještě musím sázet. Tak to moc udržitelný jako není jo. Udržitelný bude, když budu ten les opečovávat výběrným způsobem. To znamená, že z něj vyberu tady strom, támhle strom, támhle strom a budu odsud realizovat ten přírůst. To znamená v našich podmínkách třeba kolem těch třech kubiků ročně na hektar, jo. Když budu mít deset hektarů, tak vím, že z těch deseti hektarů si můžu vzít kolem těch třiceti kubiků dřeva. S tím, že ten les nezaniká, že funguje dál a že ho odkazuju jak jsem ho dostal. To je pro mě udržitelnost.

T: A co pro Vás znamená udržitelnost a udržitelný rozvoj v cestovním ruchu? Dokázal byste uvést příklady? Vy jste teď říkal jak je to obecně.

R: To je ono. Pořád, za všech okolností se musím ptát, jestli jakákoli moje činnost, jakýkoli moje působení v tom území, teď mluvím z hlediska pozice toho cestovního ruchu, neovlivňuje tu podstatu toho mého byznysu. To znamená, já v tom cestovním udržitelným ruchu prodávám krajinu, prodávám přírodu, která tam je, samozřejmě prodávám prožitky, které z toho jsou. Samozřejmě jako součást toho prodávám ubytování, stravování a tak dále. To jsou věci, kde si můžu nějak pomoci nebo změním to v nějakým kratším období. Ale tyhlety dlouhodobí, nespotřebovatelný věci a jsme u toho zase zpátky, když prostě v tej krajině provedu nějaký... žádný věci nejsou nevratný, příroda si vždycky pomůže, vždycky, to je prostě, ale záleží na tom, v jakým časovým horizontu. Jestli je to v horizontu stovky let, tak to pro mě není udržitelný. Ale můžu provádět jenom takové zásahy, které neničí tu podstatu toho byznysu, kterej mám.

T: A myslíte si, že existuje nějaký klíč, nějaké klíčové slovo, nějaký návod, nějaké pravidlo? Vy jste to vlastně řekl, zásadou je to, že musíme se naučit nespotebovat to hned. Možná změnit ten konzumní způsob myšlení.

R: Já říkám, já nejsem nějak vyhraněnej proti konzumnímu turismu. Tak jak je chápanej, tomu masovému turismu, protože jsem si vědomej to, že s masovým turismem z ekonomického hlediska je to bez debat, ale pořád je to nadpoloviční věšina. Výrazně nadpoloviční většina lidí. Samozřejmě, že stojím na tej druhé straně a každým kousíčkem se poukoušíme přetáhnout, ale těch lidí je pořád sto. Oni jich mají pětadesát a my pětáctýřicet. A je to boj, nikoliv od těch, jestli oni budou mít dvacet a my osmdesát. Ten boj se opravdu odehrává takhle, okolo toho středu jo. Je to boj, do slova a do písmene. Už jsem to říkal, na Šumavu ta struktura návštěvníků, kteří tam přijížděj. Přijížděj mi tam ti, kteří tam jezdili vždycky. Až to tam přestanou nacházet, tak odpadnou prostě a půjdou někam jinam a stanou se těma nově přichozíma v těch územích, možná jako ve Slavkovským lese nebo tak, který nabídnou to, co oni hledaj a na co čekaj. Takže nejedná se, ty masáci tam přijedou více méně vždycky, ale jedná se o tu skupinu třeba patnácti lidí, kteří jsou

posedlí. Posedlí je blbý slovo, ale jsou to lidi, kteří hledají, jsou to ti hloubkaři. A na ty když kašlem, nebo je otrávíme třeba mediálními kampaněmi a nebo neustálím povědomím o tom, že na Šumavě se tahají lidi z lesa nebo že tam zasaňuje policie, kdo by do toho území jezdil? To je špatná reklama, jo.

T: Existují podle Vás nějaké konkrétní druhy či formy cestovního ruchu, které jsou podle Vás samy o sobě automaticky udržitelné?

R: No tak to je problém teda. Samy o sobě automaticky udržitelný. Vždycky tak. No vždyť já to říkám. Vždycky to je ve vazbě na počet, na množství a na charakter té lokality, kterou... když vám některým územím projdou tři lidi denně, tak je tam klidně můžete pustit, to není žádný problém, když vám tam projde třicet lidí, už budete trochu přemýšlet a když jich tam projdou tři stovky, nebo tři tisíce, tak to už prostě nejde. Takže ukažte mi aktivitu. Cykloturistika v podstatě je přírodě blízká turistika. Na Šumavě dneska je určitě nadpoloviční většina návštěvníků, jsou to cyklisti. Já se ptám jestli v tomhle tom houfu a tak dál, je to ještě stále z celého toho pohledu udržitelná aktivita, protože pořád nejezdí na autě, že jo? Ale upřímně řečeno, naprosto ekologicky udržitelná aktivita snad opravdu jen individuální pěší turismus. Opravdu, nebo putování v malech skupinách.

T: Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch? Já už jsem to vlastně na začátku trochu řekl.

R: Když nabízím nějakou variantu k tomu běžnému standardu, na který jsou lidi zvyklí a tak. Nabízím něco víc. Nabízím poznávací turismus. Nabízím zážitkový turismus. A teď nemyslím zážitkový turismus, že jdu do extrémních zážitků. I to je konec konců alternativní. Ale ne jak já to myslím. Že se nabízí i ten bližší kontakt s přírodou či s místními lidmi. Je to prostě, že se jde v těch věcech jako víc na dřevě. To je to ta alternativa. Protože to, že někdo spí v hotelu a někdo spí ve větším hotelu, to mi prostě moc jako alternativou nezavání.

T: Jak rozumíte termínu ekoturismus? Myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován? Jestli jste se s ním setkal případně, kde si myslíte, že ho lidi nějakým způsobem dělají dobře?

R: Já si myslím, že se to někdy s těma definicema přehání. Upřímně řečeno, já si myslím, že lidem je úplně jedno v jaké jsou škatulce nebo co to je za záležitost. Nás, který ten turismus nějak ovlivňuje, tam potřebujeme vědět jaké je rozdíly mezi základními kategoriemi.

T: Dobře. Mohl byste uvést příklady, kde si myslíte, že je ekoturismus správně provozován?

R: Určitě. Je to třeba pobyt na farmách. Je to agroturistika. Ale agroturistika je v podstatě, kdy opravdu úplně optimální je, ale když se třeba stane, že ten sedlák je tam, jak to běžně bejvalo třeba v Německu jo. Existuje sedlák, který má své území. Těžko se to daří v podmínkách zemědělských družstev, kde je to více méně anonymní a tak. Ale jestli se mi to podaří na svých třiceti, padesáti hektarech. Mám tam dvůr. Na tom dvoře, ta iluze, že tam běhají slepice, to už ani nemusí, ale jestli je schopen vyprodukovat nějaký produkt, které třeba i tomu hostu nabídne a ubytuje v rámci toho svého zařízení jeden, dva, tři pokoje, který nabízí tomu člověku. Ráno mu poskytne kvalitní snídaní z místních produktů. Přes den mu poradí, kam má jít, nebo s ním i jde, když má na to čas. A večer si spolu třeba i povídají. Ti lidi tam jezdí, aby měli kontakt. Tomu já říkám, to je ten pravý agroturismus v pravé podstatě. Jestliže někdo jenom na vesnici postaví penzion, který jenom předstírá, že je to agroturistika a zorganizuje výlet k místnímu sedlákově, jako je třeba pan Štěpánek, který je skutečný borec, ale on tam jenom zorganizuje ten vejlet, tak to už jako ne.

T: Vy jste řekl, že kdybych s ním šel do té krajiny a pomohl mu jí nějakým způsobem interpretovat...

R: Ten pan Štěpánek tohle dělá.

T: A myslíte si, že tohle je klíčem k tomu šetrnému ekoturismu?

R: Já si myslím, že jo. Protože lidi chtějí toho autentického průvodce. Tam je důležitý, aby získali tu důvěru, že ten člověk, který je provází o té krajině něco ví. Ono je dobře když ty vědomosti má fakt dobrý, nemusí je oslňovat, nemusí na ně pouštět nějakou... ale musí bejt vidět, že o té krajině něco ví. To znamená, že v první řadě musí znát dobře místo. Když tam přijde, nerad bych se kohokoli dotkl, ale když tam třeba přijde strašně chytrý člověk, ale bude z Prahy, tak bude mít despekt. Z Prahy jo. Když tady řekne, jo já tady žiju třicet let, padesát let a dělám to, tak je to o ničem jiném. Takže je to o té kvalitě toho osobního kontaktu. To si myslím, že je úplně nejdůležitější.

T: Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblastí?

R: Doplnkový určitě. Protože právě vyplňuje tu niku na tom trhu, kde je považovaná ta vyšší kvalita a tohleto. Ta představa, že ekoturismus, že bude spát na slámě a bude to za stovku. To si nemyslím. Já si dokonce myslím, že v některých aspektech to dokonce může bejt i lepší job než... že ten člověk si má právo říct o víc peněz, než když je ubytovaný v nějakém hotelu, protože on vlastně dává něco jiného. On vlastně nabízí ten příběh. Zatímco tam akorát přijdete, obědnáte přes nejmenovanou agenturu, vám přijde voucher, vy tam dojedete všechno a někdo vám dá snídaní a večeři a vplyne vás ven a tam stojíte na vsi a vy nevíte co s tím. A naštěstí tady je správa parku, která se Vás uchopí a něco s váma podnikne. Zatímco u toho sedláka je to jinak. Nebo u toho člověka, u kterýho jste doma. On to nemusí bejt sedlák, ale je to určitě vždycky místní člověk, který to dělá jinak. Takže agroturistika není nutně spojená s tím, že musí po dvoře běhat slepice, ale je to spíš teda o tom individuálním kontaktu, jo.

T: A teďka zase trochu slovíčkařím, ale možná v tom budete vidět rozdíl. Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem udržitelného rozvoje regionu či oblastí?

R: Ale jo, samozřejmě. Jestliže zaměstnáme lidi tímhle způsobem a oni budou spokojení. Je tam ta struktura těch činností, který fungují ve prospěch toho udržitelného cestovního ruchu, tak už je nenapadají takový ty blbosti, že tam postaví tu chemičku, že jo. A nehledě na to, že i oni zpětně, když si uvědomují tu hodnotu svého regionu, tak se úplně jinak občanský chovají. Když budete žít někde anonymně, na úplně anonymním místě, kde je vám všechno jedno a někdo dva kilometry daleko něco postaví, tak si řeknu to jsou dva kiláky, zavřu bránu a hotovo. Tak tam to tak není.

T: A myslíte si, že jsou regiony, kde třeba tohle je problém, protože tam jsou lidi vykořisťováni a nemají vztah k tomu místu? Proto jsem mluvil předtím o té integritě a o tom, jestli jí cestovní ruch buduje.

R: Určitě. To je třeba vidět krásně na tom nekonečném boji o ten zámek Jezeří, kde jsou... vlastně se tam přibližuje ta uhelná jáma. To je krasickej střet. Tak jestli ten Jiřetín, jestli ho ještě zblajznem, nebo ne. To je úplná klasicka. Je tam obrovská ekonomická zájem. Nedá se to posuzovat. Co si budeme povídat, energii potřebujeme všichni a tak, ale to co jsme říkali, to uhlí za čas může být využito jiným způsobem. A je otázka, jestli tady ten okamžitý profit nepřevažuje. Jak

říkám, základ je, když si pořád vlídi uvědomují, že vlastně z té kvality toho regionu žijou. Že je na tom postavený ten jejich byznys v turismu. Mají k tomu území když už ne srdeční vztah, což by bylo úžasný, tak aspoň ten pragmatickej vztah, že jim to dochází, tak prostě žádnéj z těch starostů, co dneska křičí, tak žádnéj z nich nepříjde s ničím takovým, že by chtěl tu Šumavu rozvíjet tak, že by tam chtěl stavět nějakým zásadním způsobem zařízení, který ohrožou tu podstatu. Až na výjimky. My si třeba myslíme, že ta lanovka na tom hraničnicku tam dole na Smrčině není úplně to pravý ořechový. Ale ty místní lidi to zase vidí jako zásadní příležitost ke stabilizaci pracovních sil a tak dál. Můžete dokazovat stokrát, že to tak není. Máte v ruce rozbor. Vidíte jak to bude fungovat ten byznys. Kolik všechno... že ten přírůst těch míst je naprosto minimální, tak stejně neuspějete. Jednou to mají zafixovaný. Média zapracovala v tomto případě tak... Jo tady by třeba alternativou k tomuto způsobu masivní turistiky je alternativou daleko pracnějši, ale tím pádem zase i lidský zdroje, náročnějši. To znamená, musíte mít víc lidí, zaměstnáte víc lidí. To jsou ty různé formy té udržitelný turistiky. On je to v zimě trochu problém. Tak je to tady běžeckej lyžování, je to zimní turistika na sněžnicích a tak dál. A jsou to nabídky doplňkových programů, který tam schází. To znamená mít tam třeba v zimě ten bazén a všechno, co s tím souvisí. Ale mít tam ten šestipásej vlek, tak lanovka která tam je s tou sjezdovkou to fakt neřeší.

T: A mohli byste jmenovat konkrétní oblasti či regiony v České republice, kde je podle vás výhodný ekoturismus primárně možné realizovat?

R: Tak myslím si, že to jsou Moravské hory. Nahoře. Jeseníky, Beskydy. Základem je, aby ten kraj nebyl nějak jako když to řeknu ani ne tak dneska, ale aby ten jeho drive nesměřoval k tomu, že bude za každou cenu zcivilizován, kompletně přeměněn a tak dále. Já to řeknu, na Šumavě se stalo před časem to, že z takový tý, tam kde dávaly lišky dobrou noc, takový ty starý chalupy, ty se úplně ztratily. To je všechno předělaný, zbouraný. Nemluví o tom, kolik jich tam je, ale mluvím o tom rázu. Jsou tam dneska i šumavský chalupy, který se tvářej jako šumavský chalupy. Ale to jsou všechno nový, nádherný objekty. Tím neříkám, že tam nemůžou bejt. Ale už jsou tam jenom ty. Třeba skanzen dneska už na Šumavě neuděláte. Prostě tam není jo. Jsou spíš kde to přežilo, tyhle venkovský památkový rezervace, tak je to pošumaví. Ale ta horní Šumava prošla obrovskou změnou. Ale nejvyšší hora Orlických hor, Orlický hory jsou překrásný, protože můžou stavět na tej architektuře, kterou tam zachránili pražáci. Místňáci asi moc ne. Ale prostě zachránili to. Na Šumavě došlo k totální přestavbě. Po tehle stránce taková ta identita se ztratila. Šumava prošla něčím... jsou to takový alpský horský střediska. I v těch Alpách najdu ty chalupy, který tam stojí i osmdesát, sto let. To na Šumavě fakt není jo.

T: Proč si myslíte, že se to stalo?

R: Objevily se peníze v té první fázi. Objevili se tam bohatí investoři. Myslím si, že to tam dneska ti lidi hledaj a že to tam nenachází prostě. Taková vzácnost třeba na té horské části je osada Vilémov na Kvildě. To je místní část, kde jsou původní hamerský domky, kde bydleli ti hamerníci, kteří tam dělali nějaký ty výrobky na potůčkách. A zbyly po nich ty chalupy. Ty dřevěný chalupy jsou užívány hlavně jako rekreačky a některý jsou nabízený jako minipenziony a tak. Ty si ten nějaký svůj půvab zachovaly. Ale zbytek toho regionu, to jsou všechno nový domy. Charakter se ztratil, ten ráz opravdu. Mluvíme o rázu Šumavské architektury, nebo spíš architektury vyšší Šumavy. To nenávratně zmizelo, to je neobnovitelný.

T: My jsme teďka částečně mluvili i o těch přínosech ekoturismu v tom, že teda tenhle ráz dokáže udržet a podobně a tu architekturu. A teďka jsou nějaké záporný ekoturismu?

R: No ono je to vždycky problém, když říkáme, že na jedné straně nechceme ty nový baráky a na druhý straně říkáme, že to území nechceme úplně zakonzervovat. Kdo to ví? Já to nevím. Nevím, jestli to ví někdo s těch lidí, kteří k nám občas přijedou. Ale záporný? Rozhodně to není program pro všechny. To není. Ale je to zajímavý program, pro ty, kteří chtějí něco zvláštního, něco výjimečného, něco alternativního. Ale jako masovej program pro území typu Šumava, to si neumím představit tu dohodu těch subjektů, těch je tam moc. Území je příliš rozsáhlý. Už ten stupeň civilizace, dosah nějaký míry, že už se dneska bavíme jestli dál jít v tom progresu. My se o tom můžeme jenom bavit, ale rozhodoujou o tom jiný lidi. Rozhoduje o tom ta chuť těch podnikatelů. Ten trh, jestli je o to území pořád ještě zájem. A měly by tam hrát důležitou roli ještě stavební úřady, což se vůbec neděje. Ty jsou v úplně totální defenzivě. A vůbec právo v České republice po téhle stránce je někde zalezlý a vůbec netuší jo.

T: Legislativa pokulhává?

R: Jako příliš dlouho, čtyřicet let jsme žili v tom že se nesmělo nic a za všechno šel člověk pomalu do kriminálu a najednou prostě ta pravda, která je taková, že co není zakázané je dovolené. To je pravda. Ale kromě toho zákona už tady velmi omezeně fungujou věci jako morálka nebo etika. Nebo takovej ten, kdy určitý věci se prostě nedělají. Teď myslím třeba i z hlediska stavebního. Na Filipově Hutí, což je nahoře nad Modravou, je to vlastně poslední lokalita, která má charakter horskýho osídlení. Tam postavil jeden pan architekt, kterej dělal dvorního architekta na Modravě a vycházel dobře s panem starostou z Modravy, tak tam postavil dům, kterej je já nechci říkat z padesáti procent ze skla, ale je tam prostě strašná spousta skla. On se ze všech stran strašně blejská. Stavěl původně chaloupku no a ta chaloupka je trojnásobně dimenzně větší a je to samý sklo. To jsou ty věci, který by v Německu nikdo neudělal. Oni to prostě neudělaj. Protože by se shodili, ty lidi by řekli, no tak nikdo by tam s ním nemluvil i kdyby mu to nakrásně povolil stavební úřad. U nás to bez problémů povolí stavební úřad. Nebo respektive on to nepovolil, oni mu dali něco jinýho. Ten pán to postavil a pak přišel paragraf osmdesátosm. Což je pokud se pamatuju, jestli ten paragraf začal přesně v dnešním stavební zákoně, ale je to paragraf o odstranění stavby. No a málokdy najdete, ve své historii co pamatuju na Šumavě, na horskej Kvildě byla odstraněna jedna garáž, která stála asi metr od cesty a ten člověk to udělal více méně bez nejmenších problémů, protože pochopil, že to postavil moc blízko silnice tam v tej otáčce. Jak bydlel Karel Titul, ten řezbář. Jinak nepamatuju žádnou stavbu nikdy, nikdy, aby byla odstraněna. Čili, u nás je to tak, že stavební to postaví, klidně zničí architektonickéj ráz celý vsi, je to úplně jedno. Pak přijde stavební úřad. V lepším případě dostane pokutu ten člověk, ale ten přínos mnohonásobně přesahuje tu pokutu. To není řešení. Ta vymahatelnost tohoto práva je strašně špatná. Musím to být tak, že když ten člověk udělá něco, co tam zásadním způsobem nepatří. Já teď řeknu, já na své zahradě, kde bydlím zalezlý támhle někde dole daleko, tam žádný chráněný území není. Stavím tam kolnu a stavím ji na černo. Je to na mým pozemku, nemám žádný sousedy a tak dál a vím, že až to skončím, tak dojdu na stavební úřad

a řeknu hele Marie, já jsem tady něco postavil a ona přijde zlegalizuje mi to. Není žádný problém. Je to kolnička na zahradě. Ale ty lidi tam staví domy ve veřejném prostoru ve zvláště chráněném území. To беру jako rozdíl.

T: Teďka k těm specifitějším otázkám, je jich sedm. Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní překážky či bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí? Jestli existují nějaké bariéry.

R: Zprvė říkám, jestli ještě vůbec najdeme to území. To znamená ta úroveň tý přestavby, aby to odpovídalo, protože nemůžu... nebo takhle, je to paradox, já můžu ekoturistiku provozovat i třeba v hotelu, protože důležitý je, jestli zase z hlediska toho, jak se chová ten hotel, že jo. To máte počínaje měněním ručníku, využíváním zdrojů energie, úspornýma žárovkama, prostě všechno. To je první věc. Druhá věc je, že ekoturismus není jenom o baráku, ale je to zejména o vztazích. Když se k nám ten personál chová způsobem, tím empatickým, to znamená, že se Vás zeptají, jak se Vám líbilo na procházce a kde jste byli. A když vy řeknete a on Vám dokáže ještě poradit a asi to těžko realizuje na hotelu kterej má stopadesát lůžek a kde je recepční, přišla od Ostravy a netuší kde je Modrava, jo. Asi těžko. Ale zařízení menšího typu, kde je tři, pět lidí, tak tam to musí fungovat takhle. A tam se to dá dobře udělat. Když ten pension se chová vůči prostředí nějak, vůči hostům se chová nějak. Stará se o ně a tak, tak je to velmi blízký a pak už... takže tudle je ekoturistika, zatím co u nikoho na statku je to agroturistika, ale ve svý podstatě ty principy jsou stejné, jo. Ten hostitel se chová nějakým způsobem vůči přírodě a chová se nějakým způsobem vůči tomu hostu. To jsou ty dva klíčové aspekty, který já tam vidím. Takže limit vidím v tom, že už je málo těch... nebo ten stupeň civilizace postoupil někam a druhá věc je, limit vidím možná ve vyšší pracnosti a v takové té neochotě těch lidí, se tím zabývat, protože je to náročnější. Ten člověk se musí víc starat. Musí víc s těma lidma komunikovat. Musí i něco vědět a tak. Prostě je to náročnější.

T: Pojďme se podívat blíže k těm jednotlivým bariérám. Ale v první řadě myslíte si, že biologicky či kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? Myslím to v té rovině, že pokud je místo chráněno, tak by se právě měla dodržovat určitá pravidla.

R: Chráněná území беру jako devízu, nikoliv jako omezení. Za prvé ten stát to neudělal jen tak pro nic za nic. Mluvím o velkoplošných chráněných územích, nemluvím o chráněném mokřadu o rozloze půl hektaru, kde je kuřka obecná a to nemá vliv na to. Ale jestliže někdo chce fungovat v chráněném území typu Slavkovský les nebo Šumava, tak si myslím, že je to devíza.

T: Ale je to devíza k rozvoji ekoturismu, jestli ho to nějakým způsobem nelimituje?

R: Samozřejmě. Je to pozitivní. Beru to tak, že ten člověk, já to zase беру, že je to pozitivní. Beru to, že ten člověk ho vlastně za spoluúčasti státu, nebo toho vyhlášovatele nebo správce toho území získává něco, co jinde musí třeba možná pracně hledat a nebo to tam vůbec není, jo. Tady mu to garantuje ten stát. Já to беру pozitivně, že chráněná krajinná oblast, je šance jednoznačně.

T: Dobře. Do jaké míry mohou fyzické bariéry rozvoje chráněných území České republiky limitovat rozvoj ekoturismu?

R: Fyzické bariéry?

T: Fyzické bariéry. To znamená přístupnost, infrastruktura, jestli je infrastruktura v České republice nakloněná ekoturismu.

R: Já bych řekl, že docela jo. Protože ta... infrastruktura v České republice je podle mě nakloněná ekoturismu. To už jsme se bavili o tom, že česká krajina je poměrně zalidněná krajina, není to krajina dlouhých vzdáleností. Je to krajina, ve které žijou lidi a na druhou stranu je to krajina, kde kromě aglomerací, ten venkov umožňuje... je přiměřeně osídlen a nejsou tam ty kapacity takové. Když ta krajina, když je prostě.. nejsme úplně, s výjimkou těch totálních špeků, tak prostě není našim zvykem stavět nějaký stopadesátí lůžkový kapacity. Ta krajina není tak atraktivní, aby ten byznys tohleto udělal. Tohleto může fungovat u Macochy. U Macochy a v jejím okolí nebo okolí Hřenska, se můžou postavit, kde je Labská soutěžka, kde to frčí. Tam se ten byznys vyrobí tímhle způsobem. Ale jestliže máte někde v chráněnej krajinněj oblasti, tam tyhle velké objekty je nesmysl budovat a ten byznys to vý velmi dobře.

T: Já si naopak myslím, že ty malé projekty oni moc realizovat nechtějí, protože ta návratnost z těch malejch lůžek je maličká.

R: Jasně, teď si ale vezme, že uděláte padesátílůžkovéj penzióň a ty lidi tam prostě nedostanete. Protože jak říkám, hrozně záleží na té atraktivitě toho místa. Jestliže máte po ruce něco, kde máte záruku klientely, musíte mít já nevím kolik šedesátí procentní obsazenost. Abyste tam ty lidi dostal, prostě musí tam přijet a když tam nejsou?

T: Jasný. A když na to dostanete dotace z Evropský unie, tak proč byste to neudělal?

R: To je ještě horší. Ale to už potom nemá co dělat s turistikou, to je jenom v podstatě o otočení peněz, nic jinýho. A to nejsou peníze z Evropský unie. To jsou peníze naše, který by bud'to mohly být využity jiným způsobem, nebo by sem neměly vůbec přijít.

T: Další bariéra. Mohou psychosociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů, například příhraniční oblasti, mluví o náplavě, původ obyvatel, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místnímu, starousedlíkům či naopak cizímu, turistům, jak jste říkal, že mohou být místní, kteří nejsou nějakým způsobem propojeni s ekoturismem, jestli by jim to třeba mohlo vadit? Mohou tyto atributy být překážkou ekoturismu, jeho rozvoje?

R: Já nevím. Obecně si myslím, že člověk s dlouhodobím vztahem k území je příznivější. Myslím si to. Přestože ta jeho vazba mnohdy může být tak silná, že zase potom tam nerad někoho vidí, ale vždycky je to tak. Myslím, že na Šumavě třeba specificky, celý pohraničí, kde tři a půl milionu lidí muselo odejít, že bylo kompletně vysídleno a částečně vysídleno. Ty lidi, kteří tam dneska jsou, většina z nich nejsou původní lidi. Už je to ta první generace. Někteří z nich...

T: To znamená, že nemají několik generací na hřbitově...

R: Oni tam ty hřbitovy ani nejsou. Ty starý jsou zaniklý a ty nový dneska... velmi zajímavý aspekt je pohřebnictví, většina pohřebních aktů se odehrává do větších sídel jo. A ty starý hřbitůvky zanikají. To je moc zajímavěj fenomén. A kterej taky souvisí s identitou místa. K identitě místa patří kostel a hřbitov. To jsou dvě věci, který... Prostě platí to, že ten dlouhodoběj vztah k území je nejlepším předpokladem pro ekoturismus, kterej tam dá podnikat. Ale na druhéj straně je tady zase ten fenomén toho... já jim říkám osvěcení padesátíci. Na Šumavě je to opravdu zajímavěj. Jsou to

lidi, kteří strávili svůj produktivní věk ve městě, tady vydělávali peníze. Najednou jim vylítly děti z hnízda a ono už je to tady nebaví. Už se nechtějí dál štvát. Už více méně všechno mají, jsou slušně sociálně zabezpečeni. O důchodcích už vůbec nemluví. Já ale mluvím o těch lidech, kterým je padesát. Třeba třeba ještě stačí tempu, ale nemohli najít jinou kvalitu. Tak ty tam přichází, kupují baráky. A teď je otázka, jestli jsou opravdu... oni tam žijou, zvyšují ten intelligenční potenciál té obce a to je strašně zajímavý, jak s nima zase třeba komunikuje ta obec jo. Někteří je berou jako zchytralý pražáky. Oni tam samozřejmě, jak jsou zvyklí se zapojovat tady odsud, zapojují do veřejného života. Pronikají do zastupitelstev. Fakt je to zajímavý fenomén. A už ho i nějak ovlivňují. Možná i jinak, než si ty místní představovali. Někomu možná nevadilo, že třeba donedávna na návsi byl bordel, ale oni jsou někdy takovým tím tahounem a tím motorem těch změn. A někdy jsou ty změny vítány a někdy nevitány.

T: A řekněme inteligence, nebo vzdělanost těch lidí, kteří by se mohli zapojit do ekoturismu, myslíte si, že je to taky problém v těchto regionech?

R: Já si myslím, že klíčové. Prostě nedostatek lidí, protože tohleto nemůže dělat každá trouba. Předpokládám, že je to náročnější. Je to o komunikaci s lidmi. Je to o tom, že musím něco vědět. A taky radši si povídáte s člověkem, kterej máte pocit, že Vás obohacuje a neválcuje Vás. Inteligentní člověk Vás neválcuje údajema a tohleto. Ale máte pocit, že si s tím člověkem popovídáte a je Vám s ním dobře a to se upřímně řečeno někdy u těch místních úplně nedaří. A je to zase o příležitostech. Někteří z nich třeba neměli příležitost se někam podívat, studovat a tak dále. Takže oni si myslím, že tohleto že tam přináší, tak to je dobrý. Oni mohou být významnými hráči v tom byznysu tohoto typu. Ti osvícení padesátníci. Nebo řekněme stárnoucí náplavy, stárnoucí inteligence. Já to nevidím jako negativně. Nejsou to luřáci, kteří si tam jedou jenom užívat.

T: Chtějí se zapojit do toho života. Jsou veřejně aktivní.

R: Ano. A znám jich několik, kteří se už úspěšně etablovali. A někdy se stane, že potom přijde revoluce a ta chudina v uvozovkách, berte to s nadsázkou, že ta se zbouří a tyhlety osvícence převálcuje. A pak to vypadá, jak to vypadá u nás.

T: A ještě myslíte si, že existují nějaké legislativní bariéry nebo překážky rozvoje ekoturismu v chráněných oblastech České republiky?

R: Obecně má každý podnikatel tendenci brečet, že je omezován na svých právech, ale ti inteligentní chápou, že to prostě ty bariéry či limity tady jsou, že už to, že tam smí stavět a fungovat, to už je od toho správce území určitá exkluzivita. To by si měl uvědomit. Ale říkám, je to hrozně individuální. Většina těch lidí, kteří do něčeho takového jdou a mají ten záměr, to, že skutečně chtějí dělat něco, co je příbuzné ekoturismu, tak s těma zásadní problém není. Problém je s těma ostatními, kteří napřed staví a potom se baví.

T: A teďka už poslední otázka. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu, tohle už je hodně odborný, na daném území? Ale v zásadě já vám to vysvětlím, jak to myslím. Vezmu sekundární data nějakého území a na základě těch dat si udělám analýzu. Můžeme na základě těchto dat říct jestli to území má potenciál k rozvoji v rámci ekoturismu? Nebo použít ekoturismus jako nástroj?

R: Já myslím, že určitě. My jsme už asi třikrát inovovali, jmenuje se to strategie rozvoje udržitelného turismu na Šumavě. A tam fungujeme tím stylem, že... máte rozdíl mezi strategií, mezi plánem a tak dále. Jednotlivé plánovací dokumentace a tak dál. S tímhletem si nehraju, jo. Naší snahou, při vytváření těch dokumentů, bylo za co možná nejširší účasti všech těch stakeholderů území ze všech možných rovin od státní správy, přes podnikatele, místní zastupitele, přes turisty, přes domácí obyvatele a tak dál. Jak jsme vytvářeli nějakou takovou formou jsme dospěli k nějaký té strategii pro Šumavu, která se alespoň tváří udržitelně. To znamená, vynechávali jsme z toho ty věci, který obecně jsou známý a který mají masovej charakter a tak dál. Ty nepotřebujou podporu, ty se budou rozvíjet znovu. A pak tam je už jenom otázka limitů a státní správy, která když se tyhlety aktivity projevují škodlivě na to prostředí samotný, tak má dostatek pák na to, aby zasáhla. To nebyl náš problém. Náš problém byl, bavit se o těch příležitostech. My jsme se bavili o tom... rozstrukturovali jsme si ty různé činnosti, ty segmenty toho cestovního ruchu do těch nejrůznějších kapitol a teď jsme se bavili o aktivitách v rámci těch kapitol. Ty jsme nějakým způsobem zklustrovali a pak jsme se bavili o nějakých časových horizontech, do kdy jsou realizovatelný. Pak jsme, a to bylo hrozně důležité, že jsme normální plán třeba v podniku, tak tam je řečeno kdo to udělá. Za to je určitá odpovědnost. My jsme to pojali jinak, jako příležitost pro koho. To znamená u nás u každé kolonky je napsáno: „příležitost pro“ a tam jsme napsali pro koho je to příležitost a pak samozřejmě jakým způsobem třeba, tak jsme tam psali jakým způsobem čerpat prostředky, jak je získávat a tak dál. Takže tenhleto finální výstup taky kvůli kterému jsme to dělali.

T: A ujalo se to? Ti akteři, které jste jmenoval...

R: Že by to byla nějaká bible o který se bavíme, to nemůžu říct, ale jo, řekl bych, že jo. To bych Vám mohl i poslat, když budete chtít.

T: To budu moc rád. A ještě jedna věc k tomu. Pakliže si ten model vytvoříme, myslíte si, že je možné na základě takové teoretické modelu ekoturismu stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji? Takže já si vytvořím ten model a pak si na základě toho můžu říct ano, to území má potenciál nebo ne. Myslíte si, že to má nějakou validitu? Nebo k tomu potřebuji velkou dávku empirie, abych to vyzkoušel v rámci terénního výzkumu třeba?

R: Otázka je, jaké jsou ty rozlohy, na kterých to chcete dělat. Jestli to chcete dělat na nějakým uzavřeným území, tak si myslím, že je to reálný. Pakliže to chcete dělat na území třeba nějakého... na relativně menší lokalitě si myslím, že by to šlo. Ale udělat to pro území celý Šumavy nebo tak, to si myslím, že by bylo opravdu... nevim.

T: Vemte si třeba jednotku CHKO...

R: To si myslím, že je příliš veliký. Určitě by stálo za to... ono při vytváření pokusu o něco takového. To je v podstatě něco takového, co jsme se snažili tvořit my. I fyzickým výstupem podobných úvah je spektrum těch činností, o který si myslíme, že jsou klíčový pro to, aby se to území vyvíjelo tím způsobem, který můžeme nazvat, že je to nějaký ekoturismus, nebo nějaký přírodě blízký turismus. A abychom toho docílili, tak máme nějaký ty nástroje, který nabízíme těm lidem a říkáme jim, když tohleto budete dělat, tak byste k tomu měli přispívat.

T: Je něco, co byste chtěl dodat, něco, o čem jsme nemluvili? Je nějaká otázka, kterou byste položil sám, dělal-li byste sám podobný výzkum?

R: Co bych se lidí ptal? Proč do toho území jezdí, co tam chtějí? Co tam hledají? To je klíčový jo. Proč do toho území jedu. Co od něj očekávám. Já bych se ani neptal, jestli to území je cenný, ale jestli jsem tam šťastnej. To si myslím, že je důležitý. Místní lidi taky. Jako zeptat se jich, jestli se jim tam dobře žije. To je klíčem.

Rozhovor číslo 7

Den: 27.3.2014

Respondent: Ing. Jaromír Beránek

Místo: Praha

Zaměstnání: jednatel firmy Mag Consulting

Tazatel: Máte rád přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, kulturní památky a sídla?

Respondent: Původem pocházím ze západních Čech z vesnice... Kaceřov.

T: Já jsem z Ostrova od Karlových Varů.

R: No, to je ještě poměrně daleko. Je to povodí Berounky. Dříve se to jmenovalo Mše. Na soutoku Berounky a Semšenky a tam je jedna z nejzachovalejších krajin vůbec u nás. To teda nejsou vyloženě horské oblasti. Takže přírodu a krajinu a co k nim patří, mám velmi rád.

T: Takže preferujete přírodu a krajinu. A zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: No určitě ano, protože se zabýváme i tím ekoturismem tou agroturistikou a těmito formy, šetrnými formy, které v podstatě jsou předpokladem pro udržitelný cestovní ruch a ne vždycky se u nás na to myslí. A můžeme to vidět v některých zejména přímořských oblastech, které jsou do určité míry zdevastované, zanesené smetím, odpady a tak dále. A musíme myslet, abychom tu krajinu udrželi v nějakém přijatelném stavu. Musíme pro to hodně dělat a musí se bohužel do toho i vynakládat peníze i v rámci infrastruktury cestovního ruchu jako celku.

T: Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah?

R: Cestovní ruch je pro mě v podstatě můj život. Pokud to vezmu ze širšího hlediska, tak v cestovním ruchu pracuju od patnácti let, kdy jsem vstoupil do učení kuchař, potom hotelová, vysoká škola v zahraničí a desítky různých článků a publikovaných nejenom u nás, ale i v některých zahraničních... v zahraničí.

T: Takže už od 15 let, to znamená kolik let?

R: Asi 40 let, víc jak 40 let no.

T: A tedy v oblasti? Začínal jste v gastro, v hotelnictví a postupně se to rozšiřovalo...

R: Na celý cestovní ruch, ale to už během vysoké školy, ale to už vlastně i během hotelovky, jo...

T: A jaký máte vlastně teď záběr, konkrétně, kdybyste to měl definovat, co teď vlastně děláte?

R: Děláme vědu, analýzy, výzkum, všechno kolem cestovního ruchu. Studie, ročenky a tak dále.

T: Čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu prospět?

R: Cestovní ruch má pro regiony a jejich rozvoj velmi velký význam a na případech a na odlehklých místech je to jedna z mála forem zaměstnanosti, kde lidé mohou v podstatě si vydělat. Můžeme to vidět třeba v Krkonoších a Podkrkonoší, kdy třeba během pěti kilometrů nahoře máme opravené baráky, opravené silnice, protože tam je cestovní ruch a o pár kilometrů dál, respektive o pár desítek metrů níže již je v podstatě nezaměstnanost, bída a špatná infrastruktura a velmi vysoké rozdíly. Za socializmu v podstatě v těchto oblastech to bylo uděláno tak, že tam ty příležitosti zaměstnání byly jak pro chlapy, tak pro dámy. Víme, že tam zaniklo mnoho sklářských firem, textílek a tak dále a dneska ta práce je tam velmi těžko dosažitelná.

T: Takže příjmy a pracovní příležitosti. A čím si myslíte, že naopak cestovní ruch může regionu uškodit?

R: Pochopitelně může mu i uškodit. Do určité míry může uškodit i takzvané druhé bydlení, kdy více jak 13 % českých domácností, více jak 30% pražských domácností má druhé bydlení. Chaty, chalupy a z tohoto pohledu je to forma cestovního ruchu a není daňově ukotvitelná v těch místech chatových osad, chalup a tak dále, kdy tam po těch turistech v uvozovkách v mnoha případech zůstanou jenom odpady, ale nikoli daňová výnosovost a podobně. Ještě před deseti patnácti lety si tam něco koupili v hospodě nebo v obchůdku. Dneska cestou na toto druhé bydlení se zastaví v Kauflandu, Pannymarketu a v dalších Lídlech a nakupují si v podstatě daleko od svého druhého bydliště a peníze ani zaměstnanost to tam nevyvolává.

T: Takže to si myslíte, že je hlavní problém cestovního ruchu, který teda může uškodit. A obecně když vyjmete to druhé bydlení, ještě nějaké negativní vlivy?

R: No pochopitelně mohou se k té přírodě chovat macešsky, protože jim třeba není vlastní, je pro ně jenom příležitostná. Má příležitostný charakter a je zapotřebí aby byli s tím svým okolím do určité míry sžity.

T: A myslíte si, že může cestovní ruch být spíše jako hlavní volbou jako prostředek rozvoje regionu či oblasti, nebo jako vedlejší?

R: V některých případech to může být bezprostředně hlavní, ale naopak v některých případech vedlejší, protože nositele toho regionu jsou průmyslové atributy nebo podobně.

T: Co pro Vás hlavně představuje cestovní ruch v České republice?

R: Cestovní ruch představuje... musím hovořit tedy... dejme tomu příjezdový, výjezdový a cestovní ruch domácí. Cestovní ruch domácí, pohyb domácího obyvatelstva po České republice, poznávání přírody, historie a podobně a pochopitelně vyvolávání zaměstnanosti, přenosu peněz a tak dále. Výjezdový cestovní ruch širší poznání ať je to v rámci evropského regionu, či mimoevropského regionu. Nabítí určitých zkušeností, návyků a podobně. A potom příjezdový cestovní ruch je to obsluha turistů, v mnoha případech může mít i negativní charakter kdy třeba to jsou pivní turisté. Dělají nepořádek, hluk a podobně...

T: Jako Dánové třeba...

R: Jako Dánové. Ale i zde musíme mít na mysli vzájemné soužití domácího obyvatelstva a turistů a to se ne vždycky u nás daří.

T: A kdybyste měl jmenovat nějaké konkrétní atributy, který se vždycky vybaví, když je Česká republika prezentovaná ve světě? Vy máte s tím zkušenosti. Jak je prezentovaná na venek ve srovnání s jinými destinacemi?

R: Česká republika se domnívám, že v současné době na venek je prezentována poměrně velmi dobře. Nezastupitelné místo má i Česká centrála cestovního ruchu – Czech tourism. Pokud bych vzal porovnání s ostatními státy evropskými nebo sousedními, tak ještě do zahraniční propagace poměrně velmi málo peněz vynakládají podnikatelské subjekty. Pochopitelně i má to své příčiny. Nejsou zde místní silné hotelové řetězce, touroperátorské aktivity a podobně, ale věřím, že se to během několika let zlepší a že zejména ze strany soukromého sektoru bude na propagaci cestovního ruchu vynakládáno více peněz.

T: Co pro Vás představuje... Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: Udržitelný rozvoj, aby tam cestovní ruch byl včera, dnes a zítra. Aby ta příroda, to okolí, ta infrastruktura byla pokud možno nelikvidována. Aby byla, nechci říct na stejné úrovni, ale aby se postupně zlepšovala ruku v ruce s přírodou. S okolním světem.

T: A viděl byste rozdíl mezi termíny udržitelný rozvoj a udržitelnosti?

R: Určitě ano. Udržitelný rozvoj je širší pojem, protože zahrnuje v sobě právě ten rozvoj a udržitelnost je nějaký konstantnější stav a bohužel ani v tomto případě si Česká republika nedokáže s tím poradit, protože daleko efektivněji by se dala využívat zimní střediska, lyžařské areály a podobně. A tam je zachována v mnoha případech s ochránci přírody udržitelnost, ale nikoli udržitelný rozvoj.

T: A co si myslíte, kdybyste měl říct, co je klíčem k udržitelnosti v cestovním ruchu. Někáká hlavní zásada, pravidlo či návod? Jako klíč...

R: No tak to já bych řekl, že ten klíč, nebo ten návod neexistuje. U každé věkové skupiny obyvatelstva, u každého národa je to jinak postaveno. Je pravdou, že čeští mladí lidé zejména daleko raději cestují a mají k tomu základ ať už studiem, vzděláváním a podobně než tomu bylo třeba před dvaceti, pětadvaceti lety. A cestovní ruch stojí dneska u zejména mladých lidí v popředí životního motta.

T: Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě udržitelné?

R: Ano, jsou samy udržitelné, i když se postupem času také mění. Dříve to byla taková ta pěší turistika. Dneska nabývá trochu jiného charakteru. Dříve vidíme ne starší lidi na pěší turistice, pěší túry a podobně. Mladí lidé už třeba nevezmou ty hůlky a nejdou na tu pěší turistiku. Užívají k tomu třeba kolečkový brusle, cyklotrasy a jiný formy, ale je to nějaká určitá provázanost a když je jim pětadvacet, tak jedou na tom kole, ale až jim bude 65 let, tak už třeba na tom kole nepojedou po těch horách.

T: Jasně, takže si myslíte, kdybyste měl říct konkrétně nějaký druh cestovního ruchu, který je automaticky vždy udržitelný, tak by to byla třeba cyklistika.

R: Je to třeba turistika klasická, horská turistika, ale třeba velmi v popředí stojí u nás vodáctví téměř pro všechny věkové kategorie. To je také udržitelné.

T: A jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch?

R: Alternativní formy cestovního ruchu. To je složitější otázka. Dneska je ve světě hodně propagovaná. Můžeme to spojovat třeba i do určité míry s komplexností vybavení infrastruktury cestovního ruchu tak, aby byly alternativy v jednotlivých turistických centrech.

T: Takže to rozumíte jako alternativu k něčemu?

R: Alternativu k něčemu.

T: Jak byste definoval tu alternativu?

R: Alternativa může být třeba k lyžařskému areálu wellness. Když se zhorší počasí, což letos bylo a ovlivnilo to mnohá střediska. Nebyl sníh, tak nám lidi zůstávali v hotelech a utráceli v hotelech. Neutratiš na sjezdovce, utratiš v hospodě.

T: Takže alternativu, třeba... alternativní program v případě, když je špatné počasí. Jak rozumíte termínu ekoturismus? Myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován?

R: Já se domnívám, že v českém prostředí není doposud jasně vydefinován ani v odborných učebnicích a v tom Rakousku nebo Švýcarsku propagaci ekoturismu, ekoznaček, ekohotelů a vůbec infrastruktury jsou daleko dále, ale přijde to sem velmi dobře. Konečně tím se Rynda zabývá.

T: Třeba. Ale konkrétně třeba pan profesor Zelenka také. Ale já s vámi souhlasím, že to není tak přesně vymezeno. Takže Rakousko a Švýcarsko si myslíte, že v tomhle jsou průkopníky v Evropě?

R: Možná Skandinávie ještě. Ale je to tam dál jo.

T: A mohl byste uvést nějaké konkrétní příklady, kde a jak je ekoturismus u nás správně provozován? Vybavil byste si něco z vlastní zkušenosti, když jste někde byl, u nás v České republice. Vybavil byste si nějaký konkrétní ekoturistický produkt?

R: Možná ne. Akorát ekohotely.

T: Ekohotely? Nebo nějaké ekofarmy možná?

R: No ubytovací zařízení.

T: Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblasti? Pokud ano, proč?

R: V tomto desetiletí rozhodně ne.

T: Takže si myslíte, že zatím není správný čas?

R: Ne.

T: Co si myslíte, že teď je správným nebo může být dobrým nástrojem rozvojové politiky teda když to nemůže být ekoturismus?

R: Lidé nemají peníze. Jezdí stále méně a méně. Pokud si vezmeme domácí cestovní ruch, tak nám jezdí více na chalupy, chaty. V současné době rapidně stoupají nákupy barev a štětců. To znamená, že nepojedou ven a ...

T: Pracují si na chatách. Kutílvství.

R: Ano. V tomto případě ano, lituji ty majitelky těch chat a chalup, když kolem jejich baráků a chat stojí v létě několik aut a ještě nejlépe několik stanů. Že musí pro ty lidi vařit, prát a uklízet. No prát nevím. Uklízet jo.

T: A teď ještě, já jsem se chtěl zeptat vlastně na podobnou otázku. Může ten ... může ekoturismus být nástrojem, jsme vlastně řekli, že ne... udržitelného rozvoje regionu. Tak bavme se tedy o budoucnosti. Kdy si myslíte, že by mohl být dobrým nástrojem rozvoje politiky regionu či oblasti? Případně udržitelného rozvoje regionu? Jestli to vidíte...

R: Do značné míry bude záviset na Evropské unii jako takové. Jaká k tomu přijme opatření. Jak na to bude tlačit a podle toho jestli vlády to budou nějakým způsobem u jednotlivých států podporovat, či nikoli.

T: Už jsme ve dvou třetinách, vidíte, jak jste to zkrátil. V jakých oblastech či regionech obecně v České republice je podle Vás možné ekoturismus realizovat?

R: Ekoturismus je možné provozovat u nás v naprosté většině regionů. Pochopitelně známe ty regiony jako Mostecko, Ostravsko... co já vím... severní Morava, kde to asi své uplatnění nebude mít, ale rozhodně velmi výhodné jsou jak ty západní Čechy, Karlovarsko, jižní Čechy, jižní Morava, Českomoravská vrchovina, kde je relativně dostatek infrastruktury a čistý prostředí.

T: Takže vy si právě myslíte, že důvodem pro to, proč se to nemůže rozvinout na Ostravsku nebo na Mostecku je nedostatek infrastruktury?

R: Nedostatek kvalitní infrastruktury a bylo tam historicky jiné zaměření, průmysl a tak dále. A ti lidé za tím čistějším prostředím vyjžděli.

T: A proč si myslíte, že to může být úspěšné na Karlovarsku?

R: Na Karlovarsku především lázeňství a věci spojené kolem lázeňství a není žádným tajemstvím, že za posledních deset, patnáct let nám výdaje domácností nejrychleji rostou do... abych to nesplet... do bydlení a do zdraví a školství. Bydlení, školství a zdraví. Tudiž to zdraví tam chci podtrhnout.

T: To jo. To zdraví se pojí s lázeňstvím, i když teda v poslední době tam byl ten problém, že jo, s tím dotováním českých hostů. A vy si myslíte, že ten ekoturismus by mohl být v Karlovarském kraji jako komplementární produkt lázeňství?

R: Domnívám se, že během patnácti, dvaceti let ne. To lázeňství má historicky velmi silné tradice. Ale je to možné nějakým způsobem spíš bych řekl propojit, sesnoubit.

T: A vy znáte dobře mentalitu Rusů, jako pravděpodobně protože jezdíte na ty veletrhy... tak jsem to pochopil, je to tak?

R: Já jsem tam hlavně vystudoval.

T: Aha, vy jste tam vystudoval. Tak to je úplně nejlepší. Tedy znáte dobře jejich mentalitu a tím pádem můžete říct, protože oni jsou tuším, na procenta jsem se díval, asi druzí v regionu návštěvnosti. Jak třeba oni by přistupovali k takovému produktu, zelenému produktu?

R: Pro ně je to naprosto cizí slovo, který zatím neberou vůbec v potaz, protože na naprosté většině částí dnešního Ruska nějaký eko... vůbec nic neznamená. Doposud ani v naprosté většině případů nepřistupují k třídění odpadů a podobně a to ani v Moskvě.

T: A čím si myslíte, že to je dáno, že mají tak rozlehlou zemi a nemají potřebu se starat?

R: Tam třeba dejme tomu je velmi naléhavá. Ukázala to nová výstavba v oblasti Soči a Krásné Poljany a v podstatě jaksi se opomnělo na udržitelnost toho cestovního ruchu a vůbec zachování ekologie prostředí. Jinými slovy veškerý odpad je svedený do moře bez jakýchkoli čistíček a tak dále. Krásný moře, krásný pláže, ale koupat se tam nedá.

T: Jaké jsou podle Vás největší přínosy a naopak zápory ekoturismu, pokud byste dokázal definovat něco?

R: No přínosy toho ekoturismu jsou vlastní samostatné podstatě, která třeba spočívá v udržitelnosti, zaměstnanosti, daních a udržení regionu jako celku. V takové dobré struktuře.

T: A zápor ekoturismu?

R: Zápor ekoturismu snad vidím pouze jediný, je dražší.

T: Dražší než standardní formy?

R: Hm.

T: Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní překážky, bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí?

R: Musí to být dostatečně legislativně upraveno, dozorováno, vymáháno a potom bariéry nebudou. K tomu Evropská unie bezesporu dospěje. Cestovní ruch se právě těmito formami, ať je to nejenom eko, ale třeba i jiné formy, stává náročnějším, dražším, ale více udržitelným.

T: A legislativně myslíte konkrétně co? Jako legislativní bariéru? Myslíte tím zákon o ochraně přírody a krajiny?

R: O ochraně přírody a krajiny, odpadech jo...

T: Takže to pořád ještě nejsou tak...

R: Nejsou tak zatím precizně zpracovány.

T: Jsou benevolentní?

R: Hm. A musíme z toho udělat určitý trend.

T: Hm. Takže by to mělo být jakoby zabudováno do nás, do společnosti?

R: Musí to být zabudováno tak, aby to občané zohledňovali, že se na pokoji budou odpady třídit, aby viděli, že si je netřídí zbytečně, že skutečně jdou do oddělených nádob a ne že přijede potom jeden kukavůz a sešrotuje všechno do hromady a v podstatě takhle.

T: Myslíte, že biologicky či kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? Mám tím na mysli chráněné krajinné oblasti, národní parky. Jestli když nějaký místo chráníme, jestli se teda nechceme stranit tomu cestovnímu ruchu, už tím, že to místo chceme chránit, protože tam je nějaká vysoká diverzita? Může to být samo bariérou rozvoje?

R: Ano, určitě. To jsem řekl ty sjezdovky. A můžeme jmenovat vodní ptactvo, hlemýždě, ptáky, brouky. Všechny tyto věci.

T: Takže si myslíte, že tím, že to chráníme, tak tím bráníme cestovnímu ruchu, potažmo ekoturismu? Tomu aby se rozvíjel. Do jaké míry mohou fyzické bariéry rozvoje chráněných území ČR limitovat rozvoj ekoturismu? Mám tím na mysli zejména infrastrukturu. Je infrastruktura v ČR nakloněná ekoturismu?

R: Zatím pozvolně se k tomu nakloňuje. Rozhodně to ještě v nás není.

T: Jakou infrastrukturu byste měl na mysli? Která už třeba je, která už se třeba rozvíjí?

R: Některé hotely, ubytovací kapacity.

T: Už se orientují tímto směrem...

R: Třeba hipoturistika a podobně.

T: A další věc. Mohou být psycho-sociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů, mluvíme teďka tedy přesně o Karlovarsku. Například příhraniční oblasti, náplava, původ, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místnímu (starousedlíkům) respektive naopak cizímu (turistům) být překážkou ekoturismu nebo udržitelnosti? To znamená, pokud se bavíme o Karlovarsku, tam ta náplava třeba, protože lidi jsou vykořenění, jo, odsuný a podobný věci. Myslíte si, že to může být překážkou, protože ti lidé nejsou dostatečně identifikováni s tím regionem?

R: Již jsem řekl, že každý člověk by měl být s tím svým regionem, bydlištěm s tím svým domovem v nějakém souznění. Určitou překážkou to být může v současné době, ale tyto překážky se budou postupem času stírat a další generace už je neponesou.

T: Takže si myslíte, že je to jenom otázkou času, než se to v těchto regionech změní, protože se lidé usadí, když budou mít pracovní příležitosti třeba?

R: Hm.

T: Myslíte, že je možné. A teď už jsou to dvě poslední otázky k tomuto tématu. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na konkrétní území? To znamená vezmu CHKO Slavkovský les, příklad. Vezmu si nějaké jeho charakteristiky ze sekundárních dat a teď bych si chtěl vytvořit teoretický model udržitelnosti. Za jakých podmínek se tam cestovní ruch bude rozvíjet udržitelně? Myslíte se, že je možné to zpracovat nějakým způsobem?

R: Já se domnívám, že v současné době to možné zpracovat není, protože nenajdeme pochopení u jednotlivých složek, které do toho budou hovořit. Ať to bude destinační management, ať to budou ty nějaké chráněné krajinné oblasti nebo horský služby nebo co já vím. A zde doposud ta spolupráce není na takové úrovni a každý z těchto subjektů si prosazuje své zájmy, které jsou v mnoha případech protichůdné.

T: A kdybychom to řešili jenom teoreticky a ne empiricky, že bychom dělali studii proveditelnosti, jestli to vůbec je možné na základě nějaké spolupráce, ale kdybychom si teda jenom řekli, že máme určité charakteristiky, fyzické charakteristiky, legislativu a na tom základě bysme si mohli říct ano, tady by to mohlo jít. Bez toho aniž bysme vzali v potaz ten faktor člověka. I když samozřejmě chápou, že to je hodně důležité dohodnout se. Ale kdybychom vzali jenom ty charakteristiky. Mohli bysme říct ano, mohli bysme to dělat takto...

R: Teoretická možnost tady je, ale z mé zkušenosti dlouhodobé ve státní správě v podstatě v současné době tuto myšlenku nepřipouštím.

T: A na to navazuje další poslední otázka z tohoto soudku. Myslíte se, že je možné na základě teoretického modelu, kdybychom si ho teda vytvořili - vy jste říkal, že by to třeba šlo, bez toho faktoru těch lidí - stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji v rámci ekoturismu? To znamená, jestli bysme mohli skutečně říct ano, tohleto území má ten potenciál na základě tohoto teoretického modelu a ten teoretický model bysme mohli vzít a zkusit ho napasovat na jakékoli chráněný území v České republice, protože ty podmínky by mohly být podobně podobné? Myslím tím ty atributy, které bysme hodnotili.

R: Ano. Takovéto snahy tady byly už zhruba před deseti lety ze strany ministerstva, kdy ředitelkou byla doktorka Blažena Křížová, která měla ve svých myšlenkách ty udržitelnosti a rozvoje ekoturistiky a podobně, ale v podstatě mi není známo, že současná koncepce cestovního ruchu by tyto myšlenky nějakým významným způsobem podtrhovala.

T: Takže postupně by to asi vyšumělo. Asi by to nefungovalo?

R: Tak.

T: Je něco, co byste chtěl dodat? Něco důležitého, o čem jsme nemluvili?

R: Ne. Dobře položené otázky.

T: Tak to jsem rád. A existuje otázka, kterou byste sám položil, pakliže byste dělal podobný výzkum? Na co byste se třeba ptal vy lidí, pakliže byste...

R: Já jsem řekl, že jsou dobře položené.

T: Myslíte si, že je to vyčerpáno?

R: Já si myslím, že je to určitý uzavřený rámeček. Můžeme i pochopitelně ho zúžit, můžeme ho rozšířit, ale nevím co je přesně smyslem této práce, ale až budete třeba dělat PhD. práci, tak to ještě rozšíříte.

T: Určitě, určitě. Já Vám moc děkuji za rozhovor.

Rozhovor číslo 8

Den: 8.4.2014

Respondent: Kamila Prchalová

Místo: Nežichov (Toužim), Karlovarský kraj

Zaměstnání: majitelka Biofarmy Belina

Tazatel: Já budu rád, že si to můžu zaznamenat alespoň... Povídejte.

Respondent: Já nevím jestli zrovna biofarma... Určitě nějaký článek v tom cestovním ruchu jsme, ale těch aktivit je u nás víc.

Tazatel: Ale to je dobře právě, protože tohle je kvalitativní výzkum. Já hledám různé názory a snažím se z toho sestavit nějakou matici. To není kvantitativní výzkum, já nehledám přesná data. Já se tady snažím najít nějaký ten potenciál, zkrátka a dobře. Mám tady nějakých 28 otázek, od nějakých úplně obecných po odbornější co se týče ekoturismu. Uvidíte... Nejde mi o odbornost jako takovou ale jde mi o to, jaké je povědomí o těchto věcech a jak se na to nahlíží a jestli to vůbec má smysl dělat nebo nemá?

Respondent: Ne, to se Vám zdá, tak povídejte...

T: Máte ráda přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, kulturní památky a sídla?

R: To je taková jako hodně osobní otázka...

T: Já bych právě chtěl, abyste odpovídala sama za sebe právě...

R: Jo, no tak všechny krajiny, které tady jsou, tak samozřejmě i ty, které se nám zdají nedotčené, tak samozřejmě jsou dotčené, takže už tu krajinu jako takovou v té nejsurovější podobě tady těžko někde najdeme nebo zaznamenejme, ale myslím, že ta naše krajina, tak, jak jí naši předci tvořili, tak jako má něco do sebe...

T: To znamená, že když mluvíte o našich předcích, tak mluvíte o té kulturní krajině?

R: Nebavím se o současnosti, kdy jí paskvilíme, jo... Takže ano, líbí se mi krajina na území CHKO nebo tam kde jsou nějaké regulativy, ale samozřejmě se mi vůbec nelíbí satelity, prostě vznikající kolem měst a velké haly, které slouží jako skladovací prostory a takovéhle další věci...

T: Takže proto asi děláte spoustu těch svých aktivit, o kterých jste mluvila, že ano? Možná proto, aby si lidé také uvědomili, že je tu i něco jiného...

R: Určitě!

T: To je dobře! Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?

R: No určitě, potřebuji to ke své práci, takže spoustu těchto věcí bych měla vědět...

T: A o čem třeba konkrétně? Co Vás zajímá z těch věcí, co se týče ochrany přírody a krajiny? Jestli třeba studujete nějaký zákon, když to přeženu...

R: No tak my většinou, jako i co se týká farmy, zemědělství, tak třeba jako to občanské sdružení máme pozemkový spolek, který se stará o nějaké významné lokality, takže zrovna tady v okolí Branišovského rybníka nebo rybníka Svateho Blažeje je vyhlášená naturová oblast, jsou tam pozemky, které ten náš pozemkový spolek obhospodařuje, řídí se nějakým doporučením nebo nařízením v tomhle případě nějakým doporučeným managementem, takže určitě s ohledem na danou lokalitu musíme mít vždycky nastudované co se tam smí a co se nesmí a to souvisí i s tím zemědělským hospodařením, že jo... Takže, v podstatě my dobrovolně udržujeme ty pozemky nebo ty lokality- takové ty přírodně hodnotnější- udržujeme tak, jak by se měly, nebo aspoň doufám, že to tak je, nebo prostě podle různých nařízení a různých kritérií, které jsou nám dávány.

T: Takže jaké vy máte profesionální zázemí ze kterého vycházíte? Vy jste studovala nějakou...

R: Nenene...

T: Nebo, že jste zainteresovaná v téhle oblasti...

R: Hmm...

T: Je to dílo náhody spíš?

R: Je, je to od těch 20 let, kdy se prostě pohybuji tady v téhle krajině a ráda dělám tu práci, kterou dělám, protože, tím že, nejenže dělám... já nepracuju přímo na farmě... nebo pracuju ale ne až tak úplně, ale tím že hodně času prostě věnuju právě té místní akční skupině a tomu našemu svazku obcí, takže jako vnímám problémy obcí, lesů, různých neziskovek, protože máme i neziskovku, takže je to spíš jako o tom, že se člověk zajímá a že věci, které potřebuje vědět, nebo chce na nich něco změnit...

Když jsme začali s mapováním minerálních pramenů, tak ty podmínky vlastně té ochrany nebo té obnovy, tak to bylo to první, co jsme museli nastudovat, co vlastně můžeme a co nemůžeme, abychom to nezničili, abychom to prostě dali do pořádku tak, aby to bylo využitelné...

T: A z čeho teda vycházíte? V čem jste se vyučila, když to přeženu? Jaké máte to pozadí?

R: No, původně jsem počítačový grafik. Takže jsme měli studio a tiskárnu... Takže jako úplně prapůvodně jsem učila.

T: Aha, takže to máme společné, já právě vyučuju angličtinu, právě jedu z hodiny a učil jsem i na gymnáziu.

R: Takže jste ta lepší varianta, já na základní škole... Takže jako i v téhle souvislosti děláme spoustu aktivit- jako vzdělávacích pro děti, jako na farmě, máme právě i s tou maskou, která je místní akční skupina, ta se jmenuje Náš region a v podstatě leží na území dejme tomu 20 obcí, jestli jste to nikdy neslyšel, tak je to dobrovolné sdružení obcí, neziskovek i podnikatelů, kteří na nějakém vytyčeném území působí a vlastně jeden z dotačních programů nebo jedna z os programu rozvoje venkova byla vyčleněna pro-leader, jestli jste někdy tenhle termín slyšel, no a vlastně tahle částka byla distribuovaná do těch jednotlivých mikroregionů nebo regionů vlastně prostřednictvím těch místních akčních skupin. Takže místní akční skupiny si byly vlastně přímo žádat peníze. Takže třeba na území Karlovarského kraje působí 5 těch místních akčních skupin a na území CHKO vlastně jsme 3, takže je to ještě Sokolovko a Mas21. I ty jednotlivé místní akční skupiny...

T: Vlastně ono to jako vychází z agendy 21?

R: Ne, je to protože mají území víceméně kolem silnice č. 21 směrem na Mariánské Lázně- takže ta 21 je daleko prozaičtější, a je to vlastně od Chebu po mariánskolázeňsko, my jsme od vojenského újezdu od Hradiště přes Bochov, Bečov, Teplou, Otročín a vlastně to naše území se táhne až na Plzeň až po Všeruby a Sokolovsko je vlastně jako bývalý okres Sokolov. No a jednotlivé tyhle ty skupiny při těch svých realizacích nebo při projektech, které dělají, tak samozřejmě ten cestovní ruch a ochrana přírodního kulturního dějství prostě je velkým tématem, protože jsou to jakoby relativně finančně méně náročné věci než ty infrastrukturní, že jo... a dá se do toho zapojit co nejvíc veřejnosti, takže tohle jsou věci, které posledních 15 let dělám a s tím souvisí všechna ta nařízení a zákony, které je třeba si dejme tomu prostudovat.

T: Hmm, takže to máte velice detailně nastudováno, pravděpodobně...

R: Samozřejmě ale jen to, co potřebuju...

T: Tak samozřejmě... Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah osobně?

R: Mám k němu kladný vztah, pokud není destruktivní. Mám ráda šetrný cestovní ruch, mám ráda venkovský cestovní ruch. Nemám ráda masové akce a to stačí, tak...

T: A co je pro vás ochrana přírody a krajiny a jaký k ní máte vztah? Naopak? Nějaký protipól? Vy jste řekla, možná je to pro Vás denní chleba, protože to děláte...

R: No, je to prostě zase jenom o uvědomění si lidí a veřejnosti prostě o tom, že tohleto jsou věci, které si musíme chránit, musíme se o ně starat, musíme o ně pečovat, protože ta krajina se utváří prostě desítky, stovky let, že jo a my jí dokážeme zničit během hodiny že jo, my tam pošlem bagry a uděláme tam parkoviště, to je prostě zlikvidované kus země, že jo, během chvíle.

T: Hmm... Vy jste říkala, že jste 15 let v tomhle cestovním ruchu, těch místních organizací a tak dále.

R: Hmm, hmm...

T: 15 let říkáte, přibližně...

R: No zhruba...

T: Čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu prospět?

R: Tak my hlavně potřebujeme tady ty lidi nějak zaměstnat, že jo. A poté co se teda- teď si budu protiředit, protože jako valnou většinu nebo 90 % finančních zdrojů máme z EU, ale musím říct že některé zásahy, které se udály, tak jako byly špatně, nebo jsou podle mého názoru špatně, ale jsou podporovány Unii, že jo, takže prostě zničil se, rozprodal se, zprivatizoval se průmysl, že jo. Likvidujeme si prvovýrobce, což teďka narážím na farmu, protože my tady máme, kromě toho, že tady hospodaříme ekologicky na nějakých pozemcích, tak produkujeme maso.

T: Promiňte, že Vám do toho skáču. Kolik máte přibližně rozlohu?

R: Asi 170 ha.

T: Hm... Máte maso...

R: Máme hovězí masu, tam máme asi 70 kusů masňáků a máme dojně krávy, máme tady svojí vlastní minimlékárnu, takže i mlíko tady vyrábíme, ale je to v podstatě jako to, co po nás nikdo moc nechce, takže... a nechtěj to po žádným zemědělcí, takže zemědělec je dneska v podstatě placený za to, že nic moc neprodukuje, aby neohrožoval supermarkety a...

T: Hmm.. takže na jakou cílovou skupinu lidí tímhle tím míříte?

R: Čím jako? Tou výrobou?

T: Tou výrobou.

R: Za prvý si jako myslím, že to je tak v pořádku, že prostě farma je od toho, a by produkovala a aby živila minimálně ty lidi, který na ní pracují, že jo, a aby živila svoje okolí, že... Vždycky to tak bylo a myslím, že by to tak mělo být.

T: Takže teď máte na mysli místní soběstačnost...

R: Určitě a vadí mi tady, byť třeba sezónně nebo brigádně prostě dáme práci x lidem nebo x brigádníkům a třeba teďka jsme sháněli nového pracovníka do mlékárny a během dvou měsíců my nejsme schopni sehnat jediného člověka, přitom v Toužimi na úřadě práce nám řeknou, že tady je lokálně téměř 20% nezaměstnanost. Ale prostě neseženete nikoho... Ne že by jako nám nevyhovovali, nebo že bysme měli tak přehnané požadavky, prostě NIKDO nepřišel. Nikdo se neozval ani na inzerát ani na vlastně tu poptávku na úřad práce.

T: A to je tak nezajímavý nebo z jakýho důvodu? Myslíte si, že je to zajímavá příležitost?

R: Dopravní obslužnost- velký problém, protože sem se vlastně musí chodit pěšky, že jo, z té křižovatky... a nebo se sem musí někdo nějak dostat- buďto autem nebo na kole, nebo nějak... a jinak jako finančně to byla poměrně zajímavá nabídka, bylo to takový průměr, to co tady jako je, ale ty lidi už si tak zvykli na ten náš sociální systém, že jako nemají potřebu pracovat, že jo a peníze, které dostanou, tak si jednoduše utratí v Toužimi v Penny anebo je jednou týdně zadarmo odveze autobus do Globusu, kde si nakoupí, že jo... Takže se vrátím k otázce k tomu cestovnímu ruchu a k produkci, tak si myslím, že je to hlavně o té práci, kterou by ten cestovní ruch měl dát.

T: Takže tím může regionu prospět?

R: Určitě.

T: Hm, ještě něco jiného? Přišla byste na nějaké další heslo?

R: Ne, myslím si, že nejdůležitější je ta práce a hlavně jako mít, to se asi samotnému cestovnímu ruchu nepodaří, k tomu potřebuje mít nějaké další lidi a nějaké přesvědčení, aby se ty lidi přesvědčili, že to, co dělají, nebo co mohou dělat, že prostě je užitečné. My když jsme tady začínali před 10 lety nebo před 8 lety s ubytováním na farmě, tak každý říkal, vy jste úplně blázní, jako kdo bude jezdit do Nežichova se ubytovávat... Jako proč by nejzdili? Musí se to vyzkoušet, musí se udělat tohle a tohle... a taky že jo a my máme pořád v podstatě plno a když přesvědčuju další lidi, zkuste to, udělejte to, máte tam prostě nevyužitou stodolu, tak oni najednou- ty jo to je ale práce jako, víš co to je práce? To Ti tam budou jezdit lidi, budem se o ně muset starat, teď my tam jako máme spoustu těch strojů a tohle... a já říkám, ale to ty lidi jako pochopí, že jo, když mají ubytování na farmě, tak prostě pochopí nějaká omezení, která z toho vyplývají a naopak zase jsou k tomu další výhody, jo? Ale oni prostě tomu nevěří, nedůvěřují tomu, že prostě by to pro ně mohl být přínos a že by je to nedej bože mohlo uživit. To už jako vůbec ne. Tomu nevěří nikdo.

T: No a teď protipól, čím si myslíte, že může cestovní ruch regionu uškodit?

R: No jako myslím si, že je to o té masovosti. Takže pokud tady z toho uděláme...já nevím...

T: Takže myslíte, že je potřeba dodržovat nějaké únosné kapacity?

R: No, určitě nastavit nějaké limity, protože když si vezmu, já nevím Kladskou, tak ta už třeba trpí přílišnou návštěvností a už to není jako co by to mělo být, Takže... když se podíváte na Šumavu, tak tam už je to úplná tragédie, že jo.

T: Takže si myslíte, nějakou rozumnou míru...

R: Takže nějakou únosnou mez, no, té návštěvnosti.

T: A myslíte si, že cestovní ruch může být dobrou volbou jako hlavní či vedlejší...

Myslíte si, že v některých regionech to může být opravdu to hlavní, zdroj příjmu, zaměstnanosti a ostatních věc?

R: Záleží opravdu na regionu, že jo. Záleží o čem se bavíme. Tady ve Slavkovském lese to určitě nebude to hlavní, nicméně může to být velice důležitým...

T: A v jakých oblastech, myslíte si, že ty lidi by se mohli uplatnit, kdyby tedy vyšli z těch domovů a chtěli se uplatnit? Kde by se tady mohl ten cestovní ruch rozvinout, kde si myslíte, že ten potenciál je?

R: Ono všechno souvisí se vším, že jo. A jako jestliže nebudete mít zajištěné služby pro ty návštěvníky, tak nemůžete rozšiřovat ani nabídku. Takže jestliže tady opravdu nebude v každém větším městečku informační centrum nebo nebude tady nějaký návštěvnícký centrum a nebudou tady restaurace nebo aspoň nějaké kiosky nebo občerstvení, tak prostě můžete se zbláznit, ale stejně nic nedokážete. Chce to prostě nějaký takový komplexnější přístup jako k tomu.

T: Hmm a myslíte si, že je možné využít ten potenciál těch Karlových Varů a těch lázní, kde ty návštěvníci jsou nějakým způsobem zabezpečeni a vtáhnout je do těchto oblastí?

R: Karlovy Vary jsou úplně specifická oblast a její návštěvníci jsou specifictí. Oni nejedou do Karlových Varů, aby pak jeli do Slavkovského lesa.

T: Myslíte si, že tu mají jiné stimuly a motivaci...

R: Určitě, jako myslím si, že kdysi taková jako snaha byla, aby ten region byl zázemím pro ty lázeňské hosty nebo i pro ty místní obyvatele, aby to využívali, ale myslím si, že je to... není to ani v zájmu těch hoteliérů a oni vám na to řeknou, že nepotřebují, aby jim ty lidi někde na celý den odjeli, protože oni tam mají zaplacenou plnou penzi, oni tam využívají služeb toho hotelu, chodí tam na wellness, chodí tam já nevím už kam a vůbec se jim nehodí, aby ráno odjeli a večer se vrátili, protože za ten den, oni jim tam každé mohou nechat třeba 1000 Kč. Takže oni nás nepotřebují... A nejdě možná ani o ty návštěvníky, protože k nim se ta informace třeba ani nedostane, protože ty hoteliéři vlastně tohle nechtějí, takže i když jako se snažíte, i když chcete tu informaci poskytnout - ať si půjčí kolo, ať přijedou vlakem - vlastně v loňském roce se dělal takový docela zajímavý projekt na železnici Karlovy Vary-Mariánské Lázně jsme udělali na každé železniční stanici zase takový informační panel, když tam ten návštěvník vystoupí, jak daleko dojde k nejbližší minerálce, kde je naučná stezka, kde je nějaká zajímavost... a chtěli jsme vlastně tady tohle poskytnout i těm lázeňským hostům, takovou tu informaci, že mohou vyrazit tím vlakem a nikdo nějak neměl zájem, abychom je někde pouštěli. Jo... s tím, že na každé druhé stanici si mohou půjčit kolo, že se mohou projet nebo takhle... a neproskočilo to...

T: Tak to je zajímavý poznatek. Teď půjdeme trochu na vyšší úroveň. Co pro Vás představuje cestovní ruch v České republice?

R: Cestovní ruch v České republice je Praha a Karlštejn, že jo. To jsou asi největší takové cíle a atraktivita a samozřejmě potom památky Unesco, kterými se Česká republika chlubí, ale myslím si, že pokud je turista takový trochu zvědavý, tak najde spoustu jiných a daleko příjemnějších - možná ne tak vznešených a tak propagovaných míst v celé republice, která by mohl navštívit.

T: Ano, to se chci zeptat. Co si myslíte, že naopak by mělo být... nebo myslíte si, že má potenciál pro to být důležitou součástí cestovního ruchu v České republice a zatím není... možná je to škoda...

R: Neumím Vám to říct konkrétně, ale myslím si, že opravdu je spousta na celém území které by si tu pozornost zasloužili a jenom prostě nenašli buďto finanční zdroje nebo lidské, které by to dotáhly do konce, nebo by to povýšily na něco jakoby většího nebo lepšího... Ale na druhou stranu je to samozřejmě určitá pohodlnost, protože tam jsou zavedené firmy, zavedení lidé, funguje to tak x let, tak proč to měnit, že jo?!

T: Hmm. Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: Čeho a kde, že jo? Jestli se budeme bavit o...

T: O cestovním ruchu...

R: O cestovním ruchu, no tak pak by to určitě mělo sloužit tak jak jsme se bavili na začátku. Využívat takových forem, aby byly jak příjemné pro toho návštěvníka teď, tak aby se to prostě na ty samé věci člověk mohl podívat za dvacet let a nebyly zničené právě tou velkou mírou té návštěvnosti nebo tím, že budeme zajišťovat nesmyslně nějaké extra pohodlí těm turistům. Prostě, že budeme udržovat parkoviště uprostřed rezervace jenom proto, aby ten člověk mohl přijet co nejbližší k té atraktivitě.

T: A co si představujete pod pojmem udržitelnost? Vidíte mezi těmi dvěma termíny rozdíl? Udržitelný rozvoj a udržitelnost?

R: No... udržitelnost jako bych spíš vnímala právě u těch jednotlivostí, jako jestli to, co... Jako jestli tu energii a čas a peníze, které se vynaloží na nějakou tu konkrétní akci nebo konkrétní zpřístupnění něčeho, jestli jako to má smysl nebo nemá...

T: Takže udržitelnost nějakých projektů třeba?

R: No... nebavme se jako jenom o konkrétních projektech, ale já nevím... Třeba v souvislosti s tím geoparkem je spousta aktivit nebo spousta věcí... Ne, nepůjdu na geopark, půjdu na kraj... , který děláme my. I my tam jsme nuceni právě jako kvůli medializaci a různým podmínkám od poskytovatelů dotací, tak jsme nuceni dělat věci, které si myslíme, že jako nejsou úplně správné a že stejně nemají žádný dlouhodobější efekt. Ale prostě pravidla dotačního titulu, ať už krajského nebo evropského je vyžadují a když se nad tím člověk trochu tak jako zamyslí, tak je to nesmyslné. Tak takovýhle rozdíl bych asi viděla.

T: Dobrá, takže si myslíte, že některé věci jsou neudržitelné z toho důvodu, že jsou špatně nastavené, třeba...

R: Hmm... No tak jsem to nechtěla jako říct úplně, ale vzhledem k tomu, že na spoustu těch věcí, které my děláme, tak ty mantinely nám píšou lidé od stolu, kteří v životě nic takového tady nerealizovali, tak jako chápu, že to pro ně musí být těžké a ani sebevětší tým poradců Vám to slovo od slova nenadiktuje...

T: A co si myslíte, že je klíčem k udržitelnosti? Kdybyste měla říct nějaké sousloví nebo nějaké pravidlo, nějaký návod, bylo by něco, co si myslíte, že klíčem? Já uvedu příklad - ekonomická udržitelnost, jestli je tohle důležité nebo jsou tam jiné aspekty, které je potřeba vzít v potaz z hlediska udržitelnosti?

R: Je pravda, že já jako ty finance jsem nikdy moc neřešila, počítat moc neumím a nemám na to ani vzdělání, ale já si myslím prostě, že základ je vždycky i v ohleduplnosti a ve slušnosti, ať už je to vůči lidem, vůči přírodě, vůči kraji-

ně...prostě... Musí to být vždycky nějaká ohleduplnost a nějaká harmonie jako. Prostě nejde nic lámat přes koleno. A souvisí to i s těma penězi.

T: Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, kterou jsou samy o sobě automaticky udržitelné?

R: To jste na mě šíleně vědeckej...

T: To není vůbec... Já nechci, abyste mi říkala hesla z knížky, já bych chtěl jenom přirozeně... nemusíte mi říkat ty názvy, ale jaké aktivity cestovního ruchu si myslíte, že jsou přirozeně automaticky udržitelné? Ze své podstaty...

R: No asi ty, které ty lidi zajímají... Takže jako lidi už stovky let chodí pěšky, tak asi...

T: A tak vezměme z toho environmentálního hlediska. Jaké formy, si myslíte, že v tom cestovním ruchu jsou udržitelné dlouhodobě? Třeba z toho co děláte tady, máte pocit, že je tady něco co se dělalo dřív... třeba právě to farmářství- tím způsobem, jakým to děláte...

R: Ale farmářství je úplně taková specifická věc. Ta turistika, ekoturistika, agroturistika, jak se jí dnes říká, tak je jenom nějakou malinkou součástí toho celého soukolí. Nemůžete mít statek, který bude postavený jenom na agroturistice, nebo můžete, ale pak to není statek... Takže jo, my třeba tady to máme nastavené tak, že je vlastně farma, která má pozemky, nějakou rostlinnou výrobu, má produkci masa, má ovce, produkuje se jehněčí, má mlíko, má mlíkárnou, má agroturistiku a dejme tomu, má k tomu nějaké doplňkové programy, které vůbec nejsou o penězích, ale spíš jsou tak jako pro srandu a protože nás to zajímá a baví a myslíme si, že bysme o tom měli tu veřejnost informovat. Takže si myslím, že...

T: Je to komplementární...

R: Jasně, takže si myslím, že nic nemůže jako fungovat samostatně nebo neznám takovou farmu, nebo znám jich spoustu, ale mají jen takový název, ale mají tam jen udělanou ohradu, kde mají dvě minikozičky, aby si je děti mohli pohladit, pak tam mají stáj, kde mají 5 koní a dělají vyjíždky na koních...

T: Což vy děláte taky, protože teďka jsem koukal, že třeba děláte i střihání ovcí.

R: Ano...

T: Vy to děláte trošku jinak, snažíte se to víc přiblížit těm dětem...

R: No jim hlavně vysvětlujeme, že prostě my nejsme zoologická a to je prostě šilenej problém, protože ty lidi... Sem přijede spousta lidí, s tím, že si teda jako přečetlo, že na tu farmu a takhle a že tady budou mít nějaké to zdravé jídlo v té biokvalitě... dobrý, dobrý, ale ona náš Pepíček si nemůže pohladit tu kravičku? Nemůže, my tam Pepíčka totiž nemůžeme pustit, protože mi to mlíko od té kravičky používáme do té mlékárny a máme tady nějaké veterinární normy a předpisy a já nevím, jestli prostě Pepíček nemá nějakou nemoc... Nejde o to, že by mu ta kráva mohla ublížit, ale že my prostě nejsme zařízení na to, aby ty děti jako přišly a chovaly si tady kozu nebo ovcí nebo aby si chodily hladit krávy, prostě to jsou zvířata, která jsou užitková, prostě něco produkují a můžete se samozřejmě na ně podívat, pojdte se podívat, jak to funguje, pojdte se podívat a zjistit, že fakt to mléko tady teče...

T: Dáváte jim nějaký příklad, třeba že jaký mají denní koloběh ta zvířata...

R: Ono záleží jak kdo, někdo jako to chce, přijel si pro ty informace a chce jako těm dětem ukázat, jak to dřív fungovalo, ono je to vždycky hrozně fascinuje, jak to dřív fungovalo.

T: Tak to i dneska funguje, ale z čeho vycházíme v podstatě, jak to myslíte?

R: No ne, ty rodiče: „Tak pojd' se podívat, jak se dřív zpracovávalo to mléko!“, jako kdyby prostě dneska to bylo jinak... To je takový divný jako no... My prostě narážíme na to, že spousta... že i v té agroturistice je to, že jsou někde jako ukázková zařízení, ukázkové farmy, které slouží jako zoologické, no...

T: A vy interpretujete teda to farmářství těm lidem, kteří o tom mají zájem a tam se snažíte jim poradit spoustu informací, ale v zásadě obecně to neděláte, protože většina lidí o to zájem asi nemá.

R: To bych neřekla, já bych řekla, že jako většina těch lidí, kteří sem už přijedou, tak jako sem jedou s tím cílem zjistit si co nejvíc, najít se co nejvíc těch produktů, takže oni o to zájem mají, jako to bych neřekla, jako takhle- ubytovat se lidi mohou jet kamkoliv, že jo, ale tady mají ten bonus, že prostě k tomu mají ty zvířátka.

T: Jasně. Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch?

R: No, že jsou to takové netradiční formy, které nejsou úplně běžné a nejsou pro všechny. Je to správně?

T: Já nechci správnou odpověď, já chci vědět, co to pro Vás znamená...

R: Znamená to pro mě formu cestovního ruchu, která je určena pro nějakou menší skupinku a není to jako nějaký masový zájem.

T: Jak rozumíte termínu ekoturismus? Myslíte si, že je v Českém prostředí jasně definován?

R: Ne. Určitě ne.

T: A jak tomu rozumíte Vy?

R: Těch variant jako jsem slyšela strašně moc a myslím si, že do dneška jako nikdo nedal jasnou hranici, co ještě jako k tomu patří a co nepatří. Hlavně si vůbec nedokážu představit... Já rozumím termínu šetrná nebo trvale udržitelná forma cestovního ruchu, jo, ale co je to ekoturismus, to já neumím... Já umím udělat šetrný... Nebo dokážu si představit šetrnou formu cykloturistiky nebo šetrnou formu vodní turistiky, ale jako ekoturistiky... To neumím.

T: Co byste uvedla jako jedním příkladem činnosti ekoturistiky, kterou děláte i vy částečně?

R: No, to není právě jako by měl být přívlástek k něčemu... ale nevím, co je to samotný ekoturismus...

T: A věděla byste třeba ještě o něčem dalším, co by v ČR mohla být ekoturistika? Co byste dokázala říct jako příklad? Víte o nějakých konkrétních? Co byste si třeba sama myslela, že může být považováno za ekoturistiku?

R: Nic mě nenapadá, nevím...

T: V pohodě, tak třeba ještě v průběhu se k tomu dostaneme. Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu?

R: Já bych řekla, že ekoturismus jako pojem, bych úplně zrušila... Tak ano, může, pokud budeme zase dodržovat nějaké limity, o kterých jsme se bavili předtím...

T: Dobře, tak definujme si pojem ekoturismus jako formu cestovního ruchu, která je v přirozeném přírodním prostředí pokud možno v původním a může to být i kulturní krajina. Forma cestovního ruchu, která je udržitelná z ekonomického i ze sociálního a kulturního hlediska a tak i z environmentálního hlediska. Tak pakliže to budeme brát takto, tak myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblasti?

R: Pak ale určitě nemůže být ale jediným.

T: Takže si myslíte zase, že je to jenom doplněk? Nějakého hlavního proudu...

R: Určitě...hm

T: Čímž by mohl být třeba průmysl, asi v závislosti na regionu... A teďka ještě trochu to slovíčkaření. Já jsem říkal rozvojové politiky regionu či oblasti a teď bude udržitelného rozvoje regionu či oblasti? To znamená rozvojová politika a udržitelný rozvoj. My jsme teďka říkali tu rozvojovou politiku, rozumíte tomu rozdílu?

R: Ne. Já už mám po osmé hodině IQ tykve.

T: Úplně v pohodě, tam jde jenom o to, jako jestli vidíte rozdíl mezi rozvojovou politikou regionu a udržitelným rozvojem regionu.

R: Udržitelný rozvoj regionu tak jako chápu tak, jak jsem řekla předtím, jo, jako v nějakých mantilech, v nějakých mezích rozvíjím všechny ty oblasti... všechny formy. A rozvojové oblasti regionu- bylo to tak?- jsou samozřejmě nějaké předem definované oblasti, kam třeba jako naše území vůbec nespadá, takže mě jako vůbec tenhle termín netrápí.

T: V jakých oblastech či regionech v ČR obecně si myslíte, že může ekoturismus být realizován v současné době?

R: No já bych řekla, že v podstatě může být realizovaný kdekoliv, ale záleží na tom, jak to kdo uchopí, že jo.

T: A jaké si myslíte, že mohou být podle Vás největší přínosy nebo zápory ekoturismu?

R: Tak to je pořád dokola... může to přinášet jednak nějakou formu rozvoje toho regionu, zaměstnanost, jo a v některých případech třeba to může napomocť obnově toho kulturně-přírodního dědictví, jako obecně že jo, třeba památky v krajině i tady na tom území našem. Vlastně by se nikdy neobnovovaly, kdyby nebyly součástí naučných stezek nebo součástí nějakých významných lokalit... jo, takže...

T: Takže teďka to bude trochu o bariérách, které si myslím, že mohou být a bavme se konkrétně tady o našem regionu, protože jsme v něm. Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní bariéry nebo překážky rozvoje ekoturismu v českém prostředí? Jestli víte nějaké bariéry vůbec jaké jsou. Řekla jste, že by to mohlo být realizovatelné téměř všude v závislosti na nějakých podmínkách. Jaké by teď mohly být bariéry?

R: Ekonomika, že jo, vždycky jsou to ty finance, ty jsou vždycky na prvním místě, pak je to ten nezájem těch lidí, pak ta šilena nedůvěra, protože vlastně nikdy nikoho žádný cestovní ruch nikdy neživil, že jo, tak jako proč by to najednou měl dělat?

T: A myslíte si, že biologicky a kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? Já mluvím o tom právě, že například CHKO může být bariérou rozvoje cestovního ruchu, jestli mi rozumíte? Nebo kulturní místa, která jsou nějakým způsobem chráněná, mohou ony být bariérou?

R: Určitě, určitě, ale je tam zase to, co jsme se bavili předtím, je to o těch limitech, třeba které se nastaví. Jednak o té návštěvnosti, i ty infrastrukturní věci, takže může to být bariérou, ale na druhou stranu to může být i tím pozitivem, že jo, protože to může být to lákadlo pro toho návštěvníka.

T: A zároveň to může být i ten limit, že jo?

R: Ano, je to i limit.

T: A do jaké míry si myslíte, že mohou fyzické bariéry limitovat rozvoj ekoturismu v chráněných území ČR? Například reliéf, přístupnost, cesty a tyhle... Je infrastruktura v ČR nakloněna ekoturismu? Ale opět berme ten Slavkovský les, protože ten znáte úplně nejlíp...

R: No, hodně ho mohou limitovat. Fyzické bariéry jsou velkým limitem.

T: A věděla byste nějaký konkrétní?

R: Spousta míst je samozřejmě nedostupných, ale zase je otázkou, jako když je zpřístupníme, tak jako jestli si potom nezrušíme tu přírodní hodnotu těch daných míst. Takže ono prostě jako všechno musí být v té rovnováze, o které jsme se bavili asi před šesti otázkami.

T: Perfektní, ono se to totiž tak jako zacykluje teď... Je infrastruktura tady v ČR nebo teda tady ve Slavkovském lese nakloněna ekoturismu, myslíte si?

R: Ne!

T: Ne? Co třeba tady chybí?

R: Všechno! Občerstvení, informační centra, komunikace, vyřešení majetkových vztahů, protože jsou tady církevní restituční, komunikace nejsou přístupné, pozemkové reformy se neudělaly komplexní, pozemkové úpravy se neudělaly, takže jako je tady těch problémů miliarda.

T: Perfektní. To bylo perfektně informačně nasycené. Pro mě cenná odpověď.

Mohou být psychosociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů (příhraniční oblasti, náplava, původ, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místním starousedlíkům, fobie vůči cizím- turistům) překážkou ekoturismu?

R: Ne mohou, jsou!

T: Jsou. Cítíte, že třeba ty lidi jsou nevráživí vůči těm lidem, který sem přijíždějí?

R: Tady jsou všichni náplavy, tady po 45. roce nikdo nezůstal, všichni jsou tady náplavy, všichni s tím mají velký problém, do dnešního dne se nikdo nesrovnal s tím, že tohle je jeho, on se o to musí starat, on prostě musí tady něco dělat. Takže je to velkou překážkou.

T: Perfektní a můžete mi říct nějaké konkrétní příklady, co z toho vyvozujete? Proč je to takový velký problém?

R: Všechno souvisí se vším. Nevytvořili si k tomu žádný vztah. Jako ty, co přišli v 45. to předali svým dětem, ten svůj negativní nebo neutrální postoj, kdy je nic moc nezajímalo, okolí už vůbec...no tak ty děti to dávají dál po generaci dál a dál, takže minimálně ještě po dvě až tři generace bude trvat než se vytvoří ten vztah k tomu místu, takže to je největší problém.

T: Myslíte si, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v CHKO teda ve Slavkovském lese?
R: Nedokážu posoudit vůbec...
T: Tak vy jste říkala právě, že tady máte nějaká malá chráněná místa...
R: No...ale nějak nám to nebrání. Každý si v určitých mezích si najde to, co potřebuje. Nemůžeme tam dělat samozřejmě všechno to, co bysme chtěli, ale to, co chceme, tak tam uděláme.
T: Takže chápl byste legislativu spíš jako naopak to, že to chrání to místo.
R: Já opravdu nedokážu posoudit to všechno, protože jsem to nestudovala tak podrobně...
T: A teď se dostaneme k teoretické části, nepřekvapí mě, když na to nebudete znát odpověď, nic se neděje... já jsem Vám říkal, že se snažím vytvořit teoretický model, kterým by se dal hodnotit potenciál území. Myslíte si, že je možný takový obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území vytvořit? Vezmu si CHKO a řeknu si, jsou tam nějaké obecné podmínky a já chci hodnotit, jestli to území má vůbec potenciál k rozvoji ekoturismu, třeba...
R: To je to, co jsme se Vás ptala na začátku, jako jestli to někomu k něčemu bude jo?
T: No to já nemůžu vědět, protože to je kvalitativní výzkum, právě...
R: Nebudu na to odpovídat, nevím, nedokážu to posoudit...
T: Nedokážete to posoudit, ok, v tom případě já už se Vás nebudu ptát ani na to další. Je něco co byste chtěla dodat?
R: Já už jsem Vám odpověděla na to, co jste chtěla... Z farmy toho bylo minimum...
T: Tak mi na závěr můžete říct právě o té farmě. Jak to tady děláte, já z toho třeba víc pochopím.
R: Ne, já myslím, jakože obecně. Na co jste se ptal, na to jste odpovědi dostal...
T: Hm... mně jde třeba o to... proč jsem sem vlastně jel a proč je to pro mě důležité, protože ekoagroturistika je jedním z těch forem ekoturismu. Ekoturismus ve světě je samozřejmě trochu jiný než u nás, u nás se trochu přizpůsobuje právě té krajině. Jedním z těch produktů, který můžeme prodávat je tady ta ekoagroturistika, proto jsem sem přijel, protože mě to zajímá a důležitá je pro mě právě ta interpretace na kterou jsem se Vás ptal, protože to je velmi velmi důležitá součást ekoturismu, to znamená, že se člověk učí- to jsem vám nestihl na začátku říct... a důležité je právě to, že pro ty lidi tady v regionu, ten cestovní ruch znamená příležitost, jak se identifikovat třeba s tím regionem. To znamená, že to sami třeba chápete jinak, když to dokážete těm lidem vysvětlit a vytváříte si tím k tomu vztah, zároveň ta krajina vás taky živí, že jo? Takže vlastně vy měníte tu strukturu, tu sociální strukturu, která do téhle té doby byla taková, že ty lidi nemají takový vztah s tím regionem, tak daleko líp chápou ten region. Když třeba v něm pracujou v tom cestovním ruchu v tom ekoturismu a zároveň to dokážou i líp vysvětlit těm turistům, kteří sem přijedou a snaží se o tom něco naučit.
R: Hmm, jenomže bohužel, většina těch lidí je opravdu takových, že jim je to jedno a jsou hrozně nedůvěřiví a myslí si, že je to úplně zbytečné a k ničemu a že úplně lepší byla ta „Ozapka“, než ji zavfeli...
T: Ozapka?
R: No, to je jedno. Prostě je to jinak.
T: Chcete říct, že oni to necítí jako příležitost, že oni to chápou jako obtíž...
R: To bysme se zase museli vrátit zpátky na začátek, někdy do toho 45. , abychom si řekli, co to je za území, jací sem přišli lidé, co se od nich očekávalo a vlastně co tady po nich zůstalo, jo? Takže ty historické souvislosti jsou hrozně důležité. I v tam té jedné otázce to jako bylo a myslím si, že je to základ všeho, je to základ těch problémů a prostě nedá se to ani ve škole naučit. I když v té škole bude člověk, který se bude snažit, bude to těm dětem sebevíc vysvětlovat, tak je to prostě o tom, co mají doma. A jestliže doma neví, že bydlí pod Třeboňským vrchem, protože tam v životě nebyli, protože co by tam dělali, protože statek jim dal jenom tenhle ten barák, on jim nedal ten kopec, že jo, takže jako proč by tam lezli? Takže prostě to jsou ty základní věci a jestli prostě ty lidi se nenaučí nahlížet dál než za ten kopec, tak prostě se tady můžeme s cestovním ruchem všichni zbláznit a nikdo ho nebude brát nikdy vážně.
T: Perfektní...

Rozhovor číslo 9

Den: 23.4.2014

Místo: Bečov, Karlovarský Kraj

Respondent: Ing. Jiří Šindelář

Zaměstnání: Správce Bečovské botanické zahrady; krajinný inženýr

Respondent: K tomu, abychom tento areál uvedli do života, nebo vůbec udrželi činnost této organizace, tak více se jako zaměřujeme na ten ekoturismus.

Tazatel: Aha...

Respondent: Vlastně děláme takové jakoby rangerské pochůzky tady po okolí Bečova, máte tady vyznačenou panoramatickou stezku, pak máme různé naučné stezky vlastně , po Karlovarském kraji, částečně i teda po Plzeňském kraji. Na třech místech máme jakoby bivakovací místa, kde vlastně ty turisté, když putují tou krajinou, tak mohou zabívat, chceme to dotáhnout do takového toho finského nebo norského modelu, že tam třeba bude připraveno i nějaké dříví, bude tam nějaká instantní polévka, někdo tam přijde, tak si jí prostě dá a něco tam zase nechá- sušenky nebo tohle...

Tazatel: Takže je to důležité z hlediska té interpretace té krajiny, že jo?

Respondent: Tak, protože, když se tím vlastně projde, tak ani ty cedule... My to víme, tady co máme ty informační cedule, tak jako ty první dvě si přečte každý až po loga a kdo to kdy zřídil, na další se podívá už jen na obrázek a další už úplně mine... A přitom když je tam nějaký ten ranger nebo zasvěcený průvodce, tak jako vypráví, navíc se i může přizpůsobit té skupině- jestli jde s malými dětmi nebo s odborníky...

Tazatel: Takže teď jste zainteresován v cestovním ruchu v ekoturismu, to už vím a předtím jste dělal třeba co?

Respondent: No předtím... V podstatě ono tohle furt je jakoby ve volném čase, musím říct... Teď v podstatě jsem tady na úkor práce. My to tady celé děláme jako nezisková organizace a protože jsme tedy dost závislí na nějakém příjmu přesně tady z těch aktivit...

Tazatel: To je ten R...

R: Berkut. To je nezisková organizace ve Svazu ochránců přírody, ale jako civilní mám projekci. Vlastně krajinářskou, takže jakoby je to pořád hodně podobné. Projektují parky, zahrady a takové ty krajinářské věci a tak... krajinotvorné programy třeba.

T: Dobře, dobře. Já tady mám asi tak 28 otázek, ono to vypadá jako hodně, ale když se u každým zdržíme minutu nebo dvě tak to není tolik...

R: Tak uvidíme, ale nás samozřejmě by některé ty informace z toho i zajímaly, nějaké ty závěry...

T: Já Vám to klidně poskytnu.

R: Náměty třeba jako. Někaké zkušenosti z Austrálie, by nás taky třeba zaujaly...

T: To je určitě zajímavé, ano. Já jsem byl na University of Melbourne, půl roku jsme měli takovej grant a studoval jsem vyložení ekoturismus, vyložení literaturu a byli jsme i na různých místech, bylo to fajn, moc se mi tam líbilo, ale mám asi pořád silný vztah tady k Čechám, já jsem studoval ještě Management cestovního ruchu v Anglii a tady v Hradci Králové...

R: Akorát o to je to asi horší to tady napasovat na ty české podmínky asi, ne?

T: Tak, to právě... Já jsem z toho chtěl udělat něco, co doufám, že bude mít smysl, protože v cestovním ruchu tohle má smysl, má to budoucnost, ve světě je to samozřejmě jiné... je to daleko... řekněme, že daleko více se ve světě objevuje ekoturismus než u nás, ale taky tam k tomu mají daleko větší podmínky nebo lepší podmínky, protože biodiverzita je základ a ta je, jak známo, nejvíce kolem rovníku, takže s tím tady nevyhrajeme. Samozřejmě, máme tady určitou biodiverzitu, ale není to tolik, jako je to třeba ve světě- takové hodně zajímavé věci jakoby pro lidi, kteří mají peníze- různí savci velcí... U nás to není takhle, my to musíme pojmout trochu jinak a pro mě výstupem té práce by měla být v podstatě... víte co, já Vám to řeknu na konci, protože možná bych Vás tím ovlivnil...

R: Jo, jo, jo!

T: Tak přistupme k tomu dotazníku... Máte rád přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem? Kulturní památky a sídla?

R: No já jsem spíše k té druhé variantě, tu kulturní krajinu, no.

T: A co si myslíte, že je třeba typické pro českou kulturní krajinu?

R: No já myslím, že celá česká krajina je vlastně typická kulturní krajina.

T: A takové jako aspekty, já nevím, kdybychom řekli kapličky třeba nebo...?

R: Spíš velká variabilita na km². Velké množství prvků. Ať už třeba prostorových, tím myslím prostě les, remízky, louka, pole, vesnice, taky vlastně jakoby i těch druhových, jo, že prostě i ty lesy- chvilku je to jehličnatý, chvilku smíšený...

T: Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny? Z jakých podkladů vychází? Jaká má pravidla?

R: Určitě. A myslím si, že by ochrana přírody měla být ještě přísnější, ještě striktnější, protože...no, prostě si myslím, že by měla být.

T: Z jakého důvodu? Zkuste říct...protože to je ještě příliš benevolentní, jo?

R: Myslím si, že je to benevolentní. Ta česká krajina je opravdu- já třeba nemám až takové cestovatelské zkušenosti, ale třeba když jsem byl v jižní Africe nebo v Pobaltí, tak tam jsou ohromná území řádná a stereotypní- a to česká krajina není, ale já si myslím, že ta česká krajina má tu diverzitu poměrně jakoby zajímavou a proto by se to měla maximálně chránit. Takže prostě stop agrárikům s velkými poli, stop lesníkům s monokulturami smrku, stop halám logistických center. Prostě jsme malá republika 10 milionů, takže my se musíme pohybovat opravdu v malých měřítkách a ta malá měřítka by měla být právě i úměrná těm prostorovým prvkům, jako jsou lesy, pole a tak a myslím si, že prostě tahle ochrana přírody by v tom měla být daleko přísnější, že by se neměly stavět průmyslové zóny na spráších, kde tyhle půdy vznikaly 10 milionů let a během jednoho měsíce tam dojde k absolutnímu shmutí pryč... Takže ochrana přírody by u nás měla být ještě přísnější...

T: A myslíte si, že je to problém vynucování nebo toho zákona jako takového?

R: No.., je to asi osvěty, ale myslím si, že by na to lidi měli přijít sami a aby na to přišli, tak asi musí být to vynucování k tomu, no. Já jsem pro to prostě, aby to bylo takové striktní. Prostě udělal jsi závažný přestupek, šup, dostaneš za to! A ne prostě jako u nás- udělal jsi to, chvíli hrozí pokuta, ale ty se dvakrát odvolej a my to nějak stáhneme... tady si myslím, že by to mělo být přísnější. Možná, že Jindra Horáček by říkal něco jiného, že možná on to vidí trochu z jiného pohledu.

T: Vidí to...

R: Podle něj by to možná mělo být trochu benevolentnější, on to víc vidí z toho druhého konce...

T: On si myslí, že by to nemělo být tak rigidní a tak sterilní prostředí, řekněme CHKO třeba, určitě no...

R: Ale já to třeba beru i z té památkové péče, do které jsem taky chvíli fušoval, a prostě tam když lidé zničí nějaké drobné prvky, ale to je i v té krajině... Když prostě někdo zničí kování, staré barokní dveře a nahradí je plastovými, tak to už se nikdy nenavrátil a prostě ty památkáři by za to také měli docela trestat, protože to představuje tu paměť toho místa, paměť těch lidí a tak...

T: Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah?

R: Tak když to vezmu jako profesně, tak má možnost nějakého toho trvale udržitelného rozvoje. To znamená, že cestovní ruch by mohl nebo by měl přinášet zdroje na to, aby se naplňovalo to, co chceme a to je třeba ta krajina zrovna.

T: Takže myslíte tím ekonomické aspekty hlavně?

R: Ano, je to ekonomický aspekt no a samozřejmě je to o vzdělávání lidí a dětí hlavně, prostě ten cestovní ruch, když prostě člověk cestuje, poznává něco, vidí něco, tak si prostě rozšiřuje potenciál vyššího IQ a takové ty vzdělanostní aspekty, takže je to prostě důležité i z hlediska vzdělávání. I dřív vlastně, takoví ti krajánci vždycky přinášeli do těch vesnic nějaký ten aspekt té vzdělanosti. Říkali, kde byli, co tam všechno je- tenkrát, když byl někdo 500 km daleko, tak byl pro ty ostatní na druhém konci světa, že jo, takže myslím, že tady je i ta vzdělanost...

T: Dobře a teď co je pro Vás osobní ochrana přírody a krajina a jak Vy osobně se angažujete?

R: Tak můj je to spíš takový světonázor, no.

T: Takový světonázor, jo? Ale já si myslím, že částečně i tady v té botanické zahradě to můžeme za ochranu považovat...

R: Jasně. Takhle, je to pro nás profese a je to pro nás i věc, které my prostě jako bytostně věříme. Stejně jako věřím, že mě moje děti mají rády, tak prostě věřím tomu, že je tohle potřeba...

T: A jak dlouho jste v tom cestovním ruchu zainteresovaný?

R: Od roku 2006. Takže 8 let.

T: Čím může cestovní ruch regionu prospět? Vy už jste řekl tu ekonomickou stránku, myslíte že je ještě něco jiného, co by třeba...tu ekonomickou stránkou, mohl byste to třeba ještě rozvést, když říkáte peníze...

R: Jasně, takže třeba to, že se region nebude vylidňovat, že tady budou vzdělaní lidé, že to bude pro ty vzdělané lidi atraktivní... Jo, ty místa, kde je to trochu pěkné, tak se tam dostávají Ti lidé... já to vidím i tady na tom našem sídle, že se sem dostávají ti lidé, prostě z Varů nebo z velkých měst a většinou jsou to prostě nějakí vzdělanci a ty pak dělají ten život v tom městě daleko zajímavější, příjemnější. Jsou to vysokoškolsky třeba vzdělaní lidé, takže takhle no...

T: A čím může naopak regionu uškodit?

R: Cestovní ruch?

T: Hm...

R: No tak tam záleží jaké formy, takže asi kdyby to byl cestovní ruch typu extrémně masového, zrovna jakoby v té přírodě úplná ta masovost škodí. I sem do naší botanické zahrady kdyby se nahnulo 1000 lidí naráz, tak to prostě zvalčuje jako no... Takže asi ta míra toho cestovního ruchu.

T: Limity tedy, je potřeba nastavit určitě..

R: Limity no...

T: Takže může to uškodit v případě, že ty limity nejsou anebo jsou porušované, je to tak?

R: Ano.

T: Může, podle Vás, být cestovní ruch dobrou volbou jako hlavní či jako vedlejší prostředek rozvoje regionu či oblasti? Existují v ČR oblasti, kde by mohl být jako hlavní?

R: Já zase nevím co je měřítko region....

T: Dejme tomu kraj...

R: Tak to si myslím, že nemůže cestovní ruch nikdy v celém kraji nahradit... nebo být hlavním ekonomickým tahounem toho kraje.

T: U nás myslíte...

R: U nás.

T: A ve světě třeba si to dokážete představit?

R: Tak ve světě si to dokážu představit na území nějakých národních parků. Nebo na Alpských území, tam je to na úrovni celého regionu jenom ten cestovní ruch asi... Takže si myslím, že ano, že to je možné, ale ne v Čechách.

T: Takže tady v našem regionu, jako třeba kraji by to bylo jenom jako vedlejší...

R: A na úrovni okresu nebo nějakého menšího území, tak to si myslím, že třeba i jo... Lednicko-valtický areál, Třeboňsko a u nás si myslím, že to bude Sokolovsko, až budou zatopené ty doły, až skončí doły a bude to zatopené, tak si myslím, že za 100 let se nebude jezdit do jižních Čech ale do Sokolova.

T: Ale i třeba proto, že tady máte i něco jiného, že jo? Máme tady tu biodiverzitu věcí, jak jste řekl, které je možné navštívit. Dobře. Co pro Vás představuje cestovní ruch v ČR? Co to pro Vás je? Já většinou uvádím případy - jakože když se mluví o ČR, tak o čem se mluví a jak to vy chápete? Co tady můžeme nabídnout?

R: Hm. Tak jako já bych řekl, že u nás je ta směs památky a příroda, že je poměrně atraktivní. Asi nám poměrně uškodilo několik těch 60 let komunismu, tak jako, že ČR je stále vnímána tak jako rozvojovější stát. Nebo my když tady třeba pořádně ty studentské workkempy, tak nám sem jezdí z celého světa a kolikrát jakoby přijíždějí s představami jako jestli tady máme internet...jakoby takové ty věci... ještě nejsme tak jakoby dobře v povědomí...Nevím, jestli to naše měřítko může být někdy nějak světově v povědomí, ale asi Praha, Kutná Hora, Krumlov, to jsou furt takové ty omílané, tak asi to není tak nedůvodně atraktivní, to pro to má váhu a k tomu když se nabídnou i ty další věci, když se sem nalákají ty lidi na tyhle „bomby“ a k tomu si pak přiberou tyhle vedlejší věci jako je třeba Bečov.

T: Co si představujete pod pojmem udržitelný rozvoj?

R: Tak, že neničím věci, nebo neničím dědictví po předcích a nechávám to budoucím generacím.

T: A udržitelnost? Věděl byste mezitím rozdíl? Udržitelný rozvoj, udržitelnost...

R: No tak to je ono, že jo. Pokud něco dokážu udržovat, tak to v podstatě jakoby přejímám a zase můžu předávat...

T: Takže nevidíte mezi těmi dvěma termíny nějaký rozdíl?

R: No tak z hlediska toho slova asi jo, ale asi nedokážu jakoby...myslím si, že...

T: V pohodě, nemusíte se trápit, jenom co to pro vás to slovo znamená, jestli cítíte, že to slovo rozvoj dává nějakou jinou dimenzi, té udržitelnosti...

R: Já nepřemýšlím příliš globálně, spíš jako lokálně, tak třeba tady- udržitelný rozvoj, jo? Tak tady jsou od 19. století nějaké ty skalní stezky a tudíž tady ten turismus fungoval, ale v podstatě na té lokální úrovni, kdy lidi šli v neděli z toho

kostela a šli se projít a do nějakých těch skalních restaurací. My to chceme udržet vůbec tady ten systém, třeba tamtěch cestiček, protože to rozvíjíme novými prvky té turistiky- např. ten geocashing a díky tomu udržujeme tu paměť těch předků. A rozvíjíme to tím způsobem, že to je jinak než v té době, ale prostě to udržujeme.

T: Takže tam je ta udržitelnost zřejmá. Myslíte, že tam je i ten produkt, který nabízíme...to, že to je něco co bylo v 19. století, chodili z kostela a teď my z toho děláme nějaký produkt, který je hmatatelný pro toho turistu?

R: No tak, my fakt míříme na toho turistu než na toho místního, dřív oni chodili z toho kostela a to bylo pro ty místní.

T: Jo jasně, ale jestli myslíte, že to je prostě ten produkt, který nabízíme těm turistům, jestli to je ten produkt, který my prodáváme... jsou to ty cestičky, je to ta interpretace, jsou to ti rangeri atd... a teď byste chtěli teda dovést do té úrovně, že tam budou ty chaty připraveny se dřevem atd, tedy ten finský styl.

R: Jojojo a chtěli bysme to uvést do úrovně, aby nás to minimálně... abychom ty vstupní náklady pokryly a trochu nás to uživilo jako no.

T: A to si myslíte že se dá udělat nějak?

R: Hmm...já myslím, že jo jako no...záleží samozřejmě na té náročnosti a na těch vstupních podmínkách. Bohužel prostě, všechno vlastně budujeme od začátku, takže všechno stojí strašně peněz, kdybychom byli trochu jako ve výhodnější pozici, že bysme už tak jako něco přejímali v lepším stavu, tak myslím, že by ta návratnost nebo ta efektivita by byla výrazně rychlejší, dřívější a lepší no...

T: Tak teď jste mi tu udržitelnost vlastně přesně řekl a teď co si myslíte, že je klíčem k udržitelnosti cestovního ruchu? Vy jste hovořil o těch ekonomických aspektech hlavně, to znamená klíčem myslíte že je to ekonomiky udržitelný? Nebo myslíte, že existuje nějaká hlavní zásada, návod podle kterého bysme se měli držet, aby cestovní ruch byl udržitelný?

R: No...já trochu...nevím, no... Jasně, ty peníze, ale co nám tady jakoby chybí- zase mluvím o našem regionu- tak to je ta vzdělanost těch lidí, všeobecná vzdělanost lidí. Prostě jsme krajementů, to tam klidně dejte. Opravdu nejméně vzdělaní lidé. Po válce sem přišla úplná největší svoloč, která se kde dala jako sehnat- bezzemci, který nic neměli, neuměli sami nikde hospodařit a ti sem přicházeli a dneska jsou ti lidé v důchodovém věku, kdy se snaží předávat nějaké zkušenosti, ale jejich zkušenosti jsou prostě mizivé. Takže si myslím, že aby to bylo udržitelné, tak je potřeba, aby tu byli vzdělaní lidé, kteří si uvědomují, že tyhle věci v cestovním ruchu mají svůj smysl, že to není spotřební zboží, že se to musí nějak kultivovat, že se to musí opečovávat.

T: A kdybych to měl pojmenovat konkrétně, myslíte si, že problémem je vykořeněnost tohoto regionu?

R: URČITĚ.

T: Těch lidí...

R: Hmm. Takže my ty tradice tady zakládáme znovu, po 70 letech teprve zjišťujeme, co kde bylo a jak fungovalo...určitě je to vykořeněnost.

T: A může to mít vliv na vztah těch lidí k té přírodě?

R: Určitě.

T: Že asi o ní nějakým způsobem nepečovali...

R: Určitě.

T: Existují podle vás konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě automaticky udržitelné? A nejde mi tak o ten termín, ale jestli byste třeba dokázal říct- A, tak tady ta skupina... Kdyby se řekl ekoturismus, přijde Vám, že je sám o sobě udržitelný?

R: Spíš je teď jakoby módní, že jo. Před těmi lety, když vylétly farmářské trhy a teď už to taková bomba není, nemyslím třeba v Praze, tam to ještě jde, ale tady už o to takový zájem není. Takže ta agroturistika je teď takový nějaký módní trend...

T: Ještě nějaké jiné formy? Dám Vám třeba příklad, nevím jestli je to ono, já bych to chtěl slyšet od Vás, ale dejme tomu třeba cykloturistika nebo nějaké jiné formy třeba tady v kraji. Tady se i hodně pracuje s koňmi...

R: Jo a ne... Jasně, hodně se pracuje s koňmi, vznikly hipostezky a tohle, ale v podstatě až tak moc to nefunguje, v podstatě to funguje v úplně minimálním počtu. To, že se tím kraj i jakoby trochu honosí...určitě Karlovarský kraj v tomhle byl nějaký jakoby průkopník, ale stejně to tady zatím nějak úplně nefunguje.

T: A ještě jiné formy, jak tady lidé tou krajinou prochází?

R: Jako já myslím, že ta ekoturistika má nyní tak jako boom, že se pak jako bude klesat, ale pak že zase třeba díky tomu, že teď se to bude nějak rozvíjet, takže se prostě vybuduje ta klientela, která to potom tak nějak udrží jako jo... To my i vidíme tady, že sem třeba projdou lidé, kteří už se sem nikdy nevrátí, ale pak zase jsou lidé, který se vrátí vždycky, pravidelně, za každého počasí... a tyhle nám sem přinášej ty peníze.

T: Takže klíčem, myslíte si, je udržet si klienta?

R: Jo!

T: Takového, který se Vám bude vracet. A jak si myslíte, že se toho dá docílit?

R: Tak my se snažíme nějakým osobním přístupem. Že to není nějakou masovou formou, kdy se pustí magneták nebo prezentace, ale jednat z očí do očí...

T: A řekněte, je třeba důležité, když máte skupinu, která je zvyklá na Vás a přijde někdo jiný, kdo jim to bude říkat trochu jinak?

R: Asi jo, je tam hodně osobní vztah kolikrát...

T: No, dobře. Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch? Slyšel jste ho někdy? Jestli ne, tak to vůbec nevádí...

R: No, slyšel...pro mě třeba alternativní cestovní ruch jsou třeba takové ty poutnické stezky a ti lidé, co se na to vydávají...

T: A proč Vám to přijde alternativní? V čem je ta alternativa? Nebo k čemu je to alternativa?

R: Alternativa k tomu shonu- co nejvíc toho obejít, vidět, bez toho, aniž by si to člověk tak jako zažil, rychle vycvakat fotky, projít...

T: Takže jako k tomu masivnímu?

R: Přesně, k tomu masivnímu...

T: Myslíte si, že ekoturismus je v českém prostředí jasně definován? Myslíte si, že když se lidi baví o ekoturismu, že každý ví, co to je? Setkal jste se s tím někde?

R: Jako myslím si, že nějaké definice určitě existují, asi bych jí nedokázal interpretovat tak, jak je ustálená. Ekoturismus my bereme, že prostě se chováme šetrně už tím jak trávím ten turismus. To znamená- jaké používám formy dopravních prostředků, kolik stálo to vybudování toho, abych ten turismus dělal- jestli půjdu stezkou nebo drahýma lanovkama, které stály miliony, spolykaly tisíce kubíků betonu, kde ta recyklovatelnost je nulová- no takže v tomhle to taky vidím...

T: A je ještě něco jiného na co byste se zaměřil, co musí být jako udržitelné- samozřejmě že ta doprava...

R: Ten ekoturismus? No tak vůbec jako ten cíl toho... když dělám prostě ten ekoturismus, tak by to mělo být zaměřeno na to eko... k té přírodě.

T: Dobře, super. Jak říkám, já vůbec nehledám správnou odpověď, já potřebuju vědět to povědomí, abychom s tím mohli dál pracovat. A mohl byste mi třeba uvést konkrétní případy kde a jak je ekoturismus u nás správně provozován? Ideálně v regionu. Jestli víte o něčem...

R: Tak mně se třeba líbí, nevím, jestli to bude ještě dál pokračovat, takové ty stezky s průvodcem na Šumavě právě do těch kalamitních poloh, kde... Zase, že jo, přijdeš, tam se to nějak interpretuje, takže ta lesácká lobby jsou jakoby poražena tím ekem, ten názor těch lidí je ovlivněn tím směrem eko.

T: A že oni to berou jako nějakou validnější informaci, když jim to někdo podá z terénu, ten pán tomu rozumí...

R: No a hlavně i to vidí, že jo, vidí hmatatelné důkazy. Myslím, že takhle jako ekoturismus...

T: Ještě nějaký případ?

R: Tak jako tady u nás třeba je farma Belina...

T: Já jsem to právě nechtěl říkat, já jsem tam byl před asi 14 dny u paní, takže s tou už jsem mluvil, to byl můj poslední respondent...

R: Tam prostě... šlápnout tam do hovínka, ale i ta krajina- Svatěj Blažej, rozjímat u kostela, dát si pivo na zápraží a zároveň mít možnost odjet do obchodu do Varů- tam si myslím, že by to právě mohlo fungovat.

T: Myslíte si, že to dělají dobře, hm... Tak, myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem rozvojové politiky regionu či oblasti? Tohle je trochu slovíčkaření, ale zkusme se nad tím trochu zamyslet- rozvojové politiky regionu či oblasti...

R: Může, ale nesmí to být jenom v úrovni deklarací, ale bohužel, jak jsem říkal, ale musí to být i podpořené, ono to bude znít blbě, ale nějakými financemi jako jo, jo i prostě nějakou tou podporou a teď jako nemyslím, že by se do toho jako jenom měly cpát peníze, ale prostě mělo by to být provázáno v celé té politice toho Karlovarského kraje. A to si myslím, že není, ono je to navázáno na veřejnou dopravu- jak je třeba podporována, jak se plánuje nebo neplánuje otevírání a uzavírání železničních tratí. Myslím si, že je to třeba i o tom, jak se podporují i samosprávy malé, jestli tady bude decentralizace nebo naopak centralizace a zaniknou takovéhle městské úřady, jako my jsme tady třeba v Bečově.

T: To si myslíte, že je špatně...

R: To je špatně, určitě...nejlíp se ovlivňuje přímo z tohotohle místa, že jo...

T: Takže decentralizace je lepší...

R: Jo, ale tak samozřejmě, taky pak záleží...oni když dostávají málo peněz na školství, že i to školství k tomu patří, že když prostě nebudou vychovávat vztah dětí k domovu, když prostě budou všichni jezdit do KV nebo do ML do školy a tady ty školy prostě zaniknou. Jasně, nikdy tady nebudou mít takový složitý prostředky, ale zase zároveň mohou být během dvou minut v lese...

T: Takže teď to myslíte jakože by měli být víc sociální...

R: I víc sociální, ale hlavně ta politika toho kraje musí být ve všech těch směrech nejenom u nějakých těch deklarací, ale právě i pomáhat v podstatě tomu životu- jak prostě říkám- na to lokální měřítko jo, furt to jakoby vnímat do toho malýho.

T: Takže klíčem, aby to mohlo být nástrojem rozvojové politiky, ten ekoturismus, tak by musela být shoda na té krajské úrovni, že by to museli sami chtít...

R: Jo...

T: Já tady mám totiž dva termíny, je to trochu slovíčkaření, ale zkusíme se nad tím zamyslet- rozvojové politiky regionu či oblasti a pak je udržitelného rozvoje regionu. Protože jestli to může být součástí udržitelného rozvoje regionu, tak to asi může i bez toho, aniž by byla ta shoda na té krajské úrovni, protože tam mohou být třeba nějaké aspekty nebo subjekty, jako jste třeba vy, vy nejste třeba tak závislí na tom kraji... Že vás nemusí tolik podporovat.

R: No vůbec bysme se nebránili tomu, kdyby to bylo trošku jinak, ale...

T: Kdybyste byli víc podporováni...

R: No jasně, tak ale zase...jak bych to řekl... ono když je člověk na tom bídě, tak ono zase potom ta aktivita je třeba i větší a člověk se musí víc snažit a víc přemýšlet než když může rozhazovat.

T: Že když je pod tlakem trochu víc, takže možná vytvoří lepší hodnoty...

R: Jo...

T: Hm.

R: Na té udržitelné úrovni. Aby si řekl, ty jo má to vůbec cenu dělat, nebude to průšvih... udělá to tak, nebo aspoň doufá, že to ten smysl bude mít. Takhle když by měl neomezené prostředky, tak by se třeba dělaly býkárny, které by zanikly a ta efektivita by byla...zbytečná...

T: A v jakých oblastech obecně je podle Vás možné v ČR ekoturismus realizovat? Vy jste už zmínil tu Šumavu, jsou i regiony v Čechách?

R: A tak já myslím, že ty klasické chráněné krajinné oblasti + Krušné hory, což nechápu, proč nejsou CHKO, tak to si myslím, že je takovým tím zdrojem jako nebo těmi centry toho ekoturismu.

T: Takže myslíte, že kdyby KH byly, tak že by to třeba ještě pomohlo tomu ekoturismu v regionu? Že oni vlastně mohou být cílem...

R: Víte co, mně by se líbilo, kdyby bylo střední Poohoří, to znamená od Ostrova ke Kadani, kdyby to bylo CHKO nebo Národní park, to by se mi taky líbilo.

T: To by bylo supr, no... a myslíte, že je to ta značka, která se prodává, když o tom takhle mluvíme, protože ta krajina je pořád stejná...

R: No tím že není, tak je možná lehčeji tak jakoby ovlivnitelná, zatímco třeba jenom to, že v tom regionu je málo peněz, tak to vypadá takhle. Kdyby bylo víc peněz, tak prostě nové Plešivce nakonec budou na každém kopci...

T: A jaké jsou podle Vás největší přínosy a plusy ekoturismu? Tak řekl jste, jsou to asi peníze, o těch se bavíme jakoby pořád...

R: Jasně... peníze... to vzdělávání... a ten vztah k tomu místu jakoby.

T: Chcete říct, že se buduje vztah k místu?

R: Že to je i cesta pro ty místní prostě, aby v tom našem regionu se obnovily ty vztahy...

T: A záporny? Jestli nějaké vidíte? Možná není, já nevím...

R: No... mám trošku strach, aby to nebyl jenom jako módní trend a pak to nezůstalo jenom jakoby na pár lidech, protože pak ta udržitelnost by nebyla taková... nevím...

T: Aby to nebyl trend zkrátka...

R: Jasně... aby to bylo spíš jako způsob života.

T: Jaké si myslíte že mohou být konkrétní překážky či bariéry rozvoje ekoturismu v Českém prostředí? Vy jste zase o tom už trochu hovořil, jestli byste to třeba mohl víc, lépe vydefinovat... Vidíte tady něco jako překážku, když jste to tady budovali?

R: Jo. Tak majetkové poměry- tím myslím, že prostě čím dál tím víc se ta česká krajina stává nepřístupnou nebo ta ekoturistika je obtížně někde realizovatelná, protože je nepřístupná díky těm velkým agrárníkům, díky velkým lesním společnostem. Když prostě vidím, že kraj si zadá studii běžeckých tras a v podstatě nejsme schopni propojit Kladskou s Březovou, protože lesáci tam chtějí prodávat povolenky na střílení a nechtějí, aby tam v zimě běžkovali lidi, tak je to prostě jakoby tristi- takže tady v tom majetkovém vidím jakoby ten velký problém.

T: Myslíte si, že biologicky či kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě? Například CHKO- já to chci chránit, takže může být v tomhle ekoturismus protipól? Já to chci chránit a pak tam chci pouštět lidi?

R: No já to jako takhle necítím, já myslím, že naopak... my vždycky říkáme že... třeba dneska tady taky probíhá takový botanický průzkum. Takže já to jako nevidím jako problém. Samozřejmě jde o to jak to uchopit, jak to prezentovat...

T: Vy to vidíte spíš jako potenciál...

R: Jako potenciál, určitě. I jako prostě do cenného mokřadu nebo do suchomilný louky si sem můžu ty turisty bez problému dostat...

T: V rozumné míře...

R: V rozumné míře, samozřejmě... a nechá se to nějak upravit. Nemusí tam být hned obrovské asfaltové parkoviště, prodejna cukrové vaty... jo, ale myslím si, že je potom jenom jakoby na tom vymyslet ten způsob interpretace, ale bariéra to rozhodně není, já bych naopak byl pro to, aby to bylo ještě víc prostě...

T: Jako víc chráněné...

R: No tak jako... nebo aby... no... asi aby to bylo i víc chráněné...

T: Do jaké míry mohou fyzické bariéry rozvoje CHKO ČR limitovat rozvoj ekoturismu? Např. reliéf, přístupnost... Je infrastruktura v ČR nakloněna ekoturismu?

R: Myslím si právě, že ČR je tady v tom úplně ideální, právě jakoby tou cílní strukturou, že v podstatě území, kde by žádný sídla nebyly není nikde v nějakém měřítku jakože třeba 100 km²- jakože by na 100 km² nebyla žádná sídla... všude vedou nějaké komunikace, třeba síť železničních tratí je poměrně dost hustá. Takže to jako nevidím jako bariéru...

T: Železniční dopravu tady vidíte jako dobrou...

R: No, já myslím, že jo.

T: No, dobře... a infrastrukturu teda tady máme, to si myslíte, že je v pohodě...

R: Jo, jo

T: Mohou být psychosociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů (příhraniční oblasti, náplava, původ, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místnímu, fobie vůči cizímu) být překážkou ekoturismu?

R: Hm. Jo, to je přesně vydefinováno... my to třeba vidíme tady na místě, protože lidi křičí proč se dělá něco pro turisty, ale neví prostě, že díky tomu, že ty turisté tady jsou, tak jsou tady 6 hospod, 4 obchody, je tady policejní stanice a kdyby tady žádný turismus nebyl, tak už tu dávno nic není... Nebyl by tady ani ten úřad a jezdili bysme pro každý formulář do Varů.

T: Hm. A myslíte si, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v CHKO ČR? Pakliže ano, jaké? Vy jste to zase už řekl... Vy si myslíte, že ta legislativa je příliš benevolentní, že jo? Nebo jsou nějaké bariéry?

R: No tak určitě nějaký ten právní systém, tím třeba myslím nějaký ten stavební zákon, myslím si, že někdy je příliš benevolentní, s tím že v podstatě u prvků, které v podstatě zásadně mohou narušit životní prostředí nejsou dostatečně jakoby přísné- myslím nároky na nějaké stavby, plošnou zástavbu nebo tak a naopak na věci jako umístění informační cedule nebo informačního systému jsou zase strašně přísné- vy chcete v krajině umístit rozcestník za 1000 Kč a než dojdete k tomu, abyste na to měl ten papír, tak Vás to stojí 10.000 Kč, protože musí přijít projektant, musí být projekt pro územní řízení, zaplatí se- územní řízení je dnes za 12.000 Kč- jo, takže v tomhle tom si myslím, že jsou ty bariéry...

T: Že tedy některé jsou úplně zbytečné a některé naopak... a věděli byste ještě nějaký další příklad?

R: Tak možná hygiena, nebo nároky na hygienu...

T: V těch zařízeních?

R: Hm... že ty bivačovací místa- používání nějakých suchých latrín a takovéhle věci, to si myslím, že je zbytečně přísné. Pak bezpečnost zdraví a ochrana zdraví- pokud naši předci před 500 lety do skály vytesaly schodišťové stupně ve výšce 30 cm na schod a dnes je norma 26, tak jako mi přijde až úchylné to prostě nějak označovat žlutými páskami, nebo žlutými nátěry anebo vůbec to tam nepovolit, když to tam takhle je... Takže jakoby tady v těch, že si myslím, že by se mělo posuzovat hodně lokálně. Jak ta bezpečnost, tak ta hygiena. Nikdo nechce, aby se rozšiřovaly nějaké úplavice nebo něco takového, ale..ale...

T: Nemusí to být tak striktní jako to je třeba pro města, že jo? Poslední dvě otázky. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území? Myslíte si, že na základě tady těch aspektů, které jsme si teď vyjmenovali se dá říct- ano toto území má nějaký potenciál pro rozvoj v rámci ekoturismu?

R: No já doufám, že ne, že nemůže nikde vzniknout manuál nějakého správného ekoturismu, protože ten ekoturismus já chápu jako věc originální v každém místě, i díky tomu

T: Takže si myslíte, že se nedá udělat nějaký rámec obecný? Nebo doufáte, že ne?

R: No doufám, že ne, protože pak by... Jakože by si někdo vzal manuál a řekl by- v Polabí, tak dobrý, tak musím splnit-

T: Emm... Takhle to nevidím, já bych chtěl spíš, jako že bych se podíval na přírodní poměry, podíval bych se na tu infrastrukturu a měl bych... v ČR berme- vezmu třeba CHKO Labské pískovce a pojedou- takže, ty přírodní zajímavosti- jsou tam. Mají tam informační centra, mají tam ubytovací zařízení, jsou tam místa, kde člověk nikoho nepotká a tak dále... Jo, takže jestli na těchhle těch dat, která bych nemusel zkoušet, nemusel bych dělat studii proveditelnosti, ale mohl bych si na základě nějakých základních atributů říct- má smysl vůbec přemýšlet o ekoturismu, mohl by být nástrojem rozvoje regionu...

R: Jo, tak to jo, to si myslím, že jo...

T: A myslíte si, že by to bylo třeba dobré, mít něco takového? Aby se třeba zbytečně nevynakládali prostředky někde, kde to nemůže fungovat, jestli mi rozumíte...

R: Hm, hm... No, tak teď jste asi odpověděl za mě. No jasně, to je pravda, aby se opravdu neplácaly peníze někde, kde prostě to nemá smysl.

T: No a teďka kdybych si otevřel ten obecný teoretický model, myslíte si, že je možné ten OTM nebo na základě toho OTM stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji? To znamená, já jsem to teďka vlastně řekl částečně...mám teda ten OTM a nasadím ho na tom území, myslíte si, že si pak můžu říct jo, šlo by to tam udělat, ne, nešlo by to tam udělat- na základě teda těch atributů.

R: No, tak jakoby myslím si, že půjde říct ano, principiálně to jde udělat, ale... to je jedna věc, pak druhá věc jsou finance, dobrý, to se také nechá udělat a pak třetí a nejdůležitější věc jsou prostě lidé, a to se většinou nedá udělat.

T: Takže lidský faktor je problém...

R: Lidský faktor je problém, podle mě nejzásadnější věc je lidský faktor, fakt prostě člověk je aktivní a dokáže z něčeho udělat perfektní produkt ekoturismu- z něčeho! A pak rozvojová agentura, která do toho nasype několik milionu, tak to prostě nikdy tak neudělá jako no...když prostě tam nebude ten lidský potenciál jako no...

T: Je něco, co byste chtěl dodat? Něco důležitého o čem jsme nemluvili nebo otázku již byste položil, kdybyste dělal podobný výzkum?

R: Ne, vy jste mě tak vyčerpál, že ne asi jako...

T: vyčerpál jsem Vás já nebo... Já myslím, že jste to vyčerpál Vy, že jste řekl zásadní věci. Jsem moc rád, já Vám tímto děkuji za rozhovor.

Příloha 5 – schéma otázek k polostandardizovanému rozhovoru

Úvod

Představení a vysvětlení cíle studie. jen všeobecně – neuzavřít si cestu k informacím tím, že nasměrujete respondenta moc konkrétně Info o anonymitě, nahrávání.

Otázky

Otevřené rozpovídávací otázky:

1. Cestujete rád / a? x Máte rád přírodu a krajinu přirozenou, nepoznamenanou lidskou činností, nebo spíš krajinu přetvořenou člověkem, kulturní památky a sídla?
2. Zajímá Vás, jak se péče o turisty v praxi tvoří, služby a jejich zázemí? x Zajímá Vás, jak se provádí ochrana přírody a krajiny, z jakých podkladů vychází, jaká má pravidla?
3. Co je pro Vás cestovní ruch a jaký k němu máte vztah?
4. Co je pro Vás ochrana přírody a krajiny a jaký k ní máte vztah?
5. Jak dlouho jste v cestovním ruchu / ochraně přírody zainteresován a v jaké konkrétní oblasti?
6. Čím může cestovní ruch regionu prospět?
7. Čím může cestovní ruch regionu uškodit?
8. Může dle Vás cestovní ruch být dobrou volbou jako (hlavní, vedlejší) prostředek rozvoje regionu či oblasti?
9. Jaká mohou být jeho úskalí a jaké mohou být jeho přínosy?
10. Co pro Vás hlavně představuje cestovní ruch v České republice?
11. Co si představujete pod pojmem „udržitelný rozvoj“?
12. Co si představujete pod pojmem „udržitelnost“?
13. Co pro Vás znamená udržitelný rozvoj a udržitelnost v cestovním ruchu?
14. Co si myslíte, že je klíčem k udržitelnosti v cestovním ruchu? Existuje nějaká hlavní zásada, pravidlo, návod?
15. Existují podle Vás nějaké konkrétní formy či druhy cestovního ruchu, které jsou samy o sobě automaticky udržitelné?
16. Jak rozumíte termínu alternativní cestovní ruch?
17. Jak rozumíte termínu ekoturismus? Myslíte si, že je v českém prostředí jasně definován? Mohl(a) byste uvést příklad(y), kde a jak je ekoturismus u nás správně provozován?
18. Myslíte si, že ekoturismus může být dobrým nástrojem:
 - a) rozvojové politiky regionu či oblasti? Pokud ano, proč?
 - b) udržitelného rozvoje regionu či oblasti? Pokud ano, proč?
 - c) vidíte rozdíl mezi a) a b)?
19. V jakých oblastech či regionech (obecně, v České republice) je podle Vás možné ekoturismus realizovat?
20. Jaké jsou podle Vás největší přínosy a naopak zápory ekoturismu?

Specifičtější a více uzavřené otázky (ptát se jen pokud již nezodpověděl)

21. Jaké si myslíte, že mohou být konkrétní překážky, bariéry rozvoje ekoturismu v českém prostředí?
22. Myslíte si, že a) biologicky b) kulturně rozmanitá místa představují určité bariéry rozvoje ekoturismu sama o sobě?
23. Do jaké míry mohou fyzické bariéry rozvoje chráněných území ČR limitovat rozvoj ekoturismu? Je infrastruktura v ČR nakloněná ekoturismu?
24. Mohou být psycho-sociální charakteristiky obyvatel některých těchto regionů (příhraniční oblasti, „náplava“ atd.; původ, vzdělání, identifikace s regionem, fobie vůči místnímu [starousedlíkům] resp. naopak cizímu [turistům]) překážkou ekoturismu a / nebo udržitelnosti?
25. Myslíte si, že existují nějaké legislativní překážky rozvoje ekoturismu v chráněných oblastech ČR? Pakliže ano, jaké?
26. Myslíte si, že je možné vytvořit obecný teoretický model udržitelnosti ekoturismu na daném území?
27. Myslíte si, že je možné na základě teoretického modelu ekoturismu stanovit potenciál území k udržitelnému rozvoji v rámci ekoturismu?
28. Je něco, co byste chtěl dodat? Něco důležitého, o čem jsme nemluvili? Otázka, již byste položil, kdybyste sám dělal podobný výzkum?

Závěr

Poděkování, rozloučení; dárek.

Příloha 6 – Ukázka tabulky s daty z rozhovorů pro rámcovou analýzu

	B	C	D	E	F	
1	B					
2	Ekonomický pilíř	Zaměstnanost, negativní dopady se	Daně a poplatky	Kvalita přírody vyjádřená ekonomicky	Finanční kompenzace rezidentů	Finanční nář
3	Vladimír Silovský	Cestovní ruch je zdroj obživy (Sumava) p.1	; CR stabilizuje pracovní síly p.2			Za ekoturismu
4	Jiřina Vargová	Lidi v Podkrkonoší vsadili na CR jako na řešení hospodářské krize			Daňové zvýhodnění pro poskytovatele služeb v c	
5	Martina Pásková	Zaměstnanost vyvolaná cestovním ruchem;	Poplatky jsou důležité, ale vztaž	k místu je silnější a důležitější		
6	Jaromír Beránek	Cestovní ruch jedna z mála břem zaměstn	Druhé bydlení je problémem, není	daňově uctvitelné – navíc nevyvolávají za	zaměstnanost p.1; přenos peněz p.2	Ekoturismus j
7	Jindřich Horáček	„Ekoturistika, drobný ubytování venku v teré	Starší klientela v lázních neplatí	poplatky, ty místa na to doplácet – a následně	my ze státní kasy p.5	
8	Jiří Loskot	Cestovní ruch pomáhá v regionech, kde není	dostatek pracovních příležitosti			Ekoturismus, j
9	Elena Hávová	CR je alfa a omega zaměstnanosti v Karlovarské kraji (i nepřímo – doprava, obchod); „Na cestovním ruchu celý rok nepřest	ujete, to znamená, že potřebujete, aby tam byl něja			
10	Kamila Prchalová	„Tak mi hlavně tady potřebujeme ty lidi nějak zaměstnat, že jo“ p.2; sezónně	dáváme práci x lidem p.3			
11	Jiří Sindelář	CR může přinést atraktivní pracovní místa	pro inteligentní lidi, kteří tak nemusí	region opouštět p.3		Ekoturismus s
12						
13	A					
14	Environmentální pi	Nakládání s omezenými zdroji	Asimilační kapacit prostřed	Unosná kapacita	Environmentální dopad CR a E	Sešlap, env.
15	Vladimír Silovský	Nejde o to zkonsumovat dneska všechno	Je potřeba respektovat limity ú	Otázka míry a aktivit v NP – trampáci x lidi co	si tam rezdělaj oheň p.1;	Jenom my nar
16	Jiřina Vargová	Snižování spotřeby energií, zateplení		Negativní vlivy na prostředí musíme hlídat v	Hluk, nadměrné množství odpadních vod; změny	
17	Martina Pásková	Nakládáme s odkazem našich předků a če	Je to čistě antropická záležitost	Potřeba hlídat kvantitativní prahy; potřeba n	Infrastruktura je vizuálně destruktiv	Narušování pi
18	Jaromír Beránek		Nutnou ochranu životního prost	ředí chápe jako bariéru rozvoje cestovního	Musíme investovat do šetnější infa	Turisté se mo
19	Jindřich Horáček			Překročení potenciálu, možnostem místa p.2	„Vysoká koncentrace návštěvníků	a tím negativní
20	Jiří Loskot			Unosná míra je klíčem k UR	CR ruch může mít dopad na biodiv	Nastavením li
21	Elena Hávová	CR, pokud předimenzován, „může mít vliv na vyčerpání přírodních zdrojů“	p.1		Environmentální dopad ekoturismu si	uvědomuje – j
22	Kamila Prchalová			Je třeba nastavit limity – únosnou mez návštěvnosti p.3		
23	Jiří Sindelář			Unosná míra CR je důležitá – limity p.3		Průmysl a jiné
24						